

DE ZAAK MAGRITTE

TONI COPPERS

M^{DE} ZAAK MAGRITTE

Coauteur
ANNICK LAMBERT

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

Opgedragen aan Annick,
voor de ideeën, de inspiratie en de liefde.

‘Alles wat we zien, verbergt iets anders.
We willen altijd ontdekken wat achter het
zichtbare verborgen ligt.’

— René Magritte

‘Zonder echo is er geen liefde.’

— Theodor Adorno

Proloog

Parijs, 10e arrondissement

En toch was hij er echt, dacht Claire Collinet toen ze op een vroege avond in november haar kleine galerie aan de rue la Fayette sloot en schichtig naar de mensen om zich heen keek.

Enkele passanten. Een oudje dat geduldig stond te wachten tot de auto's stopten en ze kon oversteken. Een jong stel dat uit een apotheek kwam.

Maar geen man.

Het is niet omdat hij er nu niet is, dat ik me van alles heb ingebeeld.

Net als met die andere, die van vorige maand.

Ze liet het traliewerk neer, stak haar sleutels weg en liep naar de overkant van de straat.

Het begon toen ze op een avond een week of vier geleden haar galerie sloot en een man zag die haar aanstaarde. Hij leunde in de avondzon tegen het transformatorhuisje bij het failliete sushirestaurant, een kleine, spichtige kerel van Arabische origine met een zo goed als gladgeschoren schedel. Terwijl ze eerst de buitendeur op het nachtslot deed en daarna het metalen traliewerk naar beneden liet komen, loenste ze vanuit haar ooghoeken naar hem en merkte dat hij haar bewegingen nauwgezet volgde. Ze zag geen enkele emotie op zijn gezicht en hij hield zijn hoofd lichtjes schuin terwijl hij naar haar keek, als een gifslang die haar prooi bestudeert, wachtend om toe te slaan.

Claire had er verder geen aandacht aan besteed en was naar huis gelopen. Een zonderling, had ze gedacht, een sukkel op de dool, dit was per slot van rekening Parijs, je kon ze de kost niet geven.

Maar ze zag hem maar liefst vier keer binnen twee dagen en ze werd bang, vooral toen ze hem op de avond van de tweede dag opeens aan de overkant van de straat tegenover haar woning zag staan. Hij had een telefoon aan zijn oor en voerde een gesprek terwijl hij toekeek hoe ze met trillende vingers de sleutel van de buitendeur zocht.

Haar eerste gedachte was om op hem toe te lopen. Hem met luide stem te vragen waarom hij haar volgde en hem vervolgens te sommeren op te hoepelen. Maar ze was echt bang geworden en in plaats daarvan haastte ze zich naar binnen en naar boven. Ze keek die avond minstens tien keer door het raam, half verscholen achter het gordijn, maar ze zag hem niet meer staan. Toch ebde de angst maar heel langzaam weg en toen ze haar vriendin Marie-Paule omstreeks één uur 's nachts hoorde thuiskomen van haar werk als serveerster, ging ze op de gang op haar staan wachten.

Haar vriendin leek het niet zo erg te vinden. Had hij haar lastiggevallen? Had hij haar om geld gevraagd of was hij handtastelijk geweest?

Dat was niet gebeurd, nee. Ze was hem twee keer tegengekomen, een keer gisteravond toen ze rond elf uur naar buiten kwam bij Jeannot, haar favoriete brasserie, en de andere keer vanmiddag, toen ze snel een rok naar de stomerij bracht. En hij had haar twee keer staan opwachten, gisterochtend bij de galerie en daarstraks hier, bij haar woning.

Een aanbieder, oordeelde Marie-Paule. Schuchter, dat wel, maar over enkele dagen spreekt hij je aan, let op mijn woorden.

Maar de spichtige, kaalgeschoren man liet zich niet meer zien.

De eerstvolgende dagen voelde Claire zich niet echt op haar gemak. Ze keek voortdurend naar buiten, ook in haar galerie en als ze door de straten in haar buurt liep, speurde ze rond terwijl ze er flink de pas in zette. Ze kwam hem nergens meer tegen.

Na een dag of drie, vier hervatte ze haar gewone, onbezorgde routine en vergat ze het voorval, want Claire Collinet was een opgewekte vrouw die graag lachte en plezier kon vinden in kleine dingen. Ze was een praktisch ingestelde, no-nonsensevrouw van 66 die met een mix van geluk en boerenwijsheid zowel haar galerie als haar onafhankelijkheid had verworven. Iemand die er in haar eenvoudige kunstzaakje voor zorgde dat ze minder uitgaf dan ze verdiende en die er voor de rest gewoon van hield om door Parijs te lopen.

Ze verkocht vooral reproducties van stadsgezichten, dromerige naakten en zomerse, kleurrijke aquarellen van het Franse platteland en dat liep lekker: samen met de opbrengst van een kleine erfenis kwam ze daarmee ruim rond. Ze had best veel vrienden en ze woonde, vond ze zelf, op de mooiste plek van de wereld. Zo vaak ze maar kon en zo vaak het weer het toeliet, liep ze de hele weg van haar galerie naar haar flat aan de quai de Valmy. En wat het weer betreft, waren de Parijzenaars de afgelopen week verwend geweest. Al dagenlang was het helder en zonnig, met dat typische zachte herfstlicht en een lucht die zo fris was als een muntsnoepje. Terwijl ze door haar straat liep en naar de dikke Tamil in zijn kruidenstalletje knikte, kleurde haar stad van zand naar oker en ten slotte naar de stroperige olijfolie die haar oude buurman uit de Midi af en toe voor haar meebracht.

Maar vandaag genoot Claire niet van haar wandeling.

Toen ze de vorige avond thuiskwam, had er opnieuw een man aan de overkant van de straat gestaan.

Hij leunde tegen de zwarte reling van het kanaal en observeerde haar, precies zoals die kleine, spichtige kerel een maand geleden had gedaan. Deze man was groot, met brede schouders, enorme bovenarmen en een torso die eerder vet was dan gespierd. Ook hij keek toe terwijl ze haar sleutels zocht, maar in tegenstelling tot de eerste leek hij wel emotie te tonen. Claire kon het niet anders dan als weemoed omschrijven. De

man zag er droef en weemoedig uit, een kolossale man met een trieste blik, en vreemd genoeg voelde ze hoe op slag, met een vingerknip, haar angst verdween.

Ze stak de sleutel in het slot van de buitendeur. Toen draaide ze zich onverwacht om en staarde hem aan, onbevreesd, nieuwsgierig bijna.

De man had niet bewogen. Claire kneep haar ogen tot spleetjes om beter te kunnen zien en vond dat alles aan hem een bepaalde tristesse uitstraalde.

Enkele seconden lang vocht ze tegen de absurde impuls om de straat over te steken en hem te zeggen dat ze hem begreep: sinds een tijdje werd haar eigen optimisme soms verdrongen door aanvallen van weemoedigheid en ze snapte hoegenaamd niet waar dat gevoel vandaan kwam. Het gevoel dat, hoe aangenaam de dagen ook waren, haar huidige leven eigenlijk onvolkomen was. Dat er iets wezenlijks aan ontbrak, een soort onbestemde heimwee.

Ze had het een week geleden proberen uit te leggen aan een kunstenaar uit haar galerie, een oude Portugees wiens zedige naakten nogal goed verkochten, en hij had het vertaald als *saudade*: een melancholie voor iets wat onbenoembaar was, een mengeling van pijn en opluchting, herinneringen aan de liefdes van gisteren en die van morgen, en aan de liefdes die nooit zouden komen. Vooral dat laatste was belangrijk, had hij met ernstige blik gezegd. Een gevoel van nostalgie naar iets wat nooit is geweest.

Ze had zich met een zucht weer omgedraaid en was naar binnen gegaan. De rest van de avond had ze naar muziek geluisterd op haar oude platenspeler. Ook dat was iets nieuws voor Claire Collinet: de nostalgie die zich 's avonds ongevraagd over haar drapeerde. *Elle parle comme l'eau des fontaines, comme les matins sur la montagne. Elle a les yeux presque aussi clairs que les murs blancs du fond de l'Espagne.* Francis Cabrel, 'La fille qui m'accompagne'.

Ze was vroeg naar bed gegaan.

Op de hoek met de rue du Faubourg Saint-Denis hield ze de pas in en keek rond. De meeste Turkse en Indiase winkeliers waren bezig met inpakken en het ene na het andere rolluik werd met scherpe, krassende geluiden neergelaten. Aan de overkant van de straat verscheen het eerste Afrikaanse hoertje.

Ze speurde de straat af.

Ze zag de man nergens, maar dat besef nam haar onrust niet weg.

Vanochtend was hij er opnieuw geweest.

Toen ze iets over negen de rue la Fayette inliep en werktuiglijk haar sleutels uit haar handtas nam, had ze de grote, potige kerel opnieuw gezien. Hij stond aan de overkant van de straat, voor het metalen hek van het vastgoedkantoor, en staarde naar haar galerie.

Claire was als verlamd. Haar adem stokte.

Ze was te ver van hem verwijderd om te zien of er op zijn gezicht nog steeds diezelfde weemoed te lezen stond als de avond ervoor, maar ze wilde het ook niet weten. Ze voelde alleen maar angst.

Gisteravond voor haar deur, nu bij haar galerie. Net als die andere kerel, een maand geleden.

Wat willen ze toch van me?

Ze had traag enkele passen achteruit gezet en toen ze er zeker van was dat hij haar niet had opgemerkt, had ze zich omgedraaid en was ze de andere kant op gelopen. Ze had meer dan een uur gedwaald. In een café in het 3e had ze koffie gedronken en voor zich uit zitten staren. Nagedacht, ook. Moest ze naar de politie? Maar wat moest ze daar dan zeggen? Ik ben een maand geleden een paar keer gevolgd door een man? En sinds gisteren opnieuw, maar nu door een andere? Ze kon er geen touw aan vastknopen.

Er was maar één gedachte die de hele tijd als een mantra door haar hoofd dreunde:

Wat willen ze toch van me?

Toen ze omstreeks elf uur vanochtend weer bij haar galerie kwam, was de man weg.

Claire stak het kruispunt met het Gare de l'Est over en kwam uiteindelijk in haar straat. Voor haar lag het stille water van het Canal Saint-Martin.

Vanaf de eerste dag dat ze hier woonde, had het kanaal haar blij gemaakt. In de zomer flaneerden de mensen over de kade en moest je op sommige plaatsen zigzaggen tussen de pick-nicks en de hippe vogels die je soms spontaan uitnodigden om een glas wijn mee te drinken, en sinds Amélie Poulain steentjes in het water had staan ketsen, hadden ook de toeristen het kanaal ontdekt. Claire had het vroeger nooit erg gevonden: hoe meer mensen genoten van haar stad, hoe liever ze het had. En trouwens, moesten we net nu niet iedereen aanmoedigen om met zijn allen naar Parijs te komen en te genieten van haar schoonheid? Van haar vrijheid? De stad had veel geleden, ze verdiende best wat applaus. Maar vorige week nog had Claire een jong stel uit Denemarken met een ongeïnteresseerd gebaar weggewuifd toen ze haar in gebrekkig Frans probeerden uit te leggen dat ze de weg kwijt waren.

Ze voelde zich de laatste tijd vooral moe en futloos, dat was het. En aangestaard worden door vreemde mannen, ook al straalden ze weemoed uit, hielp ook al niet veel.

Ze keek nog één keer goed om zich heen, opende daarna snel de buitendeur en sjokte naar boven, naar de tweede verdieping.

Tussen haar eigen vertrouwde muren werd ze wat minder somber. Claire hield van haar flat. Het was er ontzettend rommelig, met overal stapels boeken en kunstwerken en een allegaartje van bric-à-brac dat ze de afgelopen decennia op vlooiemarkten had verzameld, maar het was haar thuis en ze vond het gezellig. Het was zo langzamerhand de enige plek die haar herinnerde aan wie ze vroeger was geweest: de

bohemienne, de vrijbuiters die god noch gebod kende en de dagen plukte als waren ze madeliefjes op een zomerweide.

Ze liet een bad vollopen, gooide achteloos haar kleren op een hoopje en monsterte zichzelf in de grote spiegel. Ondanks een zwaar leven van drank en andere excessen vond ze van zichzelf dat ze er nog tamelijk goed uitzag voor haar leeftijd.

En nu tijd voor mij, dacht Claire.

Ze had haar zaak vanavond wat eerder gesloten omdat ze een afspraakje had met een bevriende beeldhouwer, een mooie, aangename man die onlangs opnieuw vrijgezel was geworden. Misschien mis ik gewoon wat liefde, dacht ze terwijl ze bijna automatisch met haar vingertoppen langs haar borsten wreef. Misschien heeft de oude Portugees gelijk en heb ik alleen maar huid nodig, en handen die me aanraken. Een warm lijf dat me toedekt als een deken.

Ze grinnikte. Eerst een lekker bad en dan de juiste kleren, en wat de avond zou brengen, was aan haar en aan de voorzienigheid.

Ze gooide een cd in de speler, draaide de geluidsknop helemaal open en baande zich tussen hoopjes kleren, boeken en tijdschriften een weg naar het bad. Eerst vulde een harde drum de kamer, dan kwamen de ritmische piano en de gitaar en daarna de stem van Etienne Daho. 'Saudade'. Een oud nummer, Claire had het pas onlangs herontdekt en ze luisterde er zowat elke dag naar. De muziek stond luid, maar dat stoorde niet, wist ze, terwijl ze zich in het hete water liet glijden. Haar oude onderbuurvrouw en vriendin Marie-Paule had twee dagen vakantie en was naar haar familie vertrokken.

Ze neuriede met haar ogen dicht mee terwijl Daho zong over tranen die zich vermengen met de regens in november, over brede armen om je in te verbergen, en over de saudade natuurlijk, *mais au matin les dauphins se meurent de saudade*.

Toen voelde ze opeens een grote, warme hand op haar gezicht die haar naar beneden duwde en haar onder water hield tot ze uiteindelijk stopte met spartelen.

1

Ze is er, dacht Alex Berger.

Het was nacht.

Hij lag in zijn bed, klaarwakker maar met zijn ogen dicht.

Hij hoorde een zacht geschuifel. Iets dat zich over de parketvloer van de slaapkamer bewoog.

Ze is hier, in de kamer.

Ik hoor haar.

Als ik mijn ogen open, zal ik doodgaan.

Hij kon zich niet bewegen. Zijn hele lichaam was verlamd. Hij wilde vluchten, weg uit dit bed, deze kamer, deze flat, maar er was geen spier die gehoorzaamde, hoe hard hij het ook probeerde.

Ze is heel dichtbij, nu. Ze staat aan de rand van het bed.

Opeens voelde hij haar gewicht toen ze op zijn borstkas kwam zitten en de lucht uit zijn longen perste. Hij kreeg het benauwd.

Hij wilde haar wegduwen, maar zijn armen lagen dood naast zijn lichaam. Hij kreeg nog nauwelijks adem.

‘Kijk naar mij,’ zei ze.

Het was haar stem, geen twijfel mogelijk.

De stem van een kind, van een meisje van twaalf. Ze klonk zacht, maar dwingend.

‘Kijk me aan.’

Alex opende zijn ogen.

En sloot ze meteen weer.

Zijn hart pompte zo snel dat het ieder ogenblik uiteen kon spatten. Hij was doodsbang.

Hij wilde schreeuwen, hij wilde haar smeken weg te gaan, hij wilde huilen en krijsen, maar zijn lichaam weigerde iedere dienst.

‘Open je ogen en kijk naar mij.’

Hij deed wat ze zei.

Haar stem was die van een jong meisje, maar het wezen dat op zijn borstkas zat en langzaam maar zeker ieder beetje zuurstof uit zijn lichaam kneep, was een volwassen vrouw. Ze had lange, blonde haren die tot over haar schouders hingen.

Ze droeg een hagelwit boetekleed.

‘Waarom was je er niet?’ vroeg ze met een kinderstemmetje.

Ze hield haar handen tegen haar buik gedrukt. Nu zag Alex dat er bloed tussen haar vingers sijpelde. De onderkant van het boetekleed was dieprood en haar bloed druppelde op zijn borst.

‘Waarom was je er niet om mij te redden?’

Toen hij zijn ogen opende, zag hij niets.

Het zwart rondom hem was dik en stroperig, het vulde zijn poriën en hij was er zeker van dat de donkere brij hem elk ogenblik zou verstikken. Zijn hartslag zat in zijn keel. Hij voelde de zweetdruppels over zijn voorhoofd langs zijn slapen druppelen. Hij was totaal in paniek.

Je gaat niet dood.

Hij probeerde de wilde uithalen van zijn hart onder controle te krijgen.

Adem. Haal adem, diep en langzaam.

Hij voelde hoe zijn hart iets minder snel pompte.

Je had weer eens een nachtmerrie. Je gaat niet dood, je ligt in je eigen bed.

Met bevende vingers vond hij links van hem zijn telefoon en drukte op de knop.

04.58 uur.

Het was mijn schuld. Het zal altijd mijn schuld zijn.

Hij voelde zijn ogen vochtig worden.

Hij stapte uit bed en strompelde naar de badkamer.

Uit de tijd toen hij nog boeken las, had Alex Berger zich onlangs een citaat herinnerd dat erg toepasselijk was op het leven dat hij dezer dagen leidde. Het was van Stephen King en hij kon het zich niet meer woordelijk voor de geest halen, maar het kwam erop neer dat de tijd alles neemt, of we dat nu fijn vinden of niet. Dat de tijd alles uitvaagt en dat er aan het einde alleen duisternis op ons wacht. De laatste zin kende hij wel nog uit zijn hoofd: ‘Soms vinden we anderen in die duisternis, soms verliezen we hen er weer in.’

Hij had haar vannacht weer gevonden, in die inktzwarte, dreigende duisternis die nu al een jaar zijn nachten vulde. Of was het eerder omgekeerd en was zij hem komen opzoeken? Dat laatste leek hem waarschijnlijker. Hij was geen moedig man, zo was gebleken.

Hij was een vluchter.

En dus kwam zij, in zijn slaap, om hem in alle gruwel te tonen waartoe zijn nutteloze leven had geleid.

Berger kwam onder de douche vandaan, droogde zich vluchtig af en bekeek zichzelf in de spiegel. Hij zag een man staan die hij vaag herkende. Vrij groot, met stug zwart haar en helderblauwe ogen en een lichaam dat vroeger slank en nu bijna uitgemergeld was. In september was hij 44 geworden en de enkele kaartjes die hij op de ochtend van zijn verjaardag in zijn bus had gevonden, had hij zonder ze te openen in de papiermand gegoooid. Zijn telefoon had ook een aantal keer gerinkeld die dag, maar hij nam toch zelden of nooit op.

Berger haalde een jeans en een zwarte trui met V-hals uit de kast. Hij kon zich niet meer herinneren wanneer hij nog eens iets anders had gedragen. Terwijl hij de trui aantrok, spleet hij met twee vingers de houten jaloezieën en keek door het raam van zijn flat aan de Diksmuidelaan. Het regende lichtjes. De

lucht boven Brussel was aardedonker. In de verte blèrde een ambulance.

Toen Alex Berger nog rechercheur was bij de Crim, zoals de dienst Moordzaken in Brussel werd genoemd, trok hij zowat elke ochtend zijn loopschoenen aan om te gaan joggen langs het water, aan de Akenkaai. Hij hield van het kanaal dat door zijn stad liep, van de rivierschepen die er aangemeerd lagen. Het gaf hem een gevoel van weidsheid en tegelijkertijd had het iets weemoedigs, alsof de boten die kwamen en gingen voor een ander soort leven stonden, voor een avontuur waarvan hij nooit deel zou uitmaken. Een onbestemd verlangen naar een wereld die niet bestond.

Dat was meer dan twee jaar geleden.

Terwijl hij in zijn keuken stond, probeerde hij zich te concentreren.

Rustig blijven. Het is een dag als alle andere.

Deze gaat ook weer voorbij.

Soms, als hij het vanaf het opstaan goed aanpakte, waren de dagen draaglijk. Dan liep hij door Brussel, dronk enkele glazen in een van zijn stamkroegen, deed een dutje op de sofa, maakte 's avonds zelfs iets te eten klaar.

Andere dagen lukte er niets.

Hij nam zijn medicijnen en las voor de tiende keer het briefje dat twee dagen geleden in zijn bus had gezeten en dat nu op zijn bureau lag.

Dat het morgenavond om acht uur begon, in een flat aan de avenue Richerand in Parijs. Dat Paul en de andere vrienden er ook zouden zijn. Dat het hard was en dat het nooit zou slijten, maar dat Camille het ongetwijfeld zo zou hebben gewild. Getekend: Chloë.

Hij verfrommelde het briefje tot een prop en liet het op de vloer vallen. Hij keek naar de foto van zijn vrouw als jong meisje die hij tegen de muur naast het schrijfmeubel had

opgehangen en wachtte op een ingeving of, op zijn minst, een aanzet tot actie. Maar de enige gedachte die er in zijn hoofd opkwam, was dat alleen al de geur van koffie hem misselijk zou maken. Hij liep naar de keuken en opende de koelkast.

Trok een blikje bier open.

Zette het aan zijn lippen.

Het leven van ex-rechercheur Alex Berger stond on hold sinds zijn Franse vrouw Camille bijna op de dag af twee jaar geleden was omgekomen bij de aanslagen in Parijs.

Ze was op weekendtrip met vrienden – een uitstapje waarvoor hij op het laatste moment had afgezegd – en stond buiten aan de bar Le Carillon toen ze werd neergeschoten.

Sindsdien was Berger een wrak.

Uit het eerste half jaar na haar dood kon hij zich achteraf bijna niets meer voor de geest halen, behalve dat hij een weekend in het ziekenhuis had doorgebracht met een alcoholvergiftiging. En die vreemde avond in april toen hij, nog steeds ziek thuis, bij de recherche was binnengestrompeld en een bureaustoel door het raam had gegooid. Het was een groot, antiek geval op een driepoot en loodzwaar, maar Berger had de stoel als een pluimpje boven zijn hoofd gehouden en hem met een rauwe kreet door het glas gesmeten.

Niet veel later was er een regeling voor zijn uitdiensttreding getroffen met een bescheiden vergoeding, op voorwaarde dat hij zich liet behandelen.

Sinds dat moment was Berger officieel gediagnosticeerd als depressief en kreeg hij een ziekte-uitkering. Aangevuld met wat van zijn spaarcenten was dat altijd net genoeg tot het einde van de maand, zolang hij niet al te gek deed. Buiten zijn drankrekening en het noodzakelijke voedsel – hij weigerde het als eten te bestempelen – had hij weinig kosten: hij had sinds Camilles dood geen nieuwe kleren gekocht en de flat waarin hij woonde, had hij nooit hoeven afbetalen. Een

cadeautje van haar vader, destijds, een hoge Franse ambtenaar bij de Europese Unie. Een man met veel geld die zijn dochter aanbad en zijn Vlaamse schoonzoon ronduit haatte en de flat alleen maar als huwelijksgeschenk had aangeboden omdat zijn opvoeding en zijn positie hem daartoe dwongen.

En dus woonde Berger op de zevende verdieping in een van de mooiste flatgebouwen van Brussel, Le Saillant de L'Yser, het imposante art-decogebouw tegenover de al even imposante en prachtige Citroëngarage uit de jaren dertig.

De ironie was dat de woning hem gestolen kon worden en hij er alleen maar aan vasthield omdat Camille erin geleefd had. Ze had erin gekookt en gelachen en er als een echte Parisienne in gefoeterd en gevloekt, ze hadden er in liefgehad en wijn gedronken en gevreeën en als Berger heel hard zijn best deed, rook hij haar parfum nog in de kleren die onaangeroerd in haar kleerkast hingen. Crystalle van Chanel. Citrusvruchten. Kamperfoelie. Een zweem van hyacinten.

Na twee jaar inactiviteit raakten de spaarcenten stilaan op. Alex besepte soms dat hij geen andere keuze had dan ergens werk gaan zoeken, hoewel de gedachte alleen al, net als de geur van koffie, hem ronduit misselijk maakte.

De ochtend verliep zoals alle andere slechte dagen. Hij zwierf doelloos, bijna lethargisch door zijn flat, hij stond zo lang door het raam te staren dat zijn benen gevoelloos werden, hij mijmerde weg bij foto's van Camille tijdens hun huwelijksfeest. Ondertussen dronk hij leeg wat er op zijn pad kwam.

Om negen uur maakte hij zich klaar om naar zijn verplichte wekelijkse sessie met psychiater Leo Smits te gaan, toen de telefoon rinkelde.

In eerste instantie negeerde hij het ding.

De telefoon bleef rinkelen en toen Berger zag wie er belde, aarzelde hij. Hij nam op.

'Ja.'

'Alex? Lucas hier, Lucas Leroux. Ik bel je toch niet wakker?'
'Nee.'

Leroux was vandaag commissaris bij Moordzaken, maar vroeger was hij gewoon een collega. Hij was ook een vriend geweest.

'Kan ik even langskomen? Over een kwartiertje, bedoel ik? Ik moet je spreken, het is belangrijk. Er is iets gebeurd.'

'Ik moet weg,' zei Berger.

En hij hing op.

Zeggen dat het beter met hem ging sinds hij bij Leo Smits in behandeling was, zou overdreven zijn, maar het was in ieder geval zo dat Alex zich minder gespannen voelde bij de oudere man dan bij zijn vorige – vrouwelijke – psychiater.

Van het eerste jaar na Camilles dood herinnerde hij zich weinig. Hij waadde door de dagen, tjokvol antidepressiva, er lag een dikke mist over zijn gevoelens die alle hoogtes en laagtes verborgen hield. Hij had alleen maar vage herinneringen aan de gesprekken met de vrij jonge, ernstige therapeute. Gesprekken over hemzelf, over Camille, over zijn vroegere werk. Soms was er iets dat op een heuse dialoog leek, soms kwamen er bij hem alleen afgebroken klanken uit, als gehakt stro.

Toen, na een jaar, verscheen Camille ineens in zijn kamer.

Berger werd midden in de nacht wakker en kon zich niet meer bewegen. Hij was van top tot teen verlamd en panisch van angst toen hij haar op zijn borstkas zag zitten.

Het was niet de volwassen vrouw met wie hij getrouwd was geweest, maar het twaalfjarige meisje dat hij op school had leren kennen. Ze droeg een lichtblauwe jurk met kanten biesjes en had een paardenstaartje. Ze was etherisch mooi en ongeschonden. Ze zei geen woord.

Toen hij diezelfde dag bij zijn therapeute langsliep, helemaal over zijn toeren, had ze geluisterd en ten slotte een lang gesprek gevoerd met iemand aan de telefoon.

‘Ik ga je doorverwijzen,’ zei ze toen ze neerlegde. ‘Naar mijn mentor, de man bij wie ik gestudeerd heb. Hij kan je hierbij beter helpen dan ik. Dat hoop ik tenminste.’

Het was ook haar mentor, psychiater Leo Smits, die een naam plakte op wat Berger die nacht had meegemaakt: slaapverlamming. Een nachtmerrie die zo levensecht en zo schokkend was dat mensen die het meermaals meemaakten, soms in de psychiatrie belandden.

Uit de gesprekken met Smits leerde Alex dat het van alle tijden en alle culturen was. Bij sommigen zat er een zwarte kat boven op hen, bij anderen was het een demon, een grote, zwarte gedaante die hen met gloeiend rode ogen aankeek en hun in een aantal gevallen aankondigde dat ze gingen sterven. Edgar Allan Poe had er horrorverhalen over geschreven, regisseur Wes Craven had er zijn creatie, de boeman Freddy Krueger, op gebaseerd, maar één gegeven kwam steeds terug: het slachtoffer kon zich niet bewegen en moest lam van de angst ondergaan wat er zich naast of boven hem afspeelde.

Ook voor Berger was dat zo.

Sinds die eerste keer kreeg hij gemiddeld een tot twee keer per week bezoek.

Er waren meerdere versies van haar. Soms praatte ze, soms niet, soms was ze boos, soms niet, maar aangenaam werd het nooit. Vaak zag hij haar niet, maar hoorde hij haar wel: dan sloop ze langs de muren of zat ze achter zijn hoofd op een van de kussens en ademde ze in zijn oor. Hij kon geen vin verroeren, hij kon alleen maar recht voor zich uit in de inktzwarte kamer turen, maar dat ze er was, op nauwelijks enkele centimeters van zijn gezicht, daar twijfelde hij geen moment aan. Na een tijd verdween ze dan gewoon, zonder een woord te hebben gezegd.

Heel af en toe was er ook een duistere, dreigende bezoeker.

Het wezen dat hem in die nachten bezocht, maakte hem bijna gek van angst.

Het liet zich evenmin zien. Het kroop rond over de vloer en ademde met een diep, raspnd geluid dat door merg en been ging. Soms was het heel dichtbij, net naast zijn bed, soms zat het in een hoek van de kamer te wachten. Op die momenten was Berger klaarwakker en terwijl hij in de duisternis tuurde, beseftte hij haarscherp dat wat zich in de kamer bevond, het pure Kwaad was, wachtend op een kans, een teken, de geringste beweging om zich boven op hem te storten.

Volgens zijn psychiater had die gruwelijke aanwezigheid niets met Camille zelf te maken, maar alles met haar dood. Met de gewelddadigheid ervan, de blinde razernij. Wat die nacht in zijn kamer kwam, legde Smits uit, was niet zozeer een ‘wie’ maar eerder een ‘wat’.

Andere nachten was het de Camille die hij had gekend.

De ene keer was ze het breekbare meisje van de middelbare school dat op zijn borstkas zat en hem zwigend aankeek met grote, heldere ogen. De andere keer was het zijn vrouw.

Van alle nachtelijke verschijningen was het deze die hem het meest pijn deed: de bloedende Camille die hem met een kinderstemmetje vroeg waarom hij niet bij haar was op die vrijdag in november. Waarom hij er niet was om haar te beschermen toen ze de bar uitkwam om op het terras haar rokende vriendin gezelschap te houden, net op het moment dat een zwarte Seat Leon met Belgische nummerplaat de hoek van de rue Bichat en de rue Alibert omreed en drie terroristen met kalasjnikovs het vuur openden.

‘Het is morgen de 13e,’ zei Smits.

‘Ja.’

Ze zaten in de praktijkruimte van de psychiater.

Smits woonde in hartje Brussel in een groot, oud herenhuis aan het Sint-Goriksplein, tegenover de Hallen, maar zijn

spreekruimte was verrassend ruim en licht, met spaarzaam gekozen meubels. Hij was een man van begin zestig met dik, golvend wit haar dat tot op zijn schouders viel. Hij had een dun, modieus leesbrilletje op zijn neus en zat zoals altijd strak in het pak.

‘Lukt het een beetje?’

‘Een beetje.’

‘Hm. Vertel eens wat je vannacht gedroomd hebt.’

Berger deed het.

‘Oké.’ Smits ging door zijn aantekeningen. ‘De vorige keer was meer dan drie weken geleden. De bloedende versie, bedoel ik.’

‘Zoiets, ja.’

‘Zou het met de datum te maken kunnen hebben, denk je?’

Berger antwoordde niet. Hij was het ondertussen gewend dat de psychiater bewust retorische vragen stelde, alsof hij tegen zichzelf praatte en zijn patiënt alleen maar als klankbord gebruikte.

‘Jullie laatste keer samen,’ begon Smits. ‘De laatste keer dat...’

‘Ach, schei toch uit,’ fluisterde Berger geïrriteerd. ‘Of je luistert nooit naar me, of je hebt een ziek gevoel voor humor. Ik heb je al meer dan eens verteld wat er gebeurd is. Ik zat in een verhoor, daarom kon ik die avond niet naar Parijs.’

‘Dat bedoelde ik ook niet,’ antwoordde Smits rustig, ‘je hebt me mijn zin niet laten afmaken. De laatste keer dat jullie samen gelachen hebben, écht gelachen, herinner je je dat nog?’

Berger liet zijn hoofd tegen de rugleuning van de bank rusten en staarde naar het plafond.

Hij knikte.

‘Een maandag. Vier dagen voor haar dood. Zevenbronnen.’

‘Dat ken ik niet.’

‘Een natuurgebied. Sint-Genesius-Rode, die buurt.’

‘Ah.’ De psychiater maakte notities en keek niet op. ‘En wat deden jullie daar? Wandelen?’

‘Hengelen. Iets wat daar op leek, in ieder geval.’

Smits wachtte.

‘Eens per maand hadden we een geheim afspraakje.’ Hij glimlachte droef en bleef naar boven staren. ‘Zelfs onze beste vrienden hebben het nooit geweten. Het was iets tussen ons.’

Smits knikte, maar Berger zag het niet.

‘Dan reden we naar Zevenbronnen. En dan zaten we tussen de hengelaars, aan de grote vijver. Ik met een hengel en zij met een boekje, een thriller meestal. Iets makkelijk.’

‘Welke vissen ving je dan?’

‘Geen,’ snauwde hij geïrriteerd. ‘Brasem. Karper. Maakt het iets uit?’ Dan, zachter: ‘Het kon me niks schelen, daarvoor zaten we er niet. Soms ving ik iets en gooide ik het meteen terug, meestal ving ik gelukkig niets. We namen altijd een picknick mee en een flesje wijn. We waren... vrolijk, op die momenten. We maakten grapjes. Het was iets van ons alleen, iets gek, iets dat niemand anders wist.’

‘Dat is een mooie herinnering,’ zei Smits zacht.

Berger keek hem aan maar antwoordde niet.

Toen hij na zijn bezoek aan de psychiater naar de bushalte liep, ging vlak voor hem de deur van een anonieme politie-auto open.

Lucas Leroux stapte uit.

Hij had een blauw mapje onder zijn arm.

Alex’ eerste reactie was om hem gewoon voorbij te lopen, maar hij aarzelde.

‘Een kwartiertje,’ zei Leroux. ‘Zeg me niet dat je geen tijd hebt, want die heb je wel. Geef me een kwartier.’

‘Hoe wist je waar ik was?’

Leroux haalde de schouders op.

‘Je hebt nog nooit tegen me gelogen. Als je vanochtend zei dat je weg moest, dan was dat ook zo. En buiten je wekelijkse afspraak met Leo Smits heb je niet veel dat echt moet, volgens mij.’

Geen van beiden zei nog iets.

Commissaris Leroux was een grote, vrolijke kerel met een rond, open gezicht die wat meer gewicht meesleurde dan goed voor hem was. Hij droeg een zwarte borsalino die duidelijk betere tijden had gekend. Zijn hoed was zijn handelsmerk en thuis had hij een respectabele collectie van tweedehands hoofddekseis die hij de afgelopen jaren op de Vossenmarkt in de Marollenwijk had gekocht.

Alex had zijn ex-collega zelden of nooit zonder een hoed gezien.

‘Ik heb zin in koffie,’ zei Leroux terwijl hij een knikje gaf in de richting van het bruine café op de hoek. ‘Een kwartier. Dat is niet veel gevraagd, toch?’

Binnen stond de helft van de stoelen nog omgekeerd op de houten tafels.

Leroux wenkte de ober, een puisterige jongen die verveeld kwam aansloffen.

‘Ik neem toch maar een cola. Jij?’

‘Een witte wijn.’

Leroux keek discreet op zijn horloge.

‘Het is net elf uur.’

‘Doe dan maar een bier,’ snauwde Berger.

‘Hoe gaat het met je?’ vroeg Leroux toen ze hun drankjes hadden gekregen.

Berger gaf geen antwoord en keek naar buiten.

Het grijze wolkendek van die ochtend had plaatsgemaakt voor een strakke, blauwe hemel. Bij de ingang van de Sint-Gorikshallen werd een straatmuzikant door twee politie-agenten in uniform aangemaand om op te stappen. De man maakte verontwaardigde gebaren en argumenteerde even, maar niet lang.

Ze waren hier af en toe naartoe gekomen, Camille en hij, meestal op een vrijdag- of zaterdagavond. Het was een leuke, levendige buurt, propvol cafés en betaalbare restaurantjes.

‘Ik heb een baan voor je.’

Berger keek hem woedend aan.

Leroux maakte een afwerend gebaar.

‘Ik weet dat je niets meer met de politie te maken wilde hebben, Alex. Dat heb je me toen wel een miljoen keer gezegd.’ Hij sprak rustig en zacht. ‘Maar ondertussen zijn we twee jaar verder en zoals ik je aan de telefoon al vertelde: er is iets gebeurd.’

Berger nam een fikse slok van zijn glas Omer.

‘Novak is ontsnapt,’ zei Leroux.

Berger reageerde eerst niet. Dan haalde hij de schouders op.

‘En wat heb ik daarmee te maken?’

John ‘Johnny’ Novak was een derderangs crimineel die de chauffeur was van een bende toen die een dodelijke overval op een bankfiliaal pleegde. Berger had de grote, zwijgzame automonteur twee jaar geleden gearresteerd in zijn allerlaatste actie als rechercheur.

‘Hij is een week geleden ontsnapt, en niet in zijn eentje. Heb je er echt niets over gehoord?’

‘Nee.’

Hij had geen krant gelezen of geen journaal gezien sinds het gebeuren. Geen enkele keer, in bijna twee jaar. Dat kon hij niet aan.

‘Zijn celgenoot was bij hem.’ De commissaris nam een foto uit zijn mapje. ‘Marco Altieri, lid van een groot drugskartel uit Marseille. Hij zat samen met Novak in de cel in afwachting van zijn uitlevering aan Frankrijk.’

Berger bestudeerde een bierviltje.

‘Ze moeten hulp gekregen hebben bij de ontsnapping,’ ging Leroux verder, ‘zowel intern als van buitenaf. Sint-Gillis is een oude, stinkende keet die zo lek is als een mandje, maar

het blijft een gevangenis. We gaan ervan uit dat die hulp niet voor Novak, maar voor Altieri bedoeld was. Misschien was hij op de hoogte van de plannen en mocht hij mee in ruil voor zijn zwijgen.'

De speurder stopte de foto weg en goot het laatste restje van zijn cola naar binnen.

'Hoe dan ook, het is op zijn minst opmerkelijk, die ontsnapping. Ik begrijp er eerlijk gezegd geen biet van. Novak had drie jaar gekregen, waarvan hij er twee moest uitzitten. Over een maand of twee zou hij vrijgekomen zijn.'

Berger schoof zijn lege glas naar de rand van de tafel.

'Bedankt voor het biertje.'

Toen hij wilde opstaan, legde Leroux een hand op zijn arm.

'Nog even, Alex. Doe me een lol.'

Berger zuchtte.

'Jij hebt uren met hem gesproken. Wat voor een man is hij, volgens jou?'

Een sukkel, dacht Alex. Een grote, dommige kerel die gebruikt werd door gangsters met veel meer verstand. Hij had inderdaad vele uren met hem doorgebracht, meestal in de verhoorkamer. Hij had de introverte, bonkige Novak niet behandeld als een brute crimineel, maar als de man die hij was: iemand die van het leven nooit geschenkjes had gekregen en die, zoals velen, hier en daar een verkeerde afslag had genomen en in de ellende was beland. En Novak had dat aangevoeld. Hij had vertrouwen gekregen in Berger, hoewel het lang geduurd had voor hij eindelijk begon te vertellen en de andere bendeleden aan de galg had gepraat.

'Een idioot, blijkbaar, als hij ontsnapt kort voor hij zou vrijkomen.'

'Ook een moordenaar?'

Berger keek zijn ex-collega aan.

'Novak heeft nooit een wapen in zijn handen gehad, Lucas, dat weet je zelf best. Hij heeft nooit geweld gebruikt. Anders had hij wel meer dan drie jaar gekregen.'

'Leg me dan eens uit waarom hij de dag na zijn ontsnapping een oude vrouw heeft vermoord in het Brusselse,' zei Leroux. 'En terwijl je dat doet, leg me dan ook eens uit waarom hij op de plaats delict een verwijzing naar de schilder René Magritte heeft achtergelaten.'

Nu had hij Bergers aandacht.

'Er lag een briefje bij het lichaam,' vertelde Leroux. 'Een briefje met de tekst "*Ceci n'est pas un suicide*". Wat me eerlijk gezegd nogal logisch lijkt, want hij heeft de vrouw eerst klappen gegeven en daarna verdronken in haar eigen gootsteen.'

Hij haalde enkele documenten uit het blauwe mapje. Het eerste blad was een afbeelding van het beroemde schilderij *La trahison des images* van Magritte, met de pijp en de tekst '*Ceci n'est pas une pipe*'. Het tweede was een kopie van het briefje. Berger bekeek het aandachtig. '*Ceci n'est pas un suicide*.'

Zelfs het lettertype leek identiek.

'En John Novak heeft dat gedaan?'

'Onze Johnny,' knikte de commissaris, 'jazeker. Ik zal je niet vervelen met informatie over vingerafdrukken en DNA, maar geloof me maar als ik je zeg dat hij het was. Dus hier komt opnieuw mijn vraag: hoe verklaar je dat een zachtmoedige kerel en bijna een analfabeet als John Novak een weerloze oude vrouw ombrengt en daarbij een verwijzing naar Magritte achterlaat?'

Berger keek uit het raam, schudde zijn hoofd.

'Ik wil je inschakelen in het team,' zei Leroux. 'Als tijdelijke kracht.' Hij legde opnieuw zijn hand op Bergers arm. 'Je bent de enige van ons die een band met hem had, Alex.'

Berger trok zijn arm weg.

'"Ons" bestaat niet meer.'

Hij voelde hoe zijn lichaam begon te beven. Nu nog heel zacht, alsof hij even moest rillen van een windvlaag door een open raam, maar het zou snel een stuk erger worden, wist hij.

‘Novak vertrouwde je,’ pleitte Leroux. ‘En jij snapte hoe hij in elkaar zat. Hij heeft zes dagen geleden een vrouw vermoord en we staan nog nergens.’

Berger kwam schokkerig overeind. Hij hield zich met beide handen vast aan de rand van de tafel.

‘Ik kan het niet, Lucas. Het is voorbij. Ik wil dat je me met rust laat.’

Hij strompelde naar buiten.

Toen hij eenmaal op straat was, beefde hij over zijn hele lichaam. Hij wist dat hij alleen overeind kon blijven door zijn snelheid te behouden en hij begon zwalpend te rennen. Een oudere man stak in een reflex zijn hand uit om hem te helpen, maar Berger liep hem omver, schreeuwde twee keer ‘sorry!’ en strompelde verder. Hij liep zonder te kijken, via de Sint-Gorikshallen en de Karperbrug, hij beseftte alleen maar waar hij was omdat hij in een flits een café herkende waar hij soms kwam. De Zebra. Le Roi des Belges. Café Kafka. Hij passeerde de Thaise supermarkt waar Camille graag inkopen deed en liep in de richting van de Oude Graanmarkt toen hij gewaarwerd dat het beven stilaan verminderde, maar hij keek nog steeds niet op of om, tot hij opeens voor café Monk stond, de deur opengooide en een glas wijn bestelde.

De 13e november 2015 was een regenachtige dag, met vanaf het middaguur een zware bewolking die als een deksel over het land hing en ervoor zorgde dat het met veertien graden vrij zacht was voor de tijd van het jaar. Berger was die dag te warm gekleed omdat hij absoluut zijn lievelingstrui wilde dragen: een grijze, lamswollen trui met V-hals die hij een week eerder van Camille had gekregen.

Zij was freelance modejournaliste voor verschillende bladen en magazines en was de vorige dag al naar Parijs afgezakt omdat ze een modeshoot wilde bijwonen. Alex zou de Thalys nemen om 18.13 uur en om 19.35 uur in Paris-Nord aankomen.

Terwijl hij een gulzige slok van zijn tweede glas wijn nam en naar het jonge, hippe volkje keek dat aan de tapkast van de Monk hing, wist hij dat hij zich zelfs de kleinste details van die dag zijn leven lang zou blijven herinneren.

Ze zouden ’s avonds om halfnegen gaan eten in La Marine aan de quai de Valmy en daarna via het Canal Saint-Martin naar Le Carillon wandelen. Ze kenden het restaurant, een mooie, typische bistro met een authentieke ‘zinc’ en gekleurde tegels op de vloer. Alex zou waarschijnlijk een doradefilet met venkel en een blanke botersaus nemen, Camille liet haar keuze altijd van het moment zelf afhangen. Zo zou het gegaan zijn, net als al die voorgaande keren.

Hij nam de laatste slok van zijn glas, liep naar de tapkast en bestelde er nog een.

Die vrijdag 13 november 2015 moest hoofdinspecteur Alex Berger het vierde verhoor in evenveel dagen afnemen van John Novak, de knoestige, zwijgzame chauffeur van een bende die, Novak uitgezonderd, uitblonk in gewelddadigheid.

Het verhoor begon om vier uur ’s middags en zou hoogstens een uurtje, anderhalf uur duren. Niemand verwachtte er veel van: Novak praatte weinig en dan nog alleen over zijn eigen rol, hoe hard Berger ook probeerde om een getuigenis over de leiders van de bende bij hem los te wrikken. In Bergers jasje, dat een verdieping lager in de teamkamer over een stoel hing, zaten zijn telefoon en het lederen mapje met de Thalystickets. Naast de stoel stond zijn weekendtas.

Maar toen Berger het verhoor om kwart over vijf vruchteloos beëindigde en de verhoorkamer wilde verlaten, hield John Novak hem tegen.

‘Kun je hier iets te eten krijgen?’ vroeg hij.

Berger had geknikt.

‘Breng me dan iets, alstublieft. Ik heb honger.’ Toen had hij gezocht en gezegd: ‘Laat me daarna een uurtje rusten. En dan zullen we praten. Over alles.’

Alex had hem een maaltijd laten bezorgen en terwijl Novak aan het eten was, had hij Camille gebeld.

Ze wist wat er aan de hand was nog voor hij aan zijn uitleg begon. Het was helaas niet de eerste keer.

‘Ik boek mijn ticket om en neem morgenvroeg de eerste trein, goed?’ zei hij ietwat somber.

‘Dat is oké, liefje. Het is spijtig, maar ik ben gelukkig niet alleen. Marie-Lou en Chloë gaan mee uit eten, straks. Ik denk dat we wat vroeger zullen gaan dan halfnegen, ik heb nu al honger. Chloë heeft een nieuwe vriend, die gaat ook mee.’

‘Goed zo. *Je t’aime.*’

‘Haast je morgen maar,’ zei ze.

Toen was ze weg.

Het verhoor met John Novak begon om halfacht ’s avonds opnieuw en na een aarzelend, traag begin, deed de man wat hij had beloofd. Hij schetste het ontstaan van de bende en hoe hij langzaam maar zeker, zonder dat hij het goed besepte, onder hun invloed was gekomen, eerst als reparateur voor een van hun auto’s, later als chauffeur. Hij praatte rustig en zonder emotie, maar wat hij zei, was vernietigend voor de mannen die de overval op het bankfiliaal in Ukkel hadden opgezet en daarbij drie mensen hadden neergemaaid.

Om halftien was het verhoor afgelopen.

Toen John Novak terug naar zijn cel werd gebracht en Berger de teamkamer binnenliep om zijn rapport te schrijven, was het kwart voor tien en hoorde hij zijn telefoon zachtjes rinkelen. Het geluid stopte, maar voor hij bij zijn jas was, begon het al opnieuw.

Het was zijn schoonmoeder. Er was van alles gaande in Parijs, of hij wist waar Camille uithing? Ze kon haar dochter niet bereiken.

Hij had ook een gemiste oproep van Camille.

Ze had hem proberen te bellen om 21.17 uur. Dat was, zoals later zou blijken, zo’n acht minuten voor haar dood.

Hij zou nooit weten wat ze hem nog wilde zeggen. Misschien wilde ze hem een goeienacht wensen, misschien wilde ze hem een grapje vertellen dat ze net had gehoord. Misschien wilde ze hem zeggen dat ze hem miste.

Dat ze hem graag zag.

Hij zou het nooit weten, dacht Berger terwijl hij het café verliet en in de richting van zijn flat aan de Diksmuidelaan liep, en dat zou hij John Novak nooit ofte nimmer kunnen vergeven.

Het was een verloren dag, een dag zoals er al talloze waren geweest de afgelopen twee jaar, en natuurlijk had hij het al geweten toen hij die ochtend wakker werd. De herfst was sowieso een moeilijke tijd en de maand november was extra hard. Maar daarbovenop had het gesprek met Smits en, nog veel meer, de ontmoeting met zijn vroegere collega Leroux, Berger alle fut ontnomen.

Hij had zo weinig buffer.

Toen hij om vijf uur ’s middags met stramme spieren en een droge mond wakker werd op de bank in zijn woonkamer, deed hij nog even zijn best. Hij warmde een kliekje op dat hij in de koelkast vond. Hij dwong zichzelf om twee grote glazen water te drinken.

Maar twee uur later liep hij rusteloos door de nauwelijks verlichte flat en dacht hij aan Camille, en toen was de roetsj-baan weer niet meer te stoppen. Precies twee jaar geleden was ze omstreeks dat uur vertrokken. Het was een donderdagavond, ze hadden vroeg gegeten, hij had nog even willen

vrijen maar ze had hem lachend afgewezen en gezegd dat ze dat weekend in Parijs toch alle tijd zouden hebben.

Ce weekend, mon grand, had ze geglimlacht, *Paris nous attend*. Daarna had ze hem gekust en de deur dichtgetrokken en Berger had haar nooit meer gezien.

Hij liep naar de keuken en trok een tweeliterkratje rode wijn open.

Toen hij de volgende keer wakker werd, lag hij aangekleed op zijn bed en scheen de zon naar binnen. Hij had een lichte, zeurende hoofdpijn. Volgens de klok van zijn telefoon was het elf uur 's ochtends.

13 november.

Berger strompelde naar de badkamer en ging onder de douche.

Hij had geen enkele herinnering meer aan de avond of de nacht, behalve dat hij het kratje wijn had opengemaakt en ermee naar zijn gemakkelijke fauteuil in de woonkamer was gelopen. Geen herinnering, geen geheugen, geen nachtmerrie. Het kan slechter, dacht Berger.

Terwijl hij zich afdroogde, ging de eerste gedachte die door zijn hoofd schoot vreemd genoeg over John Novak.

Zijn gedrag was totaal onbegrijpelijk. En niet alleen zijn gedrag: als het al bizar was dat een rustige, geweldloze man als Novak een vrouw zou mishandelen en vermoorden, dan was het minstens even bizar dat hij Magritte zou citeren. Berger had het twee jaar geleden met hem niet over kunst gehad tijdens de verhoren, maar hij was er vrij zeker van dat Novak toen nog nooit van de schilder had gehoord. Of van welke andere schilder dan ook, om precies te zijn. Wat was er in de gevangenis met hem gebeurd? En waarom was hij zo stom om te ontsnappen terwijl hij nog nauwelijks een paar maanden hoefde te zitten?

Toen hij zich had aangekleed, slofte hij naar de keuken, slikte zijn medicijnen en dronk een glas water. Het kratje wijn was leeg, zag hij.

Het volgende uur at Berger iets en zwierf hij door zijn flat. Op het kleine bureautje in een hoek van de woonkamer lag een dikke, bruine map die zo propvol zat dat de documenten er aan de hoeken uit kwamen piepen. Hij wilde de map voor geen geld ter wereld meer openmaken, maar in de marge op een van de documenten kon hij nog net één woord lezen dat hij er zelf bij had geschreven.

‘Zastava’ stond er.

Er was een periode geweest, zo'n zes maanden na haar dood, dat Berger een bijna ziekelijke obsessie ontwikkelde om alles over de omstandigheden van die fatale vrijdagavond 13 november te weten te komen. Hij had een tijdlijn tegen de muur hangen toen waarop tot op de minuut stond aangegeven wat er gebeurd was. Net als alle andere details van die dag, kende hij ze uit zijn hoofd.

21.20 uur, de eerste zelfmoordbom bij het Stade de France.

21.25 uur, de schietpartij bij Le Carillon en het restaurant erte-genover, Le Petit Cambodge.

21.32 uur, schietpartij aan de rue de la Fontaine-au-Roi, bij de pizzeria Casa Nostra.

Enzoverder.

Alle negen zelfmoordbommen en schietpartijen had hij gedetailleerd in kaart gebracht, tot en met de gijzelingsactie en de slachtpartij in Le Bataclan. Hij wist dat het ene Cassandra Garrison was, een journaliste van Reuters, die met haar ‘breaking news’ op Twitter de primeur had. De foto naast haar tweet toonde een jonge, roodharige vrouw die zelfbewust in de lens keek. Hij had honderden van die nietszeggende weetjes verzameld die toen echter levensbelangrijk leken omdat ze voor hem de enige manier waren om enige vat te krijgen op het gebeuren. Om een beetje inzicht te krijgen.

Maar hoe kon je inzicht krijgen in de waanzin?

Verreweg het grootste aantal documenten in de map ging over de aanslag op Le Carillon.

Berger had zich enkele weken lang met een bittere verbeethoud op elk kruimeltje informatie gegoooid dat hij maar kon vinden. Hij kwam in die periode niet of nauwelijks buiten, hij waste zich niet, hij at nauwelijks. Hij verdiepte zich in het leven van de twee terroristen van wie men zeker wist dat ze erbij waren aan Le Carillon, hoe hun verleden eruitzag, welke wapens ze gebruikt hadden. Abdelhamid Abaaoud, de organisator maar ook de deelnemer, de man die twee dagen na de aanslagen trots verklaarde: 'Les terrasses, c'est moi.' Brahim Abdeslam, de huurder van de Seat die zich een kwartier na Le Carillon zou opblazen aan de brasserie Comptoir Voltaire. Hij had zich verdiept in de explosieven van de terroristen en onder meer geleerd dat het om acetonperoxide ging, of TATP, of 'de moeder van Satan,' ontdekt in 1895 door Richard Wolffenstein. Hij had dagenlang naar websites van wapenclubs gesurft om te weten hoe de verschillende modellen van hun aanvalswapens eruitzagen. Ze hadden zowel M92's gebruikt als de veel bekendere AK-47. Maar nergens vond hij welk van beide wapens nu precies was gebruikt bij de aanslag op Le Carillon en dat maakte hem zo woedend dat hij op een middag de volledige verzameling vuile vaat die in de gootsteen stond, uit pure razernij op de vloer keilde, bord voor bord en kopje voor kopje, tot er onder zijn voeten een tapijt van scherven en etensresten lag.

Diezelfde avond vond hij een interview met een bron die dicht bij het onderzoek stond en daarin werd gesuggereerd dat het niet de Avtomat Kalasjnikov 1947 was maar waarschijnlijk een illegale versie van de M92, het machinegeweer van de Servische producent Zastava. De AK-47 schoot 600 kogels per minuut, de M92 deed het met 620 kogels per minuut nog iets beter.

Het spervuur aan Le Carillon duurde volgens omstanders een halve minuut.

Hij had haar niet mogen zien, na haar dood.

Ze was een van de slachtoffers die het meest verminkt waren door de fusillade en hij had haar niet meer mogen zien. Als ze ernstig verwond was geweest, had hij in die dagen tientallen keren gedacht, dan had ze nog een kans gehad. Stel dat ze een of twee kogels had gekregen, dacht hij toen zowat iedere ochtend, stel dat ze een kogel in haar buik had gekregen en levensgevaarlijk gewond was, zeg maar, dan had ze nog een kans gemaakt omdat er in Le Carillon dokters en verpleegsters van het nabijgelegen Hôpital Saint-Louis zaten die onmiddellijk eerste hulp toedienden toen die klootzakken met hun Seat Leon niet eens de hoek van de straat hadden bereikt.

Maar ze was zo verminkt door de kogels dat Alex haar geen laatste groet had mogen brengen.

Hij wreef met de mouw van zijn truitje over zijn ogen en zag een propje papier op de grond liggen.

De brief van Chloë, de vriendin van Camille.

Over vanavond, en dat Marie-Lou en de andere vrienden er ook zouden zijn.

Over dat het nooit zou slijten, maar dat Camille het zelf graag gewild zou hebben.

Hij werd woedend toen hij dat laatste las. Hij vond het aanmatigend dat ze zoiets durfde schrijven, alsof iemand anders dan hij kon weten wat Camille zou willen of niet. Tegelijkertijd voelde het op een of andere manier juist aan.

Berger gooide wat toiletspullen en wat kleren in een weekentas, trok zijn jasje aan en liep naar buiten.

Al in de Thalys naar Parijs kreeg hij het erg moeilijk.

Hij sloot zich lange tijd op in het toilet omdat hij het niet aankon om contact te hebben met de andere reizigers in zijn rijtuig, al was het maar met de ogen. Hij probeerde zich voor te bereiden op de massa die in het Gare du Nord zou rondlopen, een haastige, onoverzichtelijke brij van mensen die heen en weer kolkte als een gigantische troep spreuwen en hem zelfs op goede dagen altijd lichtjes duizelig maakte.

Toen de trein het station binnenliep, moest hij zich hard inspannen om uit zijn stoel te komen.

Eenmaal uit de trein, lukte het Berger om tussen de reizigers te blijven lopen en zich met de stroom mee naar buiten te laten voeren. Zodra hij in de rue de Dunkerque was, ademde hij iets vrijer.

Hij liep zo snel als hij maar kon naar het zuiden, stak de drukke Boulevard de Magenta over en stond vijf minuten later voor de enorme, vuilbruine zijgevel van de Saint-Vincent-de-Paul.

Het was niet eens een ingeving geweest.

Camille was heel haar leven ongegeneerd gelovig en zolang Alex zich kon herinneren, was deze kerk een vaste halte telkens als ze een weekend of een gestolen dag in Parijs doorbrachten. Het gebouw zelf was een ratjetoe van stijlen, soms pompeus, soms sierlijk, maar nooit echt mooi of elegant. Het leek of de architecten destijds niet hadden kunnen kiezen tussen een Grieks-Romeinse tempel, een museum of een kathedraal en ze die dan maar alle drie tezamen hadden gebouwd.

Voor Camille was het een must. Ze had, herinnerde hij zich opeens, eigenlijk maar één keer uitgelegd waarom het

precies deze kerk was die haar zo aantrok en dat had niets met de architectuur te maken, of het moest die van de ziel zijn. De congregatie van de Saint-Vincent-de-Paul kwam al sinds de zeventiende eeuw specifiek op voor de armen, de verdrukten en de verschoppelingen, had ze met die zachte, heldere stem van haar uitgelegd. De congregatie probeerde, zo luidde het, hun lijden te verzachten en hen opnieuw waardigheid te geven. Het was een credo dat Camille bijzonder belangrijk vond en ze stond er telkens op om langs te lopen en een kaarsje te branden.

Binnen was de kerk wel indrukwekkend. Berger stond een tijdje onwennig te kijken naar de rijkversierde fries en het plafond. Het was de eerste keer dat hij hier zonder haar was, en in dit gigantische huis van geloof voelde hij zich eenzamer dan ooit.

Jaren geleden had ze hem hier, terwijl ze een kaarsje had aangestoken, verteld over de eerste keer dat ze elkaar hadden ontmoet, op school in Brussel. Toen ze daarna thuiskwam, had ze in haar kamer hartstochtelijk gebeden dat ze van elkaar zouden houden en dat ze voor de rest van hun leven samen zouden zijn. 'Ik was meteen weg van je,' had ze gezegd, met die openhartigheid die hij zo onweerstaanbaar vond, 'ik was smoorverliefd op je nog voor ik wist wat dat betekende.'

Ze waren beiden twaalf jaar oud.

Alex was de zoon van een mijnwerkersgezin uit het Limburgse Eisden, Camille was de dochter van twee academici uit Parijs. Toen zijn vader overleed aan stoflong verhuisde hij noodgedwongen naar Brussel omdat zijn moeder werk had gevonden in het textielzaakje van een oom. Camille verliet even noodgedwongen 'haar' Parijs omdat haar papa voor zichzelf een prestigieuze baan had versierd bij de Europese Unie.

Kort daarop leerden ze elkaar kennen op school. Hij was een ontheemde, een dromerige knaap uit Vlaanderen op een Franstalige school, een dorpsjongen in het vreemde Brussel;

Camille was een wereldwijd kind voor wie Brussel even vreemd was als voor hem, en vanaf dag één hadden ze een verbond dat slechts ophield toen ze stierf op het terras van Le Carillon.

Hij had, als 'eeuwige atheïst,' altijd door een milde bril verwonderd naar Camilles devotie gekeken. Voor hem was dit leven het enige dat er bestond en de dood het definitieve einde.

En toch brandde hij nu, voor het eerst in zijn leven, een kaarsje. Ze was slechts 42 geworden en van die 42 jaar hadden ze elkaar dertig jaar gekend. Het was veel meer dan liefde voor het leven, dacht hij terwijl hij onhandig in de weer was met de kaars. Ze waren, zoals sommige van hun vrienden het formuleerden, een eeneiige tweeling geweest.

De flat aan de avenue Richerand in het 10de arrondissement was, naar Parijse normen, heel ruim, maar toch was het er overvol en dromden de aanwezigen samen tot in de keuken.

Berger schatte dat er een kleine honderd mensen voor de herdenking waren opgedaagd. Familie en vrienden van de slachtoffers, sympathisanten en zelfs buurtbewoners voor wie de aanslag op Le Carillon en Le Petit Cambodge ook een aanslag op hun dagelijks leven was: de schietpartij gebeurde per slot van rekening op nauwelijks tweehonderd meter van waar ze zich bevonden en het 10de was een levendige, overwegend volkse buurt.

In de hal begroette hij Chloë en de andere vriendinnen van Camille.

Het was duidelijk dat ze over haar wilden praten, dat ze herinneringen wilden ophalen, dat ze de rituelen wilden volgen die mensen nu eenmaal volgen bij begrafenissen of herdenkingen, maar hij hield de conversatie – of wat daar van zijn kant voor moest doorgaan – nauwelijks enkele minuten vol en laveerde tussen de andere gasten naar de andere vertrekken.

In de woonkamer stond een grote, zwarte fotolijst met daarin een uittreksel uit *The Huffington Post*, een oproep van tientallen beroemdheden uit de culturele wereld, gemaakt precies een week na de aanslagen. ‘Steek in onze cafés, straten, pleinen en steden de lichten en de kaarsen aan,’ stond er, ‘en laat overal muziek horen, de muziek waar ze zo’n hekel aan hebben. Maak lawaai en maak licht, zodat ze begrijpen dat ze hebben verloren.’

Alex kende het citaat en hij hoopte nog steeds dat het klopte. Maar als zij verloren hadden, wie had er dan gewonnen? En als er al een winnaar was, wat was dan de prijs?

‘Mooi, hé?’ zei een dame van een jaar of vijftig in een duur mantelpakje. ‘Ik wilde absoluut dat die boodschap hier stond, vandaag. Voor de herdenking, begrijpt u? Ik wil dat iedereen eens goed nadenkt over het gevecht dat we voeren. Over de oorlog waar we middenin zitten.’

Ze stelde zich voor als de vrouw des huizes. Ze had bij de schietpartij aan Le Petit Cambodge een kogel in haar bovenarm gekregen, vertelde ze. Het had haar maanden van revalidatie gekost om de arm weer normaal te kunnen bewegen.

Berger voelde een vlaag van woede die zo snel opkwam en die zo intens was dat hij zich stamelend excuseerde en zich onder het mom van een frisse neus tussen de mensen op het al stampvolle balkonnetje wurmde.

Een halfuur daarvoor waren ze met zijn allen in een stille optocht langs de rue Alibert gelopen en zelfs na twee jaar hadden vele deelnemers het zichtbaar moeilijk.

Voor hem was het een beproeving.

Terwijl een aantal onder hen bloemen neerlegde bij het terras van de bar, keek hij naar de façade en dacht aan alle foto’s die hij tussen de avond van de aanslag en nu had gezien. Het

moesten er honderd zijn, hij kende ondertussen ieder detail van de gevel.

Lange tijd had er in de map op zijn bureautje een foto gezeten die een halfuur na de aanslag was genomen. Je zag de bruinrode gevel van de bar, of tenminste een stuk ervan, met links naast de deur een zwart krijtbord met onder meer de boodschap dat er gratis wifi was. Alex wist dat er rechts van de dubbele glazen deur een identiek bord hing, net onder het naambordje van de rue Alibert, met daarop de boodschap ‘Happy Hour’. Op de voorgrond stonden enkele bruine plastic stoelen en twee tafeltjes.

Het was een zachte avond geweest in Parijs, mensen hadden buiten staan roken en praten.

Er stonden een tiental mensen op de foto, het merendeel verplegers en brandweerlui. Tussen de druk gesticulerende mannen, aan hun voeten bijna, lagen lichamen, alle bedekt met witte lakens.

Onder één van die lakens lag Camille.

Dit stukje Parijs, links en rechts van het kanaal, was al jarenlang een van de lievelingsplekken van Alex en zijn vrouw.

In bar Le Carillon hadden ze tientallen avonden gesleten. Het was een kroeg die in geen enkel vakje thuishoorde en hen misschien juist daarom zo beviel: niet te bourgeois maar evenmin te bohemien, niet modieus maar ook niet belegen, niet te vuil en niet te netjes. En het was niet moeilijk om je er thuis te voelen. Het café stond stampvol met allerlei tafels en stoelen in verschillende kleuren en hoogtes, er stond een oude piano in de hoek, er hingen een paar scheve boekenplanken zonder boeken. Geen twee muren waren in dezelfde kleur geverfd. De mojito’s waren er sterk, het bier waterig, de wijn goed en goedkoop.

Toen ze in processie via de rue Bichat weer in de richting van de flat liepen, moest Berger voor de zoveelste keer aan de

vreemde, gitzwarte ironie van het leven denken: zijn vrouw, die altijd een fervente antirookster was geweest en goed op haar gezondheid lette, was haar vriendin Chloë naar buiten gevolgd, naar het terras van Le Carillon, omdat haar vriendin het geen kwartier uithield zonder sigaret.

Chloë was ongedeerd gebleven.

Om 21.25 uur herdachten ze het moment van de aanslag met een minuut stilte. Nauwelijks enkele tellen later maakte Berger zich klaar om op te stappen.

Hij liep naar een van de slaapkamers die voor de gelegenheid dienst deed als extra garderobe en haalde zijn jasje onder een hoop andere kledingstukken uit.

In de gang, tussen de slaapkamer en de hal, stonden links en rechts groepjes mensen na te keuvelen en Berger wrong zich vriendelijk en zo voorzichtig mogelijk langs hen. Hij zat al met zijn hoofd bij de overnachting die hij noodgedwongen had moeten boeken omdat er na tien uur 's avonds geen trein meer was naar Brussel, toen hij opeens bleef staan.

Links van hem stonden een man en een vrouw, beiden ergens in de zestig, en de man had iets gezegd, iets dat Berger onbewust had opgepikt, al had hij geen flauw idee waar het op sloeg.

Hij draaide zich in hun richting en hun conversatie stokte.

‘Het spijt me, maar kunt u even herhalen wat u net zei?’

‘Pardon?’

‘Ik heb u iets horen zeggen dat bij mij een belletje deed rinkelen,’ legde hij uit. Hij probeerde erbij te glimlachen. ‘Maar ik heb geen idee wat het zou kunnen zijn. Mag ik weten waar u het over had, samen?’

‘Over een goede vriendin van mij, Claire Collinet.’ De man keek wantrouwig. ‘Kent u haar soms?’

‘Nee, het spijt me, die naam zegt me niets. Ik zal me wel vergist hebben, mijn excuses,’ zei Alex.

‘Ze is gestorven,’ zei de man. ‘Tragisch hoor, een hartaanval in haar bad. Ze woonde hier nauwelijks tweehonderd meter vandaan, aan de quai de Valmy. Ze had een kunsthandel aan Fayette. We kenden elkaar, goh... dat moet toch al gauw twintig jaar of langer zijn.’

‘Dat spijt me voor u. Een goedenavond n...’

‘Ik vertelde net dat ik vanochtend in haar flat ben geweest samen met haar nichtje, om de begrafenis een beetje voor te bereiden.’ Hij glimlachte ongemakkelijk. ‘Het was er een onbeschrijfelijke rommel, u weet misschien hoe die artistieke mensen zijn. Maar we waren wat aan het opruimen en tussen haar kleren bij het bad lag een briefje met daarop de tekst “*Ceci n’est pas un suicide*”. Zonder twijfel iets artistieks, natuurlijk, Claire was altijd bezig met nieuwe projecten, maar het is toch griezelig, niet, als je weet dat ze uitgerekend eergisteren is gestorven?’

Alex staarde hem aan. Zijn hoofd tolde.

‘Voelt u zich niet lekker?’ vroeg de man.

Zonder dat hij het goed beseftte, rolden de woorden er opeens uit.

‘Mijn naam is Alex Berger,’ hijgde hij terwijl hij in zijn zakken naar een pen en een stukje papier zocht, ‘ik ben een Belgische rechercheur. Ik zou u dankbaar zijn als ik uw gegevens zou mogen noteren.’

De oudere man keek een beetje angstig naar Berger.

‘Waarom?’

‘Zodat we later contact met u kunnen opnemen, mocht dat nodig zijn.’

Enkele minuten later holde hij de avenue Richerand uit tot hij op de quai de Jemmapes botste. Recht voor hem was een voetgangersbrug over het kanaal, een groene metalen constructie die volgeklad was met graffiti. Pas toen hij midden op de brug stond, leek het alsof hij weer kon ademen.

Wat er daarnet in die flat ook gebeurd was, wat de gevolgen ervan ook mochten zijn, van één ding was Berger zo zeker als wat: dit was geen toeval.

Het was een teken.

Hij keek over het Canal Saint-Martin en hij dacht aan de tientallen keren dat ze hier samen, hand in hand, langs waren gelopen.

Ze wil me iets zeggen.

Het was geen religieuze gedachte; tenminste, zo voelde het voor hem niet. Hij wist nu dat de echte reden waarom hij vanavond naar Parijs was gekomen, niets te maken had met de herdenking.

Ze wilde hem iets duidelijk maken, over het graf heen.

Dit was Camille, de Camille die in al die jaren van nachtelijke oproepen en verknoeide weekends niet één keer gezeurd had over zijn werk, niet omdat ze het leuk vond – want dat was niet zo – maar omdat ze het zag als zijn roeping, als een noodzakelijkheid.

Dit is zij, dacht Berger terwijl hij zijn ogen vochtig voelde worden, dit is zij die zegt dat ik de draad moet oppakken, dat ik ondanks alles moet doen waarin ik goed ben.

Hij zocht in zijn zakken naar zijn telefoon en scrolde door de nummers.

Het duurde een tijdje voor zijn ex-collega Lucas Leroux eindelijk opnam.

‘Met mij,’ zei Berger. ‘Hoe zijn je contacten bij Interpol?’

‘Alex? Ben jij dat? Waar ben je?’

‘In Parijs.’

‘Ik sliep net, ik... waarom ben je in Parijs?’

‘Er was een herdenking vanavond.’

Leroux was wakker nu.

‘Sorry, ja, natuurlijk.’

‘Hoe zijn je contacten bij Interpol? En bij de Franse politie?’

‘Eh... goed, denk ik. Ja, goed, uitstekend zelfs. Waarom?’

‘Ik doe mee.’

Commissaris Leroux reageerde niet meteen.

‘Het onderzoek naar John Novak? Ik doe mee.’

Het bleef stil aan de andere kant van de lijn.

Berger legde hem in enkele woorden uit wat hij daarnet in de flat had gehoord.

‘Ik neem morgenochtend de trein, ik ben rond elf uur bij jullie in de teamkamer, is dat oké?’

‘Dank je,’ zei Leroux.

‘Nee, Lucas,’ zei Berger, ‘jij bedankt.’

‘Slachtoffer één: Cecile Meurisse, 81 jaar oud, gepensioneerd huishoudster. Slachtoffer twee: Claire Collinet, 66, runde haar eigen kunstgalerie.’

Commissaris Lucas Leroux wees energiek naar de foto’s en de aantekeningen op de glazen casewand in een hoek van de teamkamer.

‘Twee vrouwen, de ene in Brussel, de andere in Parijs. Wat is de link tussen beiden?’

‘Dat weten we nog niet,’ zei inspecteur Kepler, ‘dat moeten we juist gaan uitzoeken.’

Leroux zuchtte.

‘Natuurlijk weten we dat nog niet, Emma. Ik bedoelde het als een voorzetje. Zo van: laten we eraan beginnen.’

‘Waarom zeg je dat dan niet?’ mompelde Kepler.

Het was een grijze ochtend in Brussel en ze zaten voor het eerst samen in een van de grote teamkamers van de Moordafdeling aan de Koningsstraat. Officieel heette het eilandje van Lucas Leroux sinds een tweetal jaar de ‘Afdeling dodingen/parentale ontvoeringen, opsporingsafdeling 6,’ een benaming die volgens Leroux klonk alsof ze door een dode ambtenaar uit de tijd van Stalin was bedacht. Dus bleef iedereen gewoon over de ‘Crim’ of ‘de Moord’ spreken.

Toen Alex Berger iets voor elf uur uit de metro kwam aan halte Kruidtuin en de Koningsstraat inliep, leek het alsof het al opnieuw avond was. Er hing een vale mist die zo dik was dat het weinige licht er maar moeilijk doorheen kwam en de hele stad had de kleur van vuile sneeuw.

Het had veel van zijn krachten gevergd om die ochtend de trein naar Brussel te nemen en zich voor het eerst in lange tijd in het drukke ochtendverkeer te wagen. Wat er de avond voordien in Parijs was gebeurd, de duidelijke boodschap van Camille – zo voelde het toch nog steeds aan – het gaf Berger net voldoende brandstof om zijn afspraak met Lucas na te komen. Maar toen hij zich bij de balie aanmeldde en even later de lift nam naar de vierde verdieping, voelde hij zijn knieën slap worden.

Iedereen was er natuurlijk al.

Leroux verwelkomde hem met een brede grijns en wees als een ringmeester in het circus naar de teamleden. Twee mannen, twee vrouwen. De beide vrouwen glimlachten bemoedigend, de ene al iets warmer dan de andere. Ze kenden elkaar ook goed. In een andere, gewone baan zou een afwezigheid van twee jaar misschien betekenen dat je ergens opnieuw moest beginnen, maar niet bij de Crim. Ze hadden jarenlang blindelings op elkaar vertrouwd in soms levensgevaarlijke situaties en ze hadden in nauwelijks tien jaar tijd meer goorheid en ellende gezien dan andere mensen in een heel leven of misschien nooit. Dat schiep een band, een sterke band die gek genoeg niet veel woorden verdroeg.

‘Goed dat je terug bent,’ zei inspecteur Cavani terwijl ze hem op de wang kustte en hem tegelijkertijd een ferme handdruk gaf. Ze droeg een T-shirt met het opschrift *‘I’m sorry for what I said when I was hungry’*.

‘Dank je, Sara.’

Sara Cavani was de wetenschapster van het team, een moordrechercheur in de huid van een vrolijke caissière. Wie haar niet kende, zag een frêle, wereldvreemde vrouw met gemanicuurde nagels, T-shirts met daarop stevast de meest waanzinnige boodschappen en blond, nogal woest haar dat ze met kleurrijke haarspelden min of meer in bedwang hield. Ze zag er breekbaar uit, een misleidende veronderstelling die

menig crimineel al pijnlijke momenten had bezorgd: Cavani had tijdens haar opleiding de hoogste score behaald in de onderdelen ‘zelfverdediging’ en het ‘ongewapend uitschakelen van verdachten,’ wat nogal opmerkelijk was voor een vrouw die een afkeer had van geweld. Leroux leunde zwaar op haar, niet om haar fysieke kwaliteiten maar omdat ze van alle speurders in zijn team de meest analytische geest had. Ze was steeds doelgericht en trok altijd heldere conclusies. Daartegenover stond dat ze een nogal frivool karakter had en geen blad voor de mond nam.

De tweede vrouw van het team was enkele jaren ouder dan Cavani. Inspecteur Emma Kepler had kastanjebruin, golvend haar dat tot op haar schouders viel en een ietwat dromerige blik in haar ogen. Ze was 35, een slimme, stralende meid die al een diploma computerwetenschappen op zak had toen ze examens deed voor een baan bij de federale politie. Kepler was soms sneller met haar laptop dan de specialisten van de Technische Dienst en ze aarzelde niet om in systemen in te breken en ze te hacken als dat voor het onderzoek belangrijk kon zijn. Maar ze had ook een vermoeiend kantje, zeker voor haar collega’s: ze had weinig verbeelding en beeldspraak was niet aan haar besteed. Emma Kepler reageerde altijd op wat je zei, niet op wat je eventueel bedoelde.

‘Welkom terug, Alex,’ zei ze. Ook zij gaf hem een kus op zijn wang, maar haar lippen bleven een fractie langer tegen zijn huid dan nodig. Of beeldde hij zich dat in?

Berger probeerde naar haar te glimlachen, maar het kostte hem moeite.

‘Dag Emma.’

Ze waren altijd erg close geweest toen Berger nog bij Moordzaken werkte, zo close dat ze vijf jaar geleden, tijdens een driedaagse missie in Kopenhagen, op de laatste avond in zijn hotelkamer in bed waren beland. De missie was die dag succesvol afgerond, ze hadden beiden wat veel gedronken

en ze waren voor een laatste glas naar zijn kamer gegaan. Het gesprek werd erg vertrouwelijk en intiem en ergens midden in de nacht had ze voor de tweede keer geprobeerd hem te kussen. Berger had het laten gebeuren. Voor ze het beiden goed en wel beseften, bevonden ze zich in zijn bed. Tegen de ochtend was ze weggeglipt naar haar eigen kamer en enkele uren later zaten ze op de terugvlucht naar Brussel. Ze hadden zo goed als niets meer gezegd, en dat kwam niet alleen door de alcohol en het gebrek aan slaap. Ook later hadden ze er nooit meer over gepraat, iets waar Berger niet rouwig om was. Emma Kepler was de enige vrouw buiten Camille met wie hij ooit geslapen had en hij schaamde zich diep. Maar vreemd genoeg was het echte schuldgevoel pas na haar dood gekomen, alsof hij haar nagedachtenis door niets wilde laten besmeuren.

‘Blij je te zien,’ zei ze.

Haar brede mond stond een beetje open. Ze had een heel egale huid en een handvol kleine sproeten op haar jukbeenderen. Berger had haar de afgelopen twee jaar hoogstens een paar keer vluchtig gezien en hij schrok van haar jeugdigheid en van de energie die ze uitstraalde. Zij was 35 en zag er ravissant uit, hij was 45 en voelde zich oud.

Emma had zich gelukkig nooit echt opgedrongen, ook niet na het voorval, daarvoor was ze veel te nuchter. Of had ze te weinig fantasie, had Berger toen gedacht. Maar ze had ook nooit onder stoelen of banken gestoken dat ze zich blijvend aangetrokken voelde tot Berger en waar hem dat vroeger heimelijk had geflatteerd, kon hij er nu heel slecht mee omgaan.

‘Die twee heerschappen hier ken je nog niet,’ zei Leroux vaderlijk. ‘Ze komen van de Drugs, maar voor de rest vallen ze wel mee. Heren, dit is nu Alex Berger.’

‘Mahdouli,’ bromde een gespierde bink terwijl hij zijn hand uitstak.

‘Heb je ook een voornaam?’

‘Waarom, wil je een date?’

‘Niet echt, nee.’

‘Bilal,’ antwoordde hij. ‘Maar hier op het werk is het Mahdouli.’

‘Oké.’

‘Moet ik je nu met hoofdinspecteur aanspreken?’

‘Waarom zou je?’

Mahdouli grijnsde alleen maar.

‘Natuurlijk niet, ik sta buiten het corps,’ zei Berger zacht. ‘Ik...’

‘Alex is een tijdelijke kracht,’ kwam Leroux nogal bits tussenbeide. ‘Ingehuurd expert. Wat je verdomme zelf goed genoeg weet, Mahdouli.’

‘En dit is mijn maatje Derijcke,’ zei Mahdouli alsof er niets gebeurd was. Hij wees naar een graatmagere, schuchtere man. ‘Inspecteur Paul Derijcke. Als je je horoscoop voor deze maand wilt kennen, moet je het hem maar vragen.’

Derijcke glimlachte. Hij was een vreemde man met sluikhaar en met een pak dat al minstens twintig jaar niet meer *en vogue* was. Hij droeg geen das maar had het bovenste knoopje van zijn hemd dichtgeknoopt. Berger schatte hem midden dertig maar hij kon evengoed tien jaar ouder zijn.

‘We hebben veel over jou gehoord,’ zei Derijcke. Zijn stem had een ietwat hese klank. ‘Ik kijk ernaar uit om met je samen te werken.’

‘Misschien kunnen we even ophouden met dat geflikflooi en aan de slag gaan, wat denk je?’ bromde de commissaris.

Ze brachten in kaart wat ze over beide slachtoffers wisten en dat bleek al bij al niet veel te zijn. Het postmortaal onderzoek op Claire Collinet had uitgewezen dat de Parijse galeriehoudster nauwelijks zichtbare afdrucken van vingers en duimen op haar hoofd had.

‘Ze is wel degelijk vermoord in haar bad,’ zei Leroux. ‘Het briefje dat tussen de rommel in de kamer lag, draagt de

vingerafdrukken van John Novak. Het is ook zijn handschrift, net als op het briefje dat bij Cecile Meurisse lag. We gaan ervan uit dat Novak beide moorden heeft gepleegd.'

'We?' vroeg Cavani. 'Wie bedoel je met "we"?''

'Het onderzoek hoort officieel bij ons. Parijs heeft dat vanochtend nog bevestigd. Novak is een Belg die hier in de gevangenis zat. We delen uiteraard alle info, maar het is onze zaak.'

Lucas Leroux was een milde man, maar als het om zijn team en de bevoegdheden daarvan ging, was hij een doorbijter die altijd het onderste uit de kan probeerde te halen.

'Met wie hebben we in Parijs te doen?' vroeg Berger.

'Prieux, DRPJ. Die ken jij toch, hé?'

Alex knikte. Commissaris Alain Prieux werkte bij de befaamde Direction Régionale de la Police Judiciaire van Parijs, aan de quai des Orfèvres. Ze hadden samen een driedaags congres gevolgd, enkele maanden voor Camilles dood, en ze konden vanaf de eerste minuut heel goed met elkaar opschieten.

'Ik had hem vanochtend aan de lijn, hij heeft naar je gevraagd,' ging Leroux verder. 'Prieux' team en wij gooien onze bevindingen in het mandje van de NCB, zij zorgen dan voor de doorstroming.'

Interpol had in ieder aangesloten land een soort antenne – een Nationaal Centraal Bureau – die voor de communicatie tussen het hoofdkantoor en de andere NCB's instond.

Leroux schreef enkele trefwoorden op het bord.

'Voor de rest weten we nog niet veel over Claire Collinet. Ze is geboren in de Elzas in 1951 en duikt voor het eerst op in Parijs als ze 24 is, in de zomer van 1975. Ze staat dan ingeschreven aan een hogeschool, waar ze zelden of nooit aanwezig is. Maar ze heeft waarschijnlijk wel een voltijdse bezigheid, want ze wordt twee keer opgepakt voor prostitutie.'

Inspecteur Kepler wilde tussenbeide komen, maar de commissaris was haar voor.

'Dat was ironisch bedoeld, Emma, niet op letten. Daarna gaat Claire een tijdje bij haar ouders wonen. In 1981 is ze terug in Parijs, waar ze een oudere man leert kennen, ene... 'Leroux scande zijn aantekeningen '... Victor Delarue. Een antiquair. Hij is maar liefst dertig jaar ouder en hij overlijdt vier jaar later aan kanker. Maar hij en Claire zijn getrouwd voor hij stierf en Collinet heeft na zijn dood het zaakje voortgezet. Ze is avondcursussen gaan volgen en heeft in 1991 haar eigen Galerie Collinet geopend.' Hij zweeg en keek rond.

'Dat is het?' vroeg Emma Kepler ongelovig.

'Dat is het voorlopig, ja. Vandaag vindt de autopsie plaats en wordt de woning van Collinet onder handen genomen door het lab, maar volgens Prieux hebben ze op zijn vroegst morgen daarvan het verslag.'

Er kwamen meerdere brandweerwagens door de Koningsstraat gereden en het geluid van de sirenes was zo storend dat Leroux even moest ophouden met praten.

'Beide vrouwen werden verdrongen en op de beide plaatsen delict lag het bekende briefje,' zei hij toen het weer rustig was. Hij wees naar de uitvergroete foto die op de glazen casewand hing. 'Voor de rest hebben we voorlopig heel weinig om mee te werken. Cecile Meurisse woonde alleen in haar eigen huis in Jette. Ze was al heel lang weduwe. Novak heeft haar eerst enkele flinke klappen gegeven en daarna haar hoofd in de met water gevulde gootsteen geduwd.'

'Maar niet zomaar,' protesteerde inspecteur Derijcke. 'Hij heeft dat niet zomaar gedaan, daar gaat het juist om. Het is een duidelijke verwijzing naar Magritte.'

Leroux stak beide handen afwerend vooruit.

'Paul weet meer over Magritte dan ik, wat niet echt moeilijk is, want schilderkunst is niet meteen mijn ding.' Hij keek de inspecteur aan. 'Vertel jij het maar.'

Derijcke had nauwelijks aansporing nodig.

‘Hij heeft een zijden zak over haar hoofd getrokken en haar daarna verdrongen. Dat is, naast het briefje, een duidelijke verwijzing naar Magritte.’

Hij haalde een dik boekwerk uit een van zijn lades, opende het op een pagina die gemarkeerd was met een gele post-it en hield het omhoog. Het was een paginagrote afbeelding van een schilderij. Een man en een vrouw stonden dicht bij elkaar, ergens in een groen landschap, maar van beiden zag je het gezicht niet omdat hun hoofd verborgen zat onder een zak.

‘*Les Amants 1*,’ zei Derijcke. Zijn stem klonk nog wat heser dan daarnet. ‘Er is ook een *Les Amants 2*, dat schilderij is nog veel bekender. Het is opvallend bij hoeveel personages van Magritte het aangezicht bedekt is. Meestal is het een zak of een sjaal, maar het kan ook een appel zijn. Zijn moeder pleegde zelfmoord door zich met een doek voor haar hoofd in de rivier de Samber te storten. Magritte was toen dertien jaar.’

Sara Cavani schudde het hoofd, waardoor haar grote, dubbele oorhangers zachtjes klingelden.

‘Er klopt iets niet. Novak kan bij wijze van spreken nauwelijks lezen of schrijven.’ Ze keek Berger recht in de ogen en hij deinsde onwillekeurig achteruit. Cavani schrok op haar beurt van zijn reactie, maar ze herstelde zich snel en praatte verder alsof er niets gebeurd was: ‘Dat klopt toch wat ik zeg, hé?’

Berger knikte.

‘En die mishandeling,’ ging ze verder. ‘Hij vermoordt niet alleen een oude vrouw, hij geeft ze eerst nog klappen. Hoe zie jij dat?’

Ik zie niets, wilde hij antwoorden.

Ik moet me voortdurend beheersen om niet op te springen en naar buiten te lopen. Ik vind jullie te druk, te luid, te veel.

Hij haalde zijn schouders op.

Emma Kepler kwam hem te hulp.

‘Novak heeft inderdaad nooit eerder geweld gebruikt,’ zei ze op een toon alsof Berger wel degelijk had geantwoord. ‘Maar nu wel. Wat is er dan veranderd?’

Voor de tweede keer in een minuut tijd haalde Berger hulpeloos zijn schouders op.

Ze namen een korte pauze en de commissaris troonde Berger mee naar de kantine in het gebouw.

Ze zaten aan een smal tafeltje en Leroux boog zich voorover.

‘Doe het kalm aan, Alex. We wisten allebei dat het lastig zou zijn, zeker de eerste dagen. Maar we komen er wel.’

Een jaar na het gedwongen afscheid van Berger had hoofdinspecteur Lucas Leroux promotie gemaakt en was hij benoemd tot commissaris, een functie die hij alleen maar ambieerde omdat het hem een beter loon en een beter pensioen opleverde. Aan leidinggeven had hij een hekel. Hij was er ook niet goed in, vond hij, hoewel het de laatste tijd iets beter scheen te gaan. Maar het feit bleef dat het hoofdinspecteur Alex Berger was die het team al die jaren had geleid, tot algemene tevredenheid, ook van Leroux zelf. Maar ondertussen was hij commissaris geworden en was de man die voor hem met trage bewegingen in zijn koffie roerde, een emotioneel wrak, en Leroux had ernstige twijfels of het met hem ooit weer goed zou komen. Hij hoopte het vurig, want hij beschouwde Alex Berger als zijn vriend, maar op ogenblikken als dit bekroop hem de angst dat hij de verkeerde beslissing had genomen door hem bij deze zaak te betrekken.

Berger's hoofd tolde. Hij snakke naar een glas, maar in het hele gebouw was geen druppel alcohol te krijgen.

‘Als je het voor vandaag voor bekeken wilt houden, dan kunnen...’

‘Godverdomme, Lucas,’ siste Berger, ‘hou nu eens even je kop, oké?’

Ze zwegen beiden een tijdje. Af en toe kwam er iemand langs hun tafeltje die Alex kende van toen hij nog hoofdinspecteur Berger was, maar slechts enkelen bleven even staan en probeerden vruchteloos een praatje te maken: de meeste van zijn ex-collega's hadden aan één blik genoeg om te weten dat Berger niet bepaald zat te wachten op een conversatie.

Terwijl het restje koffie in zijn kopje stilaan koud werd, vroeg Alex: 'Die twee nieuwen, Mahdouli en Derijcke. Wie zijn dat?'

Leroux leunde opnieuw voorover.

'Bilal is een macho, maar een goeie macho. Zit zowat iedere dag in de fitness, die kerel heeft stalen spieren. Maar hij is ook heel stressbestendig, hij verliest zelden zijn geduld. Ik heb veel aan hem. Je moet niet te zwaar tillen aan zijn opmerkingen van vanochtend. Hij jent de mensen rondom hem graag, maar dat is niet slecht bedoeld. Hij is gewoon recht voor de raap, hij heeft niet echt veel sociale feeling.'

'En Derijcke?'

'Paul is... Paul, dat is een beetje een speciaal geval.'

Alex zweeg.

'Slimme jongen, hoor, daar niet van,' ging Leroux verder. 'Heel pienter. Maar hij heeft nogal vreemde hobby's en dat valt niet zo goed bij de rest. Mahdouli verdedigt hem altijd, dat zijn echt twee handen op één buik, maar bij Cavani en Kepler...'

'Wat voor hobby's heeft ie dan?'

'Astrologie, om er maar één te noemen,' blies Leroux. 'Hocus pocus, wat mij betreft. Horoscopen, tarotkaarten, de hele santenkraam. Hij is gefascineerd door het bovennatuurlijke, zegt hij zelf. En zo bijgelovig als maar mogelijk is. Mij kan het niet verdommen zolang hij zijn werk doet, maar bij de anderen ligt dat wat moeilijker.'

Berger kon zich daar iets bij voorstellen. Sara Cavani was het kind van twee nuchtere huisartsen die hun liefde voor de wetenschap aan hun beide dochters hadden doorgegeven.

Emma Kepler was door en door ratio, de vrouw hield waarschijnlijk meer van computers dan van mensen.

'Hij weet blijkbaar ook veel over Magritte,' zei Berger terwijl hij zijn lege kopje naar de rand van de tafel schoof en langzaam overeind kwam.

'Nee, niet speciaal, denk ik.' Ook Leroux stond op. 'Die schilderijen zijn precies in zijn straatje, da's alles.'

'Hoe bedoel je?'

'Pff... hoe bedoel ik dat...' Hij keek sceptisch naar Berger. 'Heb je die dingen wel eens goed bekeken? Zwevende appels, vrouwen met vissenstaarten, een kerel met een vogelkooitje in zijn borstkas...'

'Dat heet surrealisme,' zei Alex terwijl ze naar de lift liepen.

'Maakt niet uit hoe het heet, ik word er niet warm of koud van. Maar voor Derijcke is het natuurlijk heel herkenbaar. Hoe gekker het wordt, hoe liever hij het heeft.'

De volgende uren leek de teamkamer meer op een duiventil. Mahdouli en Derijcke namen de laatste verhoren af in een andere moordzaak die in het mandje van Leroux' team lag. Inspecteur Kepler was op de rechtbank om te getuigen in het proces van een man die ze een jaar geleden hadden ingerekend. Toen ze weer op kantoor kwam, vertrok Sara Cavani naar de schietbaan voor de verplichte viermaandelijks oefeningen.

Berger las zich ondertussen door de dossiers. Hij bestudeerde de processen-verbaal en het rapport van het lab. Hij liet met opzet het dossier rond John Novak ongeopend – de meeste bijdragen die erin zaten, had hij twee jaar geleden zelf geschreven – en hij ging in plaats daarvan door de informatie die ze tot nog toe verzameld hadden rond Cecile Meurisse. Het verslag van de patholoog-anatoom over de autopsie op de oude vrouw hield hem nog het langst bezig. Meurisse had inderdaad niet zomaar enkele klappen gekregen: ze was serieus toegetakeld. Ze had een gebroken kaakbeen en een gebroken

neus voor ze verdronken werd in haar eigen gootsteen. Niet voor de eerste keer vroeg Berger zich af wat Novak in godsnaam had beziel. Maar net als alle voorgaande keren vond hij geen enkele verklaring.

In de late middag bezochten Berger en Leroux het huis van de vermoorde vrouw.

Cecile Meurisse woonde in Jette, in het noordwesten van Brussel, in een drukke straat met winkeltjes, woonhuizen en parkeergarages. Het huis was klein en oud, maar zag er goed onderhouden uit. Het was al een tijdje door de politie weer vrijgegeven, maar zo te zien was er nog niemand langsgekomen. Achter de houten voordeur lag een grote stapel reclameblaadjes en wat post. Berger bukte zich, pakte een pen uit zijn binnenzak en schoof de enveloppes zo dat hij de afzender kon zien. Een brief van de bank, een enveloppe met daarop *'Jette feest!'/Jette en fête!* en een elektriciteitsrekening.

'Achteraan links,' zei Leroux.

De keuken was ruim voor een klein huis en erachter was een minieme tuin met een grasperkje en een grote hibiscustruik. De witte porseleinen gootsteen bevond zich tegen de scheidingsmuur.

'En niemand heeft iets gehoord,' zei Berger. Het was een statement, geen vraag, hij had in de dossiers ook het verslag van het buurtonderzoek gelezen. De burens aan de kant van de keuken waren weg, naar een huwelijksfeest, de burens aan de andere kant hadden niets gehoord of gezien.

'Nee. En je weet hoe het is: hoe drukker de straat, hoe minder het opvalt als er ergens iemand aanbelt.'

Berger wist na zijn lectuur van vanmiddag ook dat geen enkel direct familielid van Cecile – het handvol dat nog in leven was – ooit van John Novak had gehoord. Niemand had hem herkend op de foto's die men hen had laten zien.

Hij liep naar de tafel die tegen de andere wand van de keuken stond. Het was een kleine, rechthoekige houten tafel. Doordat ze tegen de muur stond, waren er maar drie zitplaatsen. Berger wees naar zijn linkerkant.

'Daar heeft Novak gezeten, dat weten we van het sporenonderzoek, ja?'

De commissaris knikte. Op de stoel was bruikbaar DNA-materiaal gevonden in de vorm van huidschilfers.

Berger liet zich voorzichtig op de stoel zakken die aan het hoofd van de tafel stond.

'En hier zat Cecile Meurisse.'

'Dat weten we niet zeker, Alex, daar gaan we van uit. Volgens haar nicht, die af en toe langskwam, was dat haar vaste plaats. En de stoel lag op de vloer toen we hier voor het eerst binnenkwamen.'

'Ze heeft Novak binnengelaten,' zei Berger. 'Het slot van de voordeur is niet geforceerd, er is geen enkel spoor van braak. Of ze kende hem inderdaad, of hij heeft haar bedreigd met een wapen en haar gedwongen hem binnen te laten.'

'Novak deed niet aan wapens,' zei Leroux.

'Hij deed ook niet aan moord.'

Leroux zuchtte: 'Ga verder.'

'Ze zijn hier gaan zitten. Als hij alleen maar kwam om de vrouw te vermoorden, dan hoefde dat helemaal niet. Maar ze hebben gepraat. Of Novak heeft haar vragen gesteld, dat lijkt me logischer.' Hij keek zijn collega aan, die achter hem stond. 'Hij kwam niet alleen om haar om te brengen, Lucas. Hij wilde iets te weten komen.' Berger draaide zich opnieuw naar de tafel en de muur. 'Of hij antwoorden heeft gekregen, weten we niet. Hij heeft haar geslagen, ze is van haar stoel gevallen, en toen heeft al de rest plaatsgevonden.'

Tijdens de terugrit naar de Koningsstraat werd er niet veel gezegd. Berger keek naar de huizen en naar het verkeer. De

commissaris reed geconcentreerd, met beide handen op het stuur.

‘Prieux vroeg naar je,’ mompelde hij.

‘Dat zei je daarstraks al, Lucas.’

Hij knikte.

‘Iemand van ons moet morgen naar Parijs,’ ging Leroux verder. ‘Ze gaan op buurtonderzoek. Woning, galerie enzo- verder. We moeten ook de plaats delict zien, vind ik.’

Het bleef even stil.

Berger zag zich opeens weer staan, de vorige avond, midden op de voetgangersbrug over het Canal Saint-Martin, terwijl hij met bevende handen zijn telefoon zocht.

Ze was er gisteren, dacht hij. Ze praatte met me.

‘Maar ik heb er uiteraard alle begrip voor als je zegt dat je...’

‘Ik ga wel,’ zei Berger.

’s Avonds voelde hij zich afgepeigerd.

Hij was het niet meer gewend om een hele dag te werken, maar dat bleek lang niet het zwaarste. Hij had het erg moeilijk om andere mensen te zien. Om met hen te moeten praten, vooral. Dat was wat hem uitputte, niet de inspanning van de hele dag rond te lopen. Hij had het afgelopen jaar zowat iedere dag urenlang door zijn stad gezworven, van de Marollen tot aan het Jubelpark, van de Grote Markt tot aan de Europese wijk, maar hij had op die avondlijke tochten met vrijwel niemand gepraat. Hij liep in zijn bubbel door de straten, liet iedereen met rust en iedereen had hem met rust gelaten.

Hij kon heel moeilijk conversaties aan en hij begreep niet goed hoe dat kwam. Hij was ook vroeger nooit een uitgesproken sociaal iemand geweest, hij had altijd een hekel gehad aan geroddel. Maar nu kostte zelfs het eenvoudigste gesprek hem moeite. Kwam dat nu echt alleen maar door zijn verdriet? Doordat hij alleen was?

Het was ook vandaag in de teamkamer bij momenten heel moeizaam gegaan, maar zijn ex-collega's kenden hem gelukkig en de beide andere rechercheurs hadden, na enkele blikken van Leroux, hun mond gehouden.

Nu was het tien uur 's avonds en Berger zat in een fauteuil met een kunstboek op schoot. Het was een dik overzichtswerk met als titel *Belgische meesters*, een van de weinige in dat genre die hij in het rek achter in de flat gevonden had. Camille had interesse voor schilderkunst, maar ze had het nooit nodig gevonden om kunstboeken in huis te halen, en Berger kocht vroeger wel eens iets, maar dan uitsluitend romans.

Leroux had hem om halfacht op de hoek van de Diks- muidelaan gedropt, net op tijd om nog langs de kleine super- markt te kunnen lopen die op nauwelijks vijftig meter van zijn deur lag. Hij had een tweeliterkratje wijn gekocht en, na een lichte aarzeling, ook nog een diepvriesmaaltijd.

De jonge vrouw aan de kassa haalde zijn aankopen langs de scanner en noemde een bedrag. Berger hoorde haar wel, maar iets in hem weigerde om het te registreren, evenmin wat ze daarna nog tegen hem zei. Het was een lieve meid, ze had Camille ook gekend, hij kwam hier al jaren over de vloer. Toen Berger opkeek en haar uitdrukking zag, besepte hij dat ze ontstemd was, gekwetst zelfs, en toen pas realiseerde hij zich dat ze een gesprekje had willen beginnen en dat hij haar botweg en tot twee keer toe genegeerd had. Hij wilde zich excuseren en haar zeggen dat het zo niet bedoeld was, maar ze had zich ostentatief van hem weggedraaid en zich tot een andere klant gericht.

De avond was helder. Berger had op een leeslampje na alle lichten uitgedaan. Hij dronk van de wijn terwijl hij af en toe naar buiten keek, naar het panorama van de stad, en ondertussen bladerde hij door het boek, op zoek naar werken van Magritte en naar wat uitleg over de schilder. Maar telkens

opnieuw verslapte zijn aandacht, omdat hij bleef denken aan het voorval in de supermarkt.

Zou het ooit weer beter worden?

Hij kon niets ongedaan maken, wist hij. Wat gebeurd was, was gebeurd, hij kon het verleden niet veranderen. Maar hij vreesde hoe langer hoe meer dat, op die vrijdagavond twee jaar geleden, ook zijn toekomst op een of andere manier onherroepelijk was vastgelegd.

‘Je bent nog geen spat veranderd,’ zei commissaris Alain Prioux.

Hij was een kleine, ietwat gedrongen man met een modieuze bril die energie uitstraalde bij zowat alles wat hij deed. Er hing een vage geur van aftershave en sigaretten om hem heen.

‘Jij ook niet.’

Prieux glimlachte terwijl hij zijn bril afnam en hem in Bergers richting hield.

‘Dan heb je dringend zoiets nodig.’

Berger reageerde niet en staaarde voor zich uit.

Ze stonden op een dienstauto te wachten op het trottoir voor het kolossale justitiegebouw aan de quai des Orfèvres waarin zich, naast een dozijn andere diensten, de kantoren van de Moordbrigade bevonden.

Het slechte weer van gisteren achtervolgde Berger blijkbaar tot in Parijs. Toen hij vanochtend vanuit Brussel vertrok, was de hemel weer helemaal opgeklaard en schitterde de herfstzon op de bladeren van de bomen bij het station, maar hier leek het, net als gisteren in Brussel, alsof iemand de stad had verduisterd. Je kon met moeite de overkant van de Seine zien.

Een donkerblauwe Peugeot kwam de hoek om gereden. Achter het stuur zat een piepjonge aspirant-inspecteur.

‘En dat het verdomme tijd werd,’ zei Prioux.

Een halfuur eerder was Berger in Prioux’ kantoor aangekomen. De commissaris had hem vluchtig voorgesteld aan enkele collega’s en hem daarna meegetroond naar een kleine binnenplaats, zodat hij een sigaret kon opsteken.

‘Het is niet veel, maar we hebben toch iets voor jou,’ zei hij. ‘De bovenbuur van het slachtoffer is net terug van een korte vakantie. Ze was blijkbaar een goede vriendin van Collinet en ze weet dat we langskomen. Voor de rest heb ik alleen maar de plaats delict in de aanbieding.’

‘Dat is oké,’ zei Berger zacht.

Ze hadden weinig tijd nodig om dezelfde mate van vertrouwdsheid in hun gesprek te krijgen als destijds tijdens het congres, iets waar Alex zowel verbaasd als opgelucht over was: hij had gevreesd dat hij zou dichtklappen, bang als hij was dat Prieux persoonlijke vragen zou stellen. Dat hij over Camille zou willen praten. In plaats daarvan ratelde de kleine, nerveuze commissaris over zowat alles behalve Bergers persoonlijke leven en was hij voor de rest gewoon zichzelf: een veertigjarige rasechte Parijzenaar die gelukkig getrouwd was maar er geen probleem in zag om al acht jaar dezelfde minnares te hebben. Of dat met instemming van zijn echtgenote was of niet, daar bleef Prieux nogal vaag over, maar Berger had de indruk van wel. Hij herinnerde zich opeens hun gesprek op de laatste avond van het congres, in de kleine bar van het hotel. Prieux kreeg een telefoontje van zijn vriendin terwijl hij net daarvoor een halfuur lang zijn liefde voor zijn vrouw had bezongen. Toen Alex daar voorzichtig een opmerking over had gemaakt, had de commissaris hem meewarig aangekeken en de zanger Jacques Dutronc geciteerd: ‘Vergeet niet dat het huwelijk in zwang raakte in een tijd toen de levensverwachting rond de dertig jaar was.’ Hij had niet gewacht op Bergers reactie en er nog aan toegevoegd: ‘Trouwens, ontrouw impliceert oneerlijkheid. Dat is iets voor gluipeerds, niet voor mij.’

Ze staken de Seine over bij de Pont au Change. De mist werd dunner naarmate ze zich van het water verwijderden. Bij de Place du Châtelet moest de chauffeur hard in de remmen gaan voor een volledig in het zwart geklede fietskoerier. De koerier

– een graatmagere kerel met een knalrode helm en een grote rugzak – gooide een rist scheldwoorden in de richting van de auto. De jonge aspirant-inspecteur bleef stoïcijns kalm en manoeuvreerde de Peugeot voorzichtig langs de fietser terwijl links en rechts een claxonnade losbarstte.

‘Goed gedaan, Vasseur,’ zei Prieux zakelijk. Hij draaide zijn hoofd naar Berger en fluisterde: ‘Mocht ik achter het stuur hebben gezeten, ik had ’m met zijn rugzak en al door het auto-raampje gesleurd.’

‘Was je bij de autopsie?’ vroeg Berger.

‘Natuurlijk. Jullie krijgen netjes een kopie van het rapport zodra de patholoog zich verwaardigt om het te schrijven. Reken op een dag of twee.’

‘Maar je kunt toch al iets zeggen, neem ik aan.’

Ze reden met hoge snelheid naar het noorden, over de Boulevard de Sébastopol. Prieux speelde met zijn pakje sigaretten.

‘Verdronken. En ze had nauwelijks zichtbare huidbloedinkjes op haar gezicht, consistent met de druk van een hand, maar dat wisten jullie al. Het lab is nog bezig met de analyse van de sporen in haar flat. Als je weet hoe het er daarbinnen uitziet, zou ik rekenen op een maand.’

‘Zo erg?’

‘Zo erg,’ grijnsde Prieux. Hij stak een sigaret tussen zijn lippen, haalde het ding weer weg en zei: ‘Het is er niet vuil, hoor, helemaal niet zelfs. Alleen onvoorstelbaar rommelig. Ik denk dat ze de afgelopen twintig jaar nooit iets heeft weggegooid.’

De jonge chauffeur dropte hen voor de woning van Claire Collinet aan de quai de Valmy.

Prieux stak eindelijk zijn sigaret op en inhaleerde diep. Hij rookte mentholsigaretten, ‘ijsberenscheten’ zoals hij ze zelf noemde, en niet weinig ook: hij pafte een kleine twee pakjes per dag van die dingen, wat zo stilaan een prestatie op zich was

omdat hij het grootste deel van de dag op plekken vertoefde waar niet meer gerookt mocht worden.

Ze stonden voor de dubbele, donkergroene toegangsdeur. Prieux rookte, Berger keek afwezig naar het verkeer dat langs het Canal Saint-Martin raasde.

‘Tweede verdieping,’ bromde de commissaris.

‘De hoeveelste keer ben je hier nu al?’

‘De derde in twee dagen, maar dat maakt niet uit. Mocht ik bij jullie op bezoek zijn, dan zou ik de plaats delict ook willen zien.’ Een lichte aarzeling, dan, quasi achteloos: ‘Gaaf het een beetje met jou?’

‘Nee.’

Prieux knikte alsof dat het enige juiste antwoord was. Hij schoot met duim en wijsvinger zijn peukje weg, haalde een sleutel uit een bruin gelabeld zakje en stak die in het slot.

De commissaris had niet overdreven. Zowat elk beschikbaar plekje was ingenomen door de meest bizarre verzameling voorwerpen. De muren hingen vol kunstwerken, de tientallen kleine tafeltjes bezweken bijna onder het gewicht van beeldjes, de meeste Afrikaans houtsnijwerk. Toen de voor de hand liggende plekken ingenomen waren, moest Claire begonnen zijn aan de vloer. In de loop der jaren hadden zich stapels boeken en tijdschriften, dozen en koffers, spullen van de rommelmarkt en schilderijtjes in versierde lijsten op spontane wijze aan elkaar geklit tot eilandjes waartussen een smalle doorgang was, als een pad door het oerwoud. Berger had nog nooit zoiets gezien.

‘Mijn vrouw heeft ook moeite om dingen weg te gooien,’ bromde Prieux, ‘maar in vergelijking hiermee is ze een amateur.’

In de badkamer was de toestand ietsje overzichtelijker, maar ook hier waren er stapeltjes, zowel met tijdschriften als met felgekleurde blikken dozen die op het eerste gezicht antiek leken. De spiegel boven de wastafel was omzoomd met

tientallen foto’s en vooral ansichtkaarten. Berger bekeek ze. Het waren afbeeldingen van dorpen en stadjes en ze zagen er alle min of meer hetzelfde uit: als bonbonnières, met rivieren en vakwerkhuisen langs bebloemde straten, en kleine wijndorpen met namen als Riquewihl en Hunawihl en Dambach-la-Ville.

‘Ligt allemaal in de Elzas,’ zei Prieux. Hij was naast Berger komen staan en wees met een stompe vinger naar de ansichtkaarten. ‘Haar geboortestreek.’

‘Heeft ze nog veel familie daar?’

Prieux begreep wat hij bedoelde.

‘Een oude tante en een neef, maar daarvan zijn we niet veel wijzer geworden. De lokale politie is al met beiden gaan praten. Claire had al heel lang geen contact meer met haar familie, blijkbaar al sinds ze in Parijs was gaan wonen.’ Hij keek op zijn horloge. ‘Ik ga er beneden eentje roken en dan is het tijd voor onze afspraak.’

‘Ik ben er helemaal kapot van, ik kan het nog steeds niet geloven.’

Marie-Paule Lapierre was een robuuste vrouw van begin zestig met grijs, licht krullend haar. Ze had een scherpe neus en een smalle mond met dunne lippen die haar gezicht streng maakten, in tegenstelling tot haar ogen die groot en zacht waren en commissaris Prieux nu verdrietig aankeken.

‘Hoe gedroeg Claire zich voor u vertrok, mevrouw Lapierre?’

Ze hoorde zijn vraag niet of ze besteedde er geen aandacht aan.

‘Ik bedoel... vermoord, dat... dat kan toch niet! Dat is gewoon onmogelijk!’

‘U zei dat u op familiebezoek was in de Elzas,’ begon Berger. ‘Kende u Claire dan al van vroeger?’

Ze schudde haar hoofd.

‘Nee, helemaal niet, we hebben elkaar hier in Parijs leren kennen, in dit gebouw. Ik huur deze flat al meer dan twintig jaar. Zolang kenden we elkaar ook al.’

‘En u werkt in een restaurant?’

‘Chez Jenny, Boulevard du Temple.’ Ze haalde een zakdoekje uit haar handtas en wreef voorzichtig langs haar oogranden.

‘Gedroeg ze zich anders, de laatste tijd?’ herhaalde Prieux zijn vraag. ‘Heeft ze u iets verteld dat ons verder kan helpen?’

Marie-Paule schudde langzaam haar hoofd terwijl ze nadacht. ‘Ze was wat neerslachtig, dat wel. Een beetje moedeloos.’ Ze glimlachte droef. ‘Ze werd melig, zo noemde ik dat. Daar moest ze altijd om glimlachen.’

‘Melig,’ mompelde Prieux.

Ze knikte. ‘Claire gedroeg zich altijd als een volbloed Parisienne, meneer. Ze was hier wel niet geboren, maar dat wilde ze niet geweten hebben. Maar de laatste tijd...’ Ze keek hem aan. ‘Ze kwam zelfs af en toe bij ons eten, in het restaurant. Wij serveren een typische Elzasser keuken, moet u weten, Claire zou vroeger nog liever verhongerd zijn, dat kan ik u wel vertellen.’

De vrouw sloeg haar ogen neer en begon zachtjes te snikken. Prieux gaf haar de tijd.

‘De laatste maanden kwam ze minstens één keer per week,’ zei ze zachtjes. Ze kneep de hand met daarin haar zakdoek dicht en maakte een vuist. ‘Dan zat ze alleen aan een tafeltje. Ze wilde geen gezelschap, zelfs niet van mij en we zijn... we waren toch echt goede vriendinnen.’

‘Was er nooit iemand bij haar, dan?’

‘Nooit. Ze zat de hele avond alleen maar voor zich uit te staren. Ze bestelde ook altijd hetzelfde, een zuurkoolschotel en een of twee glazen pinot blanc. Geen nagerecht, geen kaas.’

‘Hoe kwam dat, volgens u? Dat ze wat... melancholisch werd?’

Marie-Paule haalde de schouders op.

‘Ze voelde zich oud, zei ze, maar ze was pas 66.’ De vrouw keek naar Prieux voor steun. ‘Da’s toch niet oud?’ Toen hij niet reageerde, zei ze: ‘Ze had fysiek nergens last van of zo, dat was het niet, maar ze had weinig fut, alles was haar al snel te veel. Vroeger gingen we een avondje dansen samen, of ergens een glas drinken, maar de laatste tijd wilde ze alleen nog maar thuis zijn. Dan begon ze platen te draaien en over zichzelf te vertellen, ook dat deed ze vroeger nooit.’

‘Wat zei ze dan?’ vroeg Berger. ‘Over zichzelf, bedoel ik.’

‘Niets dat ik al niet wist. Vooral over hoe gelukkig ze was als jong meisje.’ Ze keek Berger aan. ‘Claire trad nooit in detail, ook niet tegen mij, maar ze was nogal een wilde meid in haar jonge jaren, weet u. Ze is weggelopen van huis toen ze zeven-tien was.’ Ze zag Prieux nadenken en zei: ‘Eind jaren zestig was dat, in de hippietijd. Ze is ook met zo’n groepje hippies vertrokken, ze was verliefd, al heeft ze me nooit verteld hoe hij heette. Ze is door heel Europa getrokken, toen.’

‘En toen was ze het gelukkigst, zei ze.’

Marie-Paule knikte. ‘Ze zei altijd dat ze zich nooit meer zo vrij gevoeld had als toen. Nooit meer.’ Ze zweeg en staarde voor zich uit.

‘Had Claire een vriend?’ vroeg Berger.

‘Nee. Ze was al een kleine twee jaar alleen, haar vorige vriend was een Spanjaard die teruggekeerd is naar zijn land. Dat woog ook op haar, dat alleen zijn bedoel ik, daar kon ze niet goed tegen.’ Marie-Paule keek spijtig. ‘Niet dat ze een tekort aan aanbidders had, hoor, ze was nogal... kieskeurig.’

‘En u hebt niets opgemerkt wat ons zou kunnen helpen,’ zei Prieux. Het klonk als een vaststelling, eerder dan een vraag. ‘Er zijn geen ongewone dingen gebeurd, de laatste tijd?’

‘Hoe bedoelt u?’

Prieux keek opeens korzelig, alsof hij geen zin had om zijn vraag uit te leggen.

‘Vreemde bezoekers, dreigtelefoons, dat soort dingen.’

‘Nee.’ Ze staarde voor zich uit. ‘Ze heeft wat last gehad van een kerel een maand geleden, maar voor de rest niets. Nu ja, last...’

‘Wat was er dan?’ vroeg Berger.

‘Ach, een niemendalletje. Een man was haar gevolgd, ze had hem zowel aan de galerie in de rue la Fayette gezien als hier beneden, voor de deur. Ik zei haar dat het waarschijnlijk een aanbiddler was, ze kreeg wel eens kerels over de vloer in de galerie die dan later contact met haar zochten. Hij is daarna trouwens nooit meer opgedaagd, dus...’

‘En dat was een maand geleden, zegt u?’

Marie-Paule knikte.

‘Zoiets, ja.’

Prieux haalde een notitieboekje uit de binnenzak van zijn lichtjes versleten ribfluwelen jasje. Hij zag er opeens een stuk alerter uit.

‘Heeft ze u verteld hoe die man eruitzag, mevrouw Lapierre?’

‘Goh, daar vraagt u me wat... een kleine man, dat weet ik nog, en hij was van Marokkaanse origine, dacht Claire. Voor de rest...’ Ze schudde haar hoofd, trok dan haar wenkbrauwen even omhoog ‘... kaal! Zijn hoofd was gladgeschoren. Helemaal haar type niet, weet u.’

‘Wat maak je daarvan?’ vroeg Prieux.

Berger antwoordde niet. Hij staarde naar de koffie die voor hem stond. Heel zijn lijf schreeuwde om een fris glas bier, een wit wijntje, wat dan ook, als er maar een voldoende hoeveelheid alcohol in zat.

Ze stonden aan de tapkast van een kleine, rumoerige bar in een zijstraat van de quai de Valmy. De commissaris roerde suiker door zijn café crème en ging dan met zijn hand in zijn binnenzak, op zoek naar zijn pakje ijsberenscheten.

‘Het kan natuurlijk,’ zei Prieux. ‘Dat het gewoon een aanbiddler was, bedoel ik.’ Hij nam een sigaret en stak het pakje weer weg.

‘Novak was het alvast niet, die is groot en gespierd,’ mompelde Berger.

‘Hm.’ Hij zuchtte, keek op zijn horloge. ‘Oké als we over een halfuur iets eten? Dan bel ik Vasseur even, hij kan ons hier komen oppikken.’

In de late middag nam Berger de trein terug naar Brussel. Nog voor ze goed en wel vertrokken waren, liep hij al naar het barrijuig en bestelde rode wijn. De wijn in de Thalys was een minervois en de flesjes waren klein, nauwelijks 25 cl. Twee bescheiden glaasjes, net voldoende om het angstige gedaver in zijn borstkas te bedwingen. Hij bestelde al meteen een tweede flesje.

Berger wreef met zijn handpalmen over zijn gezicht. Hij was moe, terwijl hij vannacht toch niet al te slecht geslapen had. Hij had een verwarde droom gehad over een landschap en een graf, zoveel herinnerde hij zich nog, een graf met een hoge steen van arduin en een landschap met koeien en bomen, maar noch in zijn droom, noch nu, terwijl hij de laatste gulp van de matige wijn naar binnen goot, zag hij tussen beide een verband.

Camille was niet langs geweest. Sinds de avond van de herdenking, sinds haar duidelijke tussenkomst in dat appartement aan de avenue Richerand, had ze zich niet meer vertoond. Hoewel zijn nachtmerries hem iedere keer zoveel pijn deden dat hij met moeite door de volgende dag kwam, wist hij niet of hij daar nu opgelucht om moest zijn of niet.

‘We hebben flink gewerkt terwijl jij toeristje speelde in Parijs,’ zei Bilal Mahdouli.

Niemand reageerde. Het was bijna zes uur en al zo donker als de nacht. De twee grote plafondlampen gooiden kil, wit licht op de speurders van de moordbrigade. Buiten waaide er motregen over de straten van Brussel.

Commissaris Leroux stond voor zijn casewand en zag er moe uit.

‘Vertel jij eerst, Alex.’

Berger bracht verslag uit over de plaats delict en over het gesprek met de vriendin van Claire Collinet.

‘Een aanbieder die ze voordien nooit gezien heeft. Die zowel bij haar zaak als bij haar huis opdaagt en daarna spoorloos verdwijnt,’ zei Sara Cavani. ‘Zonder berichtje, zonder bloemen, zonder ook maar één keer iets tegen haar te zeggen. Vreemd.’

‘Misschien wel,’ kwam Emma Kepler tussenbeide. ‘Maar het brengt ons voorlopig niet veel verder.’ Ze knikte kort in de richting van inspecteur Mahdouli en legde een dun, donkerblauw mapje op Bergers bureau. ‘Zoals Bilal het al zo elegant verwoordde: we hebben wat nieuws over het tweede slachtoffer.’ Ze trok haar jasje aan, wenste iedereen een goedenavond en vertrok.

Cecile Meurisse, zo bleek uit de info die het team verzameld had, was een eenvoudig meisje dat in 1954, op haar achttiende, huwde met een vijf jaar oudere mijnwerker en samen met hem naar Charleroi verhuisde. Ze woonde er tot in 1956. Toen kwam haar echtgenoot om bij de mijnramp van Marcinelle en verhuisde Cecile terug naar haar geboortestreek, naar Jette, een deelgemeente van Brussel. Met het smartengeld en haar weinige spaarcenten kocht ze het huis waar ze de rest van haar leven in had gewoond en waar ze, een goeie week geleden, haar moordenaar had binnengelaten.

Lucas Leroux zocht Bergers aandacht.

‘Waar zit je al?’

‘Bij haar terugkeer naar Jette.’

Leroux knikte wat ongeduldig.

‘Ze heeft na de dood van haar man een drietal baantjes gehad,’ zei hij.

Berger sloeg het mapje dicht.

‘Ze was eerst hulpje in een fabriek van meststoffen, daarna schoonmaakster in een schoolje en toen huishoudster. Het is die laatste betrekking die ons nogal... interessant lijkt,’ zei Leroux.

Hij wachtte op een voorzetje en Alex gaf het hem.

‘Waarom?’

‘Goed dat je het vraagt. Omdat ze van 1981 tot haar pensioen, in 2001, huishoudster was in de privéwoning van Jean-Jacques Gallard.’

‘Ah,’ zei Berger.

Gallard was een notoir parlamentslid, een man die gepokt en gemazeld was in de politiek toen hij, naast een handvol andere mandaten, uiteindelijk kabinetschef werd van de minister van Defensie. In 1998, zes maanden voor de parlementsverkiezingen, legde hij opeens al zijn mandaten neer, een opmerkelijke wending omdat hij door vriend en vijand getipt werd voor een ministersambt na de verkiezingen. Enkele weken later brachten verscheidene kranten de verklaring: Jean-Jacques Gallard was in opspraak gekomen omdat zijn naam centraal stond in een smeergeldaffaire bij een grote aanbesteding van legermateriaal.

‘Het is destijds nooit opgehelderd,’ zei Leroux, ‘maar er waren altijd sterke vermoedens dat Gallard fors betaald is geweest voor het aanwenden van zijn invloed.’

‘Maar het is nooit bewezen,’ zei Paul Derijcke. Het klonk nogal spijtig. Hij stond samen met zijn maatje Mahdouli klaar om naar huis te vertrekken.

‘Nee.’

Berger knikte weifelend. De commissaris was hem voor.

‘Ik weet het, er is voorlopig geen verband met de zaak, toch niet dat wij weten, in ieder geval. De verwijzingen naar Magritte slaan ook nergens op.’

‘Tenzij je ervan uitgaat dat de Belgische politiek sowieso surrealistisch is,’ zei Cavani opgewekt.

‘We gooien het op het bord van Prieux,’ ging Leroux verder, ‘wie weet is er een link met Parijs. Ondertussen graven we morgenochtend wat dieper in de activiteiten van onze politicus.’

‘Waar houdt hij zich zoal mee bezig dezer dagen?’ vroeg Berger.

‘Voorzitter van een intercommunale en lid van enkele raden van bestuur. Niets, dus,’ zei Leroux. Hij keek op zijn horloge. ‘Kom, het is genoeg geweest voor vandaag.’

Een kwartier later zaten ze met zijn tweeën in een kleine bar aan de Koningstraat. De bar heette ‘Le Petit Faon’ en werd gerund door een oud-collega van Mensenhandel, een zwijgzame, zachtaardige kerel die na een zwaar verkeersongeval arbeidsongeschikt was verklaard. Het was niet de gezelligste keet, maar het was een van die vaste politiekroegen in de buurt van kantoor waar je na het werk nog even een glas dronk met collega’s. Niemand wist waarom het café ‘het hertenkalfje’ heette. Er waren in de loop der jaren al een half dozijn uitbaters geweest, die al zowat alles aan het interieur hadden veranderd, maar de naam was telkens gebleven, misschien omdat hij zo ongewoon was en de occasionele gast hem daardoor gemakkelijk kon onthouden voor een volgend bezoek.

‘Wat wil je?’ vroeg Leroux.

Ze hadden achterin nog een tafeltje gevonden.

‘Omer.’

Terwijl zijn collega zich een weg baande naar de tapkast, haalde Berger zijn telefoon tevoorschijn en opende het bericht van Emma Kepler. Nog geen vijf minuten nadat ze van kantoor

vertrokken was, had ze hem een berichtje gestuurd. ‘*Na het werk even bijpraten? E.*’

Hij tikte snel ‘*Gaat niet, tot morgen*’ en zette het toestel uit.

‘Ik heb hetzelfde als jij genomen, ik had geen zin om na te denken,’ zei Leroux. Hij zette de glazen bier op tafel en liet zich op de bruinleren bank vallen. ‘Cheers.’

Ze zaten een tijdje zwijgend te drinken en voor zich uit te staren.

‘Novak heeft beide vrouwen verdronken, zijn we het daarover eens?’ vroeg Leroux.

‘Daar lijkt het wel op, ja.’

‘En hij laat bij allebei de slachtoffers de boodschap ‘dit hier is geen zelfmoord’ achter. Tot daar de overeenkomsten. Al de rest, pfff...’ Leroux fronste en nam een fikse slok van zijn glas.

Berger herhaalde wat hij in het huis van Cecile Meurisse had verteld.

‘Ze is mishandeld, in tegenstelling tot Claire Collinet. Ze wist iets, ze had informatie over iets, vraag me niet waarover. Novak had die info nodig, misschien zelfs voor zijn volgende slachtoffer.’

‘Ze was een eenvoudige vrouw,’ zuchtte Leroux. ‘Een huishoudster met pensioen. Er waren tien boeken in huis, waaronder drie kookboeken en een bijbel. Ze is vier keer met vakantie geweest in haar hele leven, telkens naar de Noordzeekust. Twee keer De Panne, twee keer Bray-Dunes. Het fotoboek lag in haar kleerkast in de slaapkamer. Ze had niets met Magritte, laat staan met een galeriehoudster in Parijs.’

‘Maar haar werkgever misschien wel,’ zei Berger. ‘Jean-Jacques Gallard misschien wel.’

Om acht uur ’s avonds liep Alex Berger door een geopende metalen poort aan de Stalingradlaan, begroette enkele oudere mannen die op houten banken zaten te wachten en liep naar achteren, naar het keukengedeelte.

Zes jaar geleden was Camille begonnen met vrijwilligerswerk voor een daklozenvereniging. Een keer per week stond ze 's avonds enkele uren lang achter lange tafels op schragen en deelde ze een avondmaaltijd uit. Voor Camille lag het in het verlengde van haar christelijke engagement en ze had voor zover Alex het zich herinnerde zelden een avond gemist, ook niet in hartje winter wanneer de wind los door het oude gebouw van de vereniging blies en ze bij thuiskomst nog nauwelijks kon lopen omdat ze door de kou haar voeten niet meer voelde. Na enkele jaren was hij af en toe meegegaan om een handje toe te steken en het laatste jaar voor haar dood was hij een voltijdse vrijwilliger geworden.

Toen Camille stierf, had hij het losgelaten, net als al de rest. Maar sinds een maand of drie was Berger opnieuw beginnen te gaan, eerst sporadisch, vrij snel daarna wekelijks, net als toen Camille nog leefde. Hij paaide zichzelf niet met de gedachte dat het zijn keuze was en dat hij hielp omdat hij zo'n goed mens was. Hij deed het omdat hij dacht dat Camille dat fijn zou vinden.

Er waren niet zoveel bezoekers, vanavond. Het was ook nog niet zo koud. Berger deelde soep uit, broccolisoepp dit keer. Een tiental daklozen kende hij van gezicht omdat ze vaak langsliepen voor een maaltijd. Met enkelen onder hen had hij af en toe al gepraat. Er was Stanislas of 'Stany,' een jonge, grappige Pool die in Brussel was blijven hangen nadat hij enkele jaren voor een bouwfirma had gewerkt. Er was Martha, een oude, droevige vrouw die iedere keer dat Alex haar zag weer wat droeviger leek. En er was Daniël, de man met wie hij vanaf het begin het beste contact had.

Daniël was een vijftiger, een ex-leraar klassieke talen die op een dag besloot om de lessen van zijn grote voorbeelden Nietzsche en Sartre in praktijk te brengen: de les dat het leven weliswaar totaal zinloos is, maar dat de mens binnen dat absurde en zinloze bestaan zijn vrijheid moet gebruiken om

een eigen ethiek op te bouwen. Hij stond voor de klas toen hij de consequentie van dat denken opeens haarfijn onder ogen zag. Hij was het lokaal uitgelopen, had met onmiddellijke ingang ontslag genomen en was gaan zwerven, eerst door Europa en later in steeds kleinere concentrische cirkeltjes, tot hij uiteindelijk opnieuw belandde in de stad waaruit hij jaren geleden vertrokken was.

'Dag Daniël,' zei Berger.

'Gegroet,' antwoordde de man vriendelijk. Hij was boomlang en zo mager dat zijn kleren om zijn lichaam flodderden. Hij had een warrig baardje en lang, onverzorgd haar dat maand na maand steeds witter leek te worden.

De man keek geïnteresseerd in de grote potten die op warmhouders op de tafels stonden.

'Ah, broccolisoepp. Helaas. Ik vind ze erg lekker, maar Kairos vindt er maar niets aan. Hoort er misschien ook een stukje brood bij?'

'Het is nog nooit anders geweest, Daniël,' zei Berger. Tot zijn stomme verbazing merkte hij dat hij lichtjes geglimlacht had terwijl hij het zei. Hij kon zich niet meer herinneren wanneer dat nog eens gebeurd was.

'Dan is de verdeling voor vanavond duidelijk. Kairos krijgt het brood, ik de soep. Alstublieft.'

Alex wist van anderen dat Daniël alles had achtergelaten of weggegeven toen hij iets meer dan vijf jaar geleden zijn besluit had genomen. Hij woonde in een kraakpand, met krakers die veelal de helft jonger waren, hij en zijn hond Kairos, een lieve, goedverzorgde herder die nooit van zijn zijde week.

'Zullen we samen een kopje soep eten, dan?' vroeg Daniël. 'Of is dat tegen de regels?'

Berger was, na enkele biertjes met Lucas Leroux, meteen naar de Stalingradlaan gekomen en hij had, zoals wel vaker gebeurde, geen avondmaaltijd gehad. Vaak vergat hij dat

gewoon, maar even vaak was het alsof zijn keel tegen die tijd van de dag zo dicht zat dat er geen hap meer door kon.

‘Da’s een goed idee,’ zei hij zacht.

Toen hij na het uitdelen van de soep geholpen had met de vaat en het opruimen, vertrok hij naar het centrum. De avond was zacht voor de tijd van het jaar en er waren vrij veel mensen op straat.

Berger liep tot aan de Beurs. Het imposante gebouw met zijn hoge zuilen was al jaren niet meer in gebruik en werd binnen afzienbare tijd het Belgische Biermuseum, een evolutie die misschien meer zei over zijn land dan een hoop ingewikkelde krantencommentaren.

Bij de trappen van het Beursgebouw stond een jonge kerel in een heus rokkostuum. Hij klemde een rode roos met lange steel tussen zijn tanden. In zijn handen hield hij een kartonnen bordje met daarop ‘ELIANE,’ in grote drukletters.

Berger liep hem voorbij, op zoek naar het eerste café van de avond.

Hij dacht aan Cecile Meurisse.

Het verhaal over de mijnwerkersvrouw en haar man die bij de ramp in Marcinelle was omgekomen, als een rat, gestikt in giftige gassen bijna duizend meter diep onder de grond, spookte door zijn hoofd sinds hij het dossier van Emma Kepler had ingekeken. Zijn eigen vader was een mijnwerker van weinig woorden geweest, een timide man met een pezig lijf, gewend om hard te werken en voor de rest te doen wat de bazen hem opdroegen. Een man die zich, na het dagelijkse labeur tussen de steenkool, onder de gemeenschappelijke douche extra hard schrobde zodat zijn vrouw en kinderen niet zouden schrikken als hij thuiskwam. Een man die nooit klaagde, ook niet toen hij steeds vaker naar de dokter moest omdat hij geen lucht meer kreeg en er pneumoconiose of stoflong werd vastgesteld. Het duurde twee jaar voor hij

stierf. In tegenstelling tot de man van Cecile Meurisse stikte hij langzaam.

En zijn moeder?

Zijn moeder was grappig, vroeger, dacht Berger toen hij uit de Kafka kwam en naar het volgende café op zijn denkbeeldige lijstje stapte. Grappig en lief, zo herinnerde hij zich haar. Er was nooit veel geld maar altijd net genoeg, en met wat er was, verrichtte ze wonderen. Als ze zijn schoolboeken niet konden betalen, reed ze dagenlang op haar fiets door de buurt tot ze die tweedehands kon overkopen van de moeder van een ouder kind.

Berger had haar langzaam zien veranderen na de dood van zijn vader. Nu zat ze al enkele jaren in een home. Alex’ zus Anna bezocht haar vaak. Hij kon het maar heel af en toe. De helft van de tijd wist zijn mama niet meer wie ze was. Ze kwijnde weg, heel langzaam, wat op de keper beschouwd ook een vorm van stikken was, dacht hij toen hij aan de tapkast van Au Laboureur stond en zijn zoveelste glas bestelde.

De volgende ochtend om iets over acht rinkelde zijn telefoon. Het duurde even voor Berger doorhad dat het niet Leroux of een andere collega bij de Moord was die belde, maar zijn psychiater.

‘Goedemorgen. Hoe gaat het met je?’

Berger zwalpte op zijn benen.

‘Wie is dit?’ fluisterde hij hees.

‘Leo Smits. Heb ik je wakker gebeld?’

‘Bel je me om te vragen hoe het met me gáát?’ kraste Berger ongelovig. Hij had watten in zijn hoofd en zijn stem leek van ergens onder een tapijt te komen.

‘Ook, maar dat is niet de belangrijkste reden. Ik bel je vooral omdat we niet één maar twee afspraken hebben vandaag, en ik zou het fijn vinden als je geen van beide zou skippen.’

Berger probeerde te slikken, maar er kwam geen speeksel in zijn mond, hoe hard hij ook probeerde. Zijn tong was van hout.

‘Welke afspraken?’

De psychiater zuchtte.

‘Dat bedoel ik dus, Alex. Het is vandaag vrijdag. Je hebt om acht uur vanavond je sessie bij mij. Maar om zes uur word je ook verwacht bij het CAW, vergeet dat niet.’

‘Oké,’ fluisterde Berger en legde neer.

Het duurde tot na de douche voor hij wist waar Smits het over had. CAW stond voor Centrum voor Algemeen Welzijn, en een van de bindende afspraken met zijn psychiater hield in dat hij af en toe ging praten met de mensen die zich onder meer met slachtofferhulp bezighielden. Hij herinnerde zich nu ook dat er voor vanavond een maandelijks groepsgesprek

op het programma stond, en dat bracht hem zo in paniek dat hij naar het toilet zwalpte en er de ziel uit zijn lijf kotste.

‘Jean-Jacques Gallard,’ zei commissaris Leroux. Hij stond voor de glazen casewand en tikte op een foto.

Het was ruim over negenen en behalve Mahdouli – die een verplichte opleiding volgde – zaten ze met zijn allen samen voor het ochtendgebed, zoals de eerste meeting van de dag traditioneel werd genoemd.

‘Denk eraan, het is een politicus én hij wordt tot nader order nergens van verdacht. De enige link is dat de dode vrouw ooit zijn huishoudster was.’

‘Dat is niet weinig, dat is minder dan niets,’ zei Cavani sceptisch.

De inspecteur had vandaag haar weerspannige haren samengebonden in een knot die ze strak achter op haar hoofd had vastgemaakt met een speld in de kleuren van de Belgische vlag. Ze droeg een zwarte, openhangende cardigan en daaronder een knalrood T-shirt met het opschrift ‘*dyslexics have more nuf*’.

Leroux vond het niet nodig op haar opmerking te antwoorden.

‘Kepler en Derijcke verzamelen info over Gallard.’ Hij keek Berger aan. ‘Dan is er John Novak. We weten al heel wat over hem, maar nog niet genoeg. Alex?’

Hij knikte. De misselijkheid was grotendeels weg en vervangen door een zeurende hoofdpijn.

‘Cavani helpt je,’ zei Leroux. ‘Ik wil tegen vanavond vooruitgang hebben geboekt, kinderen. *En avant*.’

Er stond weinig in het dossier van John ‘Johnny’ Novak dat Berger nog niet wist. De zwijgzame, gespierde automonteur zat in zijn jeugd op heel wat scholen, tot hij er op zijn zestiende helemaal mee kapte en als leerjongen in een garage

ging werken. Wat niet wilde zeggen dat hij sindsdien onder de pannen was. Zijn cv was een trieste aaneenschakeling van tijdelijke baantjes en gemiste kansen. Op zijn achttiende had Novak al drie veroordelingen voor inbraak en heling op zijn palmares en had hij twee maanden in een gesloten jeugdinstelling doorgebracht. Toen Berger in het dossier bij zijn huwelijk kwam, blokkeerde hij. Hij deed zijn best om zich te concentreren en verder te lezen, maar hij zag alleen maar een hoop letters en cijfers die in zijn hoofd geen enkele betekenis kregen. Hoe meer hij las over Novak, hoe meer hij weer in die novembermaand van 2015 was. Hij zag het laatste verhoor voor zich, het lange en ultieme gesprek met Novak die vrijdagavond 13 november, en daarna de telefoontjes, en de kilte die over hem was gekomen en sindsdien niet meer was weggegaan.

‘Niks nieuws voor jou, hé, dat dossier?’ zei Leroux met uitgestreken gezicht. Hij had Bergers gevoel goed gelezen en nam het initiatief van hem over. ‘Behalve dan misschien de diagnose die de arts in de gevangenis heeft gesteld. Novak leed aan achluofobie.’

Berger had het zien passeren, maar het was verdrongen in de brij van woorden op de documenten.

‘Hij had een grote angst voor duisternis, om alleen te zijn in het donker. Dat zou je niet zeggen, hé, van zo’n bink.’

‘Het maakt hem op een of andere manier een beetje sympathiek, vind ik,’ zei Cavani. ‘Toch?’

Leroux wuifde het weg.

‘In ieder geval, hij is spoorloos sinds de dag van zijn ontsnapping. Zijn woning in Anderlecht staat al twee jaar leeg en bij zijn zus is hij ook niet gezien. Ze...’

‘Alicia haatte hem,’ zei Berger. ‘Ze hebben al jaren geen contact meer.’

Novaks ouders waren al een poos geleden gestorven en van de weinige neven en nichten was hij al veel langer vervreemd.

Zijn jongere zus Alicia was zijn enige naaste familielid, maar van liefde tussen beiden was geen sprake.

‘Ze is ondertussen getrouwd en woont nu in de buurt van Hoei,’ zei Leroux. ‘We hebben de lokale gevraagd om een oogje in het zeil te houden, je weet maar nooit.’

‘Novak zelf is ook getrouwd geweest, toch?’ zei Cavani. ‘Weten we iets over zijn echtgenote?’

‘Zijn huwelijk heeft maar drie jaar standgehouden.’ Leroux bladerde door zijn kopie van het dossier. ‘Van zijn 21e tot zijn 24e. Pas na de scheiding heeft hij zijn eigen zaak geopend, niet, Alex?’

Het was een doorzichtige manier om hem bij de les te houden, beseftte Berger, maar ondanks zijn sombere stemming kon hij Lucas moeilijk kwalijk nemen dat hij het probeerde.

‘Een autowerkplaats. Hij woonde erboven, in een tweekamerflat.’

‘Volgens de cijfers was het met zijn zaakje al bijna vanaf dag één tussen hangen en wurgen,’ zei Leroux.

Berger gooide het dossier op zijn bureau.

‘Zijn we daar al geweest?’

De commissaris knikte.

‘Ja, natuurlijk, de dag van zijn verdwijning. En er zijn dagelijks patrouilles van de lokale.’

‘Ik wil er naartoe,’ zei Berger zacht. ‘En daarna wil ik naar de gevangenis om te praten met de bewaker van Novak. En ik wil ook naar zijn zus Alicia, ik wil uit haar eigen mond horen dat ze hem niet gezien of gehoord heeft.’

‘Dat zijn veel willen na elkaar,’ zei Cavani quasi terloops. Ze scheurde de wikkel van een koekje. Haar nagels hadden de kleur van suikerspin.

Berger keek Leroux aan.

‘Is dat oké voor jou?’

‘Dat is oké voor mij, ja. Sara, ga mee met Alex. Wees straks op tijd voor het avondgebed.’

Berger manoeuvreerde voorzichtig door het verkeer. Hij had erop gestaan zelf te rijden, hoewel hij de laatste jaren nauwelijks achter het stuur had gezeten en van het minste in paniek raakte. Maar sinds vanochtend, na de boodschap van zijn psychiater, had hij het gevoel dat hij de controle verloor en het vooruitzicht om werkeloos op de passagiersstoel te zitten, was voor hem opeens ondraaglijk.

‘Ik denk dat ik deze winter maar eens voor acajou kies,’ zei Sara Cavani terwijl ze zichzelf monsterde in het spiegeltje van de zonneklep. ‘Vorig jaar was het champagnekleur, maar dat bleek toch niet zo’n beste keuze. Volgens mijn vrienden leek ik eerder op een wandelend urinestaaltje.’

Ze keek Berger aan. Haar grote oorhangers dansten woest op en neer.

‘Je rijdt nogal houterig, sorry dat ik het zeg.’

Hij knikte.

‘Vertel nog eens iets,’ zei Cavani. ‘Om het even wat, als het maar over Novak gaat.’

Vreemd genoeg was de grappige en rustige no-nonsense aanpak van de inspecteur precies wat hij nodig had. Hij voelde hoe hij langzaam kalmeerde.

‘Hoe is hij bij die bende terechtgekomen?’ vroeg ze terwijl ze een vers streepje lippenstift opbracht, geen sinecure met de schokkerige rijstijl van Berger.

‘Met kleine stapjes, zoals dat meestal gaat.’

Hij sloeg met een slakkengangetje links af. Achter hen werd getoeterd.

‘Een jaar voor de dodelijke overval werd hij al eens betrapt. Hij zat in zijn geparkeerde auto tegenover een juwelierszaak. De eigenaar vertrouwde het niet en belde de politie. Ze stuurden Novak weg en dat was dat. De juwelier werd de volgende dag overvallen, de buit was aanzienlijk.’

‘En?’

‘En niets. Novak werd natuurlijk opgepakt. Het was volgens hem puur toeval dat hij de dag daarvoor tegenover de juwelierszaak had gestaan. Hij had naar eigen zeggen een appelflauwte gekregen en was daar gestopt om in zijn auto wat te bekomen. Ze hadden niets tegen hem, ze moesten hem weer vrijlaten.’

‘Dus toch niet zo onnozel als sommigen denken,’ zei Cavani.

Berger haalde de schouders op.

‘Onnozel genoeg om zich door de bende te laten misbruiken, in ieder geval. Maanden daarvoor was hij al klusjes gaan doen voor hen, eerst als uitkijk, later als chauffeur.

Ze specialiseerden zich in inbraken in slecht beveiligde winkelpanden. Novak bestuurde de bestelwagen. De buit werd verdeeld. Op een eerlijke manier, dacht Novak. Mooi niet. Hij kreeg telkens een habbekrats, zo bleek later.’

Het bleef een tijdje stil in de auto.

‘Vertel jij eens over die Altieri,’ vroeg Berger.

Hij had vanaf dag één een kopie van diens dossier op zijn bureau liggen, maar hij had de fut niet gevonden om het open te doen.

‘Marco Altieri, 28 jaar oud, 1.72 meter,’ zei Cavani terwijl ze met een borsteltje foundation aanbracht op haar wangen. Het leek alsof Berger op een knopje had gedrukt en de informatie uit haar stroomde. ‘Zoon en troonopvolger van Paolo Altieri. De clan is een van de belangrijkste in de drugshandel van Marseille, ze controleren onder meer een groot stuk van de haven. Kleine Marco woont met vrouw en twee kinderen in het mooie Cassis, op zo’n twintig kilometer van Marseille. Enfin, woonde, want de afgelopen vier maanden zat hij hier in voorhechtenis in afwachting van zijn uitlevering aan Frankrijk en sinds zijn ontsnapping heeft niemand hem nog gezien.’

Berger nam nogal onhandig een bocht en Cavani’s hand schoot uit. Ze keek hem fronsend aan.

‘Wat is hij voor een man?’ vroeg hij alsof er niets gebeurd was. ‘Weten we iets over hem?’

‘Als ik het je vertel, ga je dan wat beter rijden?’

Hij zuchtte.

‘Het brein van de clan, zoveel is zeker.’ Ze stopte haar make-upspullen weer in haar handtas en keek in het spiegeltje sceptisch naar het resultaat. ‘Marco is de bolleboos, de strateeg. Papa Altieri is wat ruwer, dat is meer oude maffia. Maar hoe meer Marco zich bemoeit met de familiezaken, hoe meer het hen voor de wind gaat. Vader leidt de troepen met harde hand, zoon organiseert en bereidt de clan voor op de toekomst. Ze zouden onlangs het monopolie hebben verworven op de invoer van Colombiaanse coke in Frankrijk, maar dat kunnen de collega’s van de Drugs nog niet bevestigen.’

Berger concentreerde zich op het verkeer.

‘Waarom is hij hier gepakt en niet in Frankrijk?’

‘De Altieri’s komen graag in Brussel. Ze investeren hier een deel van hun geld in vastgoed en er zijn ook familiebanden. Tijdens zijn laatste verblijf in Brussel is kleine Marco verklikt. Ze hebben hem om zes uur ’s ochtends gearresteerd in een flat in Ukkel, hij lag in bed met twee luxehoeren.’

De werkplaats van John Novak grensde aan een stukje braakland. Het was een smal gebouw met één verdieping. Achteraan was een langwerpige bijgebouw waarvan een stuk van het dak ontbrak.

Toen ze voor de deur stonden, dacht Berger er opeens aan dat hij Leroux niet om de sleutels van het huis had gevraagd. Op dat moment zag hij Sara Cavani met haar hand diep in haar schoudertas gaan en beseftte hij dat de inspecteur nooit iets aan het toeval overliet, ook niet als ze met hem op stap was.

De autowerkplaats was een stuk groter dan hij zich herinnerde van zijn bezoek, twee jaar geleden. Op wat gescheurde autobanden en een stapel karton na was de ruimte leeg. Het

rook er muf, naar oude lucht en naar motorolie. In het midden van de garage was een langwerpige werkput van een goeie twee meter diep. Het stalen raster dat als afsluiting diende, lag scheef en slordig over de put.

Berger keek rond. Hij had geen idee waarom hij erop aangedrongen had hier nog eens langs te komen. De kans om er iets van op te steken, was nihil. Dus waarom dan? Ook vroeger stond hij er als hoofdinspecteur op om de meest banale plekken in een moordonderzoek met eigen ogen te zien. Volgens Leroux had dat te maken met zijn temperament.

Het was diezelfde Leroux die hem op een avond in Le Petit Faon had verteld dat zijn bijnaam bij de recherche niet voor niets 'De visser' was. 'Je gooit lijntjes uit,' had zijn collega gezegd, 'zoals die ervaren hengelaars die je op zondagochtend langs het kanaal ziet zitten en die drie of vier hengels tegelijkertijd in het water hebben. Zo werk jij ook.'

Berger had het niet begrepen. Hij was moe, ze waren met het hele team al enkele dagen flink in touw. Leroux had een nieuw rondje besteld en het uitgelegd. 'Je bezoekt de meest onzinnige plekken en je praat met iedereen die van ver of dichtbij iets met de zaak te maken heeft, en dan pas verhoor je een verdachte. Dan gooi je rustig je lijntjes uit en wacht je tot hij bijt.'

Berger wist dat hij er bij de collega's om bekendstond dat verdachten bij hem na een tijdje vaak spontaan begonnen te praten zonder dat hij er ogenschijnlijk veel voor had gedaan. Hij moest een soort biechtvaderschap hebben uitgestraald, iets wat de mensen die tegenover hem zaten vertrouwen gaf, zodat ze rustig rondzwommen in de vijver van hun eigen verhalen terwijl hij op de kant rustig wachtte tot ze op een bepaald moment in het aas zouden happen. Wat ze meestal ook deden.

Hij bedacht hoe ironisch het was dat hij jarenlang één keer per maand écht was gaan hengelen, of in ieder geval deed alsof,

terwijl Camille tegen zijn schouder lag te lezen en de hele wereld was teruggebracht tot die ene plek en die ene vijver.

'Kom,' zei Cavani, 'we gaan boven ook eens rondkijken.'

Tien minuten later stonden ze bij hun auto. De flat van Novak – twee grote, haast identieke kamers, een van beide met een oud keukenblok – was even verlaten als zijn werkplaats, met dat verschil dat het er smerig was en stonk naar rotting en bederf.

Cavani's telefoon ging over. 'Walking on sunshine' van Katrina & The Waves schalde over het braakliggend stuk land. Cavani luisterde terwijl ze met haar gestifte lippen overdreven articulerend 'inspecteur Kepler' mimeerde. Ondanks zijn hoofdpijn moest Berger glimlachen.

'Dat is begrepen,' zei Cavani. Ze stak haar telefoon weg en zei: 'Emma stuurt me nu het adres van Alicia Novak door. Ze woont niet in Hoei maar iets verderop, in Tihange.'

'Maar eerst gaan we langs de gevangenis.'

Ze knikte.

De gevangenis Sint-Gillis was een 'arresthuis' waar mensen meestal verbleven in afwachting van hun proces, iets wat met de achterstand bij justitie vaak jaren kon duren. Het gebouw was overbevolkt en stokoud. Er werd al heel lang schande gesproken van de omstandigheden waarin de gedetineerden er werden opgesloten. De hygiëne op sommige afdelingen was ondermaats. Mensen in voorarrest zaten vaak met zijn vieren in een cel voor twee personen, zodat er twee op een matras op de grond moesten slapen. Naast de gevangenen in voorarrest verbleven hier ook verdachten die wachtten op hun uitlevering, zoals het geval was met de ontsnapte Marco Altieri.

Hoewel Leroux hen beiden vooraf had aangemeld, duurde het erg lang voor ze eindelijk de controlepunten gepasseerd waren en in een klein kantoor aan het einde van een helverlichte gang tegenover cipier Rob Deluyker zaten. Hij was een

kleine, goedlachse man met een snorretje en een getrimde baard. Hij was bijna zestig, wist Berger uit het dossier, maar hij zag er jonger uit.

Ze hadden koffie gekregen in witte, porseleinen kopjes met versleten randen en terwijl ze alle drie met suiker en lepeltjes in de weer waren, klonken verderop de typische geluiden van een gevangenis: het dichtslaan van een metalen deur, stemmen die echoden tegen de kale wanden.

Cavani begon hem het doel van hun bezoek uit te leggen, maar Deluyker hief zijn hand op.

‘Dat hoeft niet, hoor, mijn chef heeft me al verteld waarom jullie hier zijn.’ Hij had een zachte maar heldere stem.

‘Het gaat ons niet om de ontsnapping zelf,’ verduidelijkte Berger, ‘daar houden anderen zich mee bezig. Wij willen alleen maar even praten over John Novak.’

Deluyker haalde de schouders op. Zijn flinke buik deed zijn uniformhemd bol staan.

‘En zelfs mocht dat zo zijn, dan was dat ook goed.’ Hij glimlachte fijntjes. ‘Ik ben op twee maanden van mijn pensioen, dan maak je je niet meer zo druk.’

‘Heb je de hele tijd op deze afdeling gestaan?’ vroeg Berger. ‘Ik bedoel, gedurende die twee jaar dat Novak...’

‘Ja, dat klopt.’

‘Dus je kende hem wel een beetje.’

Hij voelde zich opeens moe en klunzig. Het leek of iedere vraag die hij stelde er anders uitkwam dan hij ze had bedoeld. Hij had jarenlang gesprekken gevoerd met de meest uiteenlopende getuigen en verdachten, hij had er zich altijd op laten voorstaan dat hij sneller dacht dan de meesten en de manier waarop hij vragen stelde, werd door zijn collega’s vaak bewonderd. Berger, legden ze uit aan collega’s van andere diensten, stelde nooit zomaar een vraag: hij dacht vooruit, als een schaker en hij was geduldig, als een hengelaar. Maar op dit ogenblik, tussen deze grijswitte muren in de gevangenis,

voelde hij zich eerder als een logge vis die spartelde op het droge en wanhopig snakte naar water.

‘Ik kende hem een beetje,’ antwoordde Deluyker. ‘Voor zover je een gedetineerde kunt kennen, natuurlijk.’

‘Hoe gedroeg hij zich in de gevangenis?’

De cipier keek peinzend voor zich uit.

‘Goed. Heel goed, zelfs, niemand had klachten over hem.’

‘En de laatste tijd? De tijd net voor zijn ontsnapping, bedoel ik? Waren er signalen waarvan je achteraf zou kunnen zeggen dat hij daarmee bezig was?’

‘Nee, echt niet. Dat heeft de directie me ook al tien keer gevraagd. Ik heb niets vreemds aan hem gemerkt, hij was een modelgevangene. Behalve ’s nachts dan, dat was andere koek.’ Hij keek afwisselend naar Berger en Cavani. ‘Jullie weten dat hij bang was voor het donker?’

‘Achluofobie,’ zei Cavani, ‘zo heet dat.’

Deluyker glimlachte. ‘Als u het zegt. In ieder geval was het niet prettig, niet voor hem en niet voor ons. In het begin bonkte hij met zijn vuisten op de muren telkens als ’s avonds het licht in de cel uitging. Roepen en tieren, dat het licht onmiddellijk weer aan moest, dat hij dood zou gaan in het donker, dat soort dingen. Hij kreeg nooit zijn zin, natuurlijk, we kunnen hier niet op maat gaan werken. Als hij ’s ochtends werd gelucht, stond het bloed soms op de knokkels van zijn handen.’ Hij nam een slok van zijn koffie. ‘Toen Altieri bij hem in de cel kwam, werd het vreemd genoeg beter.’

‘Waarom was dat vreemd?’

Deluyker aarzelde. ‘Ik weet het niet... Misschien omdat we vooraf vreesden voor problemen, denk ik, die drugsbaas droeg nogal een reputatie met zich mee. In het begin waren er wel wat strubbelingen, maar dat ging snel over, en al helemaal na die aanval op Altieri.’

Cavani keek hem aan.

‘Welke aanval?’

‘Wist u dat niet? Novak heeft Altieri beschermd. Ze kwamen op een middag terug van de wandeling en toen heeft een andere gedetineerde uitgehaald. Hij heeft Altieri aangevallen met een scherp stuk hout dat uit het atelier van de gevangenis kwam. Hij mikte naar verluidt recht op Altieri’s hals. Novak heeft de aanval gepareerd, hij heeft die kerel zijn arm bijna gebroken.’

‘En hoelang is dat geleden?’

Deluyker dacht hardop na.

‘Niet lang nadat Altieri hier is binnengebracht. . . een maand of drie geleden, zoiets.’ Hij dronk zijn kopje leeg. ‘In ieder geval, die twee hadden sindsdien op een vreemde manier een band. Altieri behandelde Novak als de man die zijn leven had gered. Waar de ene was, zag je de andere, in de keuken, tijdens de wandeling, overal. En die nachtelijke angstaanvallen van Novak hielden ook op.’

Ze stonden weer buiten. Het was gaan regenen, een lichte miezer die hen samen met de strakke wind al snel verkleumde.

Terwijl ze naar de auto liepen, siste Cavani: ‘Waarom wisten wij dat verdomme niet? Kepler heeft het dossier samengesteld, waarom heeft ze dat voorval niet vermeld?’

Berger keek over zijn schouder en zag dat ze danig uit haar hum was.

Hij antwoordde pas toen ze ingestapt waren, en dan nog mompelend, want hij voelde zich opeens doodmoe.

‘Zo vreemd is dat niet, Sara.’

‘Wat zei je?’

Berger startte de auto niet.

‘Dat het niet in Novaks dossier stond, is spijtig, maar begrijpelijk. Er is geen enkele link tussen Altieri en de twee vrouwen die Novak heeft omgebracht. En dus heeft Emma zich op Novak en de twee slachtoffers geconcentreerd, niet op de man met wie hij uit de gevangenis ontsnapte.’

Cavani snoof.

Berger was er altijd van uitgegaan dat de rest van het team nooit had geweten van zijn slippertje met Kepler, maar helemaal zeker was dat niet, natuurlijk. Hij voelde een lichte irritatie opkomen bij de gedachte dat hij, in Cavani’s ogen, Emma misschien verdedigde om andere redenen dan louter professionele.

Zijn collega zuchtte, fatsoeneerde haar kapsel en zei: ‘Oké, even samenvatten. Altieri vond dat hij een schuld had uitstaan bij Novak omdat die zijn leven heeft gered. In zo’n machomilieu is dat geen kattenpis. Misschien heeft hij die schuld ingelost door hem mee te laten ontsnappen.’

Berger knikte traag.

‘Je ziet er niet echt overtuigd uit,’ zei ze.

‘Ik denk dat je gelijk hebt, maar het is volgens mij niet het hele verhaal. Ik denk dat Altieri hem ook geholpen heeft met informatie. Het is op zich al onbegrijpelijk dat een kerel als Novak opeens in Parijs opduikt en dat hij twee vrouwen ombrengt. . .’

‘En telkens een verwijzing naar Magritte achterlaat,’ opperde Cavani.

Berger knikte. ‘. . . Maar het wordt inderdaad helemaal bizar als je ervan uitgaat dat hij dat allemaal in zijn eentje heeft gedaan. De “schuld” van Altieri dateert van drie maanden voor de ontsnapping, niet?’

‘Ja.’

‘Er moet iets gebeurd zijn met Novak, iets waardoor hij naar buiten wilde en die twee vrouwen moest vermoorden. Altieri moet die tijd gebruikt hebben om zijn mannetjes buiten de gevangenis aan het werk te zetten voor Novak. Hij moet zijn organisatie hebben ingeschakeld om de informatie te vergaren die Novak nodig had.’

‘Maar waarom dan?’ zuchtte Cavani. ‘Stel dat het zo is gegaan, en dat lijkt me best plausibel, dan verklaart het nog

niet waarom Novak heeft gedaan wat hij heeft gedaan. Hij noch Altieri heeft enige band met de slachtoffers.'

Berger zweeg.

'Tussen haakjes, gaan we hier wortel schieten?' vroeg Cavani rillend.

Hij staarde voor zich uit.

'Vind je het oké als ik alleen naar Novaks zus rijd, Sara?'

Ze keek hem vragend aan.

'Waarom?'

Ook hij wachtte lang met antwoorden.

'Ik weet het niet.'

Ze knikte.

'Drop me maar bij de Hallepoort, dan doe ik wat inkopen voor vanavond en neem vandaar de metro naar het bureau.'

'Ik kan ook via de Crim rijden, hoor.'

Cavani stak gemaakt angstig haar handen voor zich uit en schudde met haar hoofd. Haar oorhangers dansten alle kanten op. 'Mijn god, laat het!' riep ze. 'Hoe sneller ik uit deze doodskist ben, hoe beter!' Dan zachter: 'Ik breng wel verslag uit bij Leroux. Probeer op tijd terug te zijn voor het avondgebed, Alex.'

De rue Bonne Espérance in Tihange, een deelgemeente van Hoei, was een smalle, hobbelige asfaltweg met eenvoudige huizen, garages en lelijke, in elkaar geflanste koterijen die dienstdeden als werkplaats of opslagruimte.

Berger parkeerde de auto langs de berm en stapte uit. Vogels kwetterden in de bomen. Ergens blafte een hond. Voor hem, op nauwelijks enkele honderden meters, vulden drie enorme koeltorens de hemel met een stroom dikke, witte wolken. Hoeveel toeval of zwarte humor had je nodig om naast een site met drie kerncentrales een weg aan te leggen en die 'Goedehoopstraat' te noemen?

De bungalow waarin Alicia Novak woonde, was waarschijnlijk ooit wit geweest. De woning was in de loop der jaren aan beide zijden uitgebreid en uit een van die aangebouwde kamers kwamen twee dobermanns naar hem toegelopen. Ze renden tot aan het ijzeren hek dat het terrein omzoomde en bleven dan staan, alsof ze hem opwachtten. Ze blaften niet maar gromden, een diepe, rochelende grom die tussen hun ontblote tanden naar buiten kwam. Van de ene seconde op de andere was het nacht en lag Berger verlamd in zijn slaapkamer, in het donker, met ergens verborgen in een hoek een wezen, een entiteit, iets dat hem bedreigde, iets dat raspand en rochelend ademde en wachtte op de geringste aanleiding om zich op hem te storten. Hij duizelde en voelde het zweet langs zijn schouderbladen sijpelen. Hij moest alle moeite van de wereld doen om niet door zijn knieën te zakken.

'Rex! Mira!'

Een mollige vrouw van vooraan in de veertig kwam uit het huis. Ze droeg een donkergroene, wollen jurk met daarover een zwarte, versleten cardigan die tot aan de hals was dichtgeknoopt. Ze liep tot halfweg het huis en de omheining en bleef staan.

'*Ici! Au pied!*'

De honden gehoorzaamden onmiddellijk en gingen aan haar voeten zitten.

'Mevrouw Alicia Novak?' vroeg Berger. Hij kreeg zijn ademhaling langzaam weer onder controle.

'En wat dan nog?'

Ze keek hem aan met ogen waarin, net als in die van de beide honden, onvervalste agressie lag. Ze was misschien ooit een mooie vrouw geweest, maar die tijd lag duidelijk en definitief achter haar. Ze had een pafferig gezicht en haar wangen werden ontsierd door een soort uitslag. Haar halflange, bruine haren hingen slordig en ongewassen langs haar hoofd. Ze had

een theedoek in haar rechterhand die ze nerveus bijeenpropte terwijl ze Berger boos en wantrouwig bleef aankijken.

Hij stelde zichzelf voor.

‘We zoeken je broer, John. Hij is een goeie week geleden ontsnapt uit de gevangenis, maar dat wist je wellicht al.’

‘En wat heb ik daarmee te maken?’

Nu pas merkte Berger hoeveel rommel er op het terrein rond het huis van Alicia Novak lag. Hij herinnerde zich vaag uit het dossier dat haar man een bouwbedrijfje runde dat al jaren aan de rand van het faillissement stond. Overal waar hij keek, zag hij hoopjes steengruis en bouwafval liggen. Tussen een partij metalen staven naast het huis groeide gras. Een oude bestelwagen zonder wielen met ‘Entreprise de Construction Francis Marboux’ op de zijkant diende als hok voor de dobermanns.

Berger antwoordde niet meteen. Hij keek naar het tafereel van de norske vrouw met de honden aan haar voeten en, achter haar, de gigantische koeltoren van een van de kerncentrales tegen de grijze hemel.

‘Jij bent zijn enige naaste familielid. Hij heeft niemand anders.’

De vrouw snoof.

‘Ik weet niet waar hij uithangt en het interesseert me ook niet, begrepen? Ik heb al jaren geen contact meer met hem. Voor mij is hij allang geen familie meer. En nu mag je ophoe-pelen. En zeg tegen die flikken van Hoei dat ze ophouden met hier iedere dag voor mijn deur te parkeren, dat maakt de honden nerveus.’

Een kwartier later zat Alex Berger in een bruine kroeg met uitzicht op het Fort van Hoei en nam twee gulzige slokken van zijn glas bier. Zijn handen trilden.

Beneden hem dreunde een lange, smalle vrachtboot traag over de Maas. Het was pas halfvier in de namiddag maar het werd al langzaam donker. Er kwam mist opzetten.

Zijn allereerste schoolreisje – of beter, het eerste schoolreisje dat hij zich herinnerde – had het klasje van het Sint-Willibrordus uit Eisden naar Hoei en de Tuinen van Annevoie gebracht. Het was ver in de maand mei, het voorlaatste jaar van de lagere school was bijna voorbij, Alex was elf. Hij was samen met Kathy, het was maar een kwestie van tijd voor ze later zouden trouwen.

Kathy was zijn buurmeisje, een vrolijk, mager ding met onwaarschijnlijk mooie ogen en een lach die klaterde als een berggrivier. Ze hadden een week voor de schoolreis voor het eerst gekust, iets wat voor Alex niet meteen hoefde maar waarvan hij begreep dat het om nogal onduidelijke redenen belangrijk was. Tijdens de lange autobusrit naar Hoei zat hij stoer te wezen bij zijn vrienden maar in de cabine van de kabelbaan schoof hij aarzelend naast haar op de bank, zodat ze samen over de Maas zweefden tot aan het indrukwekkende Fort. Haar haren roken naar lavendel en haar adem naar snoepgoed en Alex was er zeker van dat op dat exacte ogenblik, hangend in de hemel boven het water, zijn leven écht was begonnen.

Een maand later, in de eerste dagen van die lange zomervakantie, was het zo warm dat een zwempartijtje in het grote zandgat achter de oude mijnsite een heel goed idee leek. Ze trokken meestal op met zijn zessen; vier jongens, Kathy en haar beste vriendin. Iedereen was enthousiast bij het vooruitzicht van een duik in het altijd koude water. Iedereen, behalve Alex, die zich wat slapjes voelde en thuis op de sofa stripverhalen ging liggen lezen tot ze zouden terugkomen.

Later, toen het verdriet en de verbijstering wat waren weggeëbd, kon je niet anders dan versteld staan van de willekeur van het leven, of beter, van de banaliteit van de dood.

Het ene moment was Kathy nog het vrolijke meisje met de onwaarschijnlijk mooie ogen dat gierend van de pret in de poel sprong, het volgende moment was ze een dode tiener die een koudeschok had gekregen en verdronken was voor de ogen van haar vriendjes.

Enkele dagen later ging hij samen met zijn moeder het lichaam groeten. Ze was zijn eerste liefde en tegelijk de eerste dode die hij in zijn leven zag.

Vijf maanden later overleed zijn vader aan stoflong.

Voor Berger was de dood van Kathy onrechtstreeks zijn schuld. Hij herinnerde zich haarfijn het moment dat die gedachte voor het eerst helder in zijn hoofd postvatte en er nooit meer uit weg zou gaan: toen hij in de kerk langs de kleine, witte kist liep, zijn hand op het gelakte hout legde en onhoorbaar 'sorry' prevelde.

In de kroeg hadden ze ondertussen de verlichting aangedaan, ouderwetse, bolle muurlampen die een zachtgele gloed over de lambrisering verspreidden en het café op een Parijse brasserie deden lijken.

Zijn telefoon zoemde. Hij keek heel bewust niet naar het display maar stak in plaats daarvan zijn lege glas op naar de dienstster en vroeg met een knikje om een nieuw.

Op dat ogenblik, terwijl hij op zijn bier wachtte en afwezig door het venster naar de bocht van de rivier staarde, was Berger er zeker van dat hij, hoe graag hij dat misschien ook zou willen, nooit meer de oude zou worden. Dat was onmogelijk, dat kon niet meer.

Hij had zich zowat zijn hele volwassen leven gezien als een eenvoudige, rustige man, op het randje van saai, die zijn leventje leidde en daarbij probeerde om niet al te veel brokken te maken. Een man van simpele geneugten die in zowat alles de gulden middenweg zocht, die het liefst een jeans en zwarte truïen met een V-hals droeg, graag lekker at en dronk maar zelden uit de bocht ging en die voor de rest vooral van de stilte

hield. Bij de Moord noemden ze hem vroeger een doorbijter, maar daar had Berger zich nooit veel bij kunnen voorstellen. Hij vond van zichzelf dat hij simpelweg iemand was die ethisch juist probeerde te handelen en zich precies daardoor soms vastreed in een zaak die volgens hem schreeuwde om rechtvaardigheid. Een milde man, ook, die accepteerde dat iedereen feilbaar was en die de mensen rondom hem graag een veilig gevoel gaf.

Waarom was het dan zo gruwelijk fout gelopen? Was het stom toeval geweest dat de eerste en de laatste vrouw die hij had liefgehad allebei waren omgekomen? Een groteske speling van het lot? Of was het echt zijn schuld geweest, bedacht Berger terwijl hij een fikse slok van zijn bier nam, was hij het geweest die op die zeldzame momenten die er in zijn hele bestaan toe hadden gedaan, gevlucht was, die zijn rug had gekeerd naar hen die hij liefhad en dus zijn rug had gekeerd naar hun leven?

Zijn telefoon zoemde opnieuw.

In de eerste weken na de dood van Camille werd het verdriet soms afgewisseld met aanvallen van razernij, een blinde woede tegen alles en iedereen maar vooral tegen John Novak, de man die er volgens hem verantwoordelijk voor was dat hij niet aan haar zijde had gestaan in Le Carillon. Hij had zo'n haat gevoeld voor hem dat hij die toen bijna kon proeven. Hij had gedagdroomd dat hij een wapen binnensmokkelde in de gevangenis en Novak in zijn cel doodschoot, met één kogel, pal tussen die bolle ogen van 'm. Zelfs nu, twee jaar na de feiten, voelde Berger dat hij met Novak nog lang niet in het reine was.

Hij wist waar deze gedachten hem naartoe zouden leiden en het was geen aangename plek. Hij nam een slok en probeerde te kalmeren.

Ze had hem proberen te bellen, die vrijdagavond. Acht minuten voor haar dood had ze hem gebeld, maar hij zat met

die stomme klootzak in een verhoorkamer en ze had geen boodschap ingesproken. Wat had ze hem willen zeggen dan? Hij hoopte dat het gewoon wat lieve woordjes waren. Dat ze van hem hield of zo, Camille werd altijd wat melig als ze zonder hem weg was. Net als hij dat altijd werd zonder haar, trouwens.

Hij probeerde de krop in zijn keel weg te drinken.

Toen zijn telefoon voor de derde keer overging, nam Berger op.

‘Dag Lucas.’

‘Ben je al op de terugweg?’

‘Nee.’

Het bleef even stil.

‘We hebben wat nieuws,’ zei de commissaris alsof hij Bergers reactie niet gehoord had. ‘Niet veel, maar toch iets. Een bewakingscamera bij een filiaal van BNP Paribas Fortis in Jette heeft Novak gefilmd terwijl hij er voorbijliep. De tijd klopt met het vermoedelijke tijdstip van overlijden van Cecile Meurisse. We wisten het al, maar we hebben nu tenminste zekerheid.’

‘Oké.’

‘Vertel eens,’ zei Leroux, ‘hoe was de ontmoeting met Novaks zus?’

Berger zuchtte.

‘Er valt niet zoveel te vertellen.’

Hij schetste kort hoe de confrontatie verlopen was.

De commissaris wilde een vraag stellen, maar Berger brak hem af.

‘Hij is hier niet, Lucas. Novak is hier niet.’

‘Nee, en hij is ook niet in zijn garage in Brussel. Dus waar is die klootzak dan?’

Stilte.

‘Ik kom vandaag niet meer langs, Lucas,’ mompelde hij. ‘Het gaat niet.’

Voor Leroux kon reageren, verbrak Berger de verbinding.

‘Hij stond aan de incheckbalie toen de eerste bom ontplofte,’ zei de vrouw.

Haar stem was breekbaar als glas. Ze was mooi, niet op een opzichtige manier maar eenvoudig mooi alsof dat op een of andere manier bij haar paste, alsof het zo hoorde te zijn. Niet dat ze enige moeite had gedaan om goed voor de dag te komen. Dat deden de bezoekers van het CAW ook zelden: als je kwam praten over een geliefde die je op zo’n gruwelijke manier verloren had, dan maalde je meestal niet om je uiterlijk.

‘Hij ging op bezoek bij zijn ouders. Die zijn hoogbejaard en wonen al dertig jaar in Canada. Hij had ze al enkele jaren niet meer gezien, dus hij keek er wel naar uit.’

Het was iets na zes uur ’s avonds in de koele, bijna klinische gespreksruimte van het Centrum voor Algemeen Welzijn. De derde persoon voor het groepsgesprek bij Slachtofferhulp had zich ziek gemeld en dus zat Berger alleen tegenover een vrouw van wie de echtgenoot was omgekomen bij de terroristische aanslag op de Brusselse luchthaven.

Berger knikte naar haar en zweeg.

Wat kon hij haar eigenlijk zeggen? Dat het verschrikkelijk was? Dat wist ze zelf ook wel.

Ze zaten afwisselend naar elkaar en naar de vloer te staren. Ze hadden elkaar letterlijk niets te vertellen.

Uiteindelijk stelde Berger de enige vraag die er volgens hem nog toe deed.

‘Heb je afscheid kunnen nemen?’

‘Nee.’ Ze fluisterde, onderdrukte een snik. ‘Hij stond heel dicht bij de explosie, ik heb hem niet eens een laatste groet kunnen brengen.’

‘Ik ook niet,’ fluisterde Berger. ‘Ik haar ook niet.’

Hij snikte.

‘Ik mocht haar niet groeten, ik wou het wel maar ik mocht niet.’

Buiten sloeg de regen met vlagen tegen de ruiten. Om de haverklap claxonnerden er auto’s, het verkeer in de binnenstad zat die vrijdagavond weer helemaal in de knoop.

Een uur later zat Berger bij Leo Smits, in zijn praktijk aan het Sint-Goriksplein.

‘Hoe ging het bij het CAW?’

Het duurde een tijdje voor er een antwoord kwam.

‘Vreselijk. Het is de laatste keer dat ik er naartoe ben gegaan, ik zeg het je maar.’

Het was geen stoere uitspraak, alleen maar een nuchtere mededeling, en zo vatte Smits het ook op: hij knikte kort als teken dat hij het begrepen had en noteerde iets in het zwartleren aantekenboekje dat stevast op zijn schoot lag.

De rest van de sessie verliep min of meer volgens het geijkte patroon. Smits stelde hem vragen over zijn eetlust en het gebrek daaraan, over zijn slaappatroon en over de samenwerking met de anderen, nu hij opnieuw een werkkring had of wat daarvoor moest doorgaan. Berger was er allang achter dat het onzinnig zou zijn om de psychiater iets op de mouw te spelden: de man was er tenslotte om hem beter te maken, of het tenminste te proberen. En dus antwoordde hij hem zo eerlijk mogelijk, wat in zijn geval erop neerkwam dat hij gewoon niets zei als hij een vraag niet wilde beantwoorden en dat hij voor de rest probeerde niet te liegen.

Toen er een stilte viel in het gesprek zei Berger: ‘Ik heb veel aan Kathy gedacht vandaag.’

‘O. Hoe kwam dat zo?’

Hij vertelde hem over zijn bezoek aan Tihange en over het schoolreisje naar Hoei.

‘En wat voelde je toen je aan haar dacht?’

Verdriet, wilde hij antwoorden. Een diep verdriet om de stompzinigheid van het leven, om de willekeur.

‘Niet veel bijzonders.’

Smits bleef hem zwijgend aankijken.

Berger zuchtte.

‘Schuld. Ik voel me schuldig. Nog steeds.’

‘Denk je dat je haar op tijd uit het water had kunnen halen mocht je erbij geweest zijn?’

‘Ja.’ Hij keek de ander fel aan. ‘Jij niet dan?’

‘Misschien,’ zei Smits. ‘Ik weet het niet.’ Hij sprak zacht en formuleerde zijn zinnen zo zorgvuldig mogelijk, alsof hij zo weinig mogelijk irritatie wilde opwekken. ‘Ik weet het niet, omdat ik er niet bij was, Alex, en jij ook niet. We zullen het nooit weten.’ Hij aarzelde, ging dan toch verder: ‘Net als bij Camille.’

Berger staarde dwars door hem heen.

‘Ik had haar kunnen redden,’ fluisterde hij. ‘Ze was waarschijnlijk niet mee naar buiten gegaan met Chloë, Camille zou bij mij gebleven zijn en Chloë zou alleen zijn gaan roken. Als ik bij haar was geweest, dan leefde ze nu nog.’

‘Misschien,’ zei Smits.

De rest van de avond en de nacht probeerde Berger zijn pijn te verdrinken, goed wetende dat de alcohol hem geen sikkepit dichtert bij een oplossing bracht maar zijn verdriet alleen maar tijdelijk verdoofde. Binnen in hem leek het alsof er een groot gat zat.

Terwijl hij van de ene kroeg naar de andere trok, werd het hem hoe langer hoe duidelijker dat hij niet meer op zijn plaats was in een Moordbrigade en het wellicht nooit meer zou zijn. Het was idioot geweest van hem om in te gaan op Leroux’ uitnodiging.

Ik ren door Brussel met een pistool onder mijn oksel, Jezus Christus.

Waar was zijn pistool, trouwens? Waar had hij dat verdomde pistool gelaten? In zijn locker in de teamkamer, besepte Berger opeens en toen pas voelde hij pareltjes koud zweet in zijn nek. Wat had hij zich eigenlijk in het hoofd gehaald? De ene dag strompelde hij nog door zijn flat en leefde als een plant en de volgende zou hij op een moordenaar gaan jagen? Business as usual? 'Mon cul!' siste hij. Toen de omstanders in de kroeg hem verschrikt aankeken, besepte hij dat hij het eerder geroepen had dan gefluisterd. De uitbater zette de muziek wat harder. Berger mompelde een verontschuldiging, die wegzakte onder de stem van Michael Kiwanuka. *I believe she won't take me somewhere I'm not supposed to be. Papa padampam podom podom.* Hij vluchtte naar buiten, naar de volgende kroeg, naar het volgende glas, maar nu verscheen John Novak opeens in zijn hoofd en dat was de laatste persoon op aarde die hij op een kroegentocht als deze zou hebben uitgenodigd. Novak leed aan achluofobie, wat grappig was, op een bepaalde manier, vond Berger een tijdje later, toen hij steun zocht aan een overvolle kapstok in weer een andere kroeg, want ook hij was bang voor het donker, voor de duisternis. 's Nachts in het donker kwam Camille of het wezen dat voor haar door moest gaan, 's nachts kwamen ze hem op de meest angstaanjagende manier vertellen dat hij een lafaard was, een vluchter, dat hij geen ballen aan zijn lijf had, nooit gehad. Hij was de liefde van zijn leven al twee jaar kwijt en de enige manier waarop hij haar nog kon zien, was in een nachtmerrie, en dat besef sneed zo diep door zijn ziel dat hij snikte van de pijn.

Die nacht beleefde Berger een van de gruwelijkste nachtmerries sinds haar dood.

Terwijl hij verlamd op zijn bed lag, werd hij bezocht door het ene wezen na het andere. Er was een vreselijk verminkte

man bij van wiens lichaam voortdurend stukjes vlees en botten vielen terwijl hij ze met bebloede handen probeerde op te vangen. Zijn gezicht was een gapende wond met een mond. 'Ik stond naast de bom toen ze afging,' zei de mond. 'Ik wou naar mijn ouders want ze zijn stokoud, maar toen ontplofte die bom.'

Na hem kwam Camille.

Het was niet de lieve Camille die soms boven op zijn borst zat en hem weemoedig aankeek. Deze Camille keek streng en gepijnigd en bleef hem zwijgend aanstaren terwijl haar buik stilaan rood kleurde en het bloed uiteindelijk in dikke gulpen over zijn lichaam stroomde.

Toen kwam het duistere wezen waarvoor hij altijd het bangst was, het pure Kwaad, zoals Leo Smits het had genoemd, en dit keer was het de ergste verschijning van alle. Waar het voordien altijd in een hoekje van de kamer had gezeten en hem alleen al met zijn aanwezigheid de stuipen op het lijf had gejaagd, liet het zich nu zien, en hoe.

In het begin kroop het zoals voorheen rond over de vloer. Zijn ademhaling alleen al maakte Berger gek van angst: een traag, zwaar, rochelend geluid, als een diepe riool die werd leeggezogen en daarna weer borrelend volliep.

Berger probeerde de kamer uit te vluchten, maar hij kon geen vin verroeren. Hoe hard hij ook schreeuwde, er kwam geen geluid uit zijn keel.

Eerst voelde hij hoe het steeds dichterbij het hoofdeinde van zijn bed kwam.

Dan richtte het zich in zijn volle lengte op en stortte zich op hem.

Het was een gruwelijk wezen.

Zijn volledige kop leek op de bek van de dobermanns die hem die middag hadden bedreigd en alles wat Berger zag, waren tanden, en kwijl dat in dikke klodders op zijn lichaam droop. Het gromde en grauwde onophoudelijk, het bracht

zijn monsterlijke kop dicht bij Bergers hoofd en toen pas zag hij de ogen van het wezen, en herkende hij ze. Het waren kleine, bolle ogen, doortrokken van haat en razernij, maar zelfs in zijn doodsangsten beseftte hij dat het de ogen waren van iemand die hij kende.

Het waren de ogen van John Novak.

Het laatste wat Berger zag, was hoe het wezen zijn enorme bek opende en zich klaarmaakte om hem te verzwelgen.

Hij werd wakker in een moeras.

Zijn bed was één drijfnaat kluwen van dekens en in de inktzwarte duisternis leek het alsof hij gestorven was en diep onder de grond lag, omringd door een blubber van modder en rottende planken.

In zijn paniek begon hij wild om zich heen te slaan. Zijn linkerhand raakte iets hards en rechthoekigs en zonder dat hij het goed beseftte had hij zijn telefoon vast en drukte erop.

06.09 uur.

Zijn hart bonsde uit zijn ribbenkast.

Heel langzaam vervaagde de gruwel en terwijl hij hijgend wakker probeerde te worden, voelde Berger de dingen rondom hem ook als wat ze in werkelijkheid waren.

Je slaapkamer. Je bed. Klamme lakens.

Je bent niet dood, je had een nachtmerrie.

Toen zijn hartsleg weer min of meer normaal was, kroop hij moeizaam uit bed en slofte naar de badkamer.

Een kwartier later liep Berger over de Akenkaai en ging voorzichtig zitten op het eerste bankje dat hij tegenkwam.

Het was nog donker. De straatlantaarns wierpen vaalgele cirkels licht op de natgeregende kasseien. Het water in het kanaal was zwart.

Ondanks de vreselijke nacht voelde Berger zich merkwaardig rustig. Helder, ook, alsof de gruwel die vannacht langs

zijn bed paradeerde niet alleen de nakende kater maar ook het spinrag in zijn hoofd had meegenomen.

Hij wist opeens duidelijk wat hem te doen stond.

Hij moest Novak vinden.

Zoals zijn lieve Camille hem in die flat aan de avenue Richerand op weg had gezet, zo had hij vannacht de tweede aanwijzing gekregen. Het was Camille die hem bij de zaak betrokken had, dat wist hij. Het feit dat hij die man in Parijs had horen praten over de dood van Claire Collinet en het briefje met *'Ceci n'est pas un suicide'* was geen toeval.

Net zomin als het toeval was dat John Novak vannacht in zijn droom was verschenen in de gedaante van het pure Kwaad.

Hij beseftte nu dat alles wat hij sinds de dood van Camille had meegemaakt, hem naar dit punt had geleid, naar de enige juiste oplossing, naar de verlossing van zijn pijn en zijn gruwelijke nachtmerries. Daar bij het kanaal, die ochtend, op die bruine houten bank op de Akenkaai, was het ex-moordrechercheur Alex Berger zonneklaar wat vanaf nu zijn missie was.

Hij moest John Novak vinden.

En als hij hem gevonden had, zou hij met zijn dienstpistool tussen die bolle ogen van 'm mikken en hem alsnog een kogel door zijn kop jagen.

Toen Camille nog leefde, was zaterdag voor haar de dag waarop ze haar achterstallige administratie in orde bracht en haar onkostennota's opmaakte voor de diverse bladen waarvoor ze werkte.

Ze was dan stevast vroeg uit de veren en zat al voor haar laptop aan de tafel in de woonkamer als hij nog maar uit de badkamer kwam sloffen, duizelig van de slaap. Berger herinnerde zich opeens haarscherp hoe ze daar vaak zat, voorovergebogen over notities en rekeningen, met het ochtendlicht dat op haar lichaam viel, en hij die met een mok koffie in zijn beide handen naar haar stond te kijken, een stiltetafereel met het verre gezoem van het verkeer daarbuiten. Door Camilles weekendritueel was de eerste dag van het weekend ook lange tijd een beetje 'zijn' dag geweest, een dag waarop hij rondstruinde door de stad, binnenliep in boekenwinkeltjes of musea en inkopen deed om 's avonds iets lekkers voor haar klaar te maken.

Misschien was het door het besluit dat hij vanochtend op de Akenkaai had genomen dat hij die zaterdagochtend dingen deed die hij twee jaar lang niet had gedaan. Hij zette een kop koffie die hem niet eens zo slecht beviel. Hij ruimde de flat op, nam een douche, schoor zich. Een halfuur later liep hij naar buiten in een lucht die zo fris en helder was dat je ze in gedachten kon horen kraken.

Zijn besluit om Novak dood te schieten zodra hij hem gevonden had, maakte hem op een vreemde manier rustig. Vannacht had hij nog openlijk getwijfeld aan zijn plaats binnen het team en was hij ervan uitgegaan dat zijn dagen bij de Moord geteld waren. Dat laatste was nog steeds zo, maar

niet omdat hij het zou opgeven. Weggaan was na het inzicht van vanochtend geen optie meer, integendeel: de beste – de enige – manier om John Novak te vinden en te doen wat hij moest doen, was door bij het team te blijven en gebruik te maken van de informatie die ze met zijn allen konden vergaren. Hij was niet bang voor de gevolgen van zijn daad: wanneer hij aan zijn eigen toekomst dacht, dan zag hij letterlijk niets, maar dat was al zo sinds die noodlottige vrijdagavond. Wat er uiteindelijk wel of niet zou gebeuren, dat liet hem eerlijk gezegd koud.

Waar Berger wel voor vreesde, was de confrontatie met zijn collega's op maandagochtend. Hij was bang dat ze het van zijn gezicht zouden kunnen aflezen of dat hij zich zou verraden met een of andere opmerking. Hij was blij dat het weekend was, dat hij twee dagen had om een plan te maken, om goed door te denken hoe hij het zou aanpakken.

Terwijl hij in de richting van het centrum liep en over de nieuwe, beslissende wending in zijn leven nadacht, was hij nog het meest verbaasd over het feit dat hij zijn besluit zo moeiteloos had weten in te passen in zijn eigen ethiek. Het idee dat iemand met voorbedachten rade een ander kon vermoorden, had hij altijd afstotelijk gevonden. Het had hem ook zijn hele carrière gefascineerd, in zoverre dat hij, zodra ze zo'n type moordenaar hadden gegrepen, zich vastbeet in de psychologie van de dader. Hij wist ondertussen al lang dat het overgrote deel van die daders gewone sukkels waren die zich tot hun verbazing opeens in een verhoorkamer bevonden omdat hun driften met hen aan de haal waren gegaan. Woede, lust, jaloezie. Ego, zelfs. Hij deed zijn best om ze te vangen en een bekentenis los te krijgen en daarna was het aan justitie. Maar die heel kleine groep van mensen die in koelen bloede iemands leven hadden genomen, die het gepland hadden, die op een heel rationele manier een ander mens hadden

omgebracht, die boeide Berger altijd erg. Hoe kon je zo iets doen? Wat voor een monster moest je daarvoor zijn?

Geen, dus, dacht hij terwijl hij die ochtend langs de markt op het Sint-Katelijneplein liep en afwezig naar de bloemen en uitgestalde voedingswaren keek. Hij voelde zich helemaal geen monster. Integendeel zelfs: de nakende dood van John Novak was eenvoudigweg een geval van immanente rechtvaardigheid. Als hij zich nog één ultieme kans wilde geven om iets van de rest van zijn leven te maken – wat dat ook mocht zijn – als hij de nachtmerries en vooral de pijn wilde laten ophouden, die knagende, gekmakende pijn die hem er iedere dag aan herinnerde dat hij Camille niet had beschermd, dat hij er op het ultieme moment niet was geweest, dan had hij geen andere keuze. Dan moest hij met Novak doen wat hij in zijn blinde razernij vlak na haar dood al had willen doen. Hij snakte naar rust, naar slaap, naar vrede in zijn hoofd, en dat alles was onbereikbaar zolang John Novak leefde.

Toen hij 's middags thuiskwam, zag hij Emma Kepler bij de buitendeur van het flatgebouw staan.

‘Ik was gaan shoppen en ik belandde toevallig in jouw buurt, dus...’

Ze liet de rest van de zin in de lucht hangen.

‘Wat wil je?’ vroeg Berger.

Het klonk nogal bot maar hij kon er niets aan doen. Hij had geen zin en geen behoefte aan mensen en al zeker niet aan collega's.

‘Gewoon...’

Ze was geschokt, merkte hij. Ze probeerde zichzelf een houding te geven.

‘Ik zei het toch, ik passeerde hier in de buurt en ik wilde eventjes zien hoe het met je was. Vijf minuutjes, Alex, dat is toch niet het einde van de wereld?’

Berger stak zijn sleutel in het slot en keek haar aan.
'Kom dan maar even binnen.'

Onmiddellijk nadat hij de deur van zijn flat had geopend en haar onwennig vooring naar de woonkamer, moest hij vechten tegen de aandrang om zich om te draaien, Emma bij de schouders te nemen en haar weer naar buiten te duwen. Ze was ongevraagd opgedaagd, ze bevond zich op zijn territorium. Alleen al de simpele vaststelling dat er iemand in zijn woning stond, voelde aan als een grove inbreuk op zijn privacy. Het feit dat het Emma Kepler was, een collega met wie hij bijna twaalf jaar lang heel nauw had samengewerkt en de enige vrouw buiten Camille met wie hij ooit in bed was beland, deed hem twijfelen. Hij besepte opeens hoezeer hij in de afgelopen twee jaar veranderd was: van een vrij sociale, evenwichtige vriend en collega was hij verveld tot de man die nu voor de inspecteur stond, een botte, misnoegde kerel die geen enkel gezelschap meer aankon en die zich zichtbaar stond te ergeren aan het onaangekondigde bezoek. Was dat wat een groot verlies onherroepelijk met je deed? Werd iedereen die zijn of haar geliefde verloor, een asociaal wezen, een eenzaat? Berger zag opeens weer voor zich hoe de vrouw die haar echtgenoot had verloren bij de aanslag op de Brusselse luchthaven, na de groepssessie werd opgehaald door een man die haar op straat knuffelde en met wie ze hand in hand wegliep. Hij wist wel zeker dat hij tot zoiets niet in staat was, laat staan dat hij zou toestaan dat iemand hem zou vastpakken. Maar de gedachte aan die waardige, treurende vrouw die zich desondanks niet afsloot van de wereld, was voldoende voor Berger om Emma Kepler met enkele houterige opmerkingen uit te nodigen om te gaan zitten en zelfs om haar te vragen of ze een kop thee of koffie wilde.

Het volgende kwartier deden ze beiden een poging om een normale, simpele conversatie te voeren. Kepler was zo intelligent om geen enkele toespeling te maken op hun gedeelde verleden en hem niet te provoceren en Berger begon langzaam wat te ontdooien.

'Hoe gaat het met je moeder?' vroeg Emma.

Hij haalde de schouders op. Het was geen gebaar van onverschilligheid, maar van machteloosheid.

Enkele maanden voor de dood van Camille had Berger twee dagen vrijaf genomen om, samen met zijn zus, zijn moeder naar een verzorgingstehuis te brengen. Toen al had ze zich nog maar met flarden herinnerd wie hij was.

Sindsdien was hij nog maar sporadisch langs geweest.

De inspecteur deed of ze haar vraag niet eens gesteld had en bestudeerde haar lege kopje. Haar mond stond zoals steeds een beetje open. Ze schoof met een routineus gebaar haar kastanjebruine haren achter haar oren en leunde daarna achteruit tegen de rugleuning van de fauteuil.

Buiten reed een ambulance voorbij.

'Kun je het aan, Alex?'

Ze had het zacht gevraagd en er zat een nerveuze ondertoon in haar stem, alsof ze zijn reactie vreesde. Ze praatte verder voor hij kon antwoorden.

'Ik bedoel alleen maar... ik denk dat het belangrijk is dat je je grenzen bewaakt, snap je wat ik bedoel? Lucas is blij dat je weer bij het team bent, al is het dan in een tijdelijke rol en wij vinden dat natuurlijk ook...'

Ze verloor zich in haar eigen gedachten en zweeg abrupt.

Toen stond ze op, wreef met haar vlakke hand enkele onzichtbare kreukjes uit haar rok en zei: 'Ik wil alleen maar zeggen dat je voorzichtig moet zijn met je engagement. Dit onderzoek naar Novak... dat raakt je persoonlijk, dat kan toch niet anders?'

Berger schrok.

Iets van zijn innerlijke strijd moest zichtbaar zijn in zijn ogen of zijn lichaamstaal, want ze haastte zich om te verduidelijken: ‘Niemand twijfelt aan je, Alex, echt niemand. Ik in de laatste plaats. We laten je niet alleen. Je bent de beste flik van ons allemaal.’

Ze grinnikte een beetje beschaamd om haar ontboezeming. Daarop liep ze naar de deur, draaide zich om en zei zacht: ‘We komen er samen wel uit.’

Een halfuur nadat Emma Kepler vertrokken was, haalde Berger zijn auto uit de stalling wat verderop en reed in oostelijke richting de stad uit.

Een tijdlang had hij moeite om zich op het verkeer te concentreren. Het gesprek met Emma had hem onrustig gemaakt en het feit dat hij niet precies kon zeggen hoe dat kwam, maakte hem nerveus. Hoewel, als hij echt eerlijk was met zichzelf wist hij verdomd goed hoe het kwam. Hij herinnerde zich opeens enkele dichtregels, hij had geen idee meer van wie ze waren, het was iets wat zijn moeder soms zei als ze hem duidelijk wilde maken dat hij een hebbeding niet kon krijgen omdat het te duur was.

Tussen droom en daad staan wetten in de weg, en praktische bezwaren. De wet was jarenlang zijn speeltuin geweest en het bezoek van Emma Kepler had hem doen beseffen dat hij veel praktische bezwaren zou moeten overwinnen.

De ‘woonzorgcampus voor zorgbehoevende senioren’ lag net buiten het centrum van Maaseik, een stadje aan de grens met Nederland, en zag er net zo lelijk uit als de benaming deed vermoeden.

Toen Berger voor het grote, langwerpige gebouw parkeerde en met stramme spieren uitstapte, was het twee uur ’s middags. Hij voelde zich wat misselijk en besepte dat hij nog niets gegeten had.

Hij moest tot twee keer toe de weg vragen naar kamer 84. Toen hij eindelijk in de juiste gang was en naar de deur liep, werd hij tegengehouden door een jonge vrouw in een helblauwe schort. Ze glimlachte toen hij zich kenbaar maakte. Zijn moeder werd net verzorgd, of hij het niet erg zou vinden om een kwartiertje te wachten?

Berger keek om zich heen. Er was in de gang geen stoeltje te bespeuren.

‘De gasterie is open,’ zei de jonge vrouw met een zangerig accent.

‘Pardon?’

‘Zo heet dat hier,’ legde ze uit, met een blik alsof ze die uitleg al honderden keren had moeten geven.

‘Het koffiehuis, klinkt dat beter? Maar je kunt er ook een snack eten, hoor. Het is er best gezellig. De trap naar beneden, links aan het einde van de gang. Ik kom je wel halen als je moeder klaar is, dan voel ik me niet zo op mijn vingers gekeken.’

De ‘Gasterie’ was ruim, met grote ramen die op de tuin uitkeken. Op twee oude dames na was het er leeg. Achter de brede toonbank zat een dikke man een tijdschrift te lezen.

Berger vroeg om koffie, rekende af en ging aan een tafeltje tegenover de oude dames zitten. Een zat in een rolstoel, de andere zat kaarsrecht op de bank naast haar en keek naar buiten.

Ze kenden elkaar goed, gokte hij. Meer zelfs, uit de manier waarop ze in grote vertrouwelijkheid met elkaar omgingen, besloot hij dat ze elkaar ook buiten het zorgcentrum hadden gekend en al vele jaren, misschien al vele decennia vriendinnen waren.

De oudste van de twee moest haar knokige rechterhand om de leuning van haar rolstoel klemmen omdat ze anders te veel beefde. Als ze praatte, klakte haar kunstgebit.

‘Welke dag is het vandaag?’

‘Zaterdag,’ antwoordde de jongste na een tijdje.

‘Dat kan niet. Echt waar?’

‘Echt waar.’

Een diepe zucht, dan: ‘Morgen komt de kinesiste.’

‘Nee, Denise,’ zei haar vriendin, ‘de kinesiste komt morgen niet. Ze komt nooit op zondag.’

Er lag irritatie in haar stem, het was duidelijk niet de eerste keer dat ze dit had moeten uitleggen.

Berger dronk zijn koffie.

De dames zwegen en het was zo stil dat je het hoorde wanneer de man achter de toonbank een pagina van zijn tijdschrift omsloeg.

‘Ik weet niet meer aan wie ik mijn schoenen heb gegeven, dat is raar, hé?’ zei de oudste opeens.

Haar vriendin keek naar buiten en deed er het zwijgen toe.

Toen ging de deur open en stak de verzorgster haar hoofd naar binnen, op zoek naar Berger.

Een jaar geleden was zijn moeder noodgedwongen verhuisd van een ‘Superior’ kamer naar ‘Comfort’. Bergers zus had al vanaf het begin moeite om de helft van de zware maandprijs voor hun moeders verblijf te betalen, maar hij en Camille sprongen regelmatig bij zonder dat daar veel woorden aan werden vuilgemaakt. Maar toen ook Alex na de dood van Camille op de centen moest letten, bleek de mooie, ruime studio onhoudbaar. Zijn moeder verbleef sindsdien in een van de 120 identieke kamers van het verzorgingstehuis, een ruimte van vijf meter bij vijf waarin een bed, een tafel en twee stoelen stonden, naast een gemakkelijke fauteuil, een tv en een ingebouwde klerkast.

Ze lag in haar bed naar het plafond te staren.

Berger trok een stoel dichterbij en ging naast haar zitten.

De afgelopen vier, vijf jaar was ze langzaam weggezonden in dat onherbergzame gebied waartoe alleen zij toegang had, een vreemde wereld die maakte dat ze opeens kinderliedjes

begon te zingen, of plots begon te huilen, of – wat vaak gebeurde – urenlang wezenloos voor zich uit zat te staren. De laatste keer dat Berger op bezoek was gekomen, was meer dan anderhalf jaar geleden. Camille was enkele maanden dood, hij was er toen erg slecht aan toe. Hij had een dubbele dosis pillen genomen, maar de pijn was zo groot dat hij onderweg was gestopt en een drietal biertjes achterover had geslagen voor hij verder kon rijden naar het rusthuis.

Ze hadden meer dan een halfuur zwijgend tegenover elkaar gezeten, twee wrakken van mensen, de ene door ouderdom, de andere door verlies, en Berger had op een bepaald moment beseft dat hij, ook wat zijn mama betrof, de klok niet kon terugdraaien: zijn leven zoals hij het kende sinds zijn twaalfde was gestopt en zijn eigen moeder wist het niet, besepte het niet, kon haar zoon nooit meer troosten in zijn verdriet.

Toen was hij opgestaan en de kamer uitgelopen.

‘Gisteren was ze een hele poos helder,’ zei de jonge verzorgster, ‘maar vandaag is er niet zoveel activiteit, vrees ik. Maar ik ben er zeker van dat ze heel blij is u te zien, hoor.’

Berger keek rond in de kamer. Behalve enkele vergeelde foto’s en een stokoude badjas die hij haar ooit nog cadeau had gedaan, was er niets persoonlijks te bespeuren. De directie had vanaf het begin duidelijk gemaakt dat het niet de bedoeling was dat zijn moeder haar kamer zelf zou inrichten – laat staan dat ze haar eigen meubels zou meebrengen. Sindsdien sleet ze de rest van haar dagen tussen deze muren en pendelde ze met de hulp van een verpleegster tussen het bed en de fauteuil. Dat is het leven van mijn moeder, dacht Berger terwijl hij naar haar ingevallen gezicht met de gesloten ogen keek: één lange, moeizame tocht naar steeds minder, steeds kleiner, steeds schraler. De eerste helft van haar volwassen leven doorgebracht in de Tuinwijk bij de steenkoolmijn, met groen en open ruimte te over, daarna verkast naar een flat driehoog in het Brusselse, noodgedwongen, voor de centen, en voor de laatste fase van

haar leven veroordeeld tot een onpersoonlijke kamer van 25 vierkante meter, nauwelijks groter dan de gevangeniscel van Novak.

Als ze haar allerlaatste reis maakt en we haar bezittingen verzamelen, dacht Berger met tranen in zijn ogen, dan volstaat een boodschappentas.

Haar ogen waren open maar ze keek hem niet aan. In plaats daarvan staaarde ze naar het plafond terwijl ze zachtjes een onherkenbare melodie neuriede. Als het stopte, begon ze enkele seconden later opnieuw, altijd hetzelfde deuntje.

‘Dag mama,’ zei hij.

Ze bleef naar het plafond staren.

Berger had geen idee waarom hij uitgerekend vandaag naar hier was gekomen. Misschien was het de vraag van Emma geweest die iets had losgemaakt bij hem. Misschien kwam het gewoon doordat hij zich vanochtend, voor het eerst in lange tijd, een beetje oké had gevoeld en zelfs tot aan het Sint-Katelijneplein was gelopen, net zoals hij vroeger op zaterdag altijd deed. Ergens in zijn achterhoofd zat ook een andere gedachte die af en toe de kop had opgestoken tijdens de lange rit hiernaartoe: dat hij, na zijn besluit op het bankje op de Akenkaai, op een of andere manier de goedkeuring van zijn moeder zocht. Nee, goedkeuring was verkeerd, ze zou nooit kunnen instemmen met wat hij van plan was. Een beetje begrip, dan, misschien. Een vorm van absolutie.

Maar toen ze haar ogen eindelijk van het plafond wegtrok en in zijn richting keek, beseftte Berger met een steek van pijn dat de magere vrouw met het grijze sluikehaar die naar hem staaarde, voorbij iedere vorm van absolutie was. De blik waarmee ze naar hem keek, was de blik van een volslagen vreemdeling. Er lag geen enkele herkenning in die grijsblauwe ogen van haar, niet voor de wereld rondom haar en niet voor haar enige zoon die voor haar zat en die enkele seconden later de kamer uitrende, met zijn hoofd diep tussen zijn schouders.

Toen hij, terug in Brussel, de auto in de stalling parkeerde en naar zijn flat liep, was het bijna vijf uur. Het was koud en al zo goed als donker.

Berger had geen enkele herinnering aan de terugrit: meer dan twee uur lang had hij als een robot achter het stuur gezeten en op de automatische piloot gereden. Hij perste zijn tanden zo hard op elkaar dat zijn kaken pijn deden.

Toen hij eenmaal binnen was, knipte hij een minimaal aantal lichten aan, sleurde een tweeliterkratje wijn en een glas naar zijn stoel bij het raam en liet zich neervallen.

Pas toen begon hij ongecontroleerd te beven, over zijn hele lichaam.

In de loop van de avond, toen het kratje wijn steeds lichter werd en zijn handen opgehouden waren met trillen, zat Berger tussen twee slokken door afwezig naar de donkere contouren van de gebouwen in de verte te kijken.

Hij had een halfuur geleden aan een gesprek met Camille gedacht en sindsdien liet het hem niet meer los: ze hadden jaren terug, op een terrasje in Parijs, een geanimeerd gesprek gevoerd over de liefde, en meer bepaald of liefde iets was wat je gaf, dan wel kreeg.

Camille had niet direct stelling genomen, iets wat haar als een rasechte Parisienne er niet van weerhouden had om vurig te discussiëren. Berger van zijn kant was er al zijn hele leven van overtuigd dat liefde iets was wat je gaf, niet wat je nam. Liefde was naar buiten gericht, en je kon volgens hem alleen maar van jezelf houden door iemand anders oprecht lief te hebben. Als je zelf liefde kreeg, argumenteerde hij die middag met veel verve, als je de hoeveelheid liefde kreeg zoals hij die al dertig jaar lang in allerlei vormen van haar kreeg – maar dat laatste had hij alleen gedacht, niet gezegd – dan wist je dat het onlosmakelijk met die ander te maken had. Met wie je was voor hem of haar, met wat je voor die persoon betekende. Liefde

was een geschenk, had hij er nog aan toegevoegd, zoveel was zeker. Camille had alleen maar gelachen en het puntje van haar tong tussen haar tanden gestoken, iets wat ze altijd deed als ze vrolijk en ontspannen was, en had de ober gewenkt.

Maar hoe zit het nu met mij, dacht Berger terwijl hij de zoveelste slok van zijn wijn nam en zijn hoofd achterover liet vallen. Hoeveel van het verhaal klopt nog, nu Camille er niet meer is? Als het in het leven draait om je relatie tot de andere, zoals hij altijd al had geloofd, waar stond hij dan zelf, nu?

Hij had ondertussen geleerd dat rouwen een heel specifieke vorm van liefde was. Aangezien je de ander niet meer aan je zijde had, aangezien je geen enkele feedback meer kreeg op wat je deed of dacht, had die rouw ook iets wanhopigs. Hoe kon hij nu stoppen met van Camille te houden? Dat was een absurde gedachte. Maar het was juist die grenzeloze liefde voor haar die hem iedere dag zoveel pijn deed dat hij nauwelijks aan een normaal leven toekwam.

Zijn telefoon zoemde.

Tegen zijn gewoonte in nam hij op.

‘Alex? Prieux hier. Stoor ik je?’

Berger haalde diep adem, probeerde zich te concentreren.

‘Nee. Nee, je stoort niet. Scheelt er iets?’

‘Integendeel.’ Prieux mompelde iets onverstaanbaars, stak dan een sigaret op. ‘Ogenblikje, ik moet hier heel even iets regelen.’

Berger hield zijn telefoon een eindje van zijn oor om te kunnen zien hoe laat het was: 22.08 uur.

‘Hier ben ik weer,’ zei de commissaris. ‘Ik sta op de hoek van de rue Norvins en de Place du Tertre, zegt je dat iets?’

Montmartre, dacht Berger. Kasseien, straatschilders, brasseries, platanen. Zicht op de Sacré-Coeur. Het Parijs uit de foldertjes.

‘Bel je me op zaterdagavond voor een toeristisch praatje?’

Prieux grinnikte.

‘Ik zou je nooit bellen voor een toeristisch praatje, ik val nog liever dood.’

Alain Prieux koesterde een gloeiende, onverklaarbare haat tegen toeristen, herinnerde Berger zich. Ze hadden er de avond van hun kennismaking nog goed om gelachen: wonen in een van de mooiste steden ter wereld, met hart en ziel van je stad houden en het toch niet kunnen verdragen dat er toeristen rondlopen. ‘Maar het is nu juist omdat het mijn stad is dat ik er niet tegen kan,’ had Prieux geargumenteed.

Berger hoorde hem aan zijn sigaret zuigen.

‘Je bent de enige persoon die ik ken die mentholsigaretten rookt,’ zei hij.

Om de een of andere reden was hij blij dat hij met Prieux kon praten. Hij snapte niet waarom hij de telefoon had opgenomen en nog minder waarom het hem plezier deed om de commissaris aan de lijn te hebben, maar het was wel zo.

‘Er is maar één ding waar ik een grotere pesthekel aan heb dan aan toeristen en dat is praten over mijn rookgedrag,’ zei Prieux droog.

‘Waarvoor bel je nu eigenlijk, Alain?’

‘Ik sta buiten voor een restaurant waar we een kwartier geleden ene Abdelkader Bouhlal hebben gearresteerd. Die naam zegt je niets, maar da’s niet erg. Hij is een van de loopjongens van Marco Altieri. De hoofdloopjongen, zeg maar.’

‘Ah.’

‘Inderdaad. We hebben dan nog wel geen spoor van Altieri en Novak sinds hun ontsnapping, maar Bouhlal kan daar misschien verandering in brengen. Hij is een echte vertrouweling van Altieri.’

‘Heeft hij hersens?’

‘Laat het me zo zeggen: toen ze werden uitgedeeld, stond hij niet op de eerste rij, maar een uilskuiken is hij ook niet.’

‘Dan praat hij niet,’ antwoordde Berger.

Prieux hoestte. Er klonk een flard muziek en een deur die hard werd dichtgeslagen.

‘We zien wel,’ zei de commissaris ietwat nors. ‘Zeg tegen Leroux dat ik hem een kopie van het verslag zal doorsturen. *À bientôt.*’

Berger legde de telefoon op de vloer en nam een bedachtzame slok van zijn glas. Toen stond hij opeens op, trok zijn jas aan en liep de deur uit.

Altieri heeft zich over John Novak ontfermd, bedacht Berger zodra hij buiten in de koude stond en impulsief in noordelijke richting liep, langs het kanaal. Hij heeft hem niet alleen meegesleurd in zijn ontsnapping, hij heeft hem daarvoor ook geholpen met informatie. En Novak heeft die informatie gebruikt om eerst Cecile Meurisse in Brussel en daarna Claire Collinet in Parijs om te brengen, de ene met meer geweld dan de andere. Wilde dat zeggen dat ze zich ook nu nog in elkaars buurt bevonden? Moest hij hem dan in Marseille gaan zoeken?

Terwijl hij langs de protserige kantoorgebouwen aan de Havenlaan liep, vulde de indrukwekkende figuur van John Novak voor de zoveelste keer zijn hoofd.

Berger zag hem in zijn cel, ’s nachts, een grote man met een baseballpet op, bonkend op de muren tot het vlees op zijn knokkels rauw was. Hij zag hoe hij een vrouw verdrong in haar bad in een flat aan de quai de Valmy en hij zag hem in een huis in Brussel een oude, frêle vrouw een vuistslag geven, en nog een, tot het bloed uit haar neus liep en ze haar rechteroog nog slechts met moeite openkreeg, en haar daarna koudweg verdrinken in haar eigen gootsteen.

En voor die klootzak bleef ik in Brussel, dacht Berger. Voor zo’n beest liet ik mijn vrouw alleen in Parijs, als prooi voor andere beesten.

Hij keek om zich heen en merkte alleen al aan de gebouwen dat hij een eind verwijderd was van de dure, gerenoveerde

buurt rond het water en de haven. Smalle woonhuizen, sjofole winkels, leegstand. Een garagedeur met boven de ingang een geschilderd houten bord met daarop ‘Mosquée’ en enkele Arabische tekens. Rue de Ribaucourt, las Berger, en hij herinnerde zich de naam zonder dat hij wist waarom. Hij was nog nooit in deze straat geweest, maar de naam zei hem iets. Wie kende hij hier? Daniël, hij herinnerde het zich opeens, de man van de daklozenzorg, de zwerver met zijn hond. Hij woonde voorlopig in een kraakpand in de rue de Ribaucourt, dat had hij meermaals gezegd. En hij had Berger ook al meer dan eens uitgenodigd om langs te komen.

Het duurde niet lang voor hij het gebouw vond, een voormalig administratief centrum dat al jaren leegstond. De grote houten, verweerde toegangsdeur was dicht, maar aan de rechterkant was een deur die op een kier stond. Berger duwde ze open. Hij zag alleen maar een grote, zwarte vlek. Zijn eerste impuls was om rechtsomkeert te maken, maar toen zijn ogen zich hadden aangepast aan het donker, merkte hij dat het een gang was van zo’n twintig meter lang die op een binnenplaats of iets dergelijks uitkwam. Er kwam ergens een zwak licht vandaan, geen vast licht maar gele en oranje likjes en strepen die op de donkere gevels achteraan vielen, alsof iemand een vuurtje stookte.

Hij liep aarzelend door de donkere gang. Het was inderdaad een binnenplaats en er was inderdaad een vuur, een vrij grote vuurcirkel zelfs aan de andere kant van de binnenplaats waar de grote vlammen nerveuze schaduwen gooiden op de hoge muren van de gebouwen. Er zaten een zestal mensen rond het vuur van wie er twee overeind sprongen en wegliepen toen ze Berger zagen aankomen. Hij zag hun gezichten niet, net zomin als zij dat van hem konden zien.

‘Mijn naam is Alex Berger,’ riep hij. ‘Ik zoek Daniël.’

‘Maar zoekt Daniël jou?’ snerpte iemand. Een vrouw of een jonge kerel, Berger wist het niet zeker. ‘Want dat is natuurlijk de vraag, niet?’

‘Het is oké, Silke,’ zei een stem naast Berger.

Daniël en zijn hond Kairos liepen naar het vuur. De man liet zich op een hoop kussens vallen en gelijktijdig ging zijn hond op zijn buik voor hem liggen, zijn kop argwanend in de richting van Berger.

‘Wat een leuke verrassing,’ zei Daniël. Hij hield een fles wijn vast. ‘Kom erbij, het is hier lekker warm.’

De wijn was niet zo best en de scherpe nasmaak bezorgde Berger zure oprispingen, maar toch nam hij een slok telkens als de oude zwerver met de fles in zijn richting zwaaide. Hij wist niet hoeveel mensen er tijdelijk of permanent in het kraakpand woonden maar het waren er niet weinig, want telkens zag hij nieuwe gezichten bij het kampvuur verschijnen die hem aankeken met een mengeling van verbazing en wantrouwen en even later weer in het donker verdwenen.

‘Ze zijn onrustig,’ zei Daniël. ‘Vorige week is er een inval geweest. Iedereen is er erg van geschrokken.’

‘Politie?’

De oude man schudde het hoofd.

‘Nee, dat niet, was het dat maar. De politie komt om de paar maanden langs, maar dat zijn meestal rustige flikken. Als je je niet op tijd hebt kunnen verstoppen, vragen ze je om je papieren. Daarna vertellen ze je vrij beleefd dat je illegaal in het gebouw bent en verzoeken je om het pand zo snel mogelijk te verlaten. En dan gaan ze naar huis.’

‘En die inval dan?’

‘Dat waren skinheads. Of neonazi’s of hoe je dat tuig vandaag ook moet noemen. Die komen om stampij te maken,’ zei Daniël. ‘Die vallen met veel lawaai binnen en schoppen alles kapot wat ze onderweg tegenkomen. Vorige week was dat

ook zo. Ze hebben een jonge vrouw een kopstoot gegeven, haar neus is gebroken. En maar lachen toen ze weer weggingen.’

Hij aaide afwezig over de grote kop van zijn herder, zuchtte dan. De vlammen gooiden vreemde kleurvlekken op zijn warrige baard en zijn lange, witte haren.

‘En welke odyssee brengt jou hierheen?’

Berger staarde naar het vuur.

‘Toeval. Ik liep door de stad en kwam hier voorbij.’

‘Da’s mooi.’

Ergens riep een vrouwenstem: ‘Vamos, cabron!’ Even later gevolgd door een klaterende lach.

‘Ik vond nooit de juiste gelegenheid om het je te zeggen,’ zei Daniël terwijl hij angstvallig vermeed om Berger aan te kijken, ‘maar je vrouw was een fijn mens. Ik ken de meeste vaste bezoekers van het centrum en er is er geen enkele die er anders over denkt.’

‘Dank je,’ mompelde Berger.

Hij wist dat de oude man, net als zowat iedereen bij de daklozenzorg, op de hoogte was van de omstandigheden van haar dood. Ze wisten dat ze was omgekomen bij de aanslagen in Parijs, maar niemand van hen had het achteraf aangedurfd om hem erover aan te spreken. Niemand behalve een oude Marokkaan die geen echte zwerver was, maar al jaren af en toe langsliep voor een kommetje soep. Niet lang na de aanslagen hield de man hem tegen bij de ingang van het centrum en legde zijn hand op Bergrers onderarm. In een reflex wilde Berger zich losrukken en toen zag hij dat de oude man huilde. Hij mompelde steeds hetzelfde woord: ‘*smekhli, smekhli*,’ terwijl zijn tranen vreemde kronkels maakten tussen de stugge haren van zijn stoppelbaard. Pas nadat hij weg was, leerde Berger dat ‘*smekhli*’ Marokkaans is voor ‘het spijt me’.

‘Ik kom er niet overheen,’ zei hij. ‘Ze is nu twee jaar geleden gestorven en ik kom er maar niet overheen.’

Daniël pookte met een stok het vuur op.

‘Dat komt omdat je geen afscheid hebt kunnen nemen,’ antwoordde hij zacht.

Berger knikte verbaasd.

‘Precies. Dat is het precies, ze is van de ene seconde op de andere verdwenen uit mijn leven en ik. . .’ Hij haalde diep adem. ‘Het is absurd maar ik blijf me maar afvragen wat ze me wilde zeggen.’

De oude man keek hem vragend aan.

‘Ze heeft me gebeld, vlak voor haar dood,’ fluisterde Berger. ‘Ze wilde me iets vertellen. Ze wist toen natuurlijk niet dat het haar laatste telefoontje zou zijn, maar toch. . .’

Daniël nam een fikse slok van de fles.

‘Net voor ze naar buiten liep in dat café in Parijs, heeft ze me gebeld, maar ze heeft geen boodschap ingesproken.’ Hij struikelde bijna over zijn woorden. ‘Wat zou ze mij hebben willen zeggen? Dat ze bezorgd was? Misschien was ze bang, misschien voelde ze op een of andere manier het onheil, misschien wist ze dat ze in gevaar was en ik haar niet beschermen kon.’

Een seconde later begon Berger te hyperventileren. Hij haalde tientallen keren kort na elkaar adem, alsof zijn keel dichtzat en er maar een minieme hoeveelheid lucht tegelijk naar binnen kon. Er stonden zweetdruppels op zijn voorhoofd. Het duizelde hem zo dat hij met beide handen steun moest zoeken op de grond.

De aanval verdween even snel als hij gekomen was.

Het enige wat de oude man deed, was de fles in Berbers handen stoppen en hem bijna dwingen om een grote slok te nemen.

Daarna wreef hij dromerig over de kop van de herder.

‘Heb ik je ooit al verteld waarom mijn hond Kairos heet?’

‘Nee,’ raspte Berger.

‘Kairos is de naam van een god, maar er zijn niet veel mensen die hem kennen. Het is de god van de kans, van de doorbraak. Het is de god van de tijd die ertoe doet.’

Berger herinnerde zich dat de man een leven lang leraar klassieke talen was geweest voor hij op een dag alles had achtergelaten en was gaan zwerven.

‘Het is wat ingewikkelder dan dat, maar ik vertel het nu even zo voor jou, oké?’

‘Oké.’

‘Kairos is ook een god die zich maar af en toe laat zien, en altijd op de manier zoals hij afgebeeld wordt: hij is kaal, op een opvallende haarlok na, en hij buigt zich voorover over de weegschaal die de juiste maat moet bepalen.’

‘Welke maat?’

‘Doet er niet toe,’ zei Daniël, lichtjes geïrriteerd. ‘Dit is mythologie, oké? Waar het om gaat, is dat wie Kairos ziet verschijnen, die haarlok van hem moet grijpen voordat het moment alweer voorbij is.’

Berger dacht na.

‘Als je te lang draait,’ ging Daniël verder, ‘dan glijden je handen van zijn kale schedel af en dan is je kans op inzicht voorbij. Of, als je het anders wilt bekijken: je ultieme kans om je leven te veranderen is dan verkeken.’

Berger wilde een slok van de fles nemen, merkte dat ze leeg was. Hij legde ze voorzichtig naast zich in het gras.

‘Er bestaat zoiets als het “kairotisch moment”’, zei Daniël. ‘Het moment waarop alles voorhanden is om inzicht in iets te krijgen of de waarheid te zien. Om een beslissing te nemen. Als je dat moment niet onmiddellijk grijpt, is je kans verkeken, dan lukt het niet.’

Er viel een stilte en Berger wachtte lang om ze te verbreken.

‘En dan?’ vroeg hij.

Daniël haalde zijn schouders op.

‘Dan niets. Dan modder je maar wat aan, zoals iedereen.’

Die nacht had Berger een lichtjes andere nachtmerrie dan voorheen. Toen hij ergens in de nacht wakker werd, zat de

volwassen Camille net als de voorgaande keren bloedend op zijn borstkas, maar dit keer zei ze niets en verweet ze hem ook niets. Ze keek hem alleen maar aan. Haar blik was rustig.

Berger voelde dat hij opnieuw geen enkele spier in zijn lichaam kon bewegen. Ook zijn hoofd lag verlamd op zijn kussen, maar praten lukte hem wel.

‘Ben je blij met mijn besluit?’ fluisterde hij. ‘Over Novak?’

Ze boog haar hoofd een fractie naar links, alsof ze hem beter wilde bekijken.

‘Ik zal je rust geven,’ fluisterde Berger. ‘Ik zal je eindelijk rust geven, lieve Camille, en mezelf ook.’

Ze glimlachte even.

Toen hij weer wakker werd, was het bijna halftwee ’s ochtends. Berger kroop kreunend uit zijn bed en slofte naar de keuken.

Terwijl hij gulzig van een glas water dronk, keek hij op het aanrecht naar de halflege fles witte wijn waarvan hij zich niet herinnerde dat hij ze had geopend. Hij aarzelde even, zette ze dan toch in de koelkast.

Daarna liep hij naar de woonkamer en ging languit op de bank liggen.

Ik moet me concentreren op de prioriteiten, dacht hij.

Die zijn, op de keper beschouwd, niet talrijk, en bovendien zijn ze zonneklaar. Ten eerste mag ik niet meer twijfelen, wat Novak betreft. Daniël heeft het me vanavond met zoveel woorden gezegd. Het is dat of de rest van mijn leven aanmoderen en dat laatste is geen optie. Het moet gebeuren en ik moet het bovendien zelf doen, daar bestaat nu geen twijfel meer over.

Ten tweede, dacht hij, moet ik om Novak te vinden veel meer over de schilder Magritte te weten komen. Die simpele waarheid heeft me al die tijd zitten aanstaren en ik heb ze niet gezien, of toch niet heel bewust: dat de briefjes met ‘*Ceci n’est pas un suicide*’ het enige is wat we voorlopig hebben. Iedereen

ging er direct al van uit dat ze niet toevallig zijn achtergelaten bij beide moorden, maar daar stopte het dan ook. We hebben het geregistreerd en het opzijgelegd, omdat het niet klopt met het beeld van de halve analfabeet. Maar precies omdat het totaal niet spoort, heeft het betekenis.

Magritte is de sleutel.

Eens te meer besepte Berger dat hij erg weinig wist over de man wiens schilderijen toch, zelfs voor niet-kunstliefhebbers, tot het collectieve geheugen behoorden. Zijn figuren waren universeel herkenbaar, iedereen kon zich wel iets voorstellen bij die vreemde, gezichtsloze mannen met bolhoed en de zwevende appels maar wat wist hij, Berger, eigenlijk over hem? Zo goed als niets. En er viel hem nog iets anders in: wat als Parijs zelf een rol speelde? Was er misschien een link tussen de stad en de schilder?

Voor hij het goed besepte, had hij zijn telefoon van de grond geraapt en scrolde hij door de contactgegevens van de teamleden.

‘Ja,’ zei inspecteur Derijcke.

Toen pas drong het tot Berger door dat het twee uur ’s ochtends was.

‘Eh... sorry, Paul. Het is Alex Berger. Ik... ik weet niet waar mijn gedachten waren, ik besepte niet dat het al...’

‘Dat is oké,’ antwoordde Derijcke, ‘Ik slaap toch niet op nachten als deze.’

‘Oh. Waarom niet?’

‘Door de vollemaan, natuurlijk.’

Berger tuurde door het raam van de woonkamer naar buiten. Nu pas zag hij dat de maan als een vaalgele bol aan de hemel stond.

‘Wat doe je dan?’

‘Niets,’ zei Derijcke. Hij leek het niet zo erg te vinden. ‘Gewoon wat lezen en naar buiten staren. Ik probeer dan wel te slapen, hoor, maar de maan maakt me telkens wakker, zelfs

met de gordijnen dicht.' Hij schraapte zijn keel. 'Waarvoor belde je?'

'Had Magritte iets met Parijs?'

Als de inspecteur het al een vreemde vraag vond op dat uur van de nacht, liet hij er in ieder geval niets van merken.

'Hijzelf, bedoel je? Of in zijn werk?'

'De man zelf.'

'Hij heeft er enkele jaren gewoond. Enfin, in de buurt van Parijs, in ieder geval. Het moet ergens eind jaren twintig geweest zijn, dat weet ik niet precies. Is het belangrijk?'

Berger zuchtte.

'Ik weet het niet, Paul... nee, ik denk het niet, laat maar. Sorry voor het storen.'

'Heb je zijn graf al bezocht? Op de begraafplaats van Schaarbeek?' vroeg Derijcke plots.

'Nee. Waarom?'

'Ik wil straks gerust met je meegaan, hoor, je zegt het maar. Dan kan ik je ondertussen nog wat over zijn werk vertellen.'

Berger was in de war.

'Hoe bedoel je, straks?'

'Morgen, zondagochtend. Maar aangezien het al twee uur is geweest, mogen we "straks" zeggen, denk ik.'

'Ah.' Berger aarzelde, hij wilde graag informatie maar verlangde er ook naar om alleen te zijn, zeker op een zondag. Het was vroeger altijd de dag waarop ze samen dingen deden en er aan zowat alles werd gedacht behalve aan werk.

'Dat zou fijn zijn. Dank je, Paul.'

'Graag gedaan,' zei Derijcke. 'Een uur of tien? Ik kom je wel oppikken.'

'Oké,' zei Berger.

Tot zijn verbazing voelde hij zich opeens doodmoe. Nog geen vijf minuten later lag hij te pitten op de bank.

7

Derijcke parkeerde zijn stokoude Toyota tegenover de ingang van de begraafplaats.

Het was een prachtige, staalblauwe ochtend met een herfstlicht dat zo helder was dat het pijn deed aan de ogen. Er was bijna geen verkeer geweest. De inspecteur had zijn 'rammelbak,' zoals hij zijn auto noemde, met een gezapige snelheid langs het Paleis en het Jubelpark gereden en onderweg alleen het hoogstnodige gezegd, iets waar Berger hem dankbaar voor was.

Nu stonden ze in een stille straat achter de oude gebouwen van de NAVO. Links en rechts van de geopende poort stonden identieke jarenzestiggebouwtjes. In het midden, achter de ingang, wapperden de Belgische en de Europese vlag. Veel asfalt, veel bloemenperken, veel ruimte. Het had iets van de ingang van een militair domein.

'De begraafplaats van Schaarbeek,' zei Derijcke terwijl hij naar de ingang wees.

'Maar we zijn in Evere, toch?'

De inspecteur knikte geamuseerd.

'En dat is nog maar het begin. Welkom in de wereld van het surrealisme, Alex. Ik zeg het je: Magritte kon op geen andere plek ter wereld geboren zijn dan in Brussel. Kom je?'

Het graf van René Magritte en zijn vrouw Georgette was een van de weinige die verse bloemen hadden. De grafzerk van het echtpaar bestond uit een eenvoudige granieten steen met daarop hun namen en hun geboorte- en overlijdensdata.

Op wat tsjilpende mussen en het geluid van een verre auto na, was het er erg stil.

Berger keek rond. Drie rijen van hen vandaan stond een oud echtpaar arm in arm en in gedachten verzonken voor een graf. Wat verderop liep een vrouw met een jongen aan de hand, in haar andere hand hield ze een tuiltje met bloemen.

‘Ik heb eigenlijk geen idee waarom ik hier naartoe wilde komen,’ zei Berger opeens.

Derijcke keek hem van opzij even aan maar zweeg.

‘Vertel nog eens wat je die eerste dag op kantoor zei,’ vroeg Berger, ‘over Magrittes moeder. Waarom was dat ook alweer belangrijk?’

‘Zijn moeder heeft zelfmoord gepleegd toen hij dertien jaar oud was. Ze verdrong zichzelf, ze gooide zich in de rivier de Samber. Toen ze haar uit het water haalden, bleek haar nachtjapon over haar gezicht te hangen.’ De inspecteur schoof met zijn voet voorzichtig wat steentjes van het pad. ‘Niemand weet of ze dat opzettelijk gedaan heeft of niet, het kan ook door de stroming gebeurd zijn. Maar het heeft Magritte in ieder geval beïnvloed. Daarom zie je op zijn schilderijen zoveel vrouwenhoofden die volledig in doeken zijn gewikkeld.’

‘Ik snap het,’ zei Berger. Hij herinnerde het zich weer. ‘Vind je het oké als we gaan?’

Toen ze bijna bij de uitgang waren, vroeg hij: ‘Waarom zei je dat daarstraks, dat hij op geen andere plek geboren kon zijn?’

Derijcke grijnsde.

‘Even goed opletten, want dit is surrealisme voor gevorderden. Het graf van Magritte ligt op de begraafplaats van Schaarbeek, maar die bevindt zich dus niet in Schaarbeek. Ze bevindt zich deels in Evere en deels op het grondgebied van Sint-Stevens-Woluwe, een deelgemeente van Zaventem. Dat is dan weer niet in Brussel maar in Vlaanderen. Eigenlijk sluit de begraafplaats aan op die van Evere zelf, waar ook de begraafplaats van de stad Brussel is, weliswaar op het grondgebied van Evere, dus.’

‘Ah,’ zei Berger.

Derijcke woonde vierhoog in de buurt van de Hallepoort. Hij dropte Berger op diens verzoek in het centrum, aan de Kunstberg. Vandaar was het nog een kleine tien minuten lopen naar het Goudblommeke.

Berger was die ochtend een uur voor zijn afspraak met Derijcke wakker geworden, merkwaardig fris en uitgeslapen, iets wat al zo lang geleden was dat hij zich de laatste keer niet eens meer herinnerde. De kop koffie die hij nogal optimistisch had gezet, bleek een brug te ver te zijn en bleef onaangeroerd staan, maar onder de douche was Berger toch alert genoeg geweest om zich iemand te herinneren die erg veel over René Magritte wist: Laurent Mathot, een docent aan de Brusselse kunstschool Sint-Lukas.

Mathot was een oude kennis van hem en als je het mild bekeek zelfs een vriend, maar Berger en hij hadden elkaar sinds de dood van Camille uit het oog verloren omdat hijzelf toen met zowat iedereen het contact had verbroken, en met Mathot nog wel op een botte manier.

De man was gelukkig niet rancuneus.

‘Magritte? Je wilt meer weten over de schilder Magritte?’ had hij gevraagd nadat de beleefdheden waren uitgewisseld. ‘Dan spreken we vanmiddag af in het Blommeke, dat is de enige juiste plek.’

Het Goudblommeke in Papier was een van de oudste, authentieke cafés van Brussel en een plek waar van oudsher veel kunstenaars en schrijvers kwamen, maar het was vooral bekend als het café waar het surrealisme zo goed als uitgevonden was. René Magritte, naast vele anderen, kwam er regelmatig over de vloer. Het was een warme, bruine kroeg, met een interieur dat samengesteld was uit een indrukwekkend allegaartje van oude voorwerpen, surrealistische spreuken en vooral schilderijen die schots en scheef en lijst tegen lijst aan de gepatineerde muren hingen.

Mathot zat al aan een tafeltje en wuifde naar Berger. Hij was een gezette, vriendelijke man die stevast een strikje droeg. Vandaag was dat een bordeauxrood met een fijn wit streepje. Een fikse knevel sierde zijn gezicht.

‘Wat drink je?’

Berger wierp een vluchtige blik op de uitgebreide drankenkaart.

‘Een rode wijn, graag.’

Ze hadden het een tijdje over het café en over een gezamenlijke kennis die definitief in Noorwegen was gaan wonen, maar al die tijd voelde Berger dat Mathot angstvallig vermeed om iets over Camille of de gebeurtenissen te zeggen. Hij zag ook de opluchting op zijn gezicht toen hij het gesprek vrij snel naar Magritte leidde.

‘Ja, fascinerende man,’ begon Mathot energiek. Hij veegde wat schuim van zijn snor. ‘Niet door zijn leven, hoor, maar door zijn werk.’

‘Waarom zeg je dat?’

‘Over zijn leven, bedoel je?’

Berger knikte.

‘Omdat hij waarschijnlijk de meest burgerlijke kunstenaar is die ik ken,’ zei Mathot. ‘De onopvallendste, ook. Zijn schilderijen zijn buitengewoon, maar zijn leven was heel... banaal, om het zacht uit te drukken. Hij woonde met zijn vrouw Georgette in een rustige buitenwijk van Brussel, werkte overdag en liet ’s avonds de hond uit. Klaar.’

Aan de tafel naast hen was net het middagmaal opgediend. Het herinnerde Berger eraan dat hij vanochtend weer eens vergeten was te eten.

Mathot had zijn blik gevolgd.

‘Als je honger hebt, kunnen we iets bestellen,’ zei hij hoopvol.

‘Straks, misschien.’ Berger nam een slok van zijn glas. ‘Sorry, vertel maar verder.’

‘Hij had eigenlijk geen hobby’s, buiten af en toe een glas drinken in een kroeg als deze, en hij was altijd gekleed als de burgerman die je van zijn schilderijen kent, je weet wel: pak, hemd en das. Voor de rest...’ Mathot dacht na, toen schudde hij geamuseerd het hoofd. ‘Weet je, hij had zelfs geen atelier of zo. De grootste Belgische kunstenaar van de twintigste eeuw, voor mij in ieder geval, en de man had niet eens een eigen atelier. Schilderen deed hij in de woonkamer of aan de keukentafel. Als het eten klaar was, moest het schilderij wijken, zo eenvoudig was dat.’

Berger knikte.

‘Dat is de grote paradox, als je wilt. Hoe burgerlijk en bescheiden hij leefde, in grote tegenstelling tot de kunst die hij maakte: zo gedurfd voor zijn tijd, zo vol verbeelding.’

De volgende tien minuten weidde Mathot uit over de schilderijen en over de prachtige techniek van Magritte, maar Berger was hij kwijt, die zat met zijn gedachten elders. Bij John Novak, om precies te zijn, en bij die andere paradox, een die volgens Alex nog veel ongelofelijker was: hoe een ongeletterde, tweederangs crimineel zich kon vergrijpen aan twee weerloze vrouwen en bij ieder van hen een verwijzing naar de grote surrealist achterliet.

Hij besepte te laat dat Mathot was opgehouden met praten en hem al een tijdje zat te observeren.

‘Sorry.’ Berger zuchtte. ‘Ik slaap nogal slecht de laatste tijd, ik ben een beetje moe.’

Mathot knikte begripvol en wenkte de kelner voor een nieuwe bestelling.

‘Je hebt me nog niet verteld waarom je dit allemaal wilt weten.’ Hij opende zijn handen in een vriendelijk gebaar. ‘Je hebt volgens mij vroeger nooit blijk gegeven van een grote interesse voor kunst.’

‘Nee, dat klopt.’

Mathot voelde dat er geen verdere uitleg kwam en kreeg een kleur. Hij probeerde luchtig te reageren maar kon niet verbergen dat hij beledigd was.

‘In ieder geval hebben we elkaar eindelijk eens teruggezien, zullen we maar zeggen.’

Berger keek hem aan.

‘Het spijt me, Laurent.’ Hij zuchtte, boog zich dan naar hem toe zodat ze aan het tafeltje ernaast niet konden meeluisteren.

‘Er is een man ontsnapt uit de gevangenis van Sint-Gillis. Een kerel die niets afweet van kunst, die nauwelijks gestudeerd heeft. Onmiddellijk na zijn ontsnapping vermoordt hij twee vrouwen en laat hij telkens een briefje achter dat naar het schilderij met de pijp verwijst.’

‘*Ceci n’est pas une pipe?* Is het dat wat op de briefjes staat?’

‘Een variant daarop,’ fluisterde Berger. ‘Maar heel herkenbaar gekopieerd van Magritte. Zelfs het lettertype is vrijwel identiek.’

Mathot knikte en dacht na.

‘En hij heeft in Sint-Gillis gezeten, zeg je?’

‘Ja.’

‘Dan heb ik misschien wel iets voor je. Ik ken een maatschappelijk werker die daar aan vormingswerk doet. Hij organiseert er allerhande cursussen voor gevangenen, onder meer schilderen.’

Berger wilde hem onderbreken, maar Mathot hield zijn hand omhoog.

‘Ik heb hem al een hele tijd niet meer gesproken, maar ik weet wel zeker dat hij een jaar geleden een project had waarbij de gevangenen een werk van Magritte mochten naschilderen. Enfin, hun eigen versie ervan kliederen, bedoel ik.’

Nu had hij Bergers volle aandacht.

‘Het werk was *Man met bolhoed*. Ik herinner me het voorval omdat hij me wat achtergrond had gevraagd bij het schilderij.’

‘Hoe ziet het eruit?’

Mathot greep zijn smartphone en liet een afbeelding zien: een man in pak en das en met een bolhoed op voor een leeg landschap, zijn gezicht vervangen door een zwevende appel.

‘Het is een heel bekend werk van hem, hoor,’ zei Mathot.

‘Hoe heet die man? Die vormingswerker?’

‘Serge Vallaert. Ik geef je zijn telefoonnummer.’

Berger noteerde de gegevens op een bierviltje en stak het in de zak van zijn jas.

‘Dank je, Laurent.’

Mathot knikte opgelucht. De sfeer was weer goed.

‘Weet je, ik zou het dagen over Magritte kunnen hebben,’ zei hij enthousiast. ‘Voor mij was de man niet alleen een groot schilder, maar ook een filosoof.’

Berger reageerde niet, maar Mathot was zo vol vuur dat hij het gebrek aan enthousiasme niet merkte.

‘Hij vond dat het de taak is van de schilder om de realiteit in twijfel te trekken, om niet zomaar te aanvaarden dat er maar één werkelijkheid is, of één waarheid, als je wilt. Zijn kunst roept altijd meer vragen op dan zij kan beantwoorden. Dat vind ik er zo knap aan. En tegelijkertijd...’ Hij nam een slok van zijn glas en zei schuchter: ‘Ik ben geen grote kunstkenner, hoor, maar ik heb in de loop der jaren wel mijn eigen idee over hem gevormd. Over zijn leven, ook. En ik vind het ongelooflijk knap hoe hij zijn trauma’s en zijn verdriet verwerkt door ze op doek te zetten. Door ze in een andere realiteit te plaatsen.’

‘Die sluiers en zo, bedoel je,’ zei Berger loom. Hij was zijn aandacht weer kwijt maar wilde Mathot geen tweede keer beledigen, de man sloofde zich voor hem uit.

‘Ja, en die vissen of die visvrouwen, en die verborgen gezichten, *le tout*. Tegelijkertijd denk ik dat hij ook weinig keuze had. Hij kón gewoon niet anders schilderen, begrijp je?’

‘Nee,’ antwoordde Berger eerlijk.

Mathot dacht even na.

‘Ik ben van mening dat keuze, échte keuze, een illusie is.

Je doet wat je moet doen, je brengt er hoogstens wat versieringen bij aan en noemt dat dan de vrije keuze.'

'En ik die dacht dat ik hier het zonnetje in huis was,' zei Berger.

Mathot lachte. 'Ik vind het niet eens zo'n sombere gedachte, hoor, dat het een illusie is. Keuze is een surrealistisch idee, dat vind ik het mooie eraan.'

'Wat moeten we dan, als het toch allemaal een illusie is?' vroeg Berger schor. Hij had het opeens even moeilijk.

'We moeten leven, Alex.'

Mathot wees naar een ingelijste spreuk tegen een van de okergele muren van het café. *'Tot de levenden behoren is een uitstekende reden om te leven'* stond er.

'Dat is een spreuk van Geert van Bruaene, de stichter van Het Goudblommeke.'

Mathot glimlachte.

'We moeten gewoon leven. Iets creëren, iets doen, iets zijn. Dat vind ik het mooie aan Magritte; hij is iemand die je een aanzet geeft, maar je helemaal vrijlaat om te denken wat je wilt. En voor de rest moeten we proberen iets moois te maken van het lelijke. Net als Magritte heeft gedaan na de dood van zijn moeder.'

Hij sloeg zijn ogen neer.

Berger voelde wat er ging komen en schudde al zachtjes zijn hoofd.

'Net als jij, na de dood van je vrouw.'

'Daar valt niets moois van te maken, Laurent,' fluisterde Berger.

Mathot haalde zijn schouders op.

'Misschien niet. Maar dat mag ons niet beletten het te blijven proberen.'

De rest van de dag kabbelde voort.

Na hun gesprek hadden ze samen iets gegeten en het was kenmerkend voor Bergers gemoedstoestand dat hij zich enkele uren later al totaal niet meer kon herinneren wat er op zijn bord had gelegen. Ze hadden over veilige onderwerpen gepraat en waren vriendschappelijk uit elkaar gegaan.

Daarna had hij urenlang door de stad gezworven. Hij was er zeker van dat hij de Zavel en de kunstgaleries was gepasseerd en hij dacht dat hij het Warandepark had gezien, maar de rest van zijn urenlange tocht was één langgerekt waas.

Om zeven uur 's avonds zat hij in zijn gemakkelijke fauteuil met een vers aangebroken kratje wijn en belde hij commissaris Leroux.

'Scheelt er iets, Alex?'

'Nee, niet speciaal.'

Leroux kende hem zo goed dat hij hem de stilte gunde en wachtte tot hij weer iets zou zeggen.

'Ik ben vanmiddag in het Goudblommeke in Papier geweest,' ging Berger verder.

Hij bracht kort verslag uit over wat Mathot had verteld en over de schildercursus in de gevangenis.

'Mooi,' zei Leroux na afloop. 'Goed werk, Alex. We zullen die meneer Vallaert morgen uitnodigen voor een gesprek.'

'Ja,' zei Berger.

Het ontbrak hem opeens aan de fut om zelfs het simpelste telefoongesprek te voeren.

'Dan moeten we ineens ook maar...'

'Tot morgen, Lucas,' zei Berger en hij verbrak de verbinding.

Om negen uur 's ochtends beëindigde Emma Kepler haar mondelinge toelichting bij het voorlopige verslag dat ze samen met inspecteur Derijcke had opgesteld.

‘Of Jean-Jacques Gallard met zijn tengels in de kassa heeft gezeten, weet nog altijd niemand. Er is destijds een parlementaire onderzoekscommissie geweest, de collega's van EcoFin hebben hem discreet aan de tand gevoeld, en het heeft allemaal niets uitgehaald.’

‘Maar dat houdt ons toch niet bezig?’ kwam inspecteur Cavani tussenbeide. ‘Wij zijn van de Moord, dacht ik.’

Toen Berger nog hoofdinspecteur was – en hun feitelijke chef – had hij het als een persoonlijk succes gezien dat alle teamleden goed met elkaar konden opschieten en dat ieder ernstig conflict open en bloot besproken kon worden. Voor zover hij zich herinnerde, hadden Emma en Sara nooit bonje gemaakt. Ze hadden verschillende karakters, maar ze respecteerden en steunden elkaar. Sinds enkele dagen werd Berger gewaar dat er tussen beide vrouwen een onderhuidse irritatie was geslopen, iets waardoor ze elkaar veel minder krediet gaven dan voorheen.

‘Bedankt om me daaraan te herinneren, Sara,’ zei Kepler, ‘dat was ik helemaal vergeten.’

‘Maar we hebben dus niks,’ zei Leroux vriendelijk.

Hij had een hekel aan conflicten en ging ze dan ook het liefst uit de weg.

‘Nee.’ Inspecteur Kepler wees op enkele trefwoorden die ze op de casewand had genoteerd. ‘Cecile Meurisse heeft twintig jaar als huishoudster voor hem gewerkt, tot aan haar pensioen, maar we hebben geen enkele indicatie dat daar toen iets

gebeurd is, laat staan dat ze betrokken zou kunnen zijn bij een militair omkopschandaal. Er is geen verband tussen Gallard en die Parijse galeriehoudster, Claire Collinet. Het team van Prieux heeft haar boekhouding ondersteboven gehouden, er is geen enkele aankoop of transactie geweest tussen beiden. En ten slotte: we hebben ook geen verband gevonden tussen de politicus en John Novak. Het dichtst bij een mogelijke link tussen beiden is dat Novak in 1995 bij een directe collega van Gallard is gaan aankloppen.'

'Waarom deed hij dat?'

'Hij was niet lang daarvoor gescheiden en wilde een eigen zaakje beginnen. Hij had een vergunning voor een autowerkplaats nodig en dat lag wat moeilijk. Hij is bij een plaatselijke afgevaardigde hulp gaan vragen, een hechte politieke vriend van Gallard, en drie maanden later heeft hij zijn zaak geopend. *That's it.*'

Inspecteur Paul Derijcke knikte. Het was de vierde keer tijdens Keplers betoog dat hij alleen maar zijn hoofd op en neer bewoog: hij zei niets en er was geen enkele expressie op dat vreemde, ietwat afgeleefde gezicht van de man.

Ook vandaag weer was hij gekleed als het wereldvreemde notariszoontje uit oude films: zijn hemd tot boven toe dichtgeknoopt, een bruine pullover die twintig jaar geleden al ouderwets was, een zwarte katoenen broek die enkele maten te groot leek.

En toch bekeek Berger hem met andere ogen sinds hun uitstapje naar het graf van Magritte.

'Bon,' zei de commissaris. Hij zuchtte. 'Klasseren en incasseren.'

Kepler en Cavani glimlachten, vooral om Leroux een plezier te doen. De uitdrukking 'klasseren en incasseren' kwam van de vroegere hoofdcommissaris en was een staande uitdrukking geworden in de gangen van de Moordbrigade. Pech en obstakels en doodlopende steegjes waren natuurlijke fenomenen in

een onderzoek. Je moest ze leren accepteren en koppig doorgaan met de volgende aanwijzing.

Dat was trouwens niet de enige sof, die ochtend. Serge Vallaert, de welzijnswerker die de gevangenen in Sint-Gillis bij wijze van therapie liet schilderen, was een maand gaan trekken in het Andesgebergte in Peru. Hij zou overmorgen, woensdag weer thuis zijn.

Tot enkele dagen geleden zou het nieuws dat ze nog maar eens op een dood spoor zaten, hem de moed hebben ontnomen, besepte Berger. Misschien had hij er dan wel de brui aan gegeven, ondanks het duidelijke teken dat hij van Camille in die flat in Parijs had gekregen. Maar ondertussen was alles anders.

Terwijl Leroux plichtsgetrouw de casewand vrijmaakte van aantekeningen over Jean-Jacques Gallard, besepte Berger in een flits ook dat hij de zaak alleen maar wilde oplossen omdat het de enige manier was om Novak te vinden. Hij was niet echt in de waarheid achter diens daden geïnteresseerd, en dat inzicht schokte hem toch: zijn hele carrière, zijn hele ethiek, stond of viel met zijn *sense of justice*, met de rechtvaardigheid die hij altijd had nagestreefd. Restte er niets meer van de man die hij altijd was geweest? Bleef er dan echt niets meer over? Hij bestudeerde de foto van John Novak op de casewand en zag een somber, wat dommig gezicht dat recht in de lens staarde. Hij droeg een zwart baseballpetje, een van zijn onafscheidelijke attributen.

Je had nooit in mijn leven mogen komen. Hufter.

'Wat scheelt er?' vroeg Cavani.

Berger was zo ver weg dat hij haar vraag niet had gehoord.

'Je ziet eruit alsof je een spook hebt gezien. Of die nieuwe bij de Drugs die op Voldemort lijkt, dat kan ook.'

Sara Cavani was al sinds haar jeugd een rabiante Harry Potterfan en nu, op haar 31e, nog steeds een *Potterhead*, zoals ze het zelf noemde.

'Het is niets,' zei Berger. Hij probeerde erbij te glimlachen.

Vanochtend droeg Cavani een gifgroene broek, een zwart, openhangend jasje en een rood T-shirt met daarop *'don't grow up, it's a trap'*. Ze had meer hangers aan haar oren dan een opgetuigde kerstboom.

'Je eet te weinig chocola, dat is het,' zei de inspecteur. Ze graaide in haar grote handtas en haalde er een reep uit. 'Hier, comfortfood. En opeten, hé.'

'Even aandachtig zijn, kinderen!' riep Leroux. Hij hield de hoorn van de telefoon tegen zijn borst en zei: 'Commissaris Prioux uit Parijs aan de lijn. Hij heeft nieuws voor ons.' Hij hield de hoorn weer bij zijn oor en drukte op een toets terwijl hij zei: 'Ik zet je op de luidspreker, Alain.'

'*Oui, ça va, Lucas,*' galmde Prioux' stem door de kamer. Dan: 'Alex? Ben je er ook bij?'

'Goedemorgen,' bromde Berger.

'*Bonjour à tous.* Ik heb een hekel aan inleidingen, dus ik kom meteen ter zake: we hebben straks om vier uur een nieuw verhoor van Abdelkader Bouhlal, de loopjongen van Altieri. Het zou misschien raadzaam zijn dat er iemand van jullie bij is, niet?'

'Vanzelfsprekend,' antwoordde Leroux iets te snel.

'Bouhlal vertoont... Alex, luister je?'

'Ik luister.'

'Bouhlal vertoont inderdaad enige hersenactiviteit. Hij weigert voorlopig ook maar een woord te zeggen over Altieri, zoals je voorspelde. Maar hij wil wel praten over Novak, in ruil voor strafvermindering.'

'En zou hij die krijgen?'

'*Mon cul.*'

'Ik geloof niet dat hij veel weet over Novak,' zei Berger.

'Ik ook niet, maar het is het proberen waard. En er is nog iets. Herinner je je nog wat die vriendin van Claire Collinet zei, over de man die Claire enkele maanden geleden gestalkt zou hebben? Weet je nog welke beschrijving ze haar gegeven had?'

'Kleine kerel, Marokkaans type. En geen haar, hij had een gladgeschoren schedel.'

'Juist. Wel, dat is precies hoe ik Abdelkader Bouhlal zou omschrijven, mocht ik toevallig niets anders te doen hebben.'

'Ah.'

'Waar zit hij ook alweer, die Bouhlal?' vroeg Leroux.

'Fleury-Mérogis. Een goed halfuur ten zuiden van Parijs.'

'We zullen hier intern bekijken wie straks tijd heeft voor een retourtje Parijs, Alain,' zei Leroux een tikkeltje pompeus.

'Waarom?'

Leroux was even uit zijn lood geslagen.

'Eh, wel...'

'Alex?' onderbrak Prioux hem. 'Heb je iets dringends omhanden vanmiddag?'

'Nee.'

'Wel dan,' zei de Franse commissaris en hing op.

Anderhalf uur later reed Berger op de E19 bij Hensies de Franse grens over en nam de eerstvolgende afrit.

Er was wat gedoe geweest rond het gebruik van een dienstauto, maar Berger had tot twee keer toe geweigerd om de trein te nemen en Leroux had het niet op de spits willen drijven.

Hij had snel gereden, veel te snel voor de matige chauffeur die hij was, maar hij wilde zo weinig mogelijk tijd verliezen en het pas rustig aan doen als hij eenmaal over de grens was.

De afrit leidde naar Vicq en dorpjes als Bruay en Condé-sur-l'Escaut en Berger kende ze goed.

Telkens als ze met de auto naar Parijs gingen en een bezoekje brachten aan Camilles familie – en als ze er de tijd voor hadden – deden ze het op die manier: zo snel mogelijk tot over de grens en daarna zonder zorgen op de bonnefooi, kriskras naar het zuidwesten in de richting van de hoofdstad. Het was meer dan eens gebeurd dat ze 's ochtends in Brussel vertrokken waren en pas 's avonds bij haar ongeruste ouders

arriveerden. De ene keer hingen ze landerig op een zonnige terrasstoel in Valenciennes, de andere keer stopten ze in het Bos van Compiègne, haalden hun laarzen uit de kofferbak en gingen urenlang wandelen.

Hij nam na de afrit een plattelandsweg en reed een kleine tien minuten tot hij aan een pad kwam dat naar een bos leidde. Wat beuken, hier en daar een verdwaalde spar, maar vooral eikenbomen.

Berger stapte uit en liep het bos in.

Hij was hier een jaar of vier niet meer geweest.

Toen hadden ze hier gevreeën, ergens in de maand augustus, op weg naar een familiefeest in de buurt van Parijs. Al bij het wegrijden uit Brussel hadden ze elkaar langzaam zitten ophitsen en ter hoogte van de grens hielden ze het niet meer.

‘De eerste afrit in Frankrijk,’ had ze hem met een dikke stem bevolen.

Ze hadden lukraak de D50 in de richting van het dorpje Vicq genomen en waren tot bij dit bos gekomen. Berger was nog niet uitgestapt toen ze al lachend tussen de bomen verdween. Ze had hem opgewacht achter een grote struik die in der loop der jaren tegen de stam van een eik was gegroeid en daar hadden ze het gedaan, zonder veel romantiek, als twee mensen die geen tijd te verliezen hadden. Het was veel te snel voorbij geweest, hij had zich niet kunnen bedwingen.

Achteraf hadden ze in elkaars armen gelegen tegen een boomstam. Camille had die diepe, heldere blik in haar ogen die ze altijd had als ze intens gelukkig was en Alex probeerde te verwoorden wat hij rondom zich rook. Een geur van kruiden. Van lichte verrotting, van hars ook. De geur van everzwijnen, had ze lachend gezegd.

Hij liep naar de plek die hij zich herinnerde. Alles zag er nog precies hetzelfde uit. Misschien was de struik wat gegroeid, dat kon hij zo niet zeggen.

Hij ging op zijn hurken zitten bij de boomstam en sloot zijn ogen. Met zijn handpalmen voelde hij zachtjes over de bosgrond, op zoek naar haar lichaam, als een blinde.

‘Je bent te laat,’ zei commissaris Prioux, ‘maar ik was dat ook, dus het geeft niet. Tijd voor een ijsberenscheet.’

Het was tien over vier en ze stonden naast Bergers auto op een van de parkeerterreinen van de gevangenis.

‘Waar staat jouw auto?’ vroeg Berger.

‘Vasseur heeft me gebracht.’

‘En komt hij je straks ophalen, dan?’

‘Nee,’ zei Prioux, ‘ik dacht dat jij me wel naar de quai des Orfèvres kon brengen. Je had toch tijd, zei je?’

Terwijl Prioux rookte, bekeek Berger het gebouw. Het was enorm. Hij wist al langer dat Fleury-Mérogis de grootste gevangenis van Europa was, maar nu hij er voor de eerste keer voor stond, was hij toch onder de indruk. Het leek wel een stad, een nogal vuile stad met weinig ramen en grote partijen grijs, gewapend beton. Het gebouw dateerde uit de jaren zestig en dat was er ondertussen aan te zien.

‘Bijna vierduizend logés,’ zei Prioux, die Bergers blik had gevolgd, ‘en allemaal lieverdjes, stuk voor stuk.’ Hij schoot zijn sigaret tussen duim en wijsvinger weg. ‘Kom, we zullen eens zien of we al welkom zijn.’

Zodra ze voorbij de controleposten waren, werden ze door een medewerker over een binnenplein naar de sectie D5 geleid. De directie had geprobeerd om de grauwheid van het beton wat op te leuken door hier en daar een tegel in felle kleuren tegen de gevel aan te brengen. Het resultaat leek nergens naar, vond Berger, maar hij hield zijn mond.

‘We hebben hem naar een van de verhoorkamers gebracht,’ zei hun begeleider, een jonge kerel met springerig haar dat

onder zijn uniformpet uit stak. 'Hij zit al een kwartier te wachten.'

'Wat erg,' repliceerde Prieux, 'zoiets mogen we niet laten gebeuren.'

Abdelkader Bouhlal was een spichtige kerel met ronde ogen, een stekende blik en nerveuze lichaamstaal. Hij zat aan een lange, metalen tafel en keek hen aan. Er lag een zekere geamuseerdheid in zijn blik, maar ook wantrouwen, meende Berger. De man wilde ontspannen overkomen, maar slaagde er niet in om te verhullen dat hij integendeel heel alert was.

Voor de rest had Prieux het juist gezien, vond hij: Bouhlal leek inderdaad nogal sterk op de kleine, gladgeschoren man die volgens Claire Collinet zowel aan haar galerie als aan de deur van haar woning had gestaan. Als ze tenminste op het relaas van haar vriendin Marie-Paule konden vertrouwen, want aan Claire zelf konden ze het niet meer vragen en een andere getuige hadden ze niet.

Prieux was het verhoor gestart met wat losse vragen, vooral over Altieri en waar de drugsbaas zich op dit ogenblik zou kunnen bevinden. Hij wist dat Bouhlal hem zou weglachen en dat gebeurde ook, maar dat maakte niet veel uit: hij deed het om het water te testen, het waren de eerste openingszettingen in een partijtje schaak. Prieux wilde erachter komen wat voor een temperament de kerel had en wat zijn zwakke plekken waren.

Maar het gesprek kwam niet op gang en na een kwartier waren ze nog geen spat wijzer geworden.

Prieux leunde achterover en zuchtte.

'Monsieur Bouhlal, ik dacht begrepen te hebben dat ik hierheen moest komen omdat u iets interessants te vertellen had. Iets dat me eventueel zou doen glimlachen. U moet weten dat ik dat erg weinig doe, glimlachen. Het is iets erfelijks, denk ik.'

'En waarom zou ik u helpen glimlachen, *monsieur le commissaire*?'

Hij sprak hoog en rauw, alsof er ooit iets met zijn stembanden was gebeurd.

Prieux haalde de schouders op.

'Ik heb er natuurlijk weinig ervaring mee omdat ik het zelden doe. Maar ik kan me voorstellen dat ik dan geneigd zou kunnen zijn om wat gekke dingen te verzinnen. Bij de onderzoeksrechter pleiten voor verzachtende omstandigheden, bijvoorbeeld, ik zeg maar wat.'

Bouhlal knikte.

'En dat wilt u voor mij op papier zetten, neem ik aan? Dat u in dat geval een goed woordje voor me doet bij de rechter?'

De commissaris nam zijn modieuze bril af en masseerde met duim en wijsvinger zijn neusbrug.

'Abdel, we zijn tijd aan het verliezen,' zei hij zacht maar ferm. 'Jij vertelt me wat je me wilt vertellen en ik beoordeel of ik dat de moeite waard vind om mijn nek voor je uit te steken. En als dat je niet zint, dan rot je maar op. Hoe klinkt dat?'

Bouhlal dacht na.

'Niets over Altieri,' zei hij. 'Geen woord. Maar ik wil wel praten over die andere man.'

'Over Novak?' vroeg Berger.

Het was zijn eerste tussenkomst.

'Ja,' antwoordde Bouhlal.

Een goeie twee maanden voordien, ergens in de eerste weken van september, had Bouhlal te horen gekregen dat Marco Altieri een opdracht voor hem had.

'Hoe?' vroeg Prieux.

'Wat bedoelt u?'

'Hoe kreeg je dat te horen? Altieri zat in de gevangenis in België, te wachten op zijn uitlevering. Hoe kwam je dat te weten? Via een cipier? Een advocaat?'

De man schudde heel beslist het hoofd.

‘Nee. Niets over Altieri, ook niet indirect.’
De commissaris haalde langzaam en diep adem.

Als de zoon van de grote baas je een opdracht geeft, dan gehoorzaam je, vertelde Bouhlal. Hij had zich nooit afgevraagd waarom hij die dingen moest doen, dergelijke vragen waren in zijn metier nogal... ongezond. Er was wel een verhaal over een kerel in de gevangenis die Marco’s leven had gered, maar hij wist wel beter dan dat verhaal op zijn waarheidsgehalte te gaan testen. Het interesseerde hem eerlijk gezegd ook niet, had hij eraan toegevoegd.

‘Dus je reisde naar Brussel,’ zei Prioux. ‘Vanuit Marseille.’
Een miniem knikje.

‘En daarna?’

‘Daarna kende ik mijn opdracht,’ glimlachte Bouhlal.

‘En die was?’

‘Ik moest me bezighouden met de praktische afspraken voor die monsieur Novak, zeg maar.’

‘Alleen dat?’

‘Ja. Er waren anderen die voor Marco zorgden, maar daar...’

‘Ik weet het, daar praat je niet over, je wordt vervelend,’ zuchtte Prioux. ‘Ga verder.’

‘Er was ook iemand die de opdracht had om in Brussel en in Parijs allerlei dingen te gaan uitvlooien. En als teken van mijn goede wil kan ik u zeggen dat het niets met drugszaken te maken had.’

Prioux snoof.

‘Waarmee dan wel? Met John Novak?’

Opnieuw een knikje.

‘Een maat van me moest opeens allerlei namen en adressen opzoeken en ter plekke gaan checken of alles klopte.’ Hij stak zijn handen voor zich uit voor Prioux of Berger had kunnen reageren. ‘Vraag me niet waarom, dat meen ik, ik weet het niet en ik heb het nooit willen weten.’

‘En jij?’ vroeg Berger. ‘Wat moest jij doen?’

‘*Vous êtes Belge?*’ vroeg Bouhlal geamuseerd.

Hij kreeg geen antwoord, maar hij had er ook geen verwacht.

‘Ik moest iemand opsporen, een vrouw, Claire Collinet. Ik moest nagaan waar ze woonde en werkte en ik moest haar doen en laten in kaart brengen. Haar dagelijkse routine, zeg maar.’

‘Wat nog meer?’

‘Uitvissen of ze alleen woonde, of er een alarminstallatie was, dat soort dingen.’

‘En heb je dat gedaan?’

‘Word ik ergens van beschuldigd?’ vroeg hij langs zijn neus weg.

‘Enkele kleinigheden,’ zei Prioux sarcastisch. ‘Afpersing, drugssmokkel, lidmaatschap van een bende, dat soort dingen.’

Bouhlal wuifde dergelijke wissewasjes met een slap handje weg.

‘Ik heb u in eer en geweten geholpen, commissaris,’ zei hij terwijl hij kaarsrecht op zijn stoel ging zitten. ‘Ik ga ervan uit dat u iemand bent die zijn beloftes nakomt.’

Hij stond op om te beduiden dat wat hem betrof het gesprek afgelopen was.

Ook Berger en Prioux kwamen overeind.

‘Je bent ons nog iets vergeten te vertellen,’ zei Berger.

‘En dat is?’

‘Welke praktische zaken je voor Novak moest regelen.’

Bouhlal deed of hij hem niet begreep.

‘Dat zei je letterlijk, dat je je moest bezighouden met de praktische afspraken voor Novak. Een vrouw opsporen noem ik geen praktische afspraken. Wat moest je nog meer doen?’

Prioux was een oude vos die direct doorhad dat hij Bouhlal een zetje moest geven.

‘Wat mij betreft, hebben we geen afspraak, “monsieur” Bouhlal.’ Hij maakte aanstalten om naar de deur te lopen en zei: ‘Ik wens u nog een fijne dag.’

‘Ik moest een kamer huren,’ zei de man.

‘Voor Novak?’

‘Oui.’

Stilte.

Prieux werd eindelijk woest.

‘Moet ik het persoonlijk uit je sleuren, hufter?! Waar moest je...’

‘Rue Eugène Varlin, in het 10e arrondissement. Naast een Turks restaurant. Ik heb er een kamer gehuurd en ze voor vier maanden vooruitbetaald.’

Het was zes uur ’s avonds toen ze Parijs binnenreden.

Prieux had zijn collega’s en een interventieteam opgeroepen. Ze stonden ondertussen al klaar in een zijstraat. Het huiszoekingsbevel was onderweg.

‘Altieri en zijn clan hebben hun schuld ingelost bij Novak, zoveel is duidelijk,’ zei hij grimmig. ‘Ze hebben de handen vrij. Hij interesseert hen nu niet meer, daarom mag die garnaal ook over hem praten.’

Op Bergers verzoek reed Prieux. Om een of andere reden had de laatste wending in Bouhlals verhaal Prieux chagrijnig gemaakt, iets wat hij in eerste instantie afreageerde op Bergers dienstauto en op de andere weggebruikers.

‘Die garnaal is trouwens niet stom, dat zei ik je al,’ ging hij verder. ‘Hij is niet beschuldigd van medeplichtigheid aan de moord op Claire Collinet, dat weet hij van zijn advocaat. Hij kan dus zijn goodwill tonen in de hoop dat de aanklacht voor drugssmokkel met enige clementie wordt behandeld. Als dat niet gebeurt, dan kan hij zijn verhaaltje over Novak te allen tijde nog intrekken en zeggen dat het een *sick joke* was, er zijn toch geen getuigen van wat hij gedaan heeft.’

De rue Eugène Varlin bleek een straat die uitkwam op het kanaal en op de quai de Valmy, waar Claire Collinet woonde, iets wat geen toeval was, daar was zowel Prieux als Berger van overtuigd.

De kamer bevond zich op de eerste verdieping van een wat verwaarloosd bijgebouw achter de binnenplaats van het huis, vertelde een opgeschoten en zwaarbewapende kerel van het interventieteam.

Ze zaten met zijn zessen opeengepakt in een anonieme Renault bestelwagen.

‘Het target is positief geïdentificeerd door de huisbazin,’ zei de opgeschoten kerel.

Prieux snoof.

‘Observatie van de woning is negatief,’ ging de man verder.

‘Zeg dan toch gewoon dat Novak er heeft gelogeed maar dat jullie hem niet gezien hebben,’ zei Prieux.

Hij was nog steeds pissig.

Een kwartier later liepen Prieux en Berger met getrokken pistool achter de leden van het interventieteam aan.

Er werd geen woord gezegd. De leider van de groep hield zijn wapen in zijn linkerhand terwijl hij met zijn rechterhand geroutineerd aanwijzingen gaf.

Op de eerste verdieping stonden ze stil. De teamleider wees naar een deur, twee meter voor hen.

Vijf seconden later werd de deur ingebeukt. Het maakte behoorlijk veel lawaai. Er volgden een aantal korte, gebrulde bevelen, en toen werd het weer stil.

Waar John Novak ook mocht zijn, hij bevond zich niet in de kamer.

Het was een armoedige, spaarzaam gemeubileerde woonruimte met een piepkleine keuken in een inhammetje – eerder een nis met daarin een kookstel – en een apart toilet.

In de kleine woonkamer stonden een bed, een versleten fauteuil, een tafeltje waarvan één poot ontbrak, die vervangen was door een op maat gezaagd balkje, en enkele stoelen.

Het zag eruit als een gevangenis, vond Berger.

Of een kamer in een 'woonzorgcampus voor zorgbehoevende senioren'.

Het interventieteam was onmiddellijk vertrokken zodra duidelijk was dat 'het target' zich niet in de kamer bevond. Een collega van Prioux deed latex handschoenen en schoenbeschermers uit.

'Chef, *deux secondes*,' bromde een oudere, mollige rechercheur die opeens in de kamer stond.

'Ja, Dubois, zeg het maar.'

'Behalve deze zijn er nog twee andere kamers op de verdieping. Links woont...' Hij raadpleegde zijn notitieboekje '... Sunday Amuneke, Nigeriaan. Logistiek medewerker bij DHL.'

'Wie noemt er zijn kind nu "Zondag"?' bromde Prioux.

'Misschien waren ze blij met hem,' zei de oude rechercheur lizig. 'Misschien kregen ze moeilijk kinderen en toen dat ventje er dan eindelijk aankwam, zeiden ze: weet je, we noemen hem Zondag.'

De commissaris bekeek hem fronsend.

'Voor de rest alles oké, Dubois?'

'Ik denk het wel, ja. *Bon*, hij is net thuis van zijn werk, weet dus van niets en schrok zich rot.'

'Oké. En de andere kamer?'

'Volgens Amuneke bewoond door Anouk, hij was niet zeker van haar achternaam. Een volgens hem bevallige dienstster in een brasserie aan het Gare de l'Est. Werkt vijf avonden per week tot sluitingstijd, komt altijd rond één uur 's nachts thuis.'

'En hoe weet onze Sunday dat zo zeker, hé? Hij kent haar achternaam niet maar weet precies wanneer ze 's nachts thuiskomt?'

Dubois vond het niet nodig daarop te antwoorden, mompelde 'tot straks' en liep naar buiten.

De commissaris keek rond. 'Woont hij hier nu of niet, wat denk je?' vroeg hij aan niemand in het bijzonder.

Berger kwam uit de toiletruimte. Hij liep naar de kleine inham waar Vasseur op zijn hurken de vloer aan het bestuderen was.

'Niet, volgens mij,' zei Berger. 'Hij woont hier niet, Alain.'

Inspecteur Vasseur kwam overeind en schraapte zijn keel.

'Zeg het maar, jongen,' bromde Prioux.

'Er staat een kleine koelkast onder het kooksetje. Uitgeschakeld en leeg, op twee blikjes pils na. Er zijn nergens persoonlijke bezittingen te vinden, geen kleren, niets. Volgens mij heeft hij hier wel gelogeed, maar is hij al een tijdje vertrokken.'

'*Bon*, de rest is voor morgen, voor de mannen van de technische recherche.'

De huisbazin heette Adrienne Lelièvre, een slanke, goed uitziende vrouw van zestig. Ze woonde in haar eentje in het smalle, hoge huis aan de straatkant. Ze had een streng gezicht, een misnoegd gezicht zelfs, vond Berger terwijl hij haar even bestudeerde. Het kwam niet alleen door haar mondhoeven die naar beneden wezen en haar scherpe, smalle neus, maar ook door haar ogen, die kil en afstandelijk het bezoek aankeken.

'Ja, dat is monsieur Hamoir,' zei ze koeltjes terwijl ze de foto van Novak teruggaf.

'Hamoir?' vroeg Prioux.

De vrouw knikte.

'Hij heeft hier nooit echt gewoond, hoor, hij komt en hij gaat, zonder regelmaat. Denk ik toch, want ik weet natuurlijk niet wie van de huurders in zijn kamer is en wie niet, dat begrijpt u wel.'

'Hoeveel kamers verhuurt u, mevrouw?' vroeg Berger.

‘Negen in het bijgebouw, over drie verdiepingen. Maar zoals u ziet, woon ik hier, aan de straatkant, ik ben zelden in het gebouw waar de huurders wonen. Ik zie ze soms naar binnen lopen, maar dat is eerder toeval, dan moet ik al op dat moment uit mijn keukenraam kijken.’

‘En Hamoir, hoe vaak hebt u die in of uit zien lopen?’ vroeg Prieux, iets te nors.

Adrienne Lelièvre keek zuur.

‘Ik maak er geen gewoonte van om mijn huurders in de gaten te houden, meneer. Ze doen wat ze willen, zolang ze de huur maar betalen en geen amok maken.’

‘Maar u hebt hem al een tijdje niet meer gezien, of vergis ik me?’ vroeg Berger vriendelijk.

‘Ik kan het u echt niet zeggen. Ik denk dat hij al een tijdje weg is, maar dat is maar een gevoel. In ieder geval is de kamer vooruitbetaald tot eind november, dus eerder kan ik ze ook niet aan een ander verhuren, dat zou niet netjes zijn.’

‘Hoe is die vooruitbetaling gebeurd?’

‘Contant in het handje, maar met ontvangstbewijs, natuurlijk. Als u wilt haal ik even het bonnetje uit de...’

‘Laat maar,’ bromde Prieux. Hij haalde een foto van Abdelkader Bouhlal uit zijn binnenzak en toonde ze aan de vrouw. ‘Is dit de man die voor de kamer betaald heeft?’

Ze bestudeerde de foto, knikte dan.

De commissaris stond op.

‘Ik zou u willen vragen om toch een tijdje tegen uw gewoonte in te gaan, mevrouw Lelièvre.’

‘Hoe bedoelt u?’

‘Om uit te kijken naar No... naar de heer Hamoir,’ zei Prieux terwijl hij haar zijn kaartje gaf. ‘En om direct contact met ons op te nemen zodra u hem ziet arriveren.’

Ze stonden beiden weer bij Bergers auto. Het was acht uur ’s avonds.

‘Zullen we een hapje eten?’ vroeg Prieux terwijl hij een sigaret opstak.

‘Liever niet, Alain.’ Berger zuchtte. ‘Ik wil nu eigenlijk graag terug naar Brussel, ik heb morgenochtend een afspraak met de dokter. Anders graag, hoor, maar...’

‘Geen probleem.’ Prieux keek de straat in, zette zijn beide handen aan zijn mond en riep:

‘Vasseur!’

Dertig meter verderop draaide de jonge inspecteur zich geschrokken om.

‘Wacht, ik rijd met je mee!’

De commissaris stak zijn hand uit naar Berger.

‘À *bientôt*,’ zei hij, ‘en zorg goed voor jezelf.’

Berger zat in de geparkeerde auto met zijn telefoon aan zijn oor en keek in zijn achteruitkijkspiegel. Toen Vasseur en Prieux hem passeerden, wuifde hij naar hen en vormde met zijn lippen enkele nietszeggende woorden.

Een minuut later was de auto weg en werd het weer stil in de straat.

Hij stak zijn telefoon in zijn zak en stapte uit.

Enkele straten verderop vond hij een nachtwinkel waar hij een snack en een sixpack pils kocht. Daarna keerde hij terug naar zijn auto en installeerde er zich. In zijn achteruitkijkspiegel had hij zicht op de toegangsdeur van de woning.

Hij pakte zijn telefoon, dit keer voor een echt gesprek.

‘Hoe verloopt het daar?’ vroeg commissaris Leroux.

‘Het is net voorbij.’

Berger gaf hem een korte stand van zaken.

‘Lucas, ik blijf in Parijs vannacht,’ voegde hij eraan toe. ‘Ik ben hondsmoe, ik wil nu niet meer naar Brussel terugrijden. Morgenmiddag ben ik op kantoor.’

‘Dat snap ik,’ bromde Leroux. ‘Tot morgen, Alex.’

‘Tot morgen.’

Hij opende een blikje bier, nam een fikse slok en zette het op het dashboard. Hij voelde met zijn rechterhand onder zijn jas en checkte zijn pistool. Hij zocht een comfortabele houding.

John Novak, wist Berger, was een man die nooit veel om uiterlijk vertoon of luxe had gegeven. Ook in zijn eigen woning boven de garage was het altijd schraal geweest. Hij was tot twee keer toe uit zijn huis gezet omdat hij de huur niet kon betalen en dat had hem iets geleerd, had hij aan Berger verteld tijdens de lange verhoren twee jaar geleden. Hij leefde sindsdien zo ongeveer in zijn auto en hij gebruikte een kamer – welke kamer dan ook – alleen maar om in te slapen. Hij zeulde een aftands koffertje met zich mee met daarin wat persoonlijke spullen en dat was dat. Geef me een bed en een toilet, meneer Berger, had hij meer dan eens gezegd, en ik ben tevreden. Een bed en een toilet.

Hij had beide, hier in de rue Eugène Varlin, en hij had ook beide gebruikt. Van het bed vermoedde hij het, van het toilet wist Berger het zeker.

Hij ging met zijn rechterhand in zijn jaszak en voelde met zijn vingers langs de rand van de pet die hij naast de wc had gevonden. Berger had niet nagedacht en ze gauw weggemoffeld voordat Prieux of een van de andere collega's iets had gemerkt.

Het was een zwarte baseballpet.

Tot een uur of tien 's avonds liepen er om de haverklap mensen door de straat. Veel stelletjes, wat mannen alleen, een drietal oudere vrouwen. Nu was het al een tijdje rustig.

De drie vrouwen die hij tijdens de afgelopen uren had gezien, trokken stuk voor stuk een caddie achter zich aan, van het soort waarmee Berger al zo vaak oudere vrouwen had zien rondlopen. Wat was er eigenlijk mis met een gewone boodschappentas? vroeg hij zich af. Daarop beseftte hij het belachelijke van zijn vraag. Alsof het hem ook maar een bal kon schelen hoe iemand zijn of haar boodschappen transporteerde.

Ik ben zenuwachtig, maar dat hoeft niet.

Het was iets over elf toen hij de zwarte contouren van een grote, geblokte man zag. De kerel drukte zich tegen de gevels en probeerde zo goed als het kon uit het licht van de straatlantaarns te blijven en dat lukte hem aardig, want het enige wat Berger zag, was een grote schaduw en, heel even, een hand waar een vlek licht op viel. Hij bestudeerde de figuur in zijn achteruitkijkspiegel en zag hem enkele seconden later door de geopende deur verdwijnen.

Het was Novak, hij was er zo goed als zeker van.

Berger ontgrendelde zijn pistool en stapte zo stil mogelijk uit de auto. Hij voelde zijn hart in zijn keel bonzen.

Toen sloop hij hem achterna.

In de gang van het bijhuis stond hij stil op de trap.

Het licht was uit maar door een lang, smal raam viel wat diffuus maanlicht binnen, genoeg voor Berger om te zien waar hij was.

Genoeg om gezien te worden, ook, dacht hij.

Hij hoorde allerlei geluiden, maar heel zacht, alsof ze gedempt werden. Een mannenstem en een flard dramatische muziek, waarschijnlijk van een televisie. Water dat door een afvoerbuis stroomde. Een deur die traag dichtviel.

Hij sloop zo geruisloos mogelijk de trap op.

Novaks kamerdeur stond op een kier.

Alex trok zijn pistool en sloop zo stil als hij kon naar binnen.

Er viel wat flauw licht door de ramen. Hij concentreerde zich en probeerde in een paar tellen de kamer te overzien, tuurde gespannen naar de grote schaduwvlekken en dacht: als ik hem zie bewegen, als ik ook maar één beweging zie, dan moet ik schieten.

Niet nadenken en schieten.

De woonkamer was leeg.

En toen was er een geluid. Het was miniem, erg kort, maar hij had het wel degelijk gehoord. Het klonk als een dof geritsel.

Hij heeft zich verstopt. Hij zit ergens verstopt en hij heeft in het donker per ongeluk tegen iets gestoten. Een plastic zak, denk ik, dat is het, hij heeft met zijn hand een plastic zak aangeraakt.

Berger pijnigde zijn hersens en toen zag hij inspecteur Vasseur opnieuw staan tijdens de huiszoeking, bij de nis met de gaspitjes en de gootsteen.

En onder de gootsteen was een holle, vieze ruimte waar ooit een kast had gezeten.

Voetje voor voetje bewoog Berger zich naar de nis toe.

Hij drukte zijn lichaam zo dicht mogelijk tegen de muur, zonder die te raken.

Een seconde later vloog de deur van het toilet open. Ze werd met zoveel kracht opengeduwd en tegen Bergers gezicht geramd dat hij achteroverviel. Zijn pistool viel met enkele doffe klappen op de vloer en hij hoorde zware voetstappen, daarna een deur die werd dichtgeslagen. Nog voor Berger de grond raakte, voelde het alsof zijn neus opeens dubbel zo groot was en liep het bloed over zijn wangen. Hij kermde van de pijn.

Terwijl hij met duim en wijsvinger van zijn linkerhand op het kraakbeen van zijn neus drukte – en bijna in zijn broek plaste door de pijnscheuten – tastte hij in het donker met zijn rechterhand wanhopig rond over de vloer. Hij vond zijn pistool en werd een beetje rustiger.

Hij trok zijn zakdoek uit zijn broekzak en drukte hem voorzichtig tegen zijn neus. Hij krabbelde op en liep achter Novak aan.

Toen hij beneden bij de voordeur van het huis kwam, was de pijn in zijn neus al verminderd tot een dof, zeurend gevoel, maar zijn raspande ademhaling baarde hem zorgen: het leek of hij niet genoeg zuurstof in zijn longen kreeg, hoe hard hij ook probeerde in te ademen. Hij keek op en zag nog net dat Novak de quai de Valmy bereikte en links de hoek omsloeg.

Met zijn zakdoek tegen zijn neus strompelde hij achter hem aan.

Novak liep niet snel. Het was bijna middernacht en er waren niet veel mensen op straat. In paniek zochten ze dekking tussen geparkeerde auto's of drukten zich in de portiek van een winkel toen ze de twee mannen zagen voorbijlopen, de ene een robuuste, vlezige kerel, de andere een magere man met een bloederige zakdoek tegen zijn neus en zijn andere hand verborgen onder zijn jasje.

De eerste honderd meter was Berger blij met de gedachte dat Novak evenmin een blakende conditie had en met veel moeite dat logge, grote lichaam van hem voortbewoog over het trottoir van de quai de Valmy, maar al snel flitste er een andere gedachte door zijn hoofd: dat Novak met opzet net snel genoeg liep om een veilige afstand te houden en traag genoeg om ervoor te zorgen dat Berger in zijn buurt bleef. Hij dacht er heel even aan om zijn pistool te richten, maar er waren steeds mensen op straat en nauwkeurig mikken was in zijn toestand uitgesloten.

Toen hij bij de kruising met de rue Louis Blanc kwam, was hij Novak opeens kwijt.

Berger keek nerveus alle kanten op, maar hij zag hem nergens. Op hetzelfde moment voelde hij dat de inspanning te groot was voor hem. Hij dacht dat hij zou stikken. Er gingen zoveel pijnscheuten door zijn middenrif dat hij niet anders kon

dan naar de rand van het kanaal strompelen en over de reling gaan hangen. Wanhopig probeerde hij voldoende zuurstof naar binnen te krijgen.

Ondertussen dacht hij de gekste dingen door elkaar. Hij vroeg zich af hoe ze die muntsmaak in Prioux' mentholsigaretten kregen. Hij keek naar het water en vond dat het Canal Saint-Martin de laatste tijd niet meer echt fris rook. Hij vreesde dat zijn hart het zou begeven en hij zag ook duidelijk voor zich op welke manier dat over luttele ogenblikken zou gebeuren: het brak niet, het ontplofte ook niet in een heleboel stukjes, maar het spatte zachtjes uit elkaar en vloaide dan leeg als de dooier van een ei.

Langzaam werd de pijn onder zijn ribben iets minder.

Achter hem klonk een metaalachtig geluid en Alex draaide zich om. Een goeie vijftig meter van hem vandaan kroop John Novak achter een fietsenstalling uit en stormde de rue Louis Blanc in.

Berger zette opnieuw de achtervolging in.

Hier liep niemand rond en net toen hij overwoog om al strompelend zijn pistool te grijpen, sloeg Novak rechts af. Het was een smal, autovrij straatje, eerder een kleine steeg, waar het zo donker was dat hij aarzelde om hem achterna te gaan. Hij deed het toch.

Geleid door het geluid van voetstappen dat voor hem tegen de gevels kaatste, liep hij tastend en struikelend langs smalle woningen en piepkleine voortuintjes, tot hij hevig schrok. Onder een van de weinige lantaarns in de steeg, voor de deur van het hoekhuis, stonden in het flauwe licht ervan drie jongens te roken. Het waren pubers, ze waren nauwelijks veertien, vijftien, en op hun beurt schrokken ze hevig van de man die ineens met getrokken pistool voor hen stond. Een van hen deinsde verschrikt achteruit en botste met een harde klap tegen de lantaarnpaal, een andere jammerde twee

keer na elkaar luid 'Putain!' Berger mompelde een excuus en strompelde verder.

Het steegje eindigde in een grotere straat en hij zag geparkeerde auto's en hoge gevels terwijl hij koortsachtig naar adem hapte. Hij hield zich met zijn vrije hand vast aan een vuilnisbak en boog diep voorover. Van de inspanning zaten zijn neus en zelfs zijn mond vol slijm en hij proefde de bittere smaak van gal.

Toen hij moeizaam weer overeind kwam, las hij van het straatnaambord dat hij zich in de rue des Ecluses Saint-Martin bevond. Het was een troosteloze straat, voor de helft gevuld met flatgebouwen en met op de hoek wat verderop iets wat op een school leek.

Er was niemand.

Intuïtief liep hij naar rechts. Zowat honderd meter verder in de straat kwam hij voorbij de grote, ondergrondse parkeergarage van een van de flatgebouwen.

Hij bevroor.

De brede poort was geopend, een groot, rechthoekig, donker gat, en iets in dat inktzwarte gat trok zijn aandacht.

Toen besepte hij dat hij net voor hij stilstond een geluid had gehoord dat uit de garage kwam.

Berger hield zijn pistool voor zich uit en liep voorzichtig naar beneden en naar binnen.

Het was er aardedonker. Met zijn vrije hand haalde hij zijn telefoon tevoorschijn en drukte op de toets met de zaklamp. In de smalle lichtstraal zag hij grijze, betonnen muren die tientallen meters diep verder liepen. Links en rechts waren er gestalde auto's, voor de rest was er zwarte leegte.

Hij zag een grote lichtknop en sloeg er met zijn hand op, waardoor de parkeergarage in één keer hel verlicht werd. Ze was inderdaad lang, maar vrij smal, zag hij nu, met links en rechts nissen waar het licht niet kwam.

Alex liep behoedzaam en met gericht pistool voor zich uit en checkte iedere nis.

Bij de vierde floepte het licht uit.

Nog voor hij tastend naar de volgende knop kon zoeken, werd hij getroffen door een vreselijke, scheurende pijn in zijn rechterbovenarm en liet hij zijn pistool los. Toen kreeg hij een vuistslag, vol in zijn gezicht, en viel op de grond.

Berger kreunde. Rondom hem was alles zo zwart dat het leek alsof hij zou stikken. Hij raakte in paniek en begon hevig te transpireren.

Instinctief sleepte hij zich achteruit, steunend op zijn linkerarm, tot hij met zijn hoofd tegen een muur aan botste. Hij rook stof, beton, een vage geur van urine.

Dan hoorde hij zachte voetstappen.

Iemand kwam langzaam dichterbij.

De pijn was zo totaal dat Berger duizelde en toen hij voorzichtig zijn bovenarm betastte, voelde hij iets warms en kleverigs en beseftte hij dat hij hevig aan het bloeden was. Hij beseftte ook dat hij erg bang was.

De voetstappen naderden.

Hij hield met een wanhopig gebaar zijn linkerarm voor zijn gezicht, alsof hij daarmee het gevaar of de dood kon afwenden, toen er op nauwelijks een meter van hem vandaan een stille, maar rauwe stem uit de duisternis kwam.

Het was de stem van John Novak.

‘Laat me met rust, Berger.’

Alex probeert zijn ademhaling onder controle te krijgen maar het lukte hem niet echt. Hij hijgde, snel en rappend, en tussen het hijgen door hoorde hij voetstappen die zich snel verwijderden.

Zijn arm deed vreselijk veel pijn. Hij steunde op zijn andere arm en kroop met veel moeite op zijn knieën vooruit.

Bevend grabbelde hij in zijn binnenzak naar zijn telefoon. Hij toetste de zaklamp aan. De lichtknop van de parkeergarage bevond zich rechts boven hem.

Hij kwam steunend overeind. Terwijl hij opstond, duizelde het hem en doordat hij even heen en weer zwalpte, sloeg zijn arm tegen zijn lichaam. Het was niet meer dan een tik, maar Berger schreeuwde het uit. Trillend drukte hij op de lichtknop.

Novak was weg.

Nu pas zag hij zijn bovenarm, rood van het bloed, en de scheur in zijn jasje en in de mouw van zijn zwarte trui eronder. Het was een messteek geweest, en een stevige ook.

Hij strompelde tot boven, op de straat. Met zijn linkerhand zocht hij naar een nummer in zijn telefoon.

‘Prieux,’ zei de commissaris.

‘*C’est moi,*’ fluisterde Berger.

De commissaris had gelukkig maar enkele woorden nodig om te begrijpen wat er gebeurd was.

Berger kon nog net de naam van de straat herhalen. Toen werden zijn benen vloeibaar en zakte hij tegen een geparkeerde auto aan.

‘Ik had je moeten laten liggen op het trottoir, verdomme,’ snauwde Alain Prieux.

Hij was woedend.

Berger zat op een brits in een ziekenhuiskamertje op de spoedafdeling, zijn bovenarm stevig omzwachteld.

Er was even paniek geweest toen hij was binnengebracht, maar daarna was gebleken dat er geen slagader was geraakt.

‘Een vleeswond als deze, dat kan het eerste uur erg veel pijn doen,’ had de dokter na het hechten gezegd, ‘maar voor de rest zult u er gelukkig niet al te veel last van hebben. Kalmpjes aan doen, de komende week. En veel rusten.’

Berger had pijnstillers en een spuitje gekregen, en een fles mineraalwater. Hij voelde zich al wat beter, wat niet gezegd kon worden van Prieux.

‘Je vraagt om versterking als je in een dergelijke situatie bent, dat leren ze je verdomme op dag één van de politie-school! En je hebt flagrant gelogen tegen mij, met je smoesje over je dokter!’

Berger vroeg zich in gedachten af wat Prieux nu eigenlijk het ergste vond, de professionele blunder of het feit dat hij zijn vertrouwen had beschaamd. De wond deed pijn. Het was niet meer de gloeiende, stekende pijn van in de parkeergarage, maar een zeurende pijn die hevig kon opflakkeren en hem dan de adem benam.

De telefoon van de commissaris zoemde. Hij keek op het display en gaf het toestel aan Berger.

‘Hier, nog iemand die jou een verschrikkelijke eikel vindt.’

Het was Leroux en ook hij klonk giftig.

‘Wat haal jij je verdomme in je hoofd, Alex? Hoe kun je zo stom zijn om te denken dat...’

‘Je bent woedend en dat begrijp ik,’ onderbrak Berger hem. ‘Ik excuseer me bij jou en bij het team. Dat meen ik oprecht, Lucas.’

‘Hoe kon je zo’n risico nemen terwijl je...’

Berger kapte hem opnieuw en heel beheerst af.

‘Ik zei dat het me oprecht spijt, Lucas. Als je die excuses aanvaardt, dan stop je met in herhaling te vallen. Als je ze niet aanvaardt, dan zeg je dat ook, dan trekken we allebei onze conclusies. Je kunt onze samenwerking onmiddellijk stopzetten en daar zou ik in deze omstandigheden alle begrip voor hebben. Maar ik heb geen standje nodig.’

Het bleef even stil, toen hoorde hij Leroux zuchten.

‘Je excuses zijn aanvaard,’ bromde hij. ‘Hoe is het met je arm?’

‘Een vleeswond. Spectaculair en nogal pijnlijk, maar gelukkig niet erg.’

‘Hm.’

‘Tot morgen, Lucas.’

‘Ik wil je hier morgen niet zien, als je dat maar weet,’ zei Leroux.

Berger gaf het toestel terug.

Hij liet zijn hoofd op het kussen zakken.

‘Ik stond klaar om te vertrekken, die vrijdag,’ zei hij met vlakke stem.

Prieux keek hem wantrouwig aan.

‘Ik had mijn Thalysticket op zak. We zouden gaan eten in een bistro aan de quai de Valmy. Maar toen vroeg Novak om een nieuw onderhoud, hij wilde bekentenissen afleggen.’

Berger zweeg en staaarde naar het plafond.

Prieux bestudeerde ondertussen zijn autosleutels alsof hij ze voor de eerste keer zag.

‘Ik heb Camille gebeld en gezegd dat ik pas de volgende dag naar Parijs zou komen. En ik ben aan het verhoor begonnen.’

Opnieuw stilte. Hij slikte.

‘Net voor de aanslag heeft ze me nog proberen te bellen vanuit Le Carillon. Maar ik zat bij Novak. Ze heeft geen boodschap ingesproken. Toen is ze naar buiten gegaan, haar vriendin wilde op het terras een sigaretje roken.’

Ze zwegen beiden een hele tijd.

Ten slotte keek Prieux op zijn horloge.

‘Hoe laat is het?’ vroeg Berger.

‘Bijna twee uur.’

Hij zag er nog steeds boos uit, maar de grote woede was gaan liggen.

‘Daarstraks vroeg je me of ik met jou een hapje wilde gaan eten,’ zei Berger. ‘Ik neem aan dat die invitatie ondertussen verlopen is.’

Prieux keek hem vuil aan.

‘Je hebt geluk dat ik zelf sterf van de honger. Kom, pak je spullen. En ik vind je nog steeds een eikel, tussen haakjes.’

‘Waar gaan we naartoe?’ vroeg Berger terwijl hij moeizaam overeind kwam.

‘Les Halles. Au Pied de Cochon. Die zijn dag en nacht open.’ Berger wees naar zijn mouwloze ziekenhuishemdje.

‘Ik heb wel nog iets nodig om aan te trekken, vrees ik.’

‘Ik heb een oude zeemanstrui in de auto liggen,’ bromde Prieux, ‘daar moet je het voorlopig maar mee doen. En we halen eerst je auto op.’ Hij monsterde Berger, zag dan dat die een plastic tasje vasthad met daarin zijn gescheurde trui en jas. ‘Ben je eraan gehecht? Anders kun je ze gelijk hier weggooien. Dat bloed gaat er toch nooit meer uit.’

De kledingstukken konden hem gestolen worden, maar in de rechterzak van zijn jas zat nog steeds de basepallpet van Novak.

‘Ik ben eraan gehecht,’ zei Berger.

Au Pied de Cochon was een keurig restaurant vol spiegels, kroonluchters en marmer waar je letterlijk de klok rond kon eten. Berger scheurde opeens van de honger en bestelde steak tartare, Prieux koos voor een schotel fruits de mer. De ober, een oudere, trotse heer in een kraakwit hemd en met vlinderdas, bracht brood, water en wijn en liet hen verder met rust.

Ze zeiden alleen het hoogstnodige tegen elkaar. Alex bekwam stilaan van de emoties. Nu de spanning afnam, voelde hij de vermoeidheid toeslaan. Hij was hondsmoe. Prieux van zijn kant was nog steeds geïrriteerd, zag hij. De commissaris hanteerde zijn mes en vork alsof hij een persoonlijke rancune uitvocht met het gerecht.

‘Ik heb me bij jou nog niet echt geëxcuseerd, Alain,’ zei Berger vermoeid. ‘Bij dezen. Sorry, echt waar. Ik weet niet wat me bezielde.’

Prieux knikte. Zuchtte diep, nam een slok van zijn glas water.

‘Ik was met vakantie,’ bromde hij. ‘Ten tijde van de aanslagen was ik met vakantie in Slovenië, met mijn vrouw en een bevriend echtpaar. We zaten die vrijdagavond in de bar van ons hotel, plezier te maken. Toen riep er iemand iets en wees naar de televisie die aan de muur hing. We stonden met zijn allen naar het scherm te kijken. We zagen het Stade de France en daarna de rest. Le Bataclan, Le Petit Cambodge. Al die lichamen op straat. Het was onwezenlijk. Iedereen stond te huilen, echt, ook de Sloveense kelners.’

Berger greep de fles wijn en schonk zijn glas opnieuw vol. Het was zijn derde.

Prieux observeerde hem.

‘Het kan me echt niet schelen hoeveel je drinkt, Alex,’ zei hij zacht.

‘Maar?’

‘Maar als je propvol medicatie zit, is het misschien niet zo’n goed idee.’

‘Waarom niet?’ vroeg Berger.

Het was niet cynisch bedoeld, merkte Prieux. Er was oprechte verbazing in zijn stem.

Omdat het erg slecht voor je gezondheid is, had hij willen zeggen.

Omdat je jezelf in de vernieling zuipt.

Hij zweeg.

‘Een dessert, heren?’ vroeg de ober.

Prieux wilde Berger meenemen naar vrienden van hem.

‘Ze runnen een hotelletje hier niet ver vandaan, in de rue de la Verrerie, bij het Centre Pompidou,’ zei hij terwijl hij met de ene hand de dienstauto van Berger bestuurde en met de andere een telefoonnummer zocht.

‘Het is halfvier ’s ochtends, Alain.’

De commissaris haalde zijn schouders op.
'Ik ken hen al eeuwen.'

Tien minuten later stonden ze in de sjofele hal van het hotelletje tegenover een vriendelijke, nogal excentrieke dame in een purperen kamerjas.

'Merci, Alice,' zei Prieux terwijl hij haar op beide wangen kustte, 'ik sta bij je in het krijt.'

Nog tien minuten later lag Berger in een eenpersoonsbed op de hoogste verdieping. Het was een piepkleine zolderkamer en er hingen, vreemd genoeg, een zwarte, wollen jurk en een kamerjas over een stoel.

Hij viel als een blok in slaap.

Hij werd wakker van de schurende remmen van een vrachtwagen en zag tot zijn stomme verbazing dat het twee uur 's middags was. Hij had tien uur aan één stuk geslapen zonder één keer wakker te worden. En zonder nachtmerrie.

Toen hij beneden kwam, zat Alice achter de kleine balie. Ze bladerde door de Paris Match.

'U hebt goed geslapen, dat kan niet anders,' glimlachte ze.

'Als een blok,' antwoordde Berger.

Hij haalde zijn portefeuille tevoorschijn, maar ze wuifde hem resoluut weg.

'*Ah non, pas question.* Een vriend van Alain betaalt niet. Trouwens, u had niet echt een kamer, u had het kamertje van de meid dat ze gebruikt om af en toe even te gaan rusten, dus dat telt eigenlijk niet.'

'Dank u,' zei Berger.

'Moet u nu terug naar Brussel?'

Het klonk alsof ze dat een straf vond.

'*Oui,*' antwoordde hij.

Hij liep naar buiten en moest herhaaldelijk met zijn ogen knipperen. Het was koud maar het licht was hard en de hemel boven de daken zo blauw als een zwembad.

Berger propste het zakje met de gescheurde kleren en de pet van Novak in de eerste vuilnisbak die hij tegenkwam.

In de buurt van het Pompidou, waar zijn dienstauto in een parkeergarage stond, liep hij een brasserie binnen en at er omelet met brood.

Hij voelde zich merkwaardig licht in zijn hoofd. Het had ongetwijfeld te maken met het feit dat hij voor het eerst sinds lange tijd eens uitgeslapen was, maar het was niet de enige reden, wist Berger. Het had ook met de gebeurtenissen van de afgelopen nacht te maken. Het leek of de confrontatie met Novak hem een vreemd soort energie had gegeven. Een hernieuwde vastberadenheid, ook. Hij was er heel dichtbij geweest vannacht en het was niet gelukt, maar dat vond hij niet erg.

Hij wist nu wel zeker dat hij bij een volgende kans niet zou aarzelen om te schieten.

Hij rekende af en liep naar buiten zonder goed te weten wat hij eerst wilde doen. Nu al terug naar Brussel was geen optie, en niet alleen omdat de hoteleigenares dat wellicht een straf vond.

Zijn wond zeurde een beetje, maar niet genoeg om nog een pijnstillertje te nemen, vond hij.

In een grote kledingzaak aan de rue Saint-Denis kocht hij een zwarte trui met V-hals en, omdat die in de aanbieding was, een donkerblauwe jas die er erg warm uitzag.

Toen hij in zijn nieuwe kleren naar buiten kwam, bleef hij staan. Keek een tijdje om zich heen. Zoog de stad op.

Verkeer, meeuwen die langsvlogen, op het kruispunt de typische kalkstenen herenhuizen. De dieprode luifel van een brasserie. Een bus met op de flank een meterslange reclame voor Rive Gauche.

Ineens zette hij er flink de pas in en liep naar de metro aan Châtelet.

Het was waarschijnlijk niet erg verstandig wat hij deed, wist Berger, en toch lag het voor de hand. Was het op een of andere manier onvermijdelijk. Hoe kon hij anders?

Vertrekken uit Parijs na wat er vannacht was gebeurd – of juist niet gebeurd – zonder haar nog even gedag te gaan zeggen, dat was simpelweg onmogelijk.

Hij kwam boven in Alésia en ging in de rue des Plantes een bistro binnen die hij kende. Hij bestelde een glas wijn, zat naar buiten te kijken, en daarna nog één. Toen hij vastberaden naar de tapkast liep om af te rekenen, ontbrak hem plots de moed om te vertrekken en bestelde hij een laatste glas.

‘U woont toch om de hoek boven de apotheek, niet?’ vroeg de uitbaatster. Ze had diepe groeven langs haar mond en miste twee tanden.

‘Nee,’ stamelde Berger. ‘U verwacht me met iemand...’

‘Ik wist het wel,’ zei ze triomfantelijk, ‘ik herken gezichten altijd! Als ik eenmaal een gezicht heb gezien, vergeet ik het nooit meer.’

Ze was dronken, merkte hij nu.

‘Montparnasse gaat naar de kloten, dat ik het u zeg,’ mompelde ze. Daarop kreeg ze zo’n hoestbui dat Berger zich opeens misselijk voelde.

De hoofdingang van de begraafplaats lag aan de Boulevard Edgar-Quinet.

Hij kocht een potje chrysanten bij een oude vrouw die, omringd door bloemen, voor een gifgroen stalletje zat.

Door de stenen poort liep hij naar binnen.

Het treurigste gevolg van zijn ineenstorting na Camilles dood was dat haar familie, en in het bijzonder haar vader, alle praktische regelingen naar zich toe had getrokken. Berger wist

al zo lang ze samen waren dat er een familietombe was op de begraafplaats van Montparnasse, maar ze hadden er eigenlijk nooit over gepraat en er al zeker geen conclusies aan verbonden. Als je twintig, dertig, veertig was, praatte je alleen over de dood in abstracte termen.

Maar in die verwarde, onwezenlijke dagen na de dertiende november moest er opeens een aantal beslissingen genomen worden en Camilles vader was degene die dat deed. In al die jaren dat ze gehuwd waren, had hij zich tegenover Berger beperkt tot een soort neerbuigende beleefdheid, maar na haar dood toonde hij alleen maar misprijzen en onbegrip voor dat hoopje man dat ijlend en propvol antidepressiva door de dagen strompelde. En dus werd Camilles begrafenis in Parijs geregeld en werd ze bijgezet in de familietombe op Montparnasse.

In het begin had hij alleen maar verdriet en kille woede gevoeld omdat ze voorgoed in Parijs was en niet dicht bij hem, in Brussel, maar ondertussen was hij daar genuanceerder over gaan denken. Ze had, op haar jeugdijaren na, haar leven doorgebracht in Brussel, maar in haar hart bleef ze een meisje van de Lichtstad. Al die keren dat ze samen een weekend of een gestolen dag in Parijs doorbrachten, liep ze zo blij als een kind door de straten en zag Berger aan haar ogen en haar glimlach dat ze telkens weer thuiskwam. En langzaamaan was bij hem het besef gegroeid dat het goed was, zo, dat ze dan niet in het leven maar tenminste in de dood in haar geliefde stad was, ook al bleef het voor hem erg moeilijk.

Ze kenden de begraafplaats ook goed, dat kwam er nog eens bij.

Hun allereerste reisje samen was een daguitstap in de gutsende regen naar deze plek, in de zomer van 1991. Ze waren beiden net achttien geworden en klaar met de middelbare school. Camilles grote held Serge Gainsbourg was enkele maanden daarvoor overleden. Berger had de paraplu vastgehouden toen ze voor het graf stonden dat bedolven lag onder

de bloemen. Camille had haar hoofd tegen zijn schouder gelegd en had gedurende tien minuten hartstochtelijk gehuild.

Diezelfde middag ontmoagdde hij haar in de studentenkamer van Camilles vriendin Chloë. Daarna hadden ze onder de luifel van een terras aan de Boulevard du Montparnasse witte wijn gedronken. Ze waren allebei zo onder de indruk van het gebeuren dat ze zo goed als niets zeiden. Ze zaten een uur lang dicht tegen elkaar aan terwijl ze naar de regen en de mensen op straat starden. Heel af en toe keken ze elkaar aan, en dan lachten ze.

Hij zette de chrysanten op het graf.

Camille lag onder een eenvoudige granieten steen.

Er stond een grote boom net achter het graf, dat zou ze zeker fijn hebben gevonden.

Ik mis je, lieverd.

Je bent twee jaar weg en ik mis je zo hard dat het nog iedere dag scheurt, hier vanbinnen.

Hij stond een hele tijd naar haar naam te staren.

10

Hij werd wakker in de winter.

Toen Alex de volgende dag door zijn woonkamer schuifelde en tussen de latjes van de jaloezieën keek, zag hij alleen maar wit, in verschillende tinten. Terwijl hij voor de tweede nacht op rij zonder nachtmerries had kunnen slapen, had het gesneeuwd. De hemel had de kleur van melkschuim.

Er was ook ochtendmist, een ijle brij die bijdroeg aan zijn gevoel van vervreemding: het was buiten zo stil en zo wit op de daken dat het leek of de sneeuw alle leven had bedolven en hij alleen op de wereld was.

Berger hield die gedachte een tijdje vast omdat hij ze wel prettig vond.

Hij zocht zijn telefoon.

‘Goedemorgen,’ zei commissaris Leroux.

‘Dag Lucas.’

‘Bel je voor het plannetje? We hebben nog niets,’ zei hij wat gepikeerd, ‘we kunnen moeilijk half Brussel laten ont-ruimen, hé.’

De vorige dag, rond de tijd dat Berger voor het graf van Camille stond, was de auto van John Novak gevonden op nauwelijks enkele straten van de quai de Valmy. Een stoude Peugeot 306, volgepropt met troep en kleren. En met, in het handschoenenkastje, een van het internet geplukte plattegrond. Het was een dichtgevouwen A4-pagina met daarop een stuk van Brussel, meer bepaald de wijk rond het Koning Boudewijnstadion en het Atomium, in de gemeente Laken.

‘Daarvoor belde ik niet.’

‘Wat moet Novak met die plattegrond?’ zei Leroux, alsof hij Berger niet eens had gehoord. ‘Betekent het iets, denk je?’

‘Ja, dat zei ik je gisteravond al. Novak heeft bij mijn weten niet eens een computer, ik zou het sterk vinden dat hij een plannetje van het internet kan printen.’

‘Hm. Dat bedoel ik dus, verdomme. Het is iets wat de troepen van Altieri voor hem hebben geregeld, het is een aanwijzing. Misschien woont zijn volgende slachtoffer hier in Brussel en staan wij er als ezels op te kijken.’

Hij was danig uit zijn humeur, hoorde Berger.

‘Lucas, ik...’

‘We beginnen over tien minuten aan het ochtendgebed, als je nu nog niet vertrokken bent, zou ik toch...’

‘Daarvoor bel ik je,’ zei Berger vermoeid. ‘Ik denk dat het geen goed idee is dat ik naar kantoor kom.’

Het was even stil.

‘Bedoel je vandaag of in het algemeen?’

‘In het algemeen.’

De terugrit vanuit Parijs de vorige dag had een stuk langer geduurd dan normaal omdat Berger om het uur zijn pijnlijke arm moest laten rusten. Het had hem veel tijd gegeven om na te denken en dat nadenken was voor een keer eens niet uitgelopen op getob. Er waren hem wel enkele dingen duidelijk geworden. Dingen die hij al wist, als hij eerlijk was, maar die hij voor zichzelf nooit zo had uitgesproken. Zijn vroegere leven was écht voorbij, besepte hij.

‘Ik kan het niet, meedraaien in een team. Het gaat eenvoudigweg niet.’

Leroux zuchtte diep.

‘Ik weet niet of ik het ooit nog zal kunnen, Lucas, en dat meen ik.’

‘Tja,’ zei Leroux, ‘ik denk dat ik het zelf zo graag wou, snap je? Ik wou onze ploeg van vroeger terug. Onzin, natuurlijk, je kunt de klok niet terugdraaien.’

Berger zweeg.

‘Wil je ermee ophouden, is het dat?’ vroeg Leroux.

‘Nee!’

Hij had het geroepen, besepte hij.

‘Sorry, Lucas. Nee, integendeel. Ik wil erbij betrokken blijven, als je dat oké vindt. Ik... ik wil Novak vinden.’

‘Zo ken ik je,’ grinnikte Leroux. ‘Eens een flik, altijd een flik, toch?’ Hij klonk opgelucht. ‘En als we het nu eens zo doen: je helpt ons met het onderzoek, maar je maakt geen deel uit van het team. Je krijgt de informatie, je denkt erover na, en je helpt ons om Novak te vinden.’

‘Dank je,’ zei Berger.

Leroux wuifde het weg.

‘Nee hoor. Zo hadden we het vanaf het begin moeten doen, dat was eigenlijk ook mijn bedoeling, maar in mijn enthousiasme...’

‘Wat gebeurt er nu ter plekke?’ vroeg Berger. ‘In Laken, bedoel ik.’

‘Pff... veel en weinig, het is maar hoe je het bekijkt. De uniformdienst heeft het maximaal aantal mensen op pad, bij de recherche zal het niet veel minder zijn. Maar je kunt natuurlijk niet iedere straat laten afzetten. Het kinderziekenhuis Koningin Fabiola valt ook binnen de plattegrond, om je maar een idee te geven. Maar het kan evengoed zijn dat hij nog in Parijs zit, nu we zijn auto gevonden hebben.’

‘Ik denk het niet.’ Berger staarde naar de sneeuw op het dak van het Citroën-gebouw. ‘Hij is weer in Brussel, Lucas.’

‘Waarom zeg je dat?’ vroeg Leroux iets te fel.

Berger zweeg.

‘Nu, hij zal wel geen trein of vliegtuig proberen te nemen, zo slim zal hij wel zijn,’ bromde de commissaris.

‘Nee, zo slim is hij niet, maar dat doet er niet toe. Novak neemt nooit een trein en in een vliegtuig heeft hij volgens mij nog nooit gezeten. Hij is een garagist, hij leeft al zijn hele leven tussen de auto’s.’

‘Wat wil je nu eigenlijk zeggen?’

‘Dat hij niet vastzit in Parijs omdat we zijn oude Peugeot hebben gevonden. Als er één ding is waar een man als John Novak nooit gebrek aan heeft, dan is het aan oude tweedehandsjes.’

‘Bon, de ochtendvergadering begint zo dadelijk,’ zei Leroux lichtjes geïrriteerd. ‘Sara heeft straks een afspraak met Serge Vallaert, die welzijnswerker. Hij is net terug van vakantie. Wil je met haar mee?’

‘Graag,’ zei Berger.

Om vier uur werd hij voor de deur opgehaald door inspecteur Cavani.

Er hing nog wat mist, maar de stilte en de ongewone zachtheid van die ochtend waren ondertussen helemaal verdwenen: de sneeuw was al volop aan het smelten en langs de straat lag de grijze en bruine smurrie opgetast. De weinige auto’s die passeerden, waren vuil van het opspattende slijk.

‘Ik word helemaal krankzinnig van dit weer,’ zei Cavani.

Alex had staan uitkijken naar een dienstauto, maar ze stond opeens naast hem op het trottoir, in een zwarte jas van namaakbont en zwarte sneeuwlaarzen. Ze zag eruit alsof ze klaar was voor een poolexpeditie.

Hij keek om zich heen.

‘Waar is je auto?’

‘Garage, onderhoud. Ik ben met de metro gekomen, het zijn maar twee haltes. Fuck, het is koud.’ Ze stampte ritmisch met haar voeten op de grond. ‘Vallaert woont hier wat verderop, in een flat aan de Hooikaai. We kunnen er te voet naartoe, als ik onderweg niet bevries, natuurlijk.’

‘Het vriest niet eens, Sara.’

‘Het een heeft met het ander niets te maken.’

Serge Vallaert was een nerveuze, nogal chaotische man. Hij bood hen koffie aan, vergat dan dat hij het voorgesteld had

en toen hij het zich herinnerde, liet hij tot twee keer toe het geopende pakje op de keukenvloer vallen.

‘Ik ben net terug van mijn droomreis en ik ben nog een beetje onder de indruk,’ zei hij terwijl hij stoffer en blik nam en de gemalen koffie op een hoopje veegde.

‘U bent op trektocht geweest, niet?’ vroeg Cavani.

Vallaert knikte enthousiast.

‘Ik heb enkele trektochten door Peru gedaan, in de Andes. Onder meer de beroemdste van allemaal, de Inca trail, vijf dagen klimmen naar Machu Picchu.’ Hij stond onbeweeglijk met stoffer en blik in zijn handen en keek hen met een wazige blik aan.

‘Vertel maar, ik zet ondertussen wel koffie,’ zei Cavani.

Toen ze alle drie een kopje hadden en in de rommelige woonkamer zaten, kregen ze Vallaert eindelijk zover om de hoogtes van de Andes te laten voor wat ze waren en over zijn werk te praten.

Als maatschappelijk werker kwam hij regelmatig in de gevangenis Sint-Gillis, vertelde hij, omdat zijn organisatie daar al jaren vormingscursussen organiseerde.

‘Een paar jaar geleden ben ik begonnen met een basiscursus schilderen.’ Hij haalde de schouders op, alsof een mens nu eenmaal iets moest doen. ‘We wilden dringend iets nieuws hebben, want onze subsidies kwamen weer eens in het gedrang. Toen ben ik met het idee gekomen. De cursus staat open voor alle gedetineerden die willen deelnemen.’

‘En lukt dat een beetje?’ glimlachte Cavani.

‘Als je opgesloten zit, dan spring je op iedere kans om even uit je cel weg te zijn en je gedachten te verzetten. Zelfs op een cursus schilderen.’

‘En waarom Magritte?’ vroeg Berger.

Nu glimlachte Vallaert, voor het eerst.

‘Omdat iedereen hem kent, meneer. Zelfs als je niets van schilderkunst af weet, dan nog is het zo... zo universeel herkenbaar, ik kan het niet anders uitleggen.’

‘Gebruikt u daarom het schilderij *Man met bolhoed*?’

Vallaert keek wat achterdochtig.

‘U bent blijkbaar goed geïnformeerd hierheen gekomen.’

‘Dat doen we altijd, hoor,’ kwam inspecteur Cavani tussenbeide, ‘dat houdt ons van de straat.’ Ze keek hem vrolijk aan. ‘Vertel maar verder.’

‘Ik gebruik graag *Man met bolhoed* omdat het voor amateurs een gemakkelijk schilderij lijkt. Wat het tussen haakjes niet is, maar dat geldt voor zowat alle doeken van Magritte.’ Hij glimlachte nerveus. ‘Ze schilderen een mannetje met armen en benen en ze geven hem een bolhoed, begrijpt u? Zelfs een appel kunnen de meesten min of meer herkenbaar weergeven. Ze zien vooruitgang en dat geeft hen moed, zeg maar.’

‘John Novak,’ zei Berger.

‘Ja.’

‘Die heeft bij u ook een cursus gevolgd.’

Vallaert aarzelde.

‘Ja en nee.’ Hij zuchtte. ‘Ik herinner me hem nogal goed omdat hij een beetje een speciaal geval was, die Novak.’

‘In welke zin?’

‘Hij zocht geen enkel contact, om te beginnen, niet met mij en niet met de andere gedetineerden. Het leek of we voor hem niet bestonden. Hij zat daar de hele tijd maar in zijn hoekje.’

‘Het interesseerde hem niet, is het dat wat u wilt zeggen?’

‘Nee, integendeel, hij was erg geboeid.’ Hij schudde het hoofd. ‘Dat bedoelde ik niet. Hij was er erg door aangegrepen, dat wilde ik zeggen. Ik denk niet dat de schildercursus hem veel zei, maar hij was erg aangegrepen door de schilderijen zelf, snapt u? Ik had de eerste twee lessen vooral de bekende doeken van Magritte getoond en iets verteld over het leven

van de kunstenaar, en waarom zijn schilderijen surrealistisch zijn en zo... en Novak...’ Hij zuchtte.

‘... hij reageerde heel vreemd op die schilderijen.’

‘Vreemd?’ vroeg Berger.

Vallaert aarzelde weer.

‘Hij keek naar die reproducties alsof ze hem pijn deden, ik kan het niet anders zeggen.’

Berger dacht na.

‘Maar waarom zei u daarnet dan “ja en nee” toen ik u vroeg of Novak de schildercursus heeft gevolgd?’

‘Omdat hij hem ook niet echt gevolgd heeft. Hij is maar twee lessen gebleven.’ Vallaert keek hen beiden aan. ‘Wacht, ik wil jullie iets laten zien.’

Hij liep naar de grote boekenkast die een hele muur van zijn flat innam, haalde er na wat zoeken een dik boek uit en kwam weer bij hen zitten.

‘We waren aan het einde van de tweede les en Novak was al de hele tijd... onrustig. Hij leek geschokt, ik weet dat het raar klinkt, maar zo kwam het bij mij over. En toen liet ik hen dit zien.’

Het schilderij van Magritte toonde een man en een vrouw die in een hoek van een kamer stonden. Berger herkende het schilderij omdat het heel goed leek op het doek dat inspecteur Derijcke in de teamkamer had laten zien. Toen stonden de figuren in een groen landschap en hadden ze beiden een zak over het hoofd. Op dit schilderij probeerden ze elkaar te kussen, maar dat ging niet omdat hun hoofden omzwachteld waren met een sluier.

‘Het heet *Les Amants 2*, De geliefden. Toen Novak dit zag, toen... ik weet niet wat er met hem gebeurde, maar hij hield het opeens niet meer. Hij is opgesprongen en wilde naar buiten lopen, maar dat gaat zomaar niet in een gevangenis. Hij begon op de deur te bonken en te roepen dat hij eruit wilde, ik was wel even in paniek, moet ik zeggen, zo’n reus van een kerel...’

Het heeft toen nogal wat voeten in de aarde gehad om snel een bewaker te vinden die hem weer naar zijn cel kon brengen.'

'En daarna?'

'Daarna niets meer,' antwoordde Vallaert. 'Novak is nooit meer opgedaagd in de les. Ik heb later van een van mijn collega's nog wel iets gehoord, zij helpt als vrijwilliger in de bibliotheek van de gevangenis. Novak heeft bij haar een kijkboek over Magritte ontleend. Dat was een week na die uitbarsting in mijn les. Ik herinner me dat er wat gedoe was omdat hij het boek maar niet inleverde, maar verder weet ik er niets over.'

Cavani's telefoon ging over.

Ze excuseerde zich en liep naar de keuken.

'Weet u,' zei Vallaert nerveus, 'het is misschien een stomme vraag, maar u hebt me nog altijd niet gezegd waarom u zo geïnteresseerd bent in die schildercursus van mij.'

'John Novak is ontsnapt terwijl u in de Andes was. We proberen hem te vinden, dat is alles.'

'Maar wat heeft dan mijn...'

'Alles kan belangrijk zijn, laten we het daar maar op houden,' zei Berger stilletjes.

Cavani kwam weer in de woonkamer.

'Wij moeten gaan. Meneer Vallaert, dank voor uw tijd.'

De inspecteur had de laatste woorden nog niet uitgesproken of ze had de deur van de flat al geopend.

Toen Alex haar inhaalde op de trap, hield ze alweer haar telefoon tegen haar oor. Terwijl ze wachtte op een verbinding, zei ze snel: 'Ze hebben het lichaam van een man gevonden aan de Houba de Strooperlaan in Laken.'

Pal in het plattegrondje, wist Berger.

'Er lag een briefje bij zijn lichaam,' zei Cavani. 'Idem als bij de andere twee.'

Ze kreeg verbinding en vroeg om een taxi.

'André Michiels, 63 jaar oud. Hij is gevonden door de schoonmaakster.' Leroux nam een bekertje koffie aan van een jonge agent in uniform. 'Ze komt maar één keer per week, dus we hebben een beetje geluk met de timing.' Hij gaf Cavani een foto. Berger keek mee.

Een man met een klein, lichtjes pafferig gezicht. Een in verhouding groot, breed voorhoofd en lichtbruin, halflang haar, te lang voor zijn leeftijd, met een dikke lok die in een schuine scheiding was gekamd. Smalle, donkerbruine ogen. Een kleine mond met erg dunne lippen.

Geen mooie man, dacht Berger terwijl hij de foto bestudeerde. Vrij lelijk, zelfs. Voor de rest een eenvoudige, onopvallende zestigplusser.

'De uniformdienst is bezig met het buurtonderzoek,' bromde Leroux. 'Nu, er woont veel volk in dit gebouw, we moeten voortdurend mensen tegenhouden die naar binnen of naar buiten willen. Ik bedoel maar, het valt niet zo op als je hier binnengaat.'

'Wel als je eruitziet als Novak,' zei Berger.

Het was druk rondom hen.

Voor de glazen deuren was een blauwe plastic tent neergezet, die niet alleen nieuwsgierige blikken buiten hield, maar die ook de grens van de bevoegdheden afbakende: wie voorbij de tent wilde om het gebouw te betreden, had toestemming van de technische rechercheurs van het lab nodig. De kans dat je die kreeg terwijl ze nog bezig waren met hun sporenonderzoek, wist Berger, was zo goed als nihil.

Tot zijn opluchting was het parket alweer vertrokken en hadden ze de plaats delict voor zichzelf.

'Hoelang zijn ze al bezig?' vroeg hij terwijl hij naar boven wees.

'Lang.' Leroux nam een slok en trok een vies gezicht. 'God, mensen toch, is het nu zo moeilijk om een simpel bakje koffie te zetten...'

‘Stop er dan mee,’ zei Cavani vrolijk terwijl ze Berger een setje handschoenen en een mondkapje gaf.

Tien minuten later kwamen de eerste labmedewerkers naar buiten en konden ze naar boven.

De flat was opvallend sober ingericht. Het was er ook netjes. Netjes, maar kaal, vond Berger terwijl hij naar de meubels keek. Het weinige dat er stond, was eenvoudig, mooi en waarschijnlijk duur. Over de aankleding van de flat was duidelijk nagedacht: de algemene soberheid contrasteerde met het keukenblok, dat in goudkleur was gezet, en met een muur in de woonkamer die behangen was met een print die een soort plant leek voor te stellen.

De laatste medewerkers van het lab pakten hun spullen in en rolden de snoeren van de halogeenlampen op.

Michiels lag op de vloer van de woonkamer. Hij was een nogal kleine man, zag Berger nu. Grote stukken van zijn lichaam en zijn kleding waren bedekt met genummerde stukjes tape, zodat de leden van het lab later in alle rust konden nagaan of er sporen of vreemd DNA terug te vinden waren.

Patholoog-anatoom Vandeveldde zat op zijn hurken bij het lichaam.

‘Goedenavond, dokter,’ zei Leroux. ‘Kunt u ons al iets vertellen?’

‘Ja. Hebt u dat behang gezien? Dan vraag je toch om verstikt te worden.’

Iedereen keek naar de muur van de woonkamer. Het papier was lichtgroen en bedrukt met een bloemenpatroon in donkergroene en gele tinten.

‘Is hij verstikt dan?’ vroeg Cavani.

De arts keek haar laatdunkend aan.

‘U wilt vooruitlopen op mijn rapport? Dat vind ik hoogst onverstandig van u.’

Berger kende de dokter al jaren. Vandeveldde was een uitstekend vakman, maar zo bot als een stuk hout en met een cynische humor die de meeste politiemensen tot wanhoop dreef.

Nu zag hij dat Berger zich ook in de flat bevond. Er kwam een zweem van een glimlach op zijn gezicht.

‘Wel, wel, wat gooien ze hier nu binnen... dag Alex.’

‘Dag Pierre.’

Vandeveldde kwam niet zonder moeite overeind.

‘Mijn vrouw heeft mij een bon cadeau gedaan voor mijn verjaardag,’ blafte hij, ‘een weekend met haar naar de sauna, verdomme, dat verzin je toch niet.’

Hij schudde Bergrers hand. Keek hem even in de ogen maar zei niets.

Dan draaide hij zich naar Leroux.

‘Het slachtoffer had een zak over het hoofd, dus de kans dat hij daarmee verstikt is, acht ik reëel, maar meer ook niet.’

‘Het tijdstip van overlijden, dokter?’ vroeg Cavani.

‘Ik ben niet zo goed in kansberekening. Anders had ik allang de Euromillions gewonnen en konden jullie zelf de autopsie doen.’

Dat het meestal geen pretje was om met Vandeveldde te werken, was het understatement van het jaar, maar de man was ook professioneel genoeg om de grapjes indien nodig even achterwege te laten.

‘Zijn lichaamstemperatuur bedraagt 31 graden en er is al behoorlijk wat lijkstijfheid. Ik zou zeggen: heel waarschijnlijk tussen elf en twaalf vanochtend,’ gromde hij tegen niemand in het bijzonder, ‘voor preciezere informatie verwijs ik met plezier naar de autopsie. En ga er al maar van uit dat hij is omgekomen door verstikking.’

Hij pakte zijn koffertje, knikte naar Berger en liep naar de deur.

‘Morgenmiddag ligt hij op mijn snijtafel,’ riep hij. ‘Prettige dag nog.’

Ze keken een tiental minuten vluchtig rond. Daarna lieten ze hun collega's Mahdouli en Derijcke in de flat achter voor een grondig onderzoek en liepen weer naar beneden.

Op het trottoir vlak voor het flatgebouw stond een donkerblauwe bestelwagen geparkeerd. De leden van het team noemden die sinds jaar en dag de Moordbus: het voertuig vergezelde hen bij zowat alle moordonderzoeken en zat propvol tenten, regenkleding, verkeerskegels en verlichtingsapparatuur. Er was ook een werkruimte in uitgespaard met een tafel voor vier personen, stopcontacten en een eigen generator, zodat de chercheurs ter plaatse al aan hun werk konden beginnen.

Toen Cavani de deur wilde openen, kwam een man in een beschermend Tyvek-pak net uit het busje. Berger herkende Somville, het hoofd van het lab.

'Alles goed, Rudy?' vroeg Leroux.

Somville knikte. Hij was een wat oudere man met een rustige oogopslag en een krul in zijn mondhoek, waardoor het leek alsof hij altijd lachte.

'Ik moet helaas gaan,' zei hij, 'maar inspecteur Kepler heeft het voorlopige verslag. Ik heb haar onze eerste indrukken doorgegeven.'

De inspecteur zat aan het tafeltje in de Moordbus en tokkelde op een laptop. Ze keek niet op.

'Waarschijnlijk hoor je morgen al iets van me,' zei Somville.

'Het briefje dat bij het lichaam lag?' vroeg Berger.

'Ik heb jullie foto's doorgestuurd, die heeft Emma ook al op haar computer.'

Nu keek Kepler wel even op.

'André Michiels was huisarts, met de nadruk op was,' begon Kepler terwijl ze vluchtig door de resultaten liep die ze uit de bestanden had gehaald. 'Hij werkte als jonge dokter hier in Brussel, in Evere, en is daarna naar Antwerpen verhuisd.' Ze keek op haar scherm. 'In 2003 heeft hij zijn praktijk stopgezet,

hij was toen net vijftig geworden, naar de reden is het voorlopig gissen.'

'Waarom stopt een huisarts op zijn vijftigste met zijn praktijk?' vroeg Leroux.

Ze zaten met zijn vieren rond de krappe tafel.

Kepler keek niet-begrijpend naar haar chef.

'Dat zei ik toch net, dat we daar voorlopig alleen naar kunnen gissen?'

'Het was een retorische vraag, Emma,' zuchtte Leroux.

'Als jij het zegt. Daarna is hij uit Antwerpen naar Brussel teruggekeerd en woonde hij hier. Hij staat sinds mei 2003 ingeschreven in de gemeente Laken.'

'Strafblad?'

'Niets.' Ze tokkelde razendsnel op het toetsenbord. 'Zo wit als Persil. Het lab heeft zijn computer meegenomen. Misschien dat we daar nog iets op vinden, maar voor de rest...' Ze maakte haar zin niet af.

'Getrouwd, gescheiden?'

'Geen van beide.'

'Het briefje?' vroeg Berger.

Kepler draaide haar laptop naar haar collega's.

'Zo te zien identiek aan de briefjes die in Parijs en bij Cecile Meurisse zijn gevonden. Het lab moet het nog onderzoeken natuurlijk. Het lag dicht bij het lichaam, half onder de zitbank. Niet echt zichtbaar dus, maar ook niet verstopt.'

Ceci n'est pas un suicide. Het zag er inderdaad identiek uit, dacht Berger. Dezelfde woorden, hetzelfde schoolse handschrift als bij Magritte, als een prent-met-woord op een leesplankje.

Leroux wreef met zijn handen over zijn gezicht. Keek op zijn horloge.

'Mahdouli en Derijcke zijn boven in de flat nog wel even bezig, denk ik. Maak jij het verslag, Emma?'

Ze knikte.

‘Het is bijna halfnegen,’ bromde hij. ‘Genoeg voor vandaag, we gaan morgenochtend verder. Ochtendgebed om acht uur, zorg dat jullie fris en monter zijn.’ Hij keek Berger aan. ‘Ik houd je op de hoogte, Alex, goed?’

Berger knikte.

Hij doolde door zijn flat.

In de onderste lade van de diepvriezer vond hij nog een kant-en-klaargerecht, dat hij in de magnetron plofte en even later staand opat aan het aanrecht. Hij zag de berg vuile was liggen voor de machine in de badkamer en krabbelde op een briefje dat hij dringend naar het wassalon moest. Het was al minstens het derde briefje, hij was de tel kwijtgeraakt.

Een ex-schoonmaakster van een politicus, een Parijse galeriehoudster, een gepensioneerd huisarts.

En Magritte.

Hij probeerde zich te beperken in zijn wijnverbruik. Het tweeliterkratje naast zijn stoel in de woonkamer was nog halfvol. Daar doe ik het vanavond mee, dacht Berger, dat moet me lukken. Hij schonk een bescheiden glas in en dacht aan het gesprek met Vallaert van die middag. Hoe heette dat schilderij ook alweer dat Novak zo overstuur had gemaakt?

Hij haalde het kunstboek over de Belgische meesters uit het rek en begon erin te bladeren tot hij bij Magritte kwam. Het eerste wat hij zag, was *Het verraad der beelden*. Het doek met de pijp. Berger las de korte tekst die onder het schilderij stond.

‘Wat je hier ziet, wil Magritte zeggen, is geen reële pijp, maar een afbeelding van een pijp en dat is beslist niet hetzelfde. Deze kan niet worden gestopt en gerookt, maar ze kan wel wat anders: ze dwingt tot nadenken over het verschil tussen de realiteit en onze voorstelling van de realiteit.’

Berger nam een fikse slok en probeerde daarover na te denken, maar er kwam niets.

Hij bladerde verder in het boek tot hij bij het schilderij kwam waar Novak zo overstuur door was geraakt.

Hier heette het doek niet *De geliefden* maar *De minnaars*. Een man en een vrouw die elkaar kussen, maar hun monden raken elkaar niet omdat er een grijs doek tussen zit, een doek dat hun hoofden helemaal omzwachtelt zodat we hun gezichten niet kunnen zien. De man draagt een donker pak en een das, de vrouw een bruin, mouwloos jurkje.

Camille had er zo eentje, viel hem opeens te binnen.

Niet doen, Alex.

Ze hadden ook de juiste lengte, allebei, zag hij nu. Hij was vijftien centimeter groter dan Camille en als ze elkaar kusten, moest zij haar hoofd omhoog richten om bij zijn mond te kunnen, net als de vrouw op het schilderij.

Hij ademde diep in en uit en concentreerde zich op de tekst die bij het doek stond.

De minnaars, een werk uit 1928. Hier worden de geliefden omsluiert door een doek dat hun gezichten van elkaar afschermt, maar hen tegelijk dicht bij elkaar houdt. Het doek om hun hoofden verhindert hun intieme moment. Hun passie wordt uiteindelijk hun eenzaamheid.

Ja, dacht Berger.

Hun passie wordt uiteindelijk hun eenzaamheid.

Beter dan dat had ik mijn eigen leven niet kunnen omschrijven.

Tegelijk zien sommigen in het doek om hun hoofden ook een lijkwade. Een omhelzing tot in de dood dus, ging de tekst verder.

Hij slikte. Met een ruk klemde hij zijn handen rond het zware boek en gooide het door de kamer. Het belandde met een doffe klap tegen de muur.

Jouw dood zal niet alleen Camille en mezelf bevrijden, Novak. Ze bevrijdt ook jou.

Ze bevrijdt ons allemaal, klootzak.

Hij liep naar de slaapkamer en opende haar kleerkast. Dat deed hij wel vaker, maar dit keer zocht hij naar het bruine jurkje dat hij op het schilderij had gezien. Hij vond het nergens.

Uit de lade onder haar jurken haalde hij lukraak een van haar sjaals. Het was een donkerbruin, zijden exemplaar bedrukt met een afbeelding van gouden kettingen bezet met edelstenen.

Berger sloeg de sjaal om zijn hals, daarna over zijn gezicht.

Hij ging op zijn rug op het bed liggen, drapeerde de sjaal opnieuw over zijn gezicht en knoopte hem achteraan op zijn hoofd vast, zo strak als maar kon.

Hij kon nog ademen, zij het heel moeizaam.

Zijn neus zat vol van Camille, vol van haar geur. Citrusvruchten. Kamperfoelie. Een zweem van hyacinten.

Toen hij wat duizelig werd, dacht hij: Ja, zo moet het. Zo zal het gaan. Eerst moet Novak weg, en daarna ga ik uiteindelijk rusten. Haar sjaal rond mijn hoofd gebonden en langzaam wegglijden en het laatste, het allerlaatste waarvan ik me bewust zal zijn, is haar geur.

Dichter bij jou kom ik niet.

Hij hijgde lichtjes toen hij de sjaal losmaakte. Veegde zijn ogen droog. Bleef een tijdje naar het plafond liggen staren. Dacht nergens aan.

Later op de avond liep hij door de flat met een glas wijn in zijn hand en met het sjaaltje losjes rond zijn hoofd. Af en toe rook hij er aan, met dezelfde intensiteit waarmee hij vroeger aan haar hals rook. Het was zijn ritueel geweest telkens als ze het huis uitging. Een kus in haar hals, en zachtjes haar geur opsnuiven.

Hij zag haar opeens in de deuropening staan, de dag voor de aanslagen. Ze had haar weekendtas in haar rechterhand. Met haar linker ging ze door haar haren. Wat had hij gedaan, toen?

Hoe hadden ze afscheid genomen? Berger nam een slok, liep naar de woonkamer en tuurde door de jaloezieën naar buiten.

Ik heb haar in mijn armen genomen, dacht hij. Ik heb haar een knuffel gegeven en haar parfum geroken toen ik haar in haar hals kustte, net als altijd. En Camille had gelachen en iets gezegd. Maar wat?

Berger pijnigde zijn hersens en toen wist hij het opeens weer: ze had hem lachend een standje gegeven omdat hij naar zijn werk moest vertrekken en nog in zijn onderbroek stond.

Zo was het altijd gegaan. Hij was altijd als een van de eersten op kantoor geweest, behalve wanneer Camille er 's ochtends niet was, dan kwam hij moeilijk op gang. Zonder haar was hij 's ochtends traag, inefficiënt.

Kleed je aan, liefje, had ze gezegd, anders moet je je weer zo haasten. Ik bel je als ik in het Gare du Nord ben, goed?

Dat had ze gezegd en ze had hem ook gebeld. Het was een kort telefoontje geweest. Ze had een straatmuzikant gezien net buiten het station en de man had haar doen glimlachen. Camille werd altijd vrolijk van straatmuzikanten.

Tot morgen, had ze gezegd.

Bisous, à demain.

Dat was hun voorlaatste gesprekje geweest, al wisten ze dat beiden natuurlijk niet.

Het laatste was toen hij haar vertelde dat hij zijn ticket naar zaterdagochtend moest omboeken.

En ten slotte heeft ze mij nog één keer proberen te bellen, dacht Berger, terwijl hij zijn glas bijvulde uit een nieuw kratje dat hij uit de keuken had gehaald.

Vrijdag 13 november om 21.17 uur, acht minuten voor haar dood, en ik zal nooit weten wat ze me toen nog wilde zeggen.

Ze was in Le Carillon. Ze wilde net met Chloë naar buiten lopen, haar vriendin en verstokte rookster Chloë, de vrouw die geen kwartier zonder een sigaret kan.

En ineens wist Berger hoe hij achter de waarheid kon komen.

Hij stond als bevroren in het midden van de woonkamer toen de simpele oplossing hem in het gezicht staarde en hem uitlachte omdat hij er nu pas op kwam: Chloë was bij haar geweest toen ze hem probeerde te bereiken.

Hij zag de hele scène voor zich. Hoe Camille hem in de bar probeerde te bellen terwijl Chloë ongeduldig wachtte om samen naar het terras te gaan. Chloë zou haar gevraagd hebben naar wie ze belde, toch? Camille zou het haar gezegd hebben. Ze had geen antwoord gekregen en afgedrukt zonder een bericht in te spreken en toen waren ze samen naar buiten gelopen. Hoelang had ze dan nog te leven, een minuut of vier, vijf? Ze was bij Chloë op het trottoir voor de bar gaan staan.

Een paar minuten, ten hoogste.

En in die paar minuten zou ze haar vriendin gezegd hebben waarom ze hem had willen bellen. Dat was logisch, niet? Dat deden vriendinnen toch?

Berger liep naar het kleine bureautje in de hoek van de woonkamer. Hij zocht en vond het nummer van Chloë in het aantekenboekje van Camille.

De eerste keer was hij zo zenuwachtig dat hij het verkeerde nummer intoetste. Hij excuseerde zich en probeerde opnieuw.

Hij belde Chloë drie keer die avond, maar er werd niet opgenomen.

Hij sprak geen boodschap in.

‘Evere,’ zei Lucas Leroux aan de telefoon.

Hij hoestte, snoot zijn neus.

‘Als ik nu ziek word, dan sta ik niet in voor de gevolgen.’

Zijn stem klonk rauw.

‘Je bent al ziek, volgens mij,’ antwoordde Berger.

Het was elf uur ’s ochtends en Berger wachtte in het was-salon tot het hoofdprogramma was afgelopen.

Het was geen wilskracht geweest waardoor hij met een overvolle mand wasgoed tot hier was gekomen. Het was pure noodzaak: hij had die ochtend gezien dat hij in zijn kast geen enkele trui meer had. Telkens een nieuwe kopen leek een aantrekkelijke gedachte, maar financieel niet haalbaar, dus het wassalon bleek de enige optie. Tot zijn grote opluchting viel het allemaal wel mee: niemand bemoeide zich met hem, de gebruiksaanwijzing van de apparaten was duidelijk en op een stoel zitten en naar een roterende wastrommel kijken, had iets rustgevends.

‘Evere, dus,’ zei Berger.

‘Het is gewoon zielig, dat is het.’ Leroux hoestte weer en dit keer langdurig. ‘Het is zelfs minder dan een toevalligheid, als je het mij vraagt.’

‘En het rijmt niet met Parijs, met Claire Collinet. Tenminste, voor zover we weten.’

‘Het rijmt nergens mee,’ foeterde de commissaris.

In hun onderzoek naar het leven van André Michiels was het team die ochtend op een overeenkomst gestuit. De man was huisarts in de Brusselse gemeente Evere, tot hij in 1981 naar het Antwerpse verhuisde. Ook Cecile Meurisse had in Evere

gewerkt, zo bleek: voor ze als huishoudster bij de politicus ging werken, was ze schoonmaakster in een lagere school in Evere. En ook zij was in 1981 vertrokken.

Maar er was geen enkel verband met de dode galeriehoudster en ze hielden het op een van die bizarre toevalligheden die ieder van hen al wel eens was tegengekomen bij een moordzaak. De enige meevaller, als je dat zo kon noemen, was de melding van het lab dat de bij Michiels gevonden DNA-sporen zonder enige twijfel van John Novak waren.

‘En nu?’ vroeg Berger.

‘Koppig doorgaan,’ zei Leroux. ‘Als je maar lang genoeg aan de boom schudt, valt er op een dag wel iets naar beneden, zei mijn eerste baas altijd. Met zulke clichés troost ik me dan maar.’

‘Wanneer is de autopsie op Michiels?’

‘Over een halfuur, ik vertrek zo dadelijk.’

‘Ik hoor het, je wilt zo veel mogelijk mensen rondom je besmetten.’

‘Over het lijk maak ik me geen zorgen en over dokter Vandeveldt evenmin.’

‘Vind je het goed dat ik wat rondneus in Evere?’ vroeg Berger. ‘Dat ik wat met oudere mensen praat, eens hoor wat ze nog weten over die periode?’

‘Met plezier.’ Leroux niesde. ‘Mahdouli ligt ziek thuis en Kepler zit weer de hele dag op de rechtbank om te getuigen in een proces. Ik kan alle hulp gebruiken.’

De kerk van Evere was opgetrokken uit witte zandsteen en ze was gewijd aan de heilige Vincentius, las Berger op een bordje voor het kerkplein.

Hij had zijn auto iets verderop geparkeerd en was naar de kerk gelopen zonder goed te weten waarom. Het was drie uur 's middags, hij had al een tijdje door de hoofdstraten van het centrum gedwaald, maar het was koud en het miezerde, en

er waren erg weinig mensen op straat. De enkele passanten die Berger had kunnen aanspreken, waren of veel te jong of te wantrouwig om met hem te praten. Een vrouw die bij de bakker naar buiten kwam en die hij benaderde, had hem zo angstig aangekeken, dat Berger terugdeinsde en zich had verontschuldigd.

Aan de zijkant van de kerk hingen enkele informatieborden onder een afdakje en voor een van die borden stond een oudere vrouw. Ze maakte net een blad vast toen ze Berger opmerkte. In tegenstelling tot de vrouw bij de bakkerij keek deze hem aan met een open, onderzoekende blik.

Hij knikte en ging naast haar staan.

Kerstspel De heilige Vincentius en de ziekenzorg *vrijwilligers gezocht!!*, las Berger. *Zich wenden tot Emilie Dupont.*

De vrouw keek hem nog steeds aan en nu was haar blik lichtjes geamuseerd. Ze was jonger dan hij gedacht had, zag Berger nu terwijl hij haar gezicht bestudeerde, hij schatte haar achteraan in de zestig.

‘U komt me niet vertellen dat ik u als vrijwilliger mag noteren, denk ik,’ zei ze. Haar stem klonk zacht en hoog. Ze droeg een lange, vormloze winterjas met dikke lagen bont op de kraag.

‘Nee, mevrouw Dupont, daar moet ik helaas voor passen.’

Ze knikte alsof ze dat antwoord had verwacht.

‘Woont u al lang in Evere?’ vroeg Berger.

‘Ik ben hier geboren. In 1949, dan hoeft u al niet meer te gokken naar mijn leeftijd.’ Ze rolde een bundeltje papieren op en deed er met een geroutineerd gebaar een elastiekje om. ‘Waarom wilt u dat weten?’

‘Ik zoek informatie over een dokter die hier zijn praktijk heeft gehad. Dokter Michiels, André Michiels. Hij is hier vertrokken in 1981.’

De verandering in het gezicht van de vrouw was opmerkelijk. Van het ene moment op het andere kwam er een soort sluier over haar, een sombere boosheid die haar ogen kleiner

maakte en haar mond transformeerde tot een dunne, grim-mige streep.

‘U wilt iets weten over dokter Michiels,’ zei ze snibbig. Ze had het woord ‘dokter’ bijna uitgespuwd.

‘Ja, dat zou...’

‘Bent u journalist?’

‘Nee, dat ben ik niet, ik...’

Ze snauwde.

‘Ik heb u niets te vertellen over André Michiels! Niets!’

De vrouw was niet alleen boos, zag hij, ze was ook ontdaan. Ze was geschokt.

Ze draaide zich bruusk om en ging weg zonder nog een woord te zeggen.

Een kwartier later vond hij een geschikte kroeg.

De Zwaluw was een café, maar tegelijk ook een soort cultuurhuis voor senioren. Achteraan was een zaaltje voor evenementen. *Twaalfde Zwaluwquiz!* hing er op de deur naar het zaaltje, in grote hanenpoten.

In een hoek van het café zaten drie oudere mannen in rood-zwarte wieleroutfit. Op hun borst stond BMC, in grote letters. Ze hadden alle drie een biertje voor hun neus.

Berger bestelde er zelf een bij de barman, keek om zich heen en ging dan aan een tafeltje zitten naast een man die op zijn dooie gemak door een krant bladerde. Hij las niet echt, zag Alex, hij bladerde en keek en knikte af en toe, alsof hij het nieuws niet echt verrassend meer vond. Hij was ergens in de zeventig, een trotse oude man met mooi, spierwit haar en een dun brilletje op zijn neus. Hij had een kopje koffie voor zich staan.

‘Hebt u een ogenblikje?’

‘Waarom?’

Het klonk niet uitnodigend, maar ook niet nors. Hij liet de geopende krant op zijn tafeltje liggen en vouwde zijn handen.

Berger besloot om het anders aan te pakken.

‘Ik werk voor de politie,’ zei hij. ‘We doen onderzoek naar het verleden van André Michiels. Hij was huisarts, hier in Evere.’

De man knikte.

‘Kende u hem?’

Hij antwoordde niet, maar stelde zelf een vraag:

‘Waarom wilt u dat weten?’

Berger nam een slok.

‘Dat zei ik u al. We doen onderzoek naar zijn verleden.’

‘Is er iets met hem gebeurd, dan? Of heeft hij iets gedaan?’

Toen de man geen antwoord kreeg, stak hij opeens zijn hand uit naar Berger.

‘Pletinckx. Bernard Pletinckx, aangenaam. Ooit vastgoedmakelaar maar nu toch al tien jaar met pensioen.’

Hij vouwde zijn handen weer boven zijn krant.

‘Ben ik de eerste met wie u hierover spreekt?’

‘U bent de tweede met wie ik probéér te praten,’ zei Berger nogal kortaf. ‘Daarnet bij de kerk vroeg ik een oudere dame om...’

‘Ah,’ zei Pletinckx met een begrijpende glimlach, ‘dan hebt u waarschijnlijk Emilie ontmoet.’

Berger knikte.

‘Oké,’ zei de man zacht. Hij dacht even na. ‘Om bij het begin te beginnen: er zijn altijd geruchten geweest over dokter Michiels en ik heb er nooit veel geloof aan gehecht.’

‘Wat voor geruchten?’

‘Dat hij wat te ver ging met sommige patiënten. Jonge patiënten, vooral.’

‘Jongens,’ zei Alex.

‘Met jongens, ja.’ Hij zuchtte. ‘Ik heb dat nooit goed begrepen. Michiels was onze huisarts, van mijn gezin bedoel ik. Niemand van ons, ook onze zoon niet, heeft ooit geklaagd over hem. Integendeel, Michiels was een heel jonge arts, ik denk

dat hij pas eind twintig was toen hij hier begon, en hij schoot goed op met de jeugd. Maar op een bepaald moment hebben enkele ouders een klacht ingediend. Ze beweerden dat hun kinderen door hem waren aangerand, zowel bij huisbezoeken als in zijn spreekkamer.'

'Dat zijn zware beschuldigingen.'

Pletinckx keek hem ernstig aan. 'Emilie Dupont was een van die ouders. Zij was diegene die ermee begonnen is, in feite. Iedereen had veel begrip voor haar verdriet, hoor.'

'Hoe bedoelt u?'

'Haar zoon heette Philippe. Hij was in behandeling bij Michiels. Hij heeft zich voor een trein gegooid toen hij elf jaar oud was. Emilie heeft dat nooit kunnen verwerken.'

Berger zweeg.

'De jongen gedroeg zich altijd nogal vreemd, hij was nogal... labiel, zo zouden we dat vandaag zeggen, denk ik. Mijn zoon noemde hem destijds "een rare", hij zat met hem in de klas.'

Hij nam zijn kopje, zag dat het leeg was en zette het weer neer.

'Emilie heeft zijn zelfmoord nooit kunnen plaatsen. Volgens haar had Michiels haar zoon meermaals misbruikt en was hij daardoor getraumatiseerd. Ze begon toen een ware kruistocht, en enkele vriendinnen met kinderen zijn haar gevolgd, en voor we het wisten hadden we de politie aan onze deur die kwam vragen of we ooit iets hadden meegemaakt met de arts, of er bepaalde zaken gebeurd waren.'

Pletinckx haalde zijn schouders op.

'In ieder geval: er is toen geen bewijs gevonden, maar u weet wat roddels en geruchten kunnen doen. Zijn positie hier was onhoudbaar geworden en hij is kort daarna verhuisd.'

Hij wenkte de barman, hield zijn lege kopje koffie omhoog en vroeg Berger: 'Drinkt u nog iets van mij?'

'Nog een biertje, dank u.'

Ze wachtten op hun bestelling en toen ze die kregen, gaf Berger de man ruim de tijd om de suiker door zijn koffie te roeren en een eerste slok te nemen.

'Zegt de naam Cecile Meurisse u iets?'

De man dacht na, schudde dan langzaam het hoofd.

'Nee, dat zegt me niets...'

'Ze was schoonmaakster in de lagere school, hier in Evere.'

Nu knikte Pletinckx enthousiast.

'Ja, ik zie haar zo weer voor me, maar ik was haar naam helemaal vergeten. Cecile! Goh, waar is de tijd.' Hij spreidde zijn handen en zei: 'Mijn toenmalige echtgenote gaf les op dat schooltje, vandaar.' Hij bleef nog even glimlachen, keek toen opnieuw naar Berger. 'Waarom vraagt u eigenlijk naar haar?'

'U hebt haar niet persoonlijk gekend, neem ik aan?'

'Nee. Mijn ex ook niet, hoor. Het was gewoon iemand die er altijd was. Ze hield ook het huis van Michaux schoon, van de directeur.'

Voor Berger kon reageren, stak hij zijn vinger naar hem uit en zei triomfantelijk: 'Eric Michaux, natuurlijk! Dat is iemand met wie u moet gaan praten! Hij en dokter Michiels waren boezemvrienden. Hij heeft nooit in die geruchten geloofd. Meer zelfs, toen Michiels beticht werd, heeft Michaux hem uit alle macht verdedigd, dat weet ik uit goede bron.'

'Woont hij nog in Evere?'

'Nee. Ik hoorde onlangs nog iemand over hem praten, ik denk dat hij in een verzorgingstehuis zit, in Ukkel als ik me niet vergis.' Hij dacht na. 'Hij moet nu, wat... ver in de zeventig zijn, denk ik.' Hij keek Berger aan en voegde er nogal stilletjes aan toe: 'Net als ik, dus.'

'Wat maak je er zelf van?' vroeg Leroux.

Berger zat in de auto met zijn telefoon aan zijn oor. Hij staarde afwezig naar de drie senioren in wieleroutfit die lichtjes wankelend uit het café kwamen en hun racefiets grepen. Het

was na vijf uur en donker ondertussen. Een van hen deed een armband met flikkerende ledlampjes om.

‘Ik weet het niet. Ik bedoel, ik weet niet of de man écht aan jongens heeft gezeten of niet. Maar Novak heeft hem vermoord en daar moet hij een goeie reden voor hebben gehad.’

‘Wil je niet even binnenwippen, hier?’ vroeg de commissaris. ‘Ik weet wat we afgesproken hebben, maar je zou me er een plezier mee doen. Even verslag uitbrengen en de violen gelijkstemmen. Het hoeft niet lang te duren.’ Hij hoestte blaffend.

‘Je bent echt ziek, Lucas.’

‘Ik weet het.’ Leroux hijgde.

‘Ik zal even langslopen,’ zei Alex.

Al bij al hadden ze voorlopig weinig om op te bouwen, bleek al snel. Met Kepler in de rechtbank en een zieke Mahdouli waren het alleen Leroux, Derijcke en Cavani die het werk deden.

‘Ik hoop dat mijn voorgevoel me bedriegt,’ zei Cavani. ‘En mijn voorgevoel zegt me dat dit met kleine jongens te maken heeft.’

Berger had verslag uitgebracht van zijn gesprekken in Evere. Leroux neigde naar de nuchtere analyse van de man in het café, de inspecteur daarentegen huldigde het ‘waar rook is, is vuur’-principe, al moest ze ook wel toegeven dat er in dit geval heel weinig rook te bespeuren viel.

‘Hij heeft meer dan twintig jaar lang als huisarts in Antwerpen gewerkt,’ merkte inspecteur Derijcke op, ‘en er is in die tijd geen enkele klacht tegen hem geweest. Geen enkele. Dat zegt toch iets?’

‘Ik hoop het,’ zei Cavani.

Ze droeg een jeans met grote scheuren, een wit T-shirt met de boodschap ‘cupcakes are cheaper than therapy’ en zwarte combatboots die niet zouden misstaan bij de paracommando’s.

‘In ieder geval hebben we de gegevens van die klacht uit 1981 teruggevonden,’ zei ze. ‘Ze is inderdaad geseponeerd bij gebrek aan bewijs.’

‘Vergeet zijn computer niet,’ mompelde inspecteur Derijcke.

Het lab had gemeld dat ze voorlopig geen enkele aanwijzing van illegale foto’s of opnames hadden gevonden. Michiels had een aantal oude seksfilms op zijn harde schijf staan, eerder pikante komedies uit de jaren zeventig, veel borsten-en-billenwerk maar geen porno.

‘Als hij zich destijds echt vergrepen heeft aan kinderen, dan zouden we iets teruggevonden hebben. Een pedofiel die op zijn 28e jongens betast en dan de rest van zijn leven zelfs geen fotootje meer bekijkt, dat kan gewoon niet.’

‘Emma heeft voor ze naar de rechtbank vertrok ook nog zijn bankgegevens binnengekregen,’ voegde Leroux er met piepende adem aan toe. ‘Zijn ouders hebben hem zijn flat en een kleine erfenis nagelaten, en hij heeft zijn Antwerpse praktijk in 2003 verkocht voor 420.000 euro. Blijkbaar voldoende om van te leven, want hij had zo te zien geen andere inkomsten.’

Leroux hoestte zo langdurig dat Berger op zoek ging naar een bekertje water voor hem. Hij dronk er gulzig van.

‘Verdomme toch,’ kraste hij, ‘ik mag echt niet ziek worden.’

‘Ik val in herhaling, Lucas, maar je bent het al.’

Leroux wuifde zijn opmerking weg.

‘Zijn uitgavenpatroon is op het randje van saai,’ ging hij verder terwijl hij door een stapeltje papier ging en er twee documenten uithaalde. ‘Michiels gaf zo goed als nergens geld aan uit, behalve aan reizen en fotomateriaal. Hij deed gemiddeld drie reizen per jaar. Dit jaar waren dat de Azoren, de Rocky Mountains in de Verenigde Staten en Fins Lapland.’

‘Veel shoppen zal daar niet bij geweest zijn,’ zei Cavani.

‘Het waren natuurreizen. Dat spoort ook met de resultaten van de huiszoeking die Derijcke en Mahdouli hebben

gedaan. Ze hebben tientallen fotoboeken gevonden in zijn flat, vele duizenden foto's, maar alleen maar dieren en vogels. Geen landschappen, geen mensen, geen gebouwen. Dieren en vogels.'

Ze kwamen niet verder.

Het was over zessen toen Berger inspecteur Derijcke even apart nam.

'Kan het zijn dat we ons helemaal vergissen? Dat er geen verband is?'

Derijcke keek sceptisch.

'Waar heb je het eigenlijk over?'

'Hij heeft die twee vrouwen verdronken en Michiels doen stikken, alle drie met een zak over het hoofd. Je vertelde over Magritte en zijn moeder, over haar zelfmoord en over die nachtjapon die over haar hoofd hing. Kan het zijn dat we daar te veel achter zoeken?'

De inspecteur glimlachte.

'Ja, dat is inderdaad mogelijk.' Hij spreidde zijn handen, duidelijk in zijn nopjes nu Berger ondubbelzinnig een beroep deed op zijn kennis. 'Magritte zelf was het daar om te beginnen al niet mee eens. Hij heeft altijd ontkend dat al die bedekte gezichten simpelweg terug te brengen waren tot zijn jeugdtrauma.'

'Wat waren ze dan volgens hem?'

Derijcke haalde zijn schouders op.

'Een mysterie. Vergeet niet dat je het over het surrealisme hebt, Alex. Volgens Magritte riepen zijn schilderijen het mysterie van het leven op, en het mysterie is per definitie ongrijpbaar.'

Hij zag dat dit te abstract was voor Berger en zocht naar iets dat een beetje tastbaarder was.

'Kijk, in Magrittes jeugd waren de boeken en films over Fantomas waanzinnig populair. Fantomas was een gemaskerde

held, niemand kende zijn identiteit, want hij had een soort doek over zijn hoofd. De surrealisten waren weg van de boeken omdat er veel zwarte humor en bovennatuurlijke elementen in zaten. Om maar te zeggen: we moeten voorzichtig zijn met interpretaties...'

Opeens moest Berger zich vastgrijpen aan een stoel. Hij duizelde hevig.

'Ho maar!' riep Cavani geschrokken. Ze kwam bij hem staan en keek hem onderzoekend aan. 'Mag ik je vragen wat en hoeveel jij vandaag gegeten hebt?'

'Niet veel.'

'Kom,' zei ze ferm. Ze stak haar arm door de zijne en liep met hem naar de kantine.

Het broodje dat Cavani hem opgedrongen had, was klef en smaakte naar karton. Hij had het voor de helft opgegeten en duwde het voorzichtig van zich weg.

'Geef maar, hoor,' zei de inspecteur. 'Ik eet de rest wel op.'

Ze at met smaak.

Hij bekeek haar en beseftte dat hij zowaar glimlachte.

'Er is iets dat ik je nog nooit gevraagd heb,' zei Alex.

Ze veegde haar mond af en keek hem aan.

'Waar koop je die waanzinnige T-shirts eigenlijk?'

Ze lachte zo luid dat de weinige aanwezigen in de kantine opkeken.

'In een leuk winkeltje in mijn buurt,' zei Cavani. 'Ik kan ze online kopen, hoor, dan zijn ze een stuk goedkoper, maar ik vertik het. Als we alleen nog via het internet shoppen, dan hebben we binnenkort geen leuke winkeltjes meer.'

'Dat zou je erg vinden, denk ik,' zei Berger.

Ze keek hem fronsend aan.

'Meneer maakt een grapje. Dat zou een regelrechte ramp zijn.'

Ze liepen net de teamkamer binnen toen Leroux de telefoon neerlegde. Hij zag er plotseling een stuk minder ziek uit.

‘Dat was Saskia van de “antecedenten”.’

Zoals in andere grote steden konden de teams van de Brusselse Moordbrigade een beroep doen op een afdeling Moraliteitsonderzoek. De afdeling heette in het jargon ‘de antecedenten’ en bestond in feite uit twee dames die voor iedere moordzaak de verdachte en het slachtoffer zo grondig mogelijk in kaart brachten. Ze stelden uitgebreide profielen op, zochten alles uit over vroegere vrienden tot vakantiebaantjes op de middelbare school, en gaven hun resultaten daarna door aan het onderzoeksteam.

‘Ik had om een extra check gevraagd voor Novak, alles wat direct of indirect met Evere te maken kon hebben. Hij is naar datzelfde lagere schooltje geweest. Weliswaar maar twee jaar, tot zijn twaalfde, maar toch.’

‘Het schooltje waar Cecile Meurisse schoonmaakster was,’ zei Derijcke. ‘Dat begint steeds minder toeval te lijken, toch?’

‘Alles komt samen, daar,’ zei Berger. ‘In Evere, bedoel ik. Michiels was er huisarts, Cecile Meurisse maakte er schoon, Novak ging er naar school.’

‘Het spijt me als ik zoals altijd voor stoorzender speel,’ kwam Cavani tussen, ‘maar Novak zat er nauwelijks twee jaar op school en Claire Collinet is een Parisienne. Sorry, hoor.’

‘We moeten met die schooldirecteur spreken,’ zei Berger. ‘Die Eric Michaux. Laten we hopen dat de man nog helder genoeg is.’

‘Waar is dat verzorgingstehuis?’ vroeg Cavani hem. Ze had haar vingers al boven haar toetsenbord.

‘Ukkel. Tenminste, dat dacht die man in het café.’

‘Er zijn er twee in Ukkel,’ zei ze terwijl ze op haar scherm keek. ‘Ik zal er even naar bellen.’

Eric Michaux verbleef in Résidence Bougainville, een verzorgingstehuis aan de Waterlooosesteenweg, pal tegen het Terkamerenbos. ‘Al meer dan vier jaar,’ had de mevrouw aan de telefoon verteld. Op de vraag naar de reden voor haar nieuwsgierigheid, had Cavani niet geantwoord.

De inspecteur en Berger waren in het drukke avondverkeer op weg naar Ukkel.

‘Mag ik je een nogal persoonlijke vraag stellen?’ vroeg Cavani.

‘Liever niet.’

Ze concentreerde zich op het verkeer.

Hij zuchtte.

‘Doe maar, Sara. Zolang ik niet hoeft te antwoorden.’

‘Zie je jezelf nog terugkomen, ooit? Na dit... na deze zaak, bedoel ik?’

Ze haalden een oude, gedeukte Peugeot 306 in, dezelfde wagen als Novak in Parijs had laten staan. Achter het stuur zat een vrouw met een hoedje op, kaarsrecht, met haar hoofd dicht tegen de voorruit.

‘Nee. En trouwens, het zou sowieso niet kunnen. Ik heb mijn ontslag ingediend.’

‘Maar stel dat...’

‘Ik denk het niet, Sara.’

De rest van de rit werd er gezwegen.

‘Ik vrees dat er een probleempje is,’ zei de dame die hen in de hal van het verzorgingstehuis begroette.

Ze was groot en slank en ergens begin vijftig. Ze droeg een donker broekpak met op de revers een juweeltje in de vorm van een bloem. Net daarvoor had ze zich voorgesteld als Nathalie Devreese, de nachtmanager.

‘Meneer Michaux is niet in zijn kamer. Ik heb het daarnet nog even gecheckt, hij is nog niet terug.’

‘Terug waarvan?’ vroeg Cavani.

‘Van zijn dagelijkse wandeling. Hij gaat iedere dag op hetzelfde uur wandelen en hij is ook altijd rond dezelfde tijd weer terug. Ik vind het vervelend, maar...’

‘Wanneer gaat hij wandelen?’

‘Om halfvijf, altijd, iedere dag.’ Ze glimlachte nerveus. ‘Een uur later is hij dan terug en meestal geen minuut vroeger of later. De andere bewoners maken er altijd grapjes over. Meneer Michaux is een heel gedisciplineerd man.’

Inspecteur Cavani begreep iets niet en schudde langzaam haar hoofd.

‘Ik heb u toch aan de lijn gehad, niet?’ vroeg ze de vrouw.

‘Dat klopt.’

‘Dat was rond halfzeven, zoiets. Toen moest hij toch al lang terug zijn? Waarom hebt u daar niets over gezegd toen ik u belde?’

‘Omdat ik het niet wist,’ zei Devreese ernstig. ‘Ik ben om zes uur begonnen, ik ging ervan uit dat iedereen al lang binnen was.’

Berger wilde iets zeggen, maar de vrouw stak haar hand op.

‘Als u me even toestaat...’ Ze zuchtte. ‘Ik heb mijn collega gebeld net voor jullie arriveerden. Normaal lossen we elkaar af om zes uur, maar ze moest er iets vroeger vandoor. Ze heeft Michaux niet zien binnenkomen, maar ze heeft er verder geen aandacht aan besteed. We hadden een lek op de eerste verdieping en er liepen hier voortdurend werkmensen in en uit...’

‘Ik wil graag zijn kamer even zien,’ onderbrak Cavani haar.

Berger bleef in de deuropening staan terwijl Cavani een oppervlakkige check van de kamer deed. Het was geen grote ruimte maar alles zag er een stuk luxueuzer uit dan in het rusthuis waar zijn moeder verbleef.

De manager stond in de gang te wachten. Ze hield haar handen samen en krabde met de nagel van haar duim over de rug van haar andere hand.

Enkele minuten later kwam Cavani de kamer uit.

‘Kent u hem goed? Eric Michaux?’

‘Nogal, ja. Ik heb de afgelopen jaren altijd dagdienst gedaan, we hebben een goed contact.’

‘Heeft hij een gsm bij zich? Ik heb er in zijn kamer geen gevonden.’

‘Nee, hij heeft een hekel aan die dingen.’

‘Shit,’ zei Cavani.

De nachtmanager schrok.

‘Denkt u dat er iets aan de hand is, dan? Ik begrijp niet goed waarom...’

‘Hij gaat altijd klokvast wandelen, zei u,’ onderbrak Berger haar. ‘Heeft hij dan misschien ook een vaste route?’

Nathalie Devreese knikte. Ze was geschokt, zag hij.

‘Ja, die heeft hij. Hij wandelt altijd in het Terkamerenbos, hier tegenover. Hij loopt tot aan de grote vijver en dan weer terug.’

Ze waarschuwden de lokale politie en brachten verslag uit bij Leroux.

Dan staken ze de straat over en liepen het bos in.

Het Terkamerenbos is een grote, groene long die tot diep in het zuidoosten van de stad doordringt en doorkruist wordt door enkele drukke uitvalswegen. Berger en Cavani staken zo’n weg over en bleven aan de overkant staan.

‘Dit is de Dianalaan,’ zei Cavani terwijl ze in het foldertje keek dat Devreese haar meegegeven had. ‘Als we hier naar rechts gaan, komen we uiteindelijk bij de vijver uit.’

Alex reageerde niet.

‘Is hij het, denk je?’ vroeg ze. ‘Is het Novak?’

Hij knikte.

‘Ja, het is Novak. En we zijn te laat.’

Een uur later, toen ze samen met een tiental agenten en speurders met honden de omgeving van de grote vijver uitkamden, vonden ze in een flauwe bocht van een bospaadje een zakdoek en, een meter verderop, een bril met gouden montuur. Een van de benen van de bril was afgebroken.

Het was wel degelijk de bril van Eric Michaux, bevestigde de diep geschokte nachtmanager van het tehuis.

‘Je ziet er niet bepaald patent uit.’

‘Ik weet niet eens wat dat wil zeggen.’

Smits tuurde over zijn leesbrilletje naar zijn patiënt.

‘Je ziet er slecht uit, Alex. Uitgeput.’

‘Ah. Ja, zo voel ik me ook.’ Hij staaarde naar de muur tegenover hem. ‘Ik heb weinig geslapen.’

Het was vrijdagochtend. Zijn sessie bij de psychiater was al een kwartiertje aan de gang, maar echt veel had Berger nog niet gezegd. Ze zaten op de lage, witleren bank in een hoek van de praktijk.

‘Camille?’

Berger knikte.

Toen hij vannacht wakker werd, zat ze boven op hem. Ze zei niets, ze keek hem niet beschuldigend aan, ze bloedde zelfs niet.

Ze huilde.

Het was de eerste keer sinds haar dood dat Berger haar zag huilen en het voelde alsof iemand zijn hart uit zijn borstkas rukte.

Hij wilde haar bij haar schouders vastnemen en haar tegen zich aan trekken, haar troosten, maar zijn armen weigerden dienst en hij kon alleen maar kijken naar zijn huilende vrouw die in een wit boetekleed boven op hem zat.

Toen voelde Berger nog een aanwezigheid.

Hij probeerde zich op te richten, maar zijn lichaam bleef stil en doods en hij moest het zoals steeds doen met een gevoel, een vermoeden.

Iets hield zich verborgen in een hoek van de kamer.

Hij probeerde te praten. De woorden vloeiden dik en traag uit zijn mond, als stroop.

‘Ga weg, Novak.’

Toen kwamen de bekende geluiden, alsof het monster zich tot nu had stilgehouden. Het raspende, dreigende gehijg, het geschuifel over de vloer.

Camille snikte.

Berger bestudeerde haar gezicht. Nu pas zag hij de angst in haar ogen en beseftte hij dat ze huilde omdat het monster er was. Ze huilde omdat ze bang was.

Hij brak opnieuw. Hij wou haar zo verschrikkelijk graag in zijn armen nemen en haar troosten, hij wou haar zeggen dat ze niet, nooit meer, bang hoefde te zijn. Hij wou haar laten voelen dat hij er was voor haar, dat hij haar zou beschermen tegen het Kwade, dat hij haar dit keer niet in de steek zou laten.

Om vier uur ’s ochtends werd hij wakker.

Camille en Novak waren weg.

Berger was leeg, uitgewrongen.

‘Misschien moeten we je medicatie aanpassen,’ zei Smits. ‘Wat neem je nu? Ik zou in je dossier kunnen kijken, maar ik ben te lui om op te staan.’

‘Paroxetine, tien milligram.’

‘En om te slapen?’

‘Temesta, eentje om de twee dagen. Meer mag niet van jou.’

‘Hm. Laat me dat straks even bekijken. En als je slaapt, als je geen nachtmerries hebt, bedoel ik, heb je dan het gevoel dat je goed slaapt? Dat je geen uren ligt te piekeren of zo?’

Ik pieker me suf, dacht Berger, van ’s ochtends tot ’s avonds. Alleen heb ik meestal zoveel gedronken als ik in bed kruip dat ook dat uiteindelijk ophoudt.

Hij haalde zijn schouders op en antwoordde niet.

‘Slaap je nog steeds aan haar kant?’

‘Ja.’

Enkele weken na Camilles dood was Berger aan haar kant van het bed gaan liggen en dat deed hij nog steeds. De eerste keer was bij toeval geweest. De klok stond op haar tafeltje en op een nacht was hij wakker geworden uit een lichte en onrustige slaap omdat er op het display een helrood licht aan- en uitflopte. Het ding was om een of andere reden ontregeld. Berger had zich op haar kant van het bed gedraaid en zo hard aan het snoer gerukt dat de stekker uit het stopcontact schoot. Zijn hoofd lag op haar kussen en vrijwel onmiddellijk voelde hij hoe de slaap hem toedekte. Hij had de rest van de nacht relatief rustig geslapen.

Sindsdien sliep hij aan Camilles kant van het bed.

Op een nacht schoof hij een kleine meter op, terug naar de kant waar hij zovele jaren had gelegen, en meteen golfde er pure droefenis over hem heen. Hij draaide zijn hoofd en keek naar haar kussen. Een gevoel van wanhoop, van oneindig verlies, overweldigde hem.

Berger was weer opgeschoven naar haar kant en hoewel het die nacht vrij lang duurde voor hij de slaap weer kon vatten, voelde hij dat hij voortaan alleen maar daar kon liggen.

De psychiater gooide zijn leesbrilletje naast zich op de bank en keek Berger ernstig aan. ‘Hoelang ben je weer aan het werk, nu?’

‘Ik ben niet aan het werk.’

‘Niet muggenziften, Alex.’

Hij zuchtte. Dacht na.

‘Iets meer dan een week.’

‘En kun je het aan?’ Smits wuifde even met zijn hand. ‘Laat me dat anders vragen: vind je dat het je goed doet?’

Definieer ‘goed,’ dacht Berger. Goed voor het onderzoek of goed voor mezelf? Goed voor Camille? Ik doe het verschrikkelijk, dacht hij, ik ben een schim van de speurder die ik ooit was, maar voor ons doe ik het wel goed, voor Camille en mij

doe ik het goed. Novak mag nog zoveel moorden plegen als hij wil, iedere dag kom ik een stukje dichterbij, dat voel ik gewoon. En op een dag, en liefst snel, hoeft Camille nooit meer bang te zijn en hebben we rust, samen.

‘Min of meer.’

De psychiater wachtte lang voor hij reageerde.

‘Ik vraag het je omdat ik daar zelf absoluut niet van overtuigd ben. Ik denk niet dat het een goede zaak is dat je dit soort werk opnieuw doet. Nu toch nog niet. Je moet je lichaam en je geest laten helen, ze rust geven, en daarna kunnen we eventueel aan een baan beginnen te denken. Ik vind het veel te vroeg.’

‘Maar ik moet het doen,’ mompelde Berger.

‘Waarom?’

Hij antwoordde niet.

Smits formuleerde het rustig en zakelijk.

‘Dit soort werk maakt je niet beter, Alex. Het vergt veel van je. De somberheid is er voortdurend, de nachtmerries blijven komen. Ik diagnosticeer je vandaag nog steeds als een patiënt met alle symptomen van een depressie.’ Hij zuchtte. ‘Ik vind dat je er niet op vooruitgaat, Alex.’

Berger keek hem ernstig aan.

‘Ik denk van wel.’

Hij knikte om zijn woorden kracht bij te zetten.

‘Ik ga er echt wel op vooruit. Ik ben er zelfs bijna.’

Om elf uur die ochtend belde Leroux hem voor een stand van zaken.

‘Niets. Nada, verdomme.’ Hij hoestte. ‘Er zijn meer dan vijftig meldingen binnengekomen via de informatielijn. Twee wandelaars denken dat ze gisteravond omstreeks halfzes iemand bij de vijver gezien hebben die op Novak lijkt, *that’s it*. De rest is onbruikbaar of van de pot gerukt.’

Zo ging het altijd, wist Berger: zodra je het publiek om medewerking vroeg, kreeg je een flink percentage krankzinnige

berichten binnen. De verdachte was gezien in de Ardennen, in Thailand, op een internationale vlucht of zelfs bij hen thuis, in de tuin. Hij was een foute collega, hij maakte deel uit van een wijdverbreid complot, hij was de norse buurman maar dan wel goed vermomd, natuurlijk.

Leroux hoestte weer. Het klonk nat en rauw.

‘Als je nu gaat zeggen dat ik ziek ben, verbreek ik de verbinding,’ hijgde hij.

Berger zweeg.

‘Maar we hebben toch een kleine meevaller,’ ging Leroux verder. ‘Ik heb er tijdelijk drie mensen bij gekregen, met de groeten van de hoofdcommissaris, die ik tussen haakjes steeds sympathieker begin te vinden. Hij is ongerust. En de pers maakt overuren, dat helpt niet echt. Ik begrijp het wel, natuurlijk. Een nieuwe moord én een ontvoering in enkele dagen tijd.’

‘Dat komt op hetzelfde neer, Lucas.’

‘Wat? Hoe bedoel je?’

‘Dat hij Eric Michaux niet heeft ontvoerd om een praatje met hem te maken. De man was bij wijze van spreken al dood toen hij Novak tegenkwam in het Terkamerenbos. Hij is het vierde slachtoffer.’

‘Maar Michaux ontvoert hij. Michiels en die vrouwen worden onmiddellijk omgebracht, maar hem ontvoert hij. Waarom?’

‘Misschien mocht Michaux niet onmiddellijk dood. Misschien had hij informatie van hem nodig. Ik weet het niet, Lucas.’

‘Nee, en ik ook niet en dat beurt me niet op,’ antwoordde Leroux. Hij snoot luidruchtig zijn neus. ‘Sorry. Ik spreek je nog wel, oké? Dat zal wel na het weekend zijn, vermoed ik.’

‘Goed.’

‘O ja, voor ik het vergeet: Prioux belde uit Parijs, ik moest je de hartelijke groeten doen.’

‘Echt?’

‘Nee, ik moest je gewoon de groeten doen, dat hartelijk heb ik zelf verzonnen. Hij is nog altijd kregel door die roekeloosheid van je.’

‘Oké. Waarvoor belde hij?’

‘Novak is blijkbaar een goeie twee weken geleden door twee getuigen gezien in een stadje in de Elzas, in Colmar. Een jong koppel, ze zagen nu pas het opsporingsbericht op tv en hebben meteen gebeld.’

‘Betrouwbare getuigen?’

Leroux blies.

‘Hoe moet ik dat nu weten? Volgens Prieux waren ze ’s ochtends op weg naar hun winkel, ze doen in bloemen als ik hem goed begrepen heb.’

‘Hoe is het met je?’ vroeg Alain Prieux.

Berger zat in zijn fauteuil met de telefoon aan zijn oor en keek naar buiten. Het regende lichtjes. De lucht was grijs en zwaar.

‘Dat gaat.’

Hij hoorde een winkelbel en enkele stemmen op de achtergrond.

‘Waar ben je?’

‘In de stomerij, kleren van mijn vrouw afhalen. We vertrekken vanavond naar Reims. Familieweekend.’

‘Je klinkt niet echt enthousiast.’

‘Je kent de familie van mijn vrouw niet.’

Berger hoorde hem iemand bedanken en daarna de winkelbel, nu luider en heel dichtbij.

‘Vertel eens over Colmar,’ zei hij.

‘Je hebt al met Leroux gesproken, hoor ik. Dan weet je eigenlijk alles al. Wacht, ik steek een sigaretje op.’ Hij was even weg. ‘Heeft hij je verteld wanneer die mensen Novak gezien hebben?’

‘Twee weken geleden, ongeveer. Dat moet dus vrijwel onmiddellijk na zijn ontsnapping zijn geweest.’

‘Precies,’ bromde Prieux, ‘die bedenking heb ik me ook gemaakt. Ze hebben hem gezien op dinsdag 6 november, dat is letterlijk de dag erna. Hij ontsnapt uit de gevangenis en kort daarop loopt hij rond in een stadje in de Elzas. En herinner je je die fotootjes nog die tegen de spiegel bij Claire Collinet hingen?’

‘Ja.’

‘Riquewihir en Hunawihir en hoe al die andere klotedorpjes nog mogen heten. Allemaal in de Elzas. Claire Collinet is geboren in Colmar.’

‘Ah.’

‘Ik heb de lokale politie om assistentie gevraagd en er gisteren Vasseur naartoe gestuurd. Allemaal niks. Buiten die twee getuigen heeft niemand iets gezien.’

Het bleef even stil. Hij hoorde Prieux rook uitblazen.

‘Ik moet gaan,’ zei de commissaris. ‘Ik heb over twintig minuten een meeting met de chef. Nog meer gezeik.’

Berger bleef enkele minuten zitten, zijn hoofd tegen de rugleuning van de fauteuil.

Toen stond hij op, zocht zijn autosleutels en trok een jas aan.

Volgens de gps was het om en bij de vijf uur rijden naar Colmar.

Hij nam de autosnelweg richting Luxemburg en stopte in de buurt van Lavaux-Sainte-Anne omdat hij duizelig werd. In de toiletten van het tankstation plensde hij koud water in zijn gezicht. Hij kocht een voorverpakt broodje kaas en een halfliterblik bier en ging in zijn auto zitten. Met trillende handen zocht hij zijn telefoon.

‘Chloë.’

‘Dag,’ zei hij, ‘het is Alex. Alex Berger.’

Het gesprek duurde niet lang.

Vroeger hadden ze urenlang met elkaar aan de telefoon gehangen. Chloë was een vrolijke flapuit die hem in haar hart had gesloten vanaf de dag dat hij haar beste vriendin had veroverd, Berger van zijn kant stond erom bekend dat hij goed kon luisteren. Ze hadden in al die jaren over zowat alles gepraat en Berger wist veel over haar. Ze had hem in vertrouwen genomen toen ze twijfelde over haar huwelijk en ze had haar rauwe verdriet over hem uitgestort toen ze een miskraam had gekregen.

Maar sinds Camilles dood was alles anders.

Ze hadden elkaar in twee jaar nauwelijks gesproken. Het feit dat Chloë erbij was geweest op het ogenblik van haar dood en hij niet, had een kloof veroorzaakt die geen van beiden kon dichten.

Terwijl Berger op het parkeerterrein van het tankstation in zijn auto zat, praatten ze enkele minuten over nietszeggende, veilige onderwerpen, tot hij het gesprek in de richting van die avond stuurde.

‘Ik moet je iets vragen, Chloë.’

‘Oké.’

‘Het lijkt misschien gek, maar voor mij is het heel belangrijk,’ zei Berger. ‘Ik moet weten wat Camille mij wilde zeggen.’

‘Pardon?’

‘Ze heeft me proberen te bellen, net voor ze met jou naar buiten ging in Le Carillon, weet je nog?’

‘Goh, Alex, weet je...’

‘Maar ze heeft geen boodschap ingesproken. Waarom belde ze me?’

‘En dat vraag je aan mij?’

Hij sloot zijn ogen omdat er een golf van misselijkheid kwam opzetten.

‘Alex?’

‘Ja.’ Hij slikte. ‘Ja, Chloë, dat vraag ik jou. Je was er toch bij? Wat wilde ze me nog zeggen?’

‘Ik heb geen idee.’

Het bleef even stil.

‘Het spijt me, maar het is twee jaar geleden,’ zei ze zacht. ‘Waarom is dat nu zo belangrijk voor je?’

Gewoon, omdat.

Omdat ze enkele ogenblikken later door kogels aan stukken is gereten.

Omdat ik het niet weet en het anders nooit zal weten.

Hij drukte opeens af, zonder nog een woord te zeggen.

Opende het blik bier, nam enkele grote slokken.

Startte de motor en reed weg.

Toen hij Colmar binnenreed, was het na vijf uur en al donker. Hij parkeerde zijn auto bij een groot plein en volgde de bordjes naar het historische centrum.

Hij had geen enkele aandacht voor wat er rondom hem te zien was. Er stond een ijskoude, onaangename wind, zodat de weinige mensen op straat flink doorstapten.

Een van de vele gekleurde vakwerkhuisen waar hij langskwam, huisvestte een apotheek en Berger liep er naar binnen. Hij kocht een doosje pijnstillers, betaalde en vroeg naar een jong stel dat een bloemenwinkel uitbaatte.

‘Dat moeten Gisèle en Olivier zijn,’ zei de oudere apotheker. Ze legde hem uit hoe hij er kwam. Ze had een Duits accent, haar Frans klonk vrolijker dan Berger gewend was. ‘*Bonne soirée, monsieur,*’ lachte ze toen hij naar buiten liep.

De bloemenwinkel heette L’Oasis en was groter dan hij verwacht had. Binnen stonden twee vrouwen te twijfelen tussen enkele potplanten die ze op de toonbank hadden gezet. Berger deed alsof hij wat naar bloemen stond te kijken.

Toen de klanten eindelijk de winkel verlieten met hun aankoop, stelde hij zich voor.

‘Alweer?’ vroeg de vrouw, zichtbaar ontstemd. Ze was achteraan in de twintig en volslank. Ze droeg een beige jasshort met daarop de naam van de winkel. ‘U bent de vierde die ons hierover komt lastigvallen, ik begin er stilaan spijt van te krijgen dat we gebeld hebben.’

‘Dat is een beetje overdreven, schat,’ zei de man die naast haar stond, sussend. Hij was ouder dan zij en nogal fors gebouwd. Hij stak zijn hand uit naar Berger en glimlachte. ‘Olivier, en dit is mijn echtgenote Gisèle. Het is een drukke dag geweest, mijn excuses.’

De jonge vrouw keek hem met ingehouden ergernis aan.

‘Ik beloof dat ik u maar eventjes lastigval,’ zei Berger. ‘Ik wil alleen zeker zijn dat u echt de persoon hebt gezien naar wie we op zoek zijn.’

De man wilde antwoorden, maar zij was hem voor.

‘Ook dat hebben ze ons al tien keer gevraagd, telkens met een foto van die man erbij.’

Alex knikte vriendelijk.

De vrouw ontdooide wat. Haar stem klonk vermoeid toen ze begon te praten.

‘We wonen in Holtzwihr, dat is een dorp op een kwartiertje van hier. Twee weken geleden reden we ’s ochtends de stad in toen er bij een verkeerslicht een man plots de straat overstak.’

‘Waar was dat?’

‘Rue du Prunier, ter hoogte van de oude schoenmaker.’

‘Hebt u dat ook aan mijn collega’s verteld, over die schoenmaker?’

Ze knikte.

‘Sorry,’ zei Berger, ‘vertelt u alstublieft verder.’

‘We hadden hem niet gezien, het was rood voor de voetgangers, maar hij kwam opeens uit een straatje en liep voor onze auto. Olivier heeft nog hard moeten remmen.’

Haar man knikte. ‘Daarom is zijn gezicht ons ook bijgebleven. Hij was zelf geschrokken en stond een ogenblik stil

voor de auto voor hij gehaast doorliep. We hebben hem allebei goed gezien. Een grote, heel forse kerel, echt een boom van een vent.’

‘Deze man?’ vroeg Berger. Hij had een foto van Novak uit zijn binnenzak gehaald.

Ze knikten beiden.

‘Dat is hij, ja,’ zei de vrouw.

‘Hoe laat was het, weet u dat nog?’

‘De winkel opent om tien uur, maar we zijn altijd een uur vroeger hier omdat er dan geleverd wordt. Halfnegen mischien, zeker niet later dan kwart voor negen.’

‘Bedankt,’ zei Berger.

Hij liep een halfuur lang in de rue du Prunier.

Hij stond stil bij de Cordonnerie Lacroix, overwoog om er binnen te gaan en besloot uiteindelijk van niet. De schoenmaker was zonder twijfel ook al meerdere keren door de politie ondervraagd en mocht hij iets van belang gezien hebben, dan had Leroux of Prieux hem dat wel verteld.

Op nauwelijks vijftig meter van de schoenmaker kruiste de rue du Prunier een grotere straat. Berger stond stil op het kruispunt en keek rond.

Iets trok zijn aandacht.

Hij zette de kraag van zijn jas op en liep er met bonzend hart naartoe.

Drie kwartier later reed Berger terug naar Brussel.

Zijn telefoon stond uit. Hij was in zichzelf gekeerd en tegelijkertijd heel geconcentreerd, alsof hij vanaf nu extra voorzichtig moest zijn. Alsof alles wat hij vanaf nu deed of zei, beslissend kon zijn.

Iets na middernacht stalde hij zijn auto.

Hij liep naar zijn flat, opende een flesje bier en ging in de fauteuil zitten nadenken.

Zaterdag werd Berger wakker gebeld.

Hij zette zijn telefoon meestal uit als hij sliep, maar tijdens de nacht had hij iets willen opzoeken over wat hij in Colmar had gezien en hij was vergeten hem opnieuw uit te zetten.

‘Met mij,’ zei Sara Cavani.

‘Hm.’

‘Ik bel je wakker,’ constateerde ze. ‘Daar had ik niet echt op gerekend.’

Hij probeerde zijn ogen open te houden.

‘Waarom niet?’

‘Omdat het bijna middag is.’

‘Oké.’

Hij had niet eens een slechte nacht gehad, alleen veel te weinig slaap. Toen de drie resterende flesjes bier leeg waren, was hij niet aan een nieuw kratje wijn begonnen, maar had hij tot zijn eigen verbazing een pot thee gezet. Dat was omstreeks twee uur ’s ochtends geweest.

Camille was een fervente theedrinkster en in het kastje links boven de gootsteen bewaarde Berger nog steeds een tiental dozen, meestal melanges die ze in Comptoir Florian, een oud theehuis in het centrum van Brussel, had gekocht. Hij hield meer van de geur dan van het goedje zelf, maar die nacht had hij haar lievelingsthee gezet, een mengeling die ‘Kashmir’ heette en waar volgens de verpakking onder meer kaneel, groene kardemom en gember in zat. Het smaakte niet eens zo slecht, vond hij, en hij had de pot thee opgedronken terwijl hij in zijn gemakkelijke fauteuil zat, met de gordijnen open en de lichten uit, zodat hij naar de nacht boven Brussel kon kijken. Maar de kardemom en de gember hadden hem zo

wakker gemaakt dat het tot een uur of vijf had geduurd voor hij in slaap was gesukkeld.

Camille noch Novak was langsgekomen.

‘Sorry,’ zei Cavani. ‘Ik wilde je helemaal niet. . .’

‘Waarom belde je?’ vroeg Berger zacht.

‘Ik wil wat rondlopen in Evere en ik vroeg me af of je zin had om mee te gaan.’

‘Op zaterdag?’

‘Ja, natuurlijk. Dan zijn de meeste mensen thuis én hebben ze tijd om te praten.’

Hij gromde iets instemmends. Hij had die verklaring vroeger zelf kunnen geven, letterlijk zelfs.

‘En waarom wil je mij mee hebben?’

Ze antwoordde niet.

‘Dat is goed,’ zei Berger opeens, zonder veel nadenken.

‘Geef me een halfuur.’

Ze vormden een prima combinatie, zo bleek. De ernst en de melancholie van Berger mengden zich goed met de bijna frivole eenvoud die Cavani uitstraalde en de mensen met wie ze die zaterdag een praatje maakten, waren onder de indruk van Bergers autoriteit of gecharmeerd door Cavani’s vrolijkheid. Ze had bewust haar gekke T-shirts geruild voor iets minder opvallends en zelfs haar make-up was bescheiden. Ze straalde precies uit wat ze wilde uitstralen: ze was een vriendelijke jonge vrouw die graag een praatje maakte. Maar ondanks die succesvolle aanpak kwamen ze weinig of niets nieuws te weten over dokter Michiels of over de vroegere schooldirecteur, Eric Michaux.

Zelfs in café De Zwaluw vingen ze eerst bot. Berger had zijn collega meegetroond onder het voorwendsel dat er op zaterdag waarschijnlijk een hoop senioren zouden zitten die de periode van Michiels en Michaux van dichtbij hadden meegemaakt. In

werkelijkheid snakte hij naar een drankje om het beven van zijn handen te stoppen.

Die trillende handen waren een recent fenomeen, wist Berger. Hij wist ook wat het betekende: zijn alcoholprobleem was vele keren groter dan hij tot voor kort had willen toegeven.

Tegelijkertijd beseftte hij dat het allemaal niet veel meer uitmaakte. Of hij het nu zelf erg vond of niet, of de mensen rondom hem er schande over spraken of hem meewarig aankeken, het had allemaal nog weinig belang, zeker na zijn bezoek van gisteren aan Colmar.

De tijd die hem restte, was sowieso beperkt. Dat was een nuchter feit, geen dramatisch gegeven.

Hij snakte naar de rust.

‘Hier zit niet al te veel volk,’ constateerde Cavani toen ze aan een van de houten tafeltjes hadden plaatsgenomen en hun drankjes hadden besteld, ‘en degenen die hier zitten, zijn ofwel al gestorven ofwel goed op weg om dat heel binnenkort te doen.’

‘De arrogantie van de jeugd. Voor jullie is iedereen boven de veertig oud.’

De inspecteur keek kritisch rond.

‘Met alle respect, chef, maar de gemiddelde leeftijd hier ligt rond de honderd.’

Hij glimlachte. Die ochtend was ze hem opnieuw ‘chef’ gaan noemen, net als vroeger, niet uit eerbied voor zijn autoriteit – dat was het zeker niet, wist hij – maar uit een soort grappige nostalgie.

Hij nam zijn biertje aan en probeerde zo rustig mogelijk een slok te nemen.

Een halfuur en twee glazen later boog de oudere eigenaar zich over de tapkast en knikte kort in Bergers richting.

Hij stond op en liep naar hem toe.

Cavani volgde hem.

‘Jij bent toch die flik van vorige keer, niet? Die met Bernard Pletinckx heeft zitten praten?’

‘Dat klopt.’

‘Wat wil je eigenlijk allemaal weten?’

Berger ging zitten en vertelde het hem, zo bondig en duidelijk mogelijk.

‘Op die manier,’ zei de man. Hij drukte zijn lichaam met beide handen weg van de tapkast, rechtte zijn rug en zei: ‘Jullie moeten met notaris Liebaert praten.’

‘En hoe oud is die notaris?’ vroeg Cavani met duidelijke scepsis in haar stem.

‘Jonger dan ik, in ieder geval. Ik heb het over Liebaert junior, over David. Liebaert senior is vier jaar geleden gestorven.’

De notaris bewoonde La Merveille, de familiale villa die iets buiten het centrum tegen een parkje aan lag. Berger zocht naar uiterlijke kenmerken die zouden kunnen verklaren waarom het huis als ‘Het Wonder’ door het leven ging, maar vond er geen. Het was een protserig gebouw met torentjes dat zo te zien dringend aan enig onderhoud toe was.

Ze belden aan en stelden zich voor aan een opgeschoten jongeman, die stagiair-notaris bleek te zijn. Hij bracht hen naar een salonnetje en vroeg hen te wachten.

‘Meneer David heeft nog een klant, maar ze zijn aan het afronden. Het zal niet lang meer duren.’

Een kwartier later kwam een slanke, energieke man van in de vijftig op hen toegelopen.

‘Mijn excuses dat het toch nog wat langer duurde.’ Hij stak zijn hand uit en glimlachte. ‘David Liebaert. Mag ik vragen waarom ik de recherche over de vloer krijg?’

Het was geen vraag uit ongerustheid of onzekerheid, voelde Berger. De man was gewoon nieuwsgierig.

‘Geschiedenis.’ Cavani glimlachte terug. ‘We hebben wat lessen in geschiedenis nodig, meneer Liebaert, en volgens de barman van De Zwaluw bent u goed geplaatst om die te geven.’

Nu lachte hij voluit.

‘Dan hebt u geluk dat ik het komende uur geen klant verwacht.’

‘Dus de barman had gelijk?’ vroeg Cavani met haar breedste smile.

‘Integendeel. Michel is een flapuit en bovendien niet goed geïnformeerd. Ik ben verschrikkelijk slecht in geschiedenis, maar dat neemt niet weg dat u welkom bent.’

Hij leidde hen naar een verbazend mooie, ruime kamer. Veel wit, veel hout, vrijwel geen versieringen of lijstjes aan de muren. Ze namen plaats in een strakke, donkerblauwe zithoek.

Liebaert zag Alex rondkijken.

‘Het is mijn ouderlijk huis, maar daarmee is helaas ook alles gezegd. Ik probeer het binnenin alvast zo aangenaam mogelijk te maken.’

‘Daar bent u in geslaagd,’ zei Berger vriendelijk.

De notaris knikte om duidelijk te maken dat hij het compliment apprecieerde en zei:

‘Goed, waarmee kan ik u helpen?’

Berger keek naar Sara.

‘We doen onderzoek naar bepaalde gebeurtenissen in de jaren 80-81. Gebeurtenissen die hier plaatsvonden, in Evere.’

De notaris knikte kort, maar zweeg.

‘Het gaat vooral om dokter André Michiels en om de directeur van de school, Eric Michaux.’

‘Ah,’ glimlachte Liebaert. ‘Nu weet ik al waarom Michel u over mij heeft verteld.’

‘En dat is?’

‘Eric Michaux en mijn vader waren goede vrienden. Iedereen weet dat. Tenminste, iedereen boven een bepaalde leeftijd, bedoel ik.’

Berger en Cavani zwegen en keken de man afwachtend aan. Liebaert leek opeens aan iets te denken.

‘Mijn excuses, ik ben onbeleefd geweest. Wilt u iets drinken soms?’

Ze schudden allebei nee.

‘Goed, om te beginnen bij het begin: mijn vader is vier jaar geleden gestorven, op zijn 78e. Veel te jong, vind ik, maar dat komt waarschijnlijk omdat ik zelf ondertussen 55 ben. Ik heb acht jaar geleden de notarispraktijk overgenomen, daarvoor werkte ik als assistent-notaris van mijn vader. Ik woon hier ook al iets meer dan twintig jaar met mijn echtgenote. Vader woonde op de derde verdieping, we hebben het huis omgevormd tot een kangoeroewoning, zeg maar, en voor hem destijds een praktische flat laten inrichten.’

Berger kuchte.

‘Mijn excuses.’ Een ontwapenende glimlach. ‘Notarissen zijn meestal to the point en zo onderhoudend als een baksteen, ik vrees dat ik een beetje overdrijf aan de andere kant.’

Hij haakte zijn vingers in elkaar.

‘Michiels en Michaux. Wel, de jonge dokter Michiels en de schooldirecteur waren allebei bevriend met mijn vader. Michiels was nieuw en een vreemde eend in de bijt, maar vanaf de eerste week dat hij zijn praktijk startte, heeft mijn vader hem uitgenodigd om langs te komen en hij is dat blijven doen.’

‘Wat bedoelt u met langskomen?’ vroeg Cavani.

‘Mijn vader en Eric Michaux speelden scrabble, op woensdag. Zo was het altijd, ze zaten tot diep in de nacht in de salon, het was een wekelijks traditie maar dan wel een absolute, een waar niet aan getornd werd. Ze speelden scrabble en dronken uitstekende bordeaux uit de kelder van mijn vader. En toen

Michiels hier als dokter begon, werd hij vanaf week één ook uitgenodigd.’

‘Ze waren dus vrienden,’ zei Berger. ‘Mag ik dat zo zien, denkt u?’

Liebaert junior knikte.

‘Ja, dat denk ik wel. Ik was er natuurlijk nooit bij, ik was toen een jaar of twintig. Scrabbelen stond niet echt hoog op mijn prioriteitenlijstje.’

‘U studeerde toen, neem ik aan.’

‘In Leuven, ja. Ik volgde door de week les aan de universiteit en kwam in het weekend even naar huis, voor geld en schone kleren, u kent dat wel. Maar die weinige keren dat ik hier tijdens de week wél was, heb ik hen op woensdag altijd zien samenkomen.’

‘Oké. Dus ze kenden elkaar goed,’ zei Berger. ‘Meer zelfs, het waren vrienden. Vrienden die elkaar door dik en dun steunden.’

Liebaert keek hem schaapachtig aan. Toen sloot hij zijn ogen en knikte.

‘Ah, oké, nu snap ik het. De affaire-Michiels. Daar refereert u toch aan, niet?’

Berger knikte op zijn beurt.

‘André was niet alleen een vriend van mijn vader, hij was ook onze huisdokter,’ zei de notaris. ‘Niet erg lang, dat geef ik toe, maar in die twee jaar dat hij hier in Evere woonde, heeft hij mij toch vaak onderzocht. Ik had nogal wat last van allergieën, toen.’

‘En?’

‘En niets. Ik heb nooit iets onoorbaars meegemaakt.’

‘Misschien was u te oud,’ zei Cavani.

Haar opmerking irriteerde Liebaert zichtbaar, maar hij beheerste zich.

‘Geloof u mij nu maar als ik zeg dat die hele affaire destijds bedacht is door een hysterische, bittere vrouw. Dat had niets met de waarheid te maken.’

‘U hebt het over Emilie Dupont.’

Hij rolde met de ogen om duidelijk te maken dat hij er verder geen woorden aan wilde vuilmaken.

‘Goed,’ mompelde Berger. ‘Laten we die affaire-Michiels even laten voor wat ze is. Kent u Cecile Meurisse?’

‘Ja.’ Liebaert knikte. ‘De huishoudster, toch? De huishoudster bij Michaux? Enfin, ze was veel meer dan huishoudster, maar dat terzijde.’

‘Hoe bedoelt u dat? Hadden ze een verhouding, dan?’

‘Nee, dat zeg ik toch niet.’ Hij zuchtte, dacht na hoe hij zijn woorden kon verduidelijken. ‘Ik bedoelde alleen maar dat ze zo vergroeid was met de school en met Michaux dat ze er voor zowat alles zorgde. Ze kookte ook voor hem, ze deed soms naschoolse opvang als er ouders waren die hun kinderen niet op tijd konden komen ophalen, dat soort dingen. Ze regelde echt alles voor iedereen, ze was zo’n beetje zijn rechterhand.’ Hij glimlachte breed. ‘En zijn linker ook, denk ik.’

‘En Michaux, kende u hem als directeur?’

Liebaert haalde de schouders op. ‘Nee, ik ben in Brussel naar school geweest, dus ik heb nooit bij hem op school gezeten. Ik heb altijd gehoord dat hij een aangename, charmante man was. Hij gaf bijlessen wanneer het nodig was, hij organiseerde ieder jaar een groot liefdadigheidsevenement. . .’ Liebaert dacht na. ‘Ik denk eerlijk gezegd dat Michaux een van de fijnste mensen was die mijn vader kende, maar dat heb ik natuurlijk alleen uit de tweede hand. Zelf heb ik niemand van hen goed gekend, het was niet bepaald mijn generatie, ziet u. . .’

‘Maar in 1981 gaat Cecile Meurisse plots weg,’ zei Cavani. ‘De vrouw die zo vergroeid is met de school en met Michaux, die eenvoudige vrouw, laat haar baan in de steek en vertrekt. En in datzelfde jaar gaat ook dokter Michiels hier weg en vlucht naar Antwerpen.’

‘Ja.’ Liebaert zuchtte. ‘Van Michiels begrijp ik dat natuurlijk, ik zou ook geen seconde langer gebleven zijn, mochten ze me

van zoiets monsterlijks beschuldigen. Maar van Cecile. . .’ Hij schudde het hoofd. ‘Dat heb ik eerlijk gezegd nooit begrepen.’

Om zes uur waren ze weer in Brussel.

Inspecteur Cavani parkeerde met een totaal gebrek aan respect voor verkeersregels pal voor het flatgebouw.

‘Wat een leuk uitstapje. Dat moeten we vaker doen,’ zei ze. Achter hen klonk getoeter.

Alex stapte uit.

‘Geniet nog van je weekend, Sara.’

‘Jij ook, chef.’

Hij had nauwelijks de deur dichtgeslagen, of Cavani vertrok met gierende banden.

Het was een koude avond. Zelfs rond het grote vuur op de binnenplaats voelde je af en toe een vlaag van de gure wind en de oude herder kroop dicht tegen Daniël aan en legde zijn kop op de dij van zijn baasje.

‘We hebben bezoek,’ zei een nors uitziende jonge vrouw met vet haar. ‘Het zal wel weer voor jou zijn.’

‘Dank je, Silke.’

‘Het was niet als compliment bedoeld.’ De vrouw stond op, spuwde in het vuur en liep naar een half openstaande deur in een van de gebouwen.

Een grote, magere man deed enkele stappen naar voren zodat hij in de lichtcirkel van het vuur stond. Hij had een grote plastic tas vast die boordevol papieren zat. In zijn andere hand hield hij een fles.

‘Dag Daniël.’

De zwerver lachte.

‘Goedenavond, Alex. Kom erbij, jongen.’

Ze dronken samen, langzaam, alsof ze alle tijd van de wereld hadden.

Na iedere slok greep Berger een bundeltje documenten en gooide ze in het vuur.

Daniël had hem niet gevraagd waarom hij vanavond langsliep en nog minder welke papieren hij hier zo nodig moest komen verbranden. Af en toe zag hij een titel, een woord in dikke viltstift, een hoekje tekst net voor het bruin en oranje werd in de vlammen.

Een tekstje over Le Carillon.

‘AK-47,’ drie keer onderstreept.

Een stuk uit een krant met de vette kop: Parijs huilt.

De stapel papier was weg voor de fles leeg was.

‘Ik kom afscheid nemen,’ zei Berger.

Ze zaten zwijgend naar het vuur te staren.

‘Je hebt Kairos gezien,’ zuchtte Daniël.

Het was geen vraag, eerder een statement.

Alex knikte.

‘En heb je zijn haarlok gegrepen?’

‘Nog niet.’

De zwerver dronk het laatste restje uit de fles.

‘Maar dat zal nu niet lang meer duren,’ zei Berger zacht.

Op zondagochtend werd hij wakker van het alarm dat hij de avond ervoor had ingesteld.

Hij waste zich snel, poetste zijn tanden, vermeed om zijn gezicht in de spiegel te zien.

Het was acht uur. De zon was nog net niet op maar boven het Citroën-gebouw begon de lucht al te klaren, in zacht, ijl geel met een hint van oranje, als een eierschaal.

Berger dronk twee glazen water aan het aanrecht, trok zijn jas aan en liep naar buiten.

De rit naar Maaseik duurde minder lang dan de vorige week, er was weinig verkeer op zondagochtend.

Hij werd onderweg misselijk en stopte bij een tankstation voor het erger zou worden.

Binnen in de shop hing het vol kerstversiering.

‘We hebben lichtjes in de aanbieding, meneer,’ zei de opgewekte jonge vrouw achter de kassa. Ze had een ringetje door haar neus. ‘De lichtjes samen met de gouden kerstballen zijn nu supervoordelig.’

‘Nee, dank u,’ mompelde Berger.

Hij kocht een croissant en een flesje water en vertrok.

Het parkeerterrein van het zorgcentrum was groot genoeg om zijn auto er onopvallend te kunnen neerzetten. Hij reed twee rondjes tot hij een plek vond die ver genoeg lag en goed verborgen was, maar die hem toch een vrij uitzicht op de ingang gaf.

Hij nam enkele slokjes water en leunde tegen de hoofdsteen. Hij voelde zich leeg en uitgeput.

Een klein halfuur later kwam zijn jongere zus Anna naar buiten, in het gezelschap van haar man en hun twee kinderen.

Berger en zijn zus hadden nooit een hechte band gehad, ondanks pogingen van beide kanten om daar iets aan te doen. Ze scheelden zes jaar en tot op volwassen leeftijd hadden ze krampachtig geprobeerd om een soort relatie te ontwikkelen. Er waren de obligate etentjes geweest, de familiefeesten, de nietszeggende geschenkjes voor haar kinderen, nog snel-snel gekocht de ochtend van hun verjaardag. Ze waren ooit zelfs samen op vakantie geweest: ze hadden een week een huis gehuurd in Bretagne, met zijn vieren. Na twee dagen waren de stiltes aan tafel erg pijnlijk geworden. Op de ochtend van de derde dag hadden ze, zonder enig overleg, alle vier hun koffer gepakt en waren naar huis gereden. Sindsdien was er tussen broer en zus alleen nog sporadisch contact geweest, en nadat Camille gestorven was, had zowel Berger als Anna geen enkele moeite meer gedaan om te doen alsof ze elkaar misten, of nodig hadden.

Vanochtend was anders.

Zijn zus was een heel georganiseerde vrouw die op zondag stevast haar moeder bezocht, om daarna met het gezin naar de misviering van elf uur te gaan en dus had Berger gehoopt en erop gerekend haar hier te zien.

Hij wist ook niet goed waarom. Het was een afscheid, natuurlijk, maar waar kwam plotseling die drang vandaan om afscheid te nemen van zijn zus?

Berger observeerde haar terwijl ze wat spullen in de kofferbak van haar auto legde en zich klaarmaakte om in te stappen. Leken ze op elkaar? Hun moeder had altijd gevonden van wel. Ze hadden hetzelfde stugge, zwarte haar, dezelfde helderblauwe ogen. Zijn zus was gelukkig niet zo mager als hij, maar ze hadden allebei hetzelfde beendergestel. En voor de rest?

vroeg hij zich af toen hij haar zag instappen. Ze hadden dezelfde bloedgroep. Ze deelden dezelfde vader. Was er nog iets?

Berger zag haar de parking uitrijden en duwde de vraag weg.

Hij stapte uit en liep traag naar de ingang van het gebouw.

Het was heel stil in de kamer van zijn moeder.

Ze sliep, ze snurkte heel zachtjes. Hij hoorde het getik van een klok.

Hij keek naar haar mond en dacht aan vroeger, aan de vrolijkheid die altijd om haar heen hing voor zijn vader stierf, aan haar lachrimpels, aan de gekke bekken die ze kon trekken.

‘Dag mama,’ fluisterde hij.

En draaide zich om.

Rond de middag was hij weer in Brussel.

Wat hij de rest van de dag zou doen, had hij al op de terugweg bedacht.

Het lag ook voor de hand.

Het leven als freelancer had voor Camille weinig routine en veel improvisatie met zich gebracht en op de weinige dagen dat ze vrij over haar tijd kon beschikken, wilde ze dan ook vasthouden aan enkele zekerheden. Als ze niet samen in Parijs waren of als Alex geen zaak had die hem ook in het weekend bezighield, verliep hun zondag meestal volgens een geijkt patroon.

Ze sliepen uit, maakten een lange wandeling door de stad die hen, welke route ze ook volgden, bijna altijd langs de rommelmarkt op het Vossenplein bracht en ten slotte namen ze een late lunch in een van de vele kleine eettentjes die ze in de loop van de jaren hadden leren kennen en die ze koesterden.

Dus liep hij door de stad zonder al te veel aandacht te besteden aan wat hij onderweg tegenkwam en belandde bijna automatisch op het grote, rommelige plein in de Marollen waar elke dag de grote vlooiemarkt werd gehouden.

En botste bijna meteen op Lucas Leroux.

Mocht hij hem een paar seconden eerder hebben gezien, dan had hij zich zonder enige twijfel klein gemaakt en was hij weggeglippt tussen de menigte, maar ineens stonden ze schouder aan schouder en keken ze elkaar aan voor ze het goed beseften.

‘Ik heb het altijd al gezegd, Brussel is een groot dorp,’ grijsde Leroux.

Ze stonden voor een kraam met hoeden in alle maten en modellen. De commissaris hield een borsalino in zijn handen en keurde de voering.

‘Wat denk je?’ vroeg hij Berger terwijl hij hem de hoed liet zien. ‘Ik heb er ondertussen al meer dan genoeg, daar niet van, maar deze... deze bevalt me toch heel erg.’

Hij knikte alleen maar.

‘Zomaar op stap?’ vroeg Leroux.

‘Ja.’ Berger zocht naar een opening om weg te kunnen zonder al te bot te doen. ‘Ik denk dat ik...’

‘Geef me één minuut,’ zei de commissaris. ‘Ik reken hier af en dan drinken we een glas. Ik wil je mening over Novak.’

Ze zaten in een piepkleine kroeg in de schaduw van de lift die de benedenstad met het justitiegebouw hoog boven hen verbond. Berger kende de plek goed. Als ze vroeger nog wat tijd hadden tussen de vlooiemarkt en de lunch, liep Camille de kleine galleries en de brocantewinkels in en uit terwijl hij bij een glas wijn naar de voorbijgangers keek.

Hij had totaal geen zin in een gesprek met Leroux. Hij wilde alleen maar opspringen en weglopen, maar een heel klein stemmetje in zijn achterhoofd zei hem dat hij zich misschien wel vergiste. Dat er ook een kans was dat hij, wat John Novak betrof, verkeerde conclusies had getrokken en hij dus het team nog altijd nodig had om tot bij de man te geraken.

Hij verborg zo onopvallend mogelijk zijn handen zodat Leroux het trillen niet zou zien.

‘Sara heeft gisteravond nog een verslag geschreven over jullie gesprekken in Evere,’ begon Leroux nadat ze hun drankjes hadden gekregen. Hij had zijn nieuwe hoed op en die stond hem wel.

‘Oké.’

‘Hoe zie jij het allemaal?’

‘Ik vind het nogal ingewikkeld,’ antwoordde Berger.

Hij hoopte dat het cliché er niet te dik bovenop lag, maar gelukkig was Leroux op zondag een stuk minder alert dan anders.

‘Hm.’ De commissaris leunde achterover en zuchtte. ‘Stel even dat die huisarts niets te verwijten valt. Dat er echt niets was met jongens. Zo ziet het er tussen haakjes wel naar uit, toch?’

‘Ja.’

Leroux hief zijn handen.

‘Dan staan we toch nergens?’ zei hij iets te luid. ‘Wat verbindt een man als Novak met de vier slachtoffers?’

Hij merkte dat twee dames aan een ander tafeltje geschrokken in zijn richting keken en ging op gedempte toon verder: ‘Een schoonmaakster, een galeriehoudster in Parijs, een huisarts en een schooldirecteur. En Magritte.’

‘Magritte heeft er niets mee te maken, Lucas. Magritte heeft Novak de ogen geopend, dat is alles.’

Leroux wuifde zijn uitleg weg. ‘Ja, natuurlijk, dat weet ik ook wel. Het punt is: behalve Claire Collinet kunnen we iedereen linken aan Evere. Maar daar stopt het dan ook.’

Berger keek hem aan.

‘Wat wil je nu eigenlijk zeggen? Dat wisten we toch allemaal al? Dat is toch niets nieuws?!’

Hij zag Leroux’ ogen en de gezichten van de mensen rondom en toen pas besepte hij dat hij de laatste zin bijna had uitgeschreeuwd.

‘Sorry,’ fluisterde hij. ‘Ik eh... ik ben een beetje moe, denk ik.’

Leroux keek gegeneerd van hem weg.

Een paar minuten later namen ze afscheid.

Berger nam de lift naar boven.

Hij liep langs het kolossale justitiegebouw. Hoe vaak was hij daar al niet binnen geweest, hoeveel uren van zijn leven had hij daar niet gesleten, tijdens verhoren, tijdens processen? Het leek hem allemaal zo zinloos, nu. Het gebouw stond al in de steigers toen hij als broekje bij de politie begon en er zijn eerste verdachte moest binnenleiden, en een kwarteeuw later was het nog steeds niet gerestaureerd. Onlangs had hij gehoord dat de steigers zo oud waren dat ze zelf aan restauratie toe waren en dat somde de zinloosheid nogal goed op, vond Berger.

Hij liep langs het plein naar de brede Regentschapsstraat en daalde af naar de binnenstad.

Hij moest nog een paar dingen regelen. Niet veel, een paar dingen, maar er was gelukkig geen haast bij.

Hij had nog enkele dagen.

Zijn eerste impuls was geweest helemaal tot aan het Warandepark te lopen, maar toen hij bij het Koningsplein kwam, zag hij links de statige, witte gevel van het Magritte Museum.

Hij liep zonder nadenken naar binnen.

Het volgende halfuur dwaalde hij langs een bonte stoet van beelden. Hij werd met de minuut zenuwachtiger. Over drie verdiepingen hingen er schilderijen naast reclameaffiches, er waren brieven en citaten, er hingen foto's van Magritte en van andere kunstenaars, en het enige waar Berger aan kon denken terwijl hij door de zalen zwierf, was het schilderij van de gesluisde geliefden. Hij begreep zelf niet waar de drang vandaan kwam om voor het doek te staan dat hem nog maar enkele dagen geleden, in een boek, de adem had afgesneden, maar nu hij hier eindelijk rondliep, was dat het enige dat nog belang had voor hem.

Toen hij merkte dat hij weer begon te trillen, sprak hij een suppoost aan.

‘Dat hangt hier niet, meneer, dat hangt ergens in Amerika, denk ik,’ zei de man glimlachend. Hij zag de blik in Bergers ogen en voegde er zacht aan toe: ‘Maar we hebben tweehonderd andere werken van hem, daar moet toch wel iets tussen zitten dat u mooi vindt?’

Hij bedankte de man en liep langzaam weg. Hij werd overvallen door een grote droefheid en ook dat begreep hij niet.

Ik schilder het hiernamaals, gestorven of levend, stond er in grote letters op een van de muren, en Alex dacht: Ja, dat klopt.

Dat hoop ik vurig.

Net voor hij wilde weggaan, trok een doek zijn aandacht.

Het was niet eens zo'n groot schilderij.

Er stond een vogel op die door de lege lucht zweefde, met op de voorgrond een nest met eieren.

De terugkeer, las Berger.

Hij zag nu dat de lucht rond de vogel niet leeg was, maar integendeel bezaaid met piepkleine sterren.

Het was geen gewone vogel maar een doorzichtige, of beter: hij was opgevuld met witte wolken tegen een helderblauwe lucht, en Berger voelde, van het ene ogenblik op het andere, zijn ogen vochtig worden.

Wat gebeurt er toch met mij?

Waarom ben ik zo emotioneel?

Dit is een schilderij, dacht hij, een schilderij van een vogel. Ik weet niet of de vogel door de wolken gaat of de wolken door de vogel, maar dat maakt niet veel uit.

Hij is vrij.

Wat er met hem ook gebeurt, hij is vrij.

Om halftien maandagochtend belde inspecteur Sara Cavani hem uit bed.

‘Ben je wakker?’

‘Nu wel,’ gromde Berger.

‘Goed zo. Zin om mee te gaan?’

Hij stommelde de slaapkamer uit en keek werktuigelijk naar buiten. Het was iets wat hij altijd al had gedaan. Hij kon het niet verklaren en had ook nooit de behoefte daartoe gevoeld, en Camille had er alleen maar vertederd om geglimlacht en het bij zijn andere milde excentriciteiten ondergebracht, zoals kaas met aardbeienjam op toast ’s ochtends en enkel zwarte sokken dragen.

Van een ontbijt was al lange tijd geen sprake meer en over de kleur van sokken kon hij zich niet meer druk maken, maar met twee vingers de houten jaloezieën splijten en kijken wat voor weer het was, dat was iets wat hij nooit achterwege zou laten.

‘Hallo? Iemand thuis?’ vroeg Cavani.

Een grijze dag. Droog.

‘Waar ga je naartoe?’ mompelde hij.

Zijn tong was van leer.

‘Terug naar Evere. Die notaris, David Liebaert Die heeft me zoeven gebeld.’

Berger herinnerde zich dat Sara hem bij het weggaan haar kaartje had gegeven.

‘Hij herinnert zich iets over Eric Michaux, iets dat volgens hem de moeite waard is.’

‘Geef me een kwartier,’ zei Berger.

De notaris ontving hen dit keer niet in zijn lichte spreekruimte maar in de keuken van La Merveille, een vrij kleine kamer die zo goed als volledig betegeld was. Er stond een Aga-fornuis te branden. Het rook er naar vers brood en koffie.

‘Op maandag beginnen we pas om elf uur,’ zei Liebaert. Hij droeg een jeans en een wollen trui en zag er stukken jonger uit dan bij de vorige ontmoeting. ‘Mijn vader heeft dat destijds ingevoerd, omdat we de hele zaterdag werken, vermoed ik, en ik heb die traditie aangehouden.’ Hij glimlachte. ‘Koffie?’

‘Graag,’ zei Cavani.

Berger bedankte.

Hij zag hoe de notaris de inspecteur monsterde. Zelfs voor haar doen was Sara Cavani die ochtend nogal buitenissig gekleed. Ze droeg de zwarte jas van namaakbont en de sneeuwlaarzen die Berger bij een vorige gelegenheid al gezien had, maar haar T-shirt was nieuw. Het had de kleur van vers bloed, om te beginnen, en in die felrode zee stond in grote witte letters: ‘*blah blah blah blah*’.

Ze keek de notaris vrolijk aan terwijl ze suiker in haar koffie roerde.

‘U had nog ergens aan gedacht, zei u over de telefoon. In verband met de schooldirecteur, Michaux.’

Liebaert knikte.

‘Toen jullie me eergisteren over Cecile Meurisse vertelden, over het feit dat ze in 1981 zomaar vertrokken is, toen knaagde er iets, iets dat ver weg in mijn hoofd zat. . . Ik kon er toen niet op komen, maar vanochtend opeens wel. U weet waarschijnlijk niet wat er met die arme Michaux is gebeurd, of wel?’

Cavani keek hem aan.

‘Nee, dat dacht ik wel, het is ook al zo lang geleden. Hij had een dochter en die heeft zich verhangen, ik denk toen ze een jaar of twaalf was. Dat heeft Michaux gebroken. Ik herinner me dat ook mijn vader er kapot van was. Iedereen leefde met hem mee.’

‘En dat was in die periode, bedoelt u?’ vroeg de inspecteur.

‘Ja, dat was toen, als ik me niet vergis. Dat moet u toch wel ergens kunnen terugvinden, neem ik aan. Ik weet dat Cecile Meurisse ook erg gehecht was aan het meisje, ik denk dat ze niet lang na haar dood vertrokken is.’

Toen ze weer buiten stonden, zei Cavani: ‘Het is ondertussen 36 jaar geleden. Dat is een eeuwigheid. En maakt het iets uit, voor onze zaak?’

‘Ik denk het niet,’ zei Berger.

Cavani keek rond.

Ze stonden voor het huis van de notaris, op een kleine vijfhonderd meter van het centrum. Cavani wees naar een blauw bordje in de verte.

‘Wat denk je, geven we het nog één kans? Even binnenspringen bij de collega’s van de lokale politie, eens kijken of ze nog iets in hun archief hebben zitten?’

‘Dat haalt niet veel uit, vrees ik.’

Cavani keek hem sceptisch aan.

‘Er moet me iets van het hart, chef.’

‘En dat is?’

Ze haalde diep adem. Op slag was een flink stuk van haar vrolijkheid verdwenen.

‘Vroeger zou je niet eens gewacht hebben op mijn vraag. Dan zou je nu al aan de balie bij de lokale staan.’

Hij antwoordde niet.

‘Oké, ik ga,’ zei ze. Ze probeerde het luchtig te laten klinken, alsof er geen vuiltje meer aan de lucht was. ‘Zin om mee te gaan?’

Hij knikte.

Terwijl ze de korte afstand naar het politiebureau te voet aflegden, hing Cavani aan de telefoon met de teamkamer.

Berger liep naast haar, afwezig, in gedachten verzonken.

‘Dat moeten we toch ergens kunnen terugvinden?’ vroeg ze. Ze luisterde en zei: ‘Vraag het aan Emma, die raakt overal binnen.’ Daarop verbrak ze de verbinding.

De aspirant-inspecteur achter de balie wist niet goed hoe hij Cavani’s verzoek moest inschatten. Uiteindelijk haalde hij er een hoofdinspecteur bij, een joviale veertiger met een flinke embonpoint die voortdurend zuchtte, niet omdat hij hun verzoek een onnodige verzwaring van zijn dagtaak vond, maar omdat hij hen graag van dienst wilde zijn en niet goed wist of dat wel zou lukken.

‘Alles sinds 2000 is gedigitaliseerd,’ zei de man die zich voorstelde als Laurent Debacker, ‘maar voor die tijd, ho maar... dat is een soepje, collega’s.’

‘Maar het soepje bestaat,’ zei Cavani hoopvol.

De hoofdinspecteur knikte van zo-en-zo.

‘En waar bevindt dat soepje zich nu, om het zo maar te zeggen?’

Hij wees naar de vloer.

‘In de kelder. De oude papieren archieven moesten al jaren geleden vernietigd zijn, maar de gemeente heeft geen geld meer voor dat soort fratsen. Dus blijft het daar maar liggen.’

‘Kunnen we eens gaan kijken, misschien?’

Debacker zuchtte voor de zoveelste keer.

‘Ja, dat wil zeggen... Drie jaar geleden hebben we een groot waterlek gehad en alles is daarna eigenlijk wat blijven liggen zoals het lag...’ Hij keek Cavani met spijt in de ogen aan. ‘Ik bedoelde dat helaas nogal letterlijk, inspecteur, van dat soepje...’

De kelder onder het politiebureau was veel groter dan Berger gedacht had en tot Sara’s opluchting was hoofdinspecteur Debacker wat te pessimistisch geweest. Er hing een muffe en tegelijk zurige geur en een deel van de opgestapelde kartonnen

dozen had inderdaad flink te lijden gehad van wateroverlast, maar het grootste deel van het archief zag er nog intact uit. Stoffig en nogal rommelig, maar wel intact.

‘1981,’ zei Cavani.

‘Kan het ook iets preciezer?’

Ze pijnigde haar hersens.

‘Cecile Meurisse is in augustus 1981 ergens anders gaan werken. Alles tussen januari en eind juli.’

Debacker zuchtte.

Een halfuur later haalde hij zichtbaar blij een dun dossiertje uit een kartonnen doos.

Hij glimlachte bescheiden.

‘Ik denk dat jullie dit zoeken.’

‘Goed, wat hebben we dus eigenlijk?’ vroeg commissaris Leroux.

Hij stond op luidspreker in de auto en zijn stem klonk schel.

Omdat er een officieel verzoek nodig was om het dossier te mogen meenemen, had Sara Cavani alvast het grootste gedeelte in hanenpoten overgeschreven. Haar notities lagen op haar schoot.

‘Sophie Vincent, twaalf jaar, zelfdoding door verhangings op 18 maart 1981. Gevonden door haar pleegvader Eric Michaux, je hoort het goed.’

‘Dat wist ik al.’

‘Pardon?’ vroeg Cavani.

Leroux grinnikte.

‘Dat leg ik je straks wel uit. Ga verder, inspecteur.’

‘Volgens datzelfde rapport was er geen enkele indicatie die verder onderzoek rechtvaardigde. Striemen in de nek consistent met verwondingen door strangulatie. Ik citeer vrij, want het is schabouwelijk slecht geschreven.’

Leroux humde.

‘De politie twijfelde er dus niet aan dat het meisje door verhänging om het leven is gekomen, en dat ze dat zelf heeft gedaan. Geen enkel vermoeden van kwaad opzet.’ Ze ging vluchtig door haar aantekeningen. ‘De overlijdensakte is ondertekend door onze goede vriend André Michiels, huisarts.’

Het bleef even stil bij Leroux.

‘En nu wil ik graag horen hoe je dat al wist, van die pleegtoestand,’ zei Cavani.

Het bleek dat inspecteur Kepler voor een keer haar groten-deels illegale hackerspraktijken niet voor de dag had hoeven halen om in een databank in te breken.

‘Een oude vriend van Emma werkt op de eindredactie van *Het Laatste Nieuws*. Hij is op haar verzoek in de digitale archieven gaan zoeken en had geluk. Of beter, wij hadden geluk, want hij vond de info verbazend snel.’

‘Ze was een vondeling,’ zei Sara.

‘Jawel. Sophie Vincent is in 1969 voor de deur van het plaatselijke ziekenhuis gevonden door een dokter en een verpleegster. De voornaam van de verpleegster was Sophie, die van de dokter Vincent. Het kind is ondergebracht bij schooldirecteur André Michaux, die het effectieve hoederecht uitoefende. Het meisje ligt begraven op de begraafplaats van Evere. Stond allemaal in een mooi klein artikel in de krant, destijds.’

Cavani knikte.

‘Ben je er nog?’

‘Ja, ik knikte,’ zei Cavani.

‘Is Alex al naar huis?’ vroeg Leroux.

‘Nee, die is aanwezig, liefelijk tenminste,’ zei ze, iets te afgemeten voor haar doen. ‘Hij zit hier naast me.’

‘Dag Lucas,’ zei Berger.

‘Scheelt er iets met je?’

‘Nog steeds een beetje moe.’

Leroux bleef even stil.

‘Ik heb misschien iets dat je wél interesseert,’ zei hij. ‘Iets over Novak. Onze vriend is waarschijnlijk gespot.’

‘Waar?’ vroeg Berger.

‘Net voorbij Namen, op de parking van een tankstation. Hij liep naar buiten toen een agent van de plaatselijke brigade aan de kassa stond om af te rekenen. Een aspirant-agent, een bakvis eigenlijk, hij is nog maar een half jaar in dienst. Maar hij zweert dat het John Novak was, ze hebben een grote foto van hem aan het prikbord op de brigade hangen.’

‘En hij heeft hem laten lopen?!’ riep Cavani.

‘Schreeuw niet zo,’ kreunde Leroux, ‘mijn hoofdpijn is sinds vanochtend eindelijk wat minder.’

‘Sorry.’

‘De aspirant-agent heeft zijn wisselgeld meegegrist en is naar buiten gelopen, maar Novak was nergens meer te zien. Hij is naar zijn collega in de patrouillewagen gerend en ze zijn onmiddellijk naar de uitrit van het tankstation gereden. Ze hebben een rudimentaire wegversperring opgezet en alle wagens gecontroleerd, maar geen Novak.’

‘Zijn werk zit erop,’ fluisterde Berger.

‘Wat zeg je?’ vroeg Leroux.

Berger herhaalde het niet, maar vroeg in plaats daarvan: ‘Is er nog permanente controle bij de vroegere garage van Novak?’

‘Nee, en begin jij nu ook niet te roepen tegen mij. We hebben twee weken lang de klok rond bewaking gehad, maar dat is ondertussen teruggebracht naar drie keer per dag een check door een patrouille. Te weinig personeel, je kent het verhaal.’

‘We moeten ernaartoe!’ riep Berger.

‘Ik vroeg toch duidelijk om niet...’

‘Michaux is daar!’ Hij riep nog steeds. ‘Michaux is in de garage, dat kan niet anders. En Novak is ontsnapt, zijn werk zit erop!’

‘We zijn er op een steenworp vandaan,’ zei Cavani terwijl ze de auto startte. ‘Vijf minuten, iets minder zelfs.’

‘Ik stuur versterking,’ zei Leroux.

Drie minuten later stopte inspecteur Sara Cavani de dienstauto met gierende banden voor de voormalige woning van Novak.

‘Je wapen ligt bij ons, neem ik aan?’

Berger knikte.

‘Ik check eerst boven,’ zei ze terwijl ze haar pistool uit de holster trok.

‘Novak is hier niet,’ zei Berger. Hij wees op haar wapen. ‘We zijn hier voor Michaux, voor niemand anders.’

‘Ik heb toch liever geen gaatje in mijn T-shirt, dus ik neem geen risico.’

Ze slopen de gammele trap op, Cavani met gericht pistool, Berger achter haar aan.

Het was er stil.

Ze checkten de kamers, maar de vroegere woning van John Novak was nog even leeg en vuil als voorheen.

‘De garage,’ zei Berger.

Binnen lag alles er nog net hetzelfde bij als de vorige keer. Het rook er nog steeds naar schrale lucht en motorolie.

Berger en Cavani keken rond, scanden de omgeving.

De inspecteur hield haar pistool met beide handen voor zich uit.

Ze zagen dezelfde gescheurde autobanden, dezelfde stapel karton. De langwerpige werkput in het midden van de garage.

Toen merkte Alex iets dat niet klopte. Hij bewoog zijn hoofd een paar keer in de richting van de put, tot Sara het ook zag.

Over de werkput lag nog steeds het stalen raster. Maar waar het er de vorige keer scheef en slordig op had gelegen, lag het nu netjes over de opening en was het vastgemaakt met een hangslot.

Plots hoorden ze een gesmoord geluid. Het klonk gedempt, alsof iemand ver weg aan het kokhalzen was.

Ze liepen er naartoe.

In de werkput zat een man vastgebonden op een stoel.

Hij had een zak over het hoofd.

Zijn lichaam bewoog heel even. Het was niet eens een echte beweging, het leek eerder of zijn spieren samentrokken.

Cavani begon als een bezetene aan het stalen raster te rukken.

‘Volhouden!’ schreeuwde ze naar de man beneden. ‘Volhouden!!’

Het hangslot hing aan een stalen ketting die door de mazen van het raster ging en die vastzat aan een ring in de betonnen vloer. Berger kreeg zijn handen onder de rand van het raster en tilde het uit alle macht omhoog. Het bewoog.

‘Blijf proberen!’ riep Cavani. ‘Kom op, we hebben al een opening!’

Ze wurmde haar been ertussen en probeerde met heel haar lichaam het rooster opzij te schuiven, maar de ketting gaf maar enkele schakels mee. Daarna stond ze strak gespannen en bewoog het rooster geen moer meer.

‘Godverdomme!!!’

Ze rukte aan het hangslot, kwam overeind en begon er met haar voet op te schoppen. Het slot was oud en verroest, maar het ging niet stuk. Ze bukte zich en greep opnieuw het raster vast.

Terwijl Cavani bleef rukken en haar vingers openhaalde, kroop Berger overeind. Hij liep door de garage, schopte het karton opzij, duwde met alle macht de hoop gescheurde autobanden weg. Hij vond enkele stukken van buizen, nogal dun, maar zo te zien van staal.

Alex greep de langste die hij kon vinden en liep terug naar de werkput.

‘Opzij, Sara!’

Hij stak de ene kant van de buis door het hangslot en duwde de andere kant zo hard hij kon omhoog.

Het slot brak.

Berger had het raster nog niet eens een meter van de put getrokken of Cavani sprong al naar beneden. Ze rukte de zak van het hoofd van de man.

Het was inderdaad Eric Michaux, ze herkenden hem van de foto's die in het dossier zaten.

Hij was dood.

's Middags wilde Leroux een stapel broodjes in de kantine bestellen zodat ze niet weg hoefden, maar hij kreeg nul op het rekest, tot zijn grote woede.

'Hoe is het toch mogelijk!' gromde hij terwijl hij de telefoon neergooide. 'Ze hebben weer eens nieuwe regeltjes, er wordt voortaan niet meer geleverd.' Hij imiteerde een zeurderige stem: "'Wij zijn een kantine en geen broodjeszaak.' De idioten.'

'We gaan straks wel met zijn allen,' suste Cavani.

De debriefing in de teamkamer aan de Koningsstraat was al een tijdje aan de gang. Lucas Leroux had Berger, gezien de gebeurtenissen, met aandrang gevraagd om erbij te zijn, en hij had zich vrij snel laten overhalen.

Inspecteur Mahdouli was nog steeds ziek, de rest van het team zat netjes verdeeld per geslacht: Kepler en Cavani aan de ene kant, Berger en inspecteur Derijcke aan de andere en de commissaris tussen hen in, aan het whiteboard, als een onzekere bemiddelaar.

'De mensen van het lab zijn nog altijd bezig op de plaats delict,' zei hij, 'maar dokter Vandeveldde was gelukkig niet al te slechtgeluimd.'

De patholoog-anatoom had zich voor zijn doen inderdaad erg rustig gedragen. Zelfs de gebruikelijke botte grapjes waren grotendeels achterwege gebleven.

'Het slachtoffer is gestikt, maar daar had je mij waarschijnlijk niet voor nodig om dat uit te vissen. Helaas voor hem denk ik dat het geen snelle dood was.' Hij had Berger in de ogen

gekeken en eraan toegevoegd: 'Ik kan me vergissen, maar ik vermoed dat hij in die zak niet genoeg zuurstof binnenkreeg om te blijven leven, maar net genoeg om niet snel dood te gaan. Morgen bij de autopsie weet ik meer.'

Meteen daarna was de arts vertrokken.

'Vandeveldde vergist zich zelden of nooit,' zei Leroux. 'Laten we er dus maar van uitgaan dat Michaux langzaam gestikt is. Wat hebben we nog?'

Emma Kepler hield graag vast aan zekerheden, zelfs al kende iedereen die al.

'Zelfde tafereel als bij de vorige moorden. Het briefje met de boodschap.'

In een hoekje van de werkput hadden ze de bekende quote teruggevonden.

Ceci n'est pas un suicide.

'Novak is gezien net voorbij Namen, op de E411,' voegde Paul Derijcke er met zijn hese stem aan toe. 'Sindsdien is hij spoorloos.'

'Even samenvatten.' Leroux wees met een stift op de namen en lijnen die kriskras door elkaar op het bord stonden. 'Claire Collinet wordt vermoord in Parijs. Ze heeft een kleine kunstgalerie. Voor zover we weten, heeft ze geen enkele link met Brussel. Ze is ook de vreemde eend in de bijt, de andere moorden gebeuren allemaal hier.'

Leroux gooide de stift in het bakje onder aan het whiteboard en ging verder: 'Cecile Meurisse was huishoudster, André Michiels huisarts, Eric Michaux schooldirecteur. Alle drie kunnen we ze terugbrengen tot één plek, Evere, en tot één tijdstip: het jaar 1981.'

'Alle vier,' zei Kepler. 'Ook Novak, hij ging er naar school.' Leroux knikte.

'We weten ondertussen dat Eric Michaux het hoederecht had over een meisje, een vondeling, Sophie Vincent. Ze heeft zelfmoord gepleegd, ook weer in dat verdomde jaar 1981, en

volgens getuigen was Michaux daar kapot van. Ten slotte zijn er de briefjes die Novak telkens bij de slachtoffers legt, de verwijzing naar Magritte. “*Ceci n’est pas un suicide*”. Verwijst dat naar het meisje? Kan niet anders, denk ik.’

‘We weten natuurlijk ook niet of het bij deze vier slachtoffers blijft,’ voegde Derijcke eraan toe. ‘Misschien stopt Novak pas bij acht en kunnen we onze redenering helemaal overdoen.’

Cavani keek Berger aan.

‘Waarom zei jij daarstraks in de auto dat zijn werk erop zit?’

Hij haalde de schouders op en geeuwde.

‘Man, man, en het is pas middag.’ Leroux was bezorgd. Hij bestudeerde Bergers gezicht. ‘Ben je wat ziekjes, is het dat?’

‘Zou kunnen.’

‘Bon,’ zuchtte de commissaris, ‘ik scheur van de honger. Gaan we? We kunnen in de kantine verder overleggen.’

‘Ik denk dat ik maar eens naar huis ga, Lucas.’ Berger hoestte.

‘Doe dat,’ zei Leroux. ‘En verzorg je, ga naar de dokter of zo. Ik bel je morgenochtend wel met een stand van zaken.’

‘Dank je, maar ik bel zelf wel als ik wakker ben. Ik denk dat ik de hele dag alleen maar wil slapen.’

‘Goed zo,’ bromde Leroux. En tegen de anderen: ‘Kom, kinderen.’

Terwijl de rest naar buiten liep, trok Alex langzaam zijn jas aan.

Hij wachtte tot hij de ‘ping’ van de lift hoorde.

Stak zijn hoofd buiten de deur, checkte of er niemand meer in de gang was.

Toen liep hij naar de lockerkast in de hoek van de teamkamer, opende zijn kluisje met de sleutel en haalde er zijn pistool uit.

Die avond was Berger heel ingetogen.

Hij keek voortdurend rond in de flat, hij observeerde de meubels en de muren en de ingelijste foto’s alsof hij ze voor de eerste keer zag. Hij dronk ook relatief weinig.

Hij belde Chloë, opnieuw.

‘Met Alex. Stoor ik je?’

Zodra hij het zei, besepte hij dat het hem niet kon schelen of hij haar stoorde of niet.

‘Je moet echt met me praten, Chloë.’

Ze zuchtte.

‘Lieve Alex, ik weet niet goed wat je van me wilt,’ zei ze zacht.

Hij wachtte.

‘We moeten echt verder, allemaal. We kunnen niet blijven stilstaan bij...’

‘Ik moet weten wat ze zei,’ fluisterde hij. ‘Zo eenvoudig is het. Camille heeft me willen bereiken, maar ik kon niet opnemen.’

‘Ik weet het niet. Ik kan je echt niet helpen.’

‘Dat kan niet!!’ riep Berger.

Dan, fluisterend: ‘Sorry.’ Hij haalde diep adem. ‘Sorry. Ik moet het echt weten, Chloë, het is het laatste wat ontbreekt... Het beheerst alles wat ik doe. Ik sta ermee op en ik ga ermee slapen.’

‘Het spijt me, maar ik vind het een beetje een morbide vraag,’ zei ze.

Ze klonk gekwetst.

‘Ik was er niet eens bij, Alex.’

Nu fluisterde ze zelf.

‘Ik herinner me echt niet dat ze je nog heeft willen bellen. Het was druk in Le Carillon, we waren allemaal nogal uitgelaten...’

Berger sloot zijn ogen. Het voelde alsof zijn keel werd dichtgeschroefd.

‘In ieder geval, ik stond al een tijdje buiten op het terras toen Camille erbij kwam, dat weet ik nog wel. Ik had een nieuw vriendje toen. Het heeft niet lang geduurd, maar hij was er die avond wel. Ik stond met hem te roken buiten toen Camille en Marie-Lou erbij kwamen staan. Dat was net voor... net voor het gebeurd is. Je kent Marie-Lou toch, hé?’

Berger herinnerde zich haar vaag. Groot, vrolijk, ze deed iets zelfstandigs, iets met kleding.

‘Zij was bij Camille in de bar toen jij buiten stond te roken, is het dat wat je zegt?’

‘Ik denk het.’ Ze probeerde het opnieuw. ‘Pijnig jezelf niet zo, Alex, het is twee jaar geleden, we hebben...’

‘Kun je me het nummer van Marie-Lou geven?’ vroeg Berger. ‘Alsjeblieft?’

Het was even stil.

‘Blijf aan de lijn,’ zuchtte Chloë.

Ergens in de nacht pakte hij zijn koffertje.

Wat kleren, toiletpullen, het was al bij al niet veel.

Het pistool moffelde hij weg tussen zijn kleren, samen met een katoenen doekje en een donkerblauw doosje.

Hij belde het nummer dat Chloë hem had gegeven, tot twee keer toe, maar beide keren werd niet opgenomen. De tweede keer kreeg hij een vrolijke voicemail te horen.

Dit is Marie-Lou, ik ben er niet, maar vertel me iets en ik kom misschien weer boven water!

Hij sprak geen boodschap in.

Het laatste wat hij inpakte, was een plastic zakje met daarin de sjaal van Camille.

Toen Cavani in de werkput de zak van Michaux’ hoofd had gerukt en Berger het grauwe, verwrongen gelaat van de dode had gezien, was er enige twijfel in hem geslopen. Zag je er altijd zo uit als je stikte?

Wilde hij dat wel?

Toen besepte hij dat het hem op de keper beschouwd niet veel kon schelen.

Hij herinnerde zich dat hij in zijn loopbaan ook andere doden had gezien en dat je het nooit kon voorspellen. Hij had gruwelijke grimassen gezien bij mensen die met een kogel waren gedood en die nauwelijks de tijd hadden gekregen om zich te realiseren wat hen overkwam. Hij had ook slachtoffers van brutale, pijnlijke moorden gezien van wie het gezicht er rustig en bijna vredevol uitzag.

De laatste gedachte, daar gaat het om, mompelde hij in zichzelf. Het laatste beeld.

Het laatste beeld is dat van Camille. En dan glimlach ik.

Hij sloot het koffertje.

De volgende ochtend werd Berger om negen uur wakker.

Hij had geen wekker gezet en zijn telefoon stond uit.

Het miezerde, zag hij.

Een halfuur later zat hij in zijn auto en was hij op weg naar Colmar.

Het pension heette Au Manoir en lag net buiten het centrum van Colmar.

In vroegere tijden was het zonder twijfel een voornaam huis geweest, maar dat was lang geleden. Het vierkante gebouw lag een stukje weg van de straat, omringd door een handvol oude, knoestige bomen, en het schreeuwde om onderhoud en een likje verf. Aan de rechterkant van het huis was de dakgoot hersteld met zwart asfaltpapier.

De eigenares was mevrouw Deruelle. Het was een oude, lieve tante die worstelde met overgewicht en die de deur opendeed in een soort donkerblauwe kaftan. Ze leek op een oude operazangeres, maar dan wel een die voortdurend lachte.

‘Ik ben zó blij u welkom te heten,’ zei de vrouw. Haar stem kraakte licht. ‘En dan nog helemaal uit België! Komt u binnen, meneer...’

‘Barvaux, Eric Barvaux,’ zei Berger.

‘*Soyez le bienvenu!*’ herhaalde ze lachend terwijl ze hem bij zijn bovenarm zacht naar binnen trok, in de warmte van de hal.

Ook binnen was duidelijk te zien dat het huis ooit goede tijden had gekend, maar dat de huidige inkomsten niet toereikend waren om die standaard aan te houden.

‘U zult zich hier ongetwijfeld thuis voelen, meneer Barvaux. We zijn buiten seizoen, er zijn maar twee kamers bezet naast de uwe, dus het zal lekker rustig zijn. Ik serveer het ontbijt tussen zeven en negen.’

‘Dat is prima.’

‘Hoeveel nachten blijft u bij ons?’

‘Eh, een drietal. Doe maar drie nachten.’

‘Dat is uitstekend. Ik heb nog wel uw identiteitskaart nodig voor de administratie, meneer Barvaux, maar dat hoeft niet nu meteen, hoor, daar hebben we de tijd voor. Zal ik u de kamer wijzen? U hebt de Empire,’ gniffelde ze alsof ze hem een groot geheim toevertrouwde, ‘sommige mensen hebben toch al het geluk, niet?’

Toen hij alleen was, pakte hij traag en zorgvuldig zijn koffer uit. Hij had er geen verklaring voor maar het leek hem opeens belangrijk dat zijn spullen netjes lagen.

Dat hij geen rommel achterliet.

Het zakje met de sjaal legde Berger op het antieke, protserige nachtkastje naast zijn bed.

Hij zocht zijn telefoon en vond hem in de binnenzak van zijn jas. Hij had een gemiste oproep, zag hij. Sara Cavani.

Hij wiste het nummer.

Dan drukte hij op een toets.

Dit is Marie-Lou, ik ben er niet, maar vertel me iets en ik kom misschien weer boven water!

Hij ging op de rand van het bed zitten en sloot zijn ogen.

Het was erg stil in het huis.

Ver weg een vliegtuig dat overvloog. Wat vaag hondengeblaf.

Berger stond langzaam op, stak het pistool in zijn schouderholster en verliet de kamer.

Buiten haalde hij een plattegrond uit zijn binnenzak en zocht naar de plek die hij met een ‘x’ had gemarkeerd.

Het bleek niet eens zo ver.

Hij was hier helemaal alleen, iets wat hem opluchtte.

Hij dwaalde door Colmar zonder ergens acht op te slaan.

Het was bitter koud, met een fletse zon en een helderblauwe hemel, en zelfs in het oudste en meest fotogenieke deel van het stadje waren er nauwelijks toeristen te bespeuren.

Hij was vanochtend vertrokken in miezerig, lichtjes mistig weer maar zodra hij de grens over was met Luxemburg, was het steeds beter geworden, iets wat Berger op een vreemde manier neerslachtig maakte.

Omdat hij het erg koud kreeg, ging hij een brasserie binnen en bestelde een glas wijn.

Hij had zijn eerste slok nog niet genomen, toen zijn telefoon begon te zoemen.

Hij hoopte dat het Marie-Lou was en nam direct op.

‘Waar ben je, chef?’ vroeg Cavani. ‘Ik heb je vanochtend ook al proberen te bellen.’

Berger schraapte zijn keel.

‘Thuis.’

Het bleef even stil.

‘Je kent een mens natuurlijk nooit helemaal,’ antwoordde ze sec, ‘maar ik hoor mensen praten en lachen op de achtergrond en dat associeer ik niet meteen met jouw flat, om het voorzichtig uit te drukken. En je hebt ook geen blazende koffiemachine.’

Hij zuchtte.

‘Ik sta trouwens op jouw verdieping aan de deur,’ mompelde ze. Ze klonk ontgoocheld. ‘Er liep beneden net iemand naar binnen, we hebben samen de lift genomen.’

Berger voelde hoe de woede opeens naar boven golfde.

‘Controleer jij mij?’ siste hij tussen zijn tanden.

‘Nee, natuurlijk niet, maar...’

‘Ik ben er niet, dat mag volstaan,’ zei hij kortaf.

Hij verbrak de verbinding.

Hij dronk een aantal glazen wijn in korte tijd. Toen de straatverlichting aanflopte en het buiten donker werd, bestelde hij een fles.

‘Wilt u misschien ook iets eten?’ vroeg de kelner. Er zat een lichtjes verontruste klank in zijn stem.

Berger keek hem afwezig aan.

‘Ja, dat is goed, doe maar.’

‘Maar u hebt nog niet eens besteld!’ pruttelde de kelner tegen. Hij was nog erg jong, zag Berger nu.

‘Kies zelf maar.’

Hij hoopte dat zijn glimlach geruststellend zou zijn, maar iets in zijn gezicht deed de jongen schrikken. Hij mompelde: ‘Daar zorgen we voor, meneer,’ en liep weg zonder Berger aan te kijken.

Nog één dag.

Minder, zelfs.

Als het meezit, is morgenmiddag alles achter de rug.

Om tien uur ’s avonds was Berger terug in zijn kamer.

Hij trok zijn jas uit, leunde tegen de muur, drukte op een toets van zijn telefoon.

En hoorde opnieuw de vrolijke stem van Marie-Lou vertellen dat ze er niet was maar dat ze wellicht, misschien, ooit wel weer boven water zou komen.

Ooit is te laat, dacht Berger.

Hij kleepte zich uit tot hij alleen nog in zijn zwarte boxer-short stond en ging aan de mahoniehouten kaptafel zitten.

Het meubel had, zoals alles in de kamer, zijn beste tijd gehad. Over de grote ronde spiegel liep een barst. Iemand had in piepkleine letters een naam gekrast in het houten blad, maar hij kon hem niet ontcijferen.

Berger legde het pistool op de tafel, samen met het katonnen doekje en het ronde doosje met wapenvet dat hij thuis in zijn koffer had gestoken.

Hij nam het wapen uit elkaar en begon de onderdelen zorgvuldig schoon te maken.

Die nacht trof de gruwel hem met volle kracht.

Hij werd wakker in het brede bed in de Empirekamer. Zijn hart ging hevig tekeer.

Iets had hem gewekt, wist hij, maar in het duister rondom hem waren alleen de vage contouren in de kamer te zien. De rand van zijn bed. Het kaptafeltje in de hoek. Een stoel. De dikke, donkere overgordijnen die een vermoeden van licht doorlieten. Elk voorwerp in de kamer leek te glinsteren.

Hij was doodsbang maar wist niet goed waarom.

Hij had het ook erg koud.

Hij rilde en toen pas beseftte hij dat het geen glinsters waren die hij zag, maar ijs. Het was zo stervenskoud in de kamer dat alles rondom hem bedekt was met een laagje ijs.

Hij hoorde hem nog voor hij hem zag.

Er kwam een geluid uit een hoek van de kamer en Berger herkende het op slag. Het diepe, gorgelende ademen. Het bijna obscene geslurp, als een rioolput die leeggezogen wordt en zich daarna weer vult.

Dan zag hij Novak zitten.

Hij had alle kenmerken van het monsterachtige wezen dat hem nu al een jaar af en aan bezocht, maar het waren wel degelijk zijn ogen, het was zelfs zijn tronie die hem vanuit een hoek van de kamer aanstaarde en ademde, alleen maar ademde.

De lucht kwam in wazige wolken uit zijn bek.

En toen beseftte Berger waarom hij zo bang was. Toen wist hij wat hem zo doodsbenaauwd maakte.

Camille was er niet.

Voor de eerste keer was zijn Camille nergens te bespeuren.

Ze zat niet op zijn borstkas, ze zat niet rechtop in zijn bed, ze was niet eens in de kamer.

Ze was nergens.

Berger schreeuwde zo hard hij kon.

Het was een rauwe, grauwe oerschreeuw, een schreeuw van totale wanhoop, van verdriet, van onpeilbare leegte.

Hij schreeuwde zo hard dat hij terstond een splijtende hoofdpijn kreeg. Enkele tellen later hoorde hij in zijn gang een deur open- en weer dichtgaan en toen was het opnieuw stil, op zijn hijgende ademhaling na, en was het monster verdwenen.

Alex ging rechtop zitten. Zijn hoofd voelde alsof het uit elkaar zou spatten.

Met trillende handen zocht hij zijn telefoon, zette het ding aan.

Het was halfzes 's ochtends.

Hij kroop uit het bed en liep naar de badkamer. Dronk twee glazen water, kleepte zich aan, zocht zijn spullen bij elkaar.

Hij strompelde naar buiten.

Het leek nog nacht.

Aan het einde van de straat reed traag een auto voorbij, ergens klonk het diepe gebrom van een bus, maar daarna niets meer. De stad was uitgestorven.

In dat eerste, verwarrende jaar na Camilles dood had Berger zich vaak afgevraagd wat het laatste was dat ze gezien had voor ze stierf. Haar allerlaatste beeld. Hij vond het een ondraaglijke gedachte dat het misschien het gezicht van een van de terroristen was. Dat het zijn ogen waren, twee gloeiende kolen vol haat.

Hij herinnerde zich opeens het verhaal dat hij ergens in de herfst van vorig jaar had gelezen, het verhaal waarmee de nachtmerries waren begonnen. Het was het verhaal van een man die met zijn vriend door de rue du Faubourg du Temple liep. Het was 21.31 uur. Camille was zes minuten eerder gestorven, nauwelijks vijfhonderd meter verderop, maar dat wisten deze mannen niet. Ze wilden een glas gaan drinken op de hoek, in café La Bonne Bière. Toen ze er aankwamen, opende een kerel in het zwart het vuur.

Hij had alles gezien, als in een oorlogsscène, als in een film. Waar de terrorist liep, welke cafégangsters eerst werden geraakt

en wat ze droegen, zelfs wat ze aan het drinken waren. Hij had beschreven hoe de kerel zijn linkerhand omhoog hief vanuit de heup, het machinegeweer strak voor zich uit, en hoe hij dan vuurde, telkens in series van twee. Tak, tak, en dan zijn hand weer naar beneden. Telkens opnieuw. Hoe hij zes mensen in koelen bloede had vermoord, met twintig kogels, en daarna was weggelopen.

Berger zou het vreselijke ooggetuigenverslag vergeten zijn – hij had er zoveel gelezen, toen – ware het niet dat de man ook enkele slachtoffers beschreven had, en de blik in hun ogen net voor ze getroffen werden door een kogel.

Die nacht was Camille voor het eerst aan hem verschenen, in haar witte boetekleed, bloedend op zijn borstkas.

Hij kreeg het benauwd in die koude ochtend, in die doodse stilte. Hij had behoefte aan mensen, aan stemmen, maar alles waar hij voorbijkwam, was dicht. Alles wat hij zag, waren gesloten deuren, gesloten luiken, gedoofde lichtreclames.

Aan de andere kant van de straat zag hij plots een voetganger. Het was een man, hij liep in dezelfde richting als Berger en hij had zo te zien haast. Hij droeg een lange, warme jas waarvan de kraag hoog tegen zijn hals aan zat. In zijn rechterhand had hij een boekentas. Hij zag eruit alsof hij wist waar hij op dit vroege uur naartoe ging en Berger volgde hem zonder nadenken.

Ze sloegen links en rechts enkele straten in en dan kwamen ze op een plein en zag Berger voor zich het grote treinstation van Colmar, verlicht als een baken in de nacht. Er liepen mensen naar binnen, het leek er warm.

Hij volgde de man met de boekentas tot deze voor een rij met ticketmachines stopte en keek dan om zich heen.

Boven hem spuide een luide, blikken stem allerlei woorden, maar het enige wat Berger registreerde, was dat de trein van

Mulhouse net binnenliep op spoor 3 en dat er aansluiting was naar Bazel op spoor 5.

Rechts van hem was een dubbele deur met daarboven het opschrift *Buffet de la Gare*.

Het was een groot, ouderwets stationscafé met een witte vloer van vierkante tegels. Een tiental mensen zaten achter houten tafeltjes. Boven de enorme tapkast hing een grote klok die 06.32 uur aanwees.

Hij ging zitten en bestelde bier. Ondanks het vroege uur vertrok de oude kelner geen spier en toen zag Berger dat bijna de helft van de mannen – het waren allemaal mannen – een schuimend glas pils voor zich hadden.

Hij nam een eerste slok en wachtte tot het trillen minder werd.

Toen het glas leeg was, bestelde hij er nog een.

Zijn telefoon rinkelde om iets over acht.

Hij had net de biertjes afgerekend – het waren er uiteindelijk drie geworden – en een croissant naar binnen gewerkt, niet omdat hij honger had maar in de hoop dat het duizelen en de misselijkheid zouden ophouden. Hij stond in de hal van het station.

‘Met Marie-Lou Alouti. Mag ik vragen wie u bent?’

Berger hapte naar adem.

‘U hebt me al enkele keren gebeld, maar ik herken het nummer niet,’ zei ze. Er zat een zweem van ongerustheid in haar stem.

‘Berger, Alex Berger,’ kraste hij. ‘De man van Camille.’

Het duurde heel even voor ze hem kon plaatsen. Dan klonk ze opeens warm en opgewekt.

‘Alex, natuurlijk! Ik was al bang dat ik weer een stalker achter me aan had, vorige maand heb ik bijna de politie gebeld, die kerel wist niet van ophouden. Hoe is het met je?’

‘Ik... ik moet je wat vragen,’ mompelde hij.

Ze had hem niet gehoord. Het was ondertussen druk geworden, er was een menigte in de hal die grotendeels één kant uitliep en Berger was zo verbouwereerd door het gesprek dat hij zich liet meedrijven met de stroom in de richting van de perrons en de sporen.

‘Kun je geloven dat ik ondertussen getrouwd ben?’ kirde ze. ‘Ik? Als je me dat een paar jaar geleden gezegd zou hebben, dan had ik je met een voorhamer op je hoofd geslagen.’

‘Ik moet je iets vragen, Marie-Lou,’ herhaalde Berger.

Nu ving ze wel de ondertoon in zijn stem op.

‘Sorry, typisch ik, mijn mond staat nooit stil. Waarvoor bel je?’

‘Het gaat over Camille. Over die laatste avond, in Le Carillon.’

Ze zweeg.

Berger was omringd door mensen en liep zonder te kijken verder.

‘Jij was bij haar. Ze heeft me nog proberen te bellen, net voor ze naar buiten ging. Jij was toch bij haar, hé?’

‘Ja, ik was bij haar maar ik begrijp niet goed waarom...’

Hij stond nu opeens aan het einde van een gang, alleen. Rechts van hem ging er een trap naar omhoog.

‘Ze heeft geprobeerd me te bellen, Marie-Lou.’ Hij hoorde dat hij bijna smeekte, maar het kon hem niet schelen. ‘Net voor ze stierf, heeft ze me proberen te bellen, maar ze heeft geen bericht ingesproken.’

‘Laat het toch rusten, Alex,’ zei ze zacht.

Hij stond op een leeg perron.

De zon was juist opgekomen en het eerste licht viel op de sporen die links van hem in een flauwe bocht naar de horizon liepen.

Hij klonk radeloos.

‘Ik moet het weten. Ik kan het je niet uitleggen, maar ik moet het weten.’

Ze zweeg zo lang dat hij vreesde dat ze weg was. Toen ze eindelijk antwoord gaf, klonk ze vermoeid maar ook voorzichtig, alsof ze bang was voor haar eigen woorden.

‘Het was echt niks. Het ging gewoon over het etentje vooraf.’

Berger voelde zich ineens zo duizelig dat hij vreesde dat hij zou flauwvallen. In een reflex wilde hij zich met zijn vrije hand vastgrijpen aan een van de houten banken op het perron, maar hij miste. Voor hij het beseftte, zat hij op de grond. Hij voelde het amper.

‘Ben je er nog?’ vroeg ze.

‘Ja.’ Hij hijgde lichtjes.

‘Het was echt niets belangrijks, Alex. Ze had net daarvoor enkele lieve grapjes gemaakt over jou, over het feit dat je altijd hetzelfde bestelde in dat restaurant, ik ben vergeten wat het was...’

‘Dorade,’ zei Berger. Hij onderdrukte een snik.

‘Ja,’ antwoordde ze met een droeve stem, ‘dat was het, hé? Het komt allemaal terug. Dorade, met venkel. Je nam steeds hetzelfde en net nu je er een keer niet bij was, hadden ze het niet meer op de kaart. Dat wilde ze je zeggen.’

‘Ze wilde gewoon een grapje maken,’ mompelde hij moeizaam. Hij moest voortdurend slikken.

‘Ja. Ze wilde je alleen maar zeggen dat je uiteindelijk niet zoveel gemist had.’

Toen brak hij.

Hij begon te huilen zoals hij nog nooit van zijn leven had gehuild. Het liep uit zijn neus en het stroomde uit zijn ogen en heel zijn lichaam schokte, het schokte zo hard dat er scheuten van pijn door zijn middenrif gingen. Het voelde alsof hij leegliep, alsof er een dijk was gebroken en het verdriet in één langgerekte golf naar buiten stroomde. Hij probeerde te praten, woorden te vormen, maar het enige geluid dat uit zijn keel kwam, was een jammerend gekreun dat zo treurig was dat Marie-Lou eveneens begon te huilen.

‘Ik zie het nog zo vaak voor me,’ snikte ze, ‘het kan twee maanden goed gaan met mij maar dan ineens is het er weer, dan zit ik er middenin. Ik vrees dat het nooit meer weg zal gaan.’

Ze huilden allebei.

‘Het was zo’n mooie avond, dat is het stomme eraan. Het was zo’n mooie avond.’

‘Ik had erbij moeten zijn,’ mompelde Berger. Hij veegde enkele keren met zijn mouw over zijn natte gezicht. ‘Ik had haar moeten beschermen.’

‘Dat had je niet gekund, Alex.’

Hij antwoordde niet.

‘Alex?’ snikte ze.

‘Ja.’

‘Dat kon je niet. Dat kon niemand.’ Ze fluisterde. ‘Chloë was ongedeerd, ik ook. Het was pure willekeur. Het was zinloos. Je had haar echt niet kunnen helpen, Alex. Of je er nu bij was of niet, je had er niets aan kunnen doen.’

Hij zweeg.

Ze hoorde hem nasnikken.

‘Ik was er wel bij,’ fluisterde ze. ‘Ik heb hen bezig gezien, geloof me, het was waanzin. Je kunt je nooit beschermen tegen de waanzin.’

Hij was doodop.

Ze bleven nog minutenlang aan de telefoon, ook al zei geen van beiden een woord.

Na een tijd voelde hij zich vreemd genoeg een stukje rustiger.

‘Dank je, Marie-Lou,’ mompelde hij.

‘Jij ook,’ zei ze.

De rue de Ladhof was een brede, met platanen omzoomde straat buiten het stadscentrum.

Om negen uur ’s ochtends was de grootste drukte voorbij, maar toch was er behoorlijk wat verkeer: het was een van die

typische provinciale wegen waar je de goedkope supermarkten kon vinden en de ouderwetse groothandels in van alles en nog wat, van legerstocks tot gipsen tuinornamenten in alle vormen en maten. Het was er een af- en aanrijden van auto's, meestal klein en zelden nieuw, en met achter het stuur ernstig kijkende dames of oudere heren met een petje op.

Ter hoogte van enkele doe-het-zelfzaken stond Alex Berger naar een gesloten poort aan de overkant te kijken. Een man in een grijs-en-bruin uniform was druk in de weer met een ketting die aan de poort hing.

Berger zag de hoge, gebogen muur en de twee in vriendelijke pastelkleuren geschilderde gebouwen die de ingang markeerden, en haalde diep adem.

Toen de poort ratelend openging, stak hij de straat over en wandelde de uitgestrekte begraafplaats op.

Hij liep langs de brede paden met bomen, boog rechtsaf en kwam uiteindelijk uit bij enkele rijen met graven die in een hoek van het kerkhof tussen de bomen lagen. De grond lag bezaaid met okerbruine bladeren.

Net als de vorige dag was er niemand te zien.

Het was ook nog vroeg.

Berger keek naar de grafsteen, naar de naam, naar de datum eronder.

Toen voelde hij dat er iemand naast hem stond.

Hij draaide zich een kwartslag om.

Het was John Novak.

De grote man liet zich door zijn knieën zakken, ging op de grond naast het graf zitten en sloot zijn ogen.

'Schiet maar, Berger,' mompelde hij.

'Schiet maar.'

Toen pas merkte Alex dat hij zijn dienstpistool in zijn hand had.

'Sta op,' zei hij.

Ze stonden tegenover elkaar als twee vermoeide bomen.

De hand waarin hij zijn pistool hield, hing langs zijn dij.

Novak reageerde eerst niet. Toen hij toch sprak, klonk zijn stem rustig en zelfs wat gelaten.

'Hoe wist je waar ik was?'

'Ik had haar grafsteen eerder al gevonden. Je was gezien in de rue du Prunier, dat is hier net om de hoek. Ik ben wat gaan rondlopen en heb het graf bezocht. Toen wist ik hoe het zat.'

De blik van Novak toonde opeens afkeer.

'Jij weet helemaal niet hoe het zit. Jij weet er geen bal van.'

Berger schudde langzaam het hoofd.

'Nee, je hebt gelijk. Ik weet niet wat er gebeurd is of hoe ze uiteindelijk hier in Colmar terechtgekomen is. Ik weet alleen dat het allemaal om haar draait.' Hij keek naar de grafsteen en Novak volgde zijn blik. 'Om Sophie.' Hij zuchtte. 'Er staat "Sophie Collinet" maar zo kende jij haar niet, hé? Voor jou heette ze Sophie Vincent.'

'Hoe wist je dat ik hier zou zijn?' herhaalde Novak. 'Vandaag, bedoel ik?'

'Omdat ik haar geboortedatum op de grafsteen had gezien, die eerste keer. Omdat ze jarig is, Novak. Het is de 28e november, ze is jarig vandaag.'

De grote man knikte droef.

'Ik was weg van haar,' zei hij.

Zijn zware stem kraakte.

'Ze was de enige die met mij wilde praten op school. Het enige meisje dat lief was voor mij.'

Zijn grote, vierkante kop hing naar beneden.

'Als ze niet op school was, dan ging het niet met me. Dan stond ik ergens aan de kant en als ze me uitdaagden, begon ik te vechten.'

'En Sophie was wel vaker niet op school,' zei Berger.

Hij knikte.

‘Volgens de directeur had ze een zwakke gezondheid en moest ze vaak thuisblijven.’

Hij haalde onwillekeurig zijn schouders op.

‘Op een dag wilde ik haar gewoon zien, al was het maar door het raam. Ik ben ’s avonds thuis weggelopen en naar het huis van Michaux gegaan. Langs de tuin.’

Alex vermoedde wat er zou volgen en toch trof het hem harder dan hij verwacht had.

‘De gordijnen waren dicht maar het was niet eens zo moeilijk om binnen te kijken. Sophie stond er en ze had geen kleren aan, niets, zelfs geen onderbroekje. Ze huilde. En toen zag ik de directeur naast haar. Hij trok een soort zak over haar hoofd. En dan heeft hij...’

‘Ik wil het niet horen,’ zei Berger.

Novak haalde nog eens zijn schouders op.

‘Ik heb overgegeven. Daar, waar ik stond, in zijn tuin.’

Hij zweeg een tijdje.

‘Ik ben nog af en toe terug geweest, ’s avonds.’

‘En heeft het zich nog herhaald?’

Hij fluisterde.

‘Ja. Ik heb het zelf nog twee keer gezien, dus... de laatste keer had Michaux de zak zo strak om haar hoofd gebonden dat ze bijna stikte.’

Hij spuwde op de grond.

‘En daarna?’ vroeg Berger.

‘Er was een lerares die niet al te lelijk deed tegen mij. Ik heb haar verteld wat ik gezien had. De dag daarna werd ik bij de directeur geroepen. Michaux was razend op mij, zei dat ik smerige leugens verzoon om de aandacht te trekken. Ik werd van school gestuurd, wegens onhandelbaar gedrag.’

‘Heb je het ook aan Sophie verteld?’

Zijn stem kraakte opnieuw.

‘Ja, diezelfde middag. Ik heb haar verteld wat ik gezien had en dat ik daarom werd weggestuurd. Ik heb gezegd dat ze met

mij moest wegllopen, dat ze dat niet moest laten gebeuren. Maar ze begon te huilen.’

Wat verderop verscheen een ouder koppel en Berger moffelde het pistool weg in zijn zak.

De man was slecht ter been en leunde zwaar op de arm van zijn vrouw.

Toen ze bijna bij hen waren, keek Berger Novak aan en zag hij de twijfel in diens ogen: hij kon nu proberen weg te lopen, hij kon van de dekking van het oudere koppel gebruikmaken om te vluchten voordat Berger de kans kreeg om opnieuw zijn wapen tevoorschijn te halen.

Maar hij bleef staan.

Toen beseftte Berger dat het voor Novak gedaan was met vluchten.

‘*Bonne journée*,’ zei de vrouw. De man knikte en schuifelde verder aan haar arm.

Even later waren ze weer alleen.

‘Ik ben ’s avonds terug naar het huis gegaan,’ zei hij. ‘Ik weet niet waarom, ik denk dat ik Sophie nog een keer wilde zien. Er was niemand thuis, de gordijnen waren open. Toen ik wegliep, kwam ik langs de vijver in de tuin en toen zag ik haar. Ze lag in het water, ze had de kleren aan die ze die dag op school droeg. Ze was dood.’

Berger slikte en keek weg.

‘De volgende dag werd verteld dat Sophie zich verhangen had in het huis.’ Hij schudde het hoofd. ‘Ze heeft zich niet verhangen, ze heeft zich verdronken. Ik heb nooit geweten waarom Michaux dat op die manier geregeld heeft.’

‘Ik denk dat ik dat wel weet,’ zei Berger zacht. ‘Ze zal striemen rond haar hals hebben gehad. Door haar aan een koord te hangen, viel dat niet meer op.’

Het duurde een tijd voor Novak reageerde. Toen hij het ten slotte deed, leek hij een stuk ouder. Zijn schouders hingen af. Hij leek ook kleiner geworden, vond Berger.

‘Ja. Dat zal het wel zijn. De klootzak.’

Dat laatste had hij gefluisterd.

‘Het is meer dan dertig jaar geleden,’ zei Berger. ‘Waarom moest je nu...’

Hij maakte zijn zin niet af, hij had er de fut niet meer voor.

Novak had hem niet eens gehoord.

‘Het is gek, maar het is sindsdien alleen maar bergaf gegaan met mij. Dat weet je op het moment zelf niet, natuurlijk, alleen maar achteraf. Toen Sophie dood was...’ Hij schudde zachtjes met dat massieve hoofd van hem ‘... Ik ben nooit meer blij geweest, kun je dat geloven? Nooit meer. Ik heb ook nooit meer moeite gedaan om iets van mijn leven te maken. Het heeft echt alles kapotgemaakt, hier vanbinnen.’

Berger knikte.

‘En toen zag je op een dag een schilderij van Magritte.’

‘Ja. Er was iets met schilderen in de gevangenis. Ik ging er alleen maar naartoe om even uit de cel te zijn, ik had nog nooit van die Magritte gehoord. Toen die kerel dat schilderij liet zien, met die twee mensen met dat doek over hun hoofd, toen... toen brak er opnieuw iets in mij, snap je dat?’

Berger antwoordde niet.

‘Ik kon dat zo niet laten,’ zei hij verbazend zacht. ‘Zo eenvoudig is dat. Ze hebben haar leven kapotgemaakt en het mijne erbij, ik kon dat zo niet laten, dat zag ik toen eindelijk, door dat schilderij, dat besepte ik toen eindelijk.’

‘Wie zijn “ze”?’ vroeg Berger.

Novak keek hem niet-begrijpend aan.

‘Je zei dat ze haar leven kapotgemaakt hebben. Over de schooldirecteur begrijp ik dat, maar de rest?’

‘Die Cecile Meurisse wist dat er iets was met Michaux en Sophie, dat heeft ze bekend voor ze stierf. Ze wist het, maar ze heeft gezwegen, zoals zovelen. Michaux was de schooldirecteur, dus heeft ze gezwegen. Ze heeft alleen maar haar ontslag ingediend, zodat ze haar ogen kon sluiten.’

‘En André Michiels?’ vroeg hij, hoewel hij het antwoord zelf al kon geven.

‘Michiels keek enorm op naar hem. Michaux had de dokter kort daarvoor nog geholpen met die aanklacht voor...’

‘Voor pedofilie,’ zei Berger, ‘maar daar was niks van aan. Michiels was geen pedo.’

Novak wuifde dat weg.

‘Hij keek op naar Michaux,’ herhaalde hij, ‘en hij was piepjong en Michaux had pas nog zijn carrière gered. Hij heeft die overlijdensakte getekend, klaar.’

Het bleef even stil.

Berger zuchtte.

‘Michaux was de laatste.’

Novak knikte.

‘Michaux moest lijden, dat snap ik. En de eerste, Claire Collinet? Zij was de moeder van Sophie?’

‘Ja. Dat hebben die mannen van Marco Altieri uitgevist, dat wist ik natuurlijk allemaal niet.’ Hij keek Berger recht in de ogen. ‘Wat voor een loeder moet je daarvoor zijn, hé Berger? Je baby ergens achterlaten en daarna gewoon verdergaan met je leven alsof er niets gebeurd is?’

‘Ze is Sophie gaan zoeken, John,’ zei Berger. ‘Ze is haar gaan zoeken, dat kan niet anders. En toen ze hoorde dat ze overleden was, heeft ze ervoor gezorgd dat ze hier begraven werd. Vraag me niet hoe, maar zo moet het gegaan zijn.’

Het leek alsof de grote man hem niet eens gehoord had. Hij balde zijn enorme vuisten.

‘Ze was de enige die lief was voor mij. De enige, Berger. Ze was het meest onschuldige kind dat er bestond en ze hebben haar vermoord.’

‘En nu moet je haar laten rusten,’ zei Berger.

Hij voelde hoe de droefenis, het verdriet over hem viel, maar het gevoel was minder sterk dan anders. Hij beet op zijn lip.

‘Ik heb je gehaat,’ zei hij. ‘Ik denk dat ik nog nooit iemand zo gehaat heb als jou. Ik heb al een jaar de vreselijkste nachtmerries en het gruwelijkste beest dat ik dan zie, dat ben jij.’

Novak keek hem zwijgend aan.

‘Mijn vrouw is omgekomen tijdens de aanslagen in Parijs. Ze heette Camille. Ik had bij haar moeten zijn, maar ik moest jou verhoren, dus dat ging niet. Ze heeft me ook nog proberen te bellen, net voor haar dood. Ik zat met jou in een verhoorkamer, dus ik kon niet opnemen. Ik heb tot vanmorgen nooit geweten wat ze me nog wilde zeggen.’

Novak knikte.

‘Maar nu weet je het,’ zei hij.

‘Ja, nu weet ik het.’

Hij haalde zijn dienstpistool weer uit zijn zak en bekeek het.

‘Ik had al afscheid genomen in mijn hoofd voor ik hierheen kwam,’ zei hij. ‘Van alles en iedereen, eigenlijk. Ik zou jou doodschieten en dan zou ik zelfmoord plegen. Ik zou mezelf doen stikken.’

Novak wankelde even.

‘Maar jij hebt Camille en al die andere mensen niet vermoord,’ zei Berger zacht. ‘Dat hebben die klootzakken met hun kalasjnikovs gedaan. Niemand anders.’

‘Wat wilde je vrouw je nog zeggen?’ vroeg Novak.

Berger keek over de schouder van de grote man, naar overal en nergens.

‘Gewoon.’ Hij slikte, dan keek hij hem recht in de ogen en zei met een gebroken stem: ‘Gewoon, John, niks belangrijks. De dingen die we tegen elkaar zeggen als we denken dat we nog veel tijd hebben.’

Toen zakte Novak voor de tweede keer die ochtend door zijn knieën.

‘En daarom moet je haar laten rusten,’ ging Berger verder. ‘Daarom moet je Sophie laten rusten.’ Hij veegde met zijn mouw over zijn gezicht. ‘Ze vindt geen rust, anders.’

Novak knikte.

Hij liet zijn grote handen zakken, keek naar het graf van het meisje en begon te snikken als een kind.

Berger zocht tegen zijn zin naar zijn telefoon.

Hij stond bij haar graf.

Er hing al dagen opnieuw sneeuw in de lucht, maar het enige wat de dikke, witgrijze wolken voorlopig prijsgaven, was de ijsregen die 's ochtends en 's avonds het verkeer grondig in de war stuurde en de mensen chagrijnig maakte. Zelfs de oude, aardige vrouw in haar gifgroene stalletje voor het kerkhof had nors voor zich uit gekeken toen duidelijk werd dat ze hem niets kon verkopen, en ze had hem geen blik gegund.

Het was zaterdagmiddag, drie dagen na Colmar.

Berger had zichzelf een weekend Parijs cadeau gedaan en een kamer geboekt bij Prieux' vriendin Alice, bij het Centre Pompidou. Een echte kamer dit keer, zonder kleren van de meid. Hij zag de commissaris vanavond, ergens in de buurt van de Bastille, iets met een etentje.

'Dag schat,' zei Berger.

Hij snoot zijn neus en merkte dat zijn adem piepte.

Hij had een verkoudheid opgelopen bij Novak. Het was erg koud geweest op het kerkhof in Colmar maar noch hij, noch die grote beer van een man had daar toen iets van gemerkt.

Ze hadden nauwelijks een kwartier moeten wachten na het telefoontje van Berger. En daarna, toen ze bij de plaatselijke brigade zaten en koffie in plastic bekertjes hadden gekregen, nog een halfuur op Sara Cavani.

De inspecteur had hemel en aarde bewogen om met de grootst mogelijke spoed naar Colmar te kunnen vertrekken en om een of andere onnaspeurbare reden waren ze daarin meegegaan en hadden ze haar een politieheli ter beschikking gesteld. Het was hem een raadsel hoe ze zo snel ter plekke was

geraakt, zelfs met een helikopter, maar hij vergat die gedachte toen hij haar helemaal opgelaten de brigade zag binnenstormen, haar wangen rood van opwinding.

Ze was bij hem aan een tafeltje komen zitten en ze hadden gepraat.

Berger schaamde zich voor zijn laatste telefoontje met haar en had zich voor zijn botte gedrag willen excuseren, maar Cavani had het resoluut weggewuifd.

‘Ik heb het geheugen van een goudvis, chef, ik ben zoiets allang vergeten.’

Ze had haar spierwitte winterjas opengeknoopt, hem een glimp van haar T-shirt laten zien – ‘all I care about is pizza’ – en verteld over haar zoektocht naar Sophie Vincent.

‘Volgens het artikel uit de krant was het meisje begraven in Evere,’ zei ze, ‘maar daar was ze niet te vinden. Ze lag daar niet. Na veel gehannes en dreig konden ze me bij de gemeente vertellen dat zich een jaar na haar dood een familielid had gemeld, blijkbaar een tante van het meisje. Sophies moeder was overleden, maar op haar sterfbed had ze haar zus gevraagd alles in het werk te stellen om het meisje terug te vinden.’

Berger niesde en was daar zelf verbaasd over.

‘Hallo,’ zei Cavani gemaakt boos, ‘Leroux is er juist van af en nu ga jij beginnen!’

‘Vertel verder.’

‘Het verhaal was zo doorzichtig als wat,’ zei Cavani. ‘De tante was blijkbaar “toevallig” gaan zoeken bij het ziekenhuis waar het meisje destijds was achtergelaten. Volgens haar was Sophies moeder in die tijd een rondzwervende hippie die in Brussel zwanger raakte en niet wist wat ze als achttienjarige met een kind moest aanvangen. De “tante” heeft toen alle kosten op zich genomen om het lichaam van het meisje naar Frankrijk te laten repatriëren.’

‘Kon dat zomaar?’

Cavani knikte.

‘Tuurlijk. Sophies dood stond als zelfdoding geklasseerd. Volgens de autoriteiten van toen was er daarom geen enkel juridisch bezwaar. Daar ging ik in ieder geval van uit, want voor de rest van de dossiers moest ik vanochtend teruggaan.’

Ze greep ongevraagd zijn bekertje, nam een slok maar liet de koffie onmiddellijk tussen haar lippen weer in het bekertje druppelen.

‘Godverdorie, wat een drab.’

Ze gaf hem zijn bekertje terug.

‘Maar toen je wist waar ze naartoe was,’ zei Berger. ‘Toen je wist dat het lichaam van Sophie...’

‘Naar Colmar was gebracht?’ vulde Cavani aan. ‘Dat wist ik vanochtend pas. En dus telde ik één en één op en had ik twee. Jij was de andere één.’

Hij keek haar vragend aan.

‘Ik was zo pissig gisteren na jouw telefoontje dat ik een telefooncheck heb laten doen. Vertel het niet aan Leroux of ik word de eerste honderd jaar geen hoofdinspecteur.’

‘Je hebt mijn telefoon laten traceren?’

‘Yep. Vanochtend de resultaten binnengekomen. Je zat niet in een of andere kroeg in Brussel maar hier, in Colmar. Dus heb ik bij hoogdringendheid helikopterassistentie gevraagd. Ik zat al vastgesjord toen je telefoontje bij ons binnenkwam. Daarom was ik hier ook zo snel.’

Berger knikte.

Ze keek hem nu heel ernstig aan.

‘Ik vreesde dat je hem ging doodschieten, chef.’

‘Ik ook,’ zei Berger.

Hij stopte zijn zakdoek weg en keek naar Camilles graf.

‘Ik slaap weer beter,’ zei hij.

De nachtmerries waren van het ene moment op het andere opgehouden.

‘Jij hebt me nooit iets verweten, hé?’ zei hij zacht. ‘Je zat op mijn borstkas, je bloedde, maar je verweet me niets. Dat deed ik zelf.’

Hij bukte zich en keek naar het beeldje dat hij een halfuur eerder op haar grafsteen had vastgemaakt.

Het was een kleine, blauw-witte vogel van Magritte. De vleugels waren wolken, je zag er de hemel door.

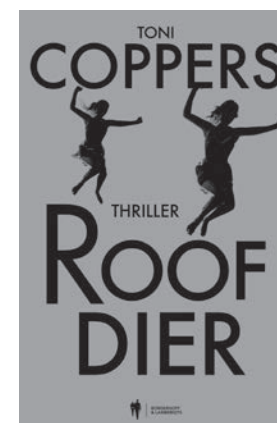
‘Ik ben geen kunstenaar, liefste,’ zei Berger. ‘Ik kan van je dood niets moois maken.’

Hij haalde met een spijtig gebaar zijn schouders op.

‘Maar misschien is gewoon dapper verder doen ook al oké, niet?’

Hij kwam overeind en bleef nog een tijdje voor haar graf staan, in gedachten verzonken, terwijl er kraaien krasten in de bomen en in de verte het geluid van Parijs weerklonk, als een ruisend, onophoudelijk gezoem.

Ook verschenen in
de Alex Berger reeks

Zin in meer?
Korte inhoud en extra informatie
op de website van de auteur

www.tonicoppers.be

Ontdek ook de Liese Meerhout reeks

- Niets is ooit (2008)
- Engel (2009)
- De geheime tuin (2010)
- Iris was haar naam (2011)
- Stil bloed (2012)
- Zwerfvuil (2013)
- Dood water (2014)
- Het laatste oordeel (2015)
- De vleermuismoorden (2015)
- De hondenman (2016)
- In naam van de vader (2016)
- De zomer van de doden (2017)
- Nooit meer alleen (2017)
- De jongen in het graf (2018)
- De genezer (2018)
- Het vergeten meisje (2019)
- Messias (2019)
- De moord op Arno Linter (2021)
- Jacht (2022)
- Onschuld (2023)

Zin in meer?
Korte inhoud en extra informatie
op de website van de auteur

www.tonicoppers.be

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

Gent, België
info@borgerhoff-lamberigts.be
www.borgerhoff-lamberigts.be

SAVANT BOOKS & THINGS

IT'S ALL WRITE!

Antwerpen, België
info@coplamb.be
www.tonicoppers.com

ISBN 9789464946444
NUR 332
Thema FH
D2024/11.089/43

© 2024, Borgerhoff & Lamberigts nv
© 2024, Savant Books & Things bv

Auteur: Toni Coppers
Coauteur: Annick Lambert

Coördinatie: Sam De Graeve, Nils De Malsche, Joni Verhulst
Zetwerk binnenwerk: Mary Mamian
Omslagontwerp: Wil Immink Design
Omslagillustratie: Wil Immink Design/Istock
Auteursportret : Patrick Lemineur

Gedrukt in Europa
Eerste druk: juni 2017
Heruitgave Borgerhoff & Lamberigts: maart 2024

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, elektronische drager of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Alle beschreven situaties en personages spruiten voort uit de fantasie van de auteur. Overeenkomsten met bestaande personen berusten op louter toeval.